

การวิเคราะห์ทรัพยากร ของศิริกานท์ ปทุมสูติ

ปริญญาโท

ของ

สุขกมล รัตนสุภา

๒๗ ก.ย. ๒๕๓๖

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

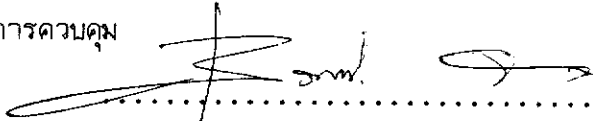
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

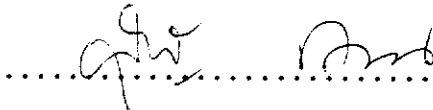
มีนาคม ๒๕๓๖

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

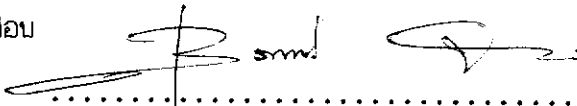
คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานีพนธ์ฉบับนี้แล้วเห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

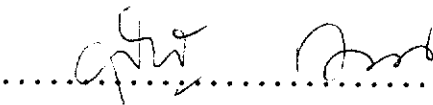
คณะกรรมการควบคุม

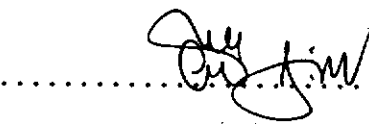

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวคนธ์ จงตระกูล)

..... กรรมการ
(อาจารย์บุญญ กองทอง)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวคนธ์ จงตระกูล)

..... กรรมการ
(อาจารย์บุญญ กองทอง)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์วินัย กุระหงษ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานีพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. สมพร บัวทอง)

วันที่... ๕... เดือน... ธันวาคม... พ.ศ. ๒๕๓๖

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวพันธ์ จงตระกูล ประธานที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ผู้ซึ่งให้คำแนะนำและข้อคิดอันเป็นประโยชน์ ช่วยแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนให้ความเมตตา ห่วงใยแก่ผู้วิจัยอย่างยิ่งตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์กัญญา กองทอง กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และอาจารย์วินัย ภูวหงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ที่กรุณาแนะแนวทาง ให้คำแนะนำตลอดทั้ง ตรวจสอบข้อบกพร่องอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยจนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณอาจารย์ดิวิกาภท์ ปทุมสุติ ที่กรุณาเลื้อเพื่อต้นฉบับวรรณกรรม เอกสาร ตลอดจนข้อคิดบางประการ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ทั้งเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

การจัดทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้คงไม่อาจดำเนินลุล่วงไปได้ด้วยดีหากไม่ได้รับความช่วยเหลือ อย่างเต็มที่จากคุณที่ปรึกษา นิมสอาด และคุณพิธิริกุล สันติชาติ ที่กรุณาอุทิศเวลาช่วยเหลือติดต่อ ประสานงานและดำเนินการจัดพิมพ์ปริญญานิพนธ์จนแล้วเสร็จทันเวลา รวมทั้งดูแลเอาใจใส่ ให้กำลังใจ ตลอดระยะเวลาของการทำปริญญานิพนธ์ และคุณสุขุมล จันทวี ยอดกัลยาณมิตร ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง ในน้ำใจของท่านทั้งสาม จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบุคคลที่ช่วยส่งเสริมและอนุเคราะห์ให้การจัดทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จ ได้ด้วยดี คือ คุณจินตนา นิมสอาด คุณธงชาติ แจ่มจันทร์ คุณชงกรานต์ บุญศรีชาติ คุณฟ้ามยุร เหลืองสุปิน คุณรุ่งรอง สีทองดี คุณวราพรณ ชัยชนะศิริ เพื่อน ๆ วิชาเอกภาษาไทยทุกคน คณะครูอาจารย์โรงเรียน ศิริราษฎร์พัฒนา โดยเฉพาะอาจารย์ประศาสน์ วิโรภาส อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนศิริราษฎร์พัฒนา อาจารย์จุฑารัตน์ พิบูลย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนศิริราษฎร์พัฒนา ที่ได้ให้โอกาส สหสัมพันธ์ผู้วิจัยตลอดมา

ขอหม่อมราชวงศ์ถึงพระคุณครูบาอาจารย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ช่วยประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้
แก่ผู้วิจัย ให้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและความเป็นผู้มีคุณธรรม

สุดท้ายนี้บุคคลที่ผู้วิจัยจะลืมกล่าวเสียมิได้ คือ คุณแม่เอื้อน รัตนสุภา "แม่ซึ่งเป็นผู้ให้"
นายเสถียร รัตนสุภา "พี่ผู้เกื้อหนุน" และครอบครัว "รัตนสุภา" ทุกท่านที่ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา
ของผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอหม่อมราชวงศ์ และกราบขอบพระคุณมาด้วยความรักและเคารพยิ่ง

สุขกมล รัตนสุภา

19 กุมภาพันธ์ 2536

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	5
	วิธีดำเนินการค้นคว้า	5
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	6
2	วิเคราะห์รูปแบบและกลวิธีการประพันธ์บทร้อยกรอง ของตัวกาพย์ ปทุมสูติ	13
	รูปแบบร้อยกรองที่ตัวกาพย์ ปทุมสูติ เลือกใช้ในการประพันธ์	13
	รูปแบบร้อยกรองที่มีมาแต่โบราณ	13
	กลอน	13
	กาพย์	35
	โคลง	47
	ฉันท์	70
	ร่าย	79
	เพลงพื้นบ้าน	81
	รูปแบบร้อยกรองที่ ตัวกาพย์ ปทุมสูติ คิดขึ้น	90
	รูปแบบร้อยกรองที่ประยูกัดจากเพลงพื้นบ้าน	90
	รูปแบบร้อยกรองที่ประยูกัดจากฉันทลักษณ์เดิม	98
	รูปแบบร้อยกรองที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างฉันทลักษณ์เดิมกับเพลงพื้นบ้าน ..	106

กลวิธีการประพันธ์ในบทร้อยกรอง ของตัวกาพย์ บทเพลงสุติ	110
การใช้คำ	110
เสียงของคำ	111
ความหมายของคำ	126
การสรรคำ	155
การใช้โวหาร	165
อุปมา	165
อุปสัทสน์	166
สมมติบุคคล	166
นินิบุจลา	168
การกล่าวเย้ยประชดประชัน	171
การเลียนแบบวรรณกรรม	173
3 วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในบทร้อยกรอง ของตัวกาพย์ บทเพลงสุติ	185
การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา	185
การนำเสนอด้วยวิธีอ้อม	192
แบบเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์	192
แบบการสร้างสถานการณ์	196
แบบเล่าเรื่องราว	196
แบบสนทนา	206
แบบจดหมายหรือเพลงยาว	208

4	วิเคราะห์แนวความคิด ของชีวภาพที่ ปทุมสูติ ที่ปรากฏในเหรียญทอง	212
	\ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ	212
	แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง	232
	แนวคิดเกี่ยวกับสังคมและศาสนา	260
	แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	286
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	300
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	300
	อภิปรายผล	303
	ข้อเสนอแนะ	304
	บรรณานุกรม	305
	ภาคผนวก ก ประวัติชีวิตและผลงาน ของชีวภาพที่ ปทุมสูติ	310
	ข ความรู้เกี่ยวกับกลบท	334
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	386

ภูมิหลัง

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสังคมไทยมีปัจจัยหลายประการที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง เช่น นิสัยพื้นฐานของคนไทยที่เป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ธรรมชาติของภาษาไทยที่มีลักษณะเป็นภาษาดนตรี หรือ ภาษากวี ฯลฯ ร้อยกรองจึงเป็นรูปแบบของการสร้างงานวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมและปรากฏความคู่มากับพัฒนาการของสังคมไทยมาโดยตลอด สำหรับในปัจจุบันแม้ว่าการดำรงชีวิต ภาวะเศรษฐกิจจะไม่อำนวยให้งานร้อยกรองแพร่หลายกว้างขวางดังเช่นอดีต และความต้องการรูปแบบของวรรณกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ได้ส่งผลให้วัฒนธรรมการสร้างวรรณกรรมต้องเปลี่ยนไป ร้อยแก้วได้กลายเป็นรูปแบบวรรณกรรมที่มีบทบาทอย่างกว้างขวาง แต่กวีหรือนักเขียนก็มิได้ละเลยทอดทิ้งงานร้อยกรองแต่อย่างใด

เปลื้อง ณ นคร¹ ได้กล่าวว่าร้อยกรองยังคงเป็นหัวใจของวรรณกรรมไทยจวบจนทุกวันนี้ กวีไทยร่วมสมัยยังคงสามารถสืบทอดรูปแบบการประพันธ์มาใช้สร้างสรรค์ร้อยกรองสมัยใหม่ได้อย่างมีคุณค่าและน่าสนใจยิ่ง

อย่างไรก็ตามการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างสรรควรรณกรรมที่ปรากฏอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ทั้งโดยภาครัฐบาลและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดประกวดวรรณกรรม เพื่อรับรางวัลก็นับเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่สนับสนุนต่อการสร้างสรรคงานร้อยกรอง ทั้งนี้เพราะในการจัดกิจกรรมดังกล่าว นอกจากจะส่งผลให้ลักษณะของการเพิ่มพูนวรรณกรรมร้อยกรองอันเป็นงานเขียนที่แสดงอัจฉริยภาพและศิลปะชั้นสูงของผู้เขียนแล้ว ยังก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในแวดวงวรรณกรรม ทั้งในส่วนของผู้เขียน ผู้อ่าน และสังคมโดยรวม โดยเฉพาะในส่วนของผู้เขียน หรือผู้สร้างงานร้อยกรองนั้น นับว่าได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของการสร้างสรรคงานและเป็น

¹ เปลื้อง ณ นคร. "ความนิยมในการเขียนร้อยกรอง," ภาษาและวรรณคดีไทย 4(1) : 30 ; เมษายน 2530.

แนวทางให้ผู้สร้างงานร้อยกรองใหม่ ๆ เกิดขึ้นอีกด้วย

ในบรรดาผู้สร้างงานร้อยกรองปัจจุบัน ดิวกานท์ บหุมสุติ เป็นผู้หนึ่งที่ส่งผลงานเข้าประกวด และสามารถพิชิตรางวัลอันทรงเกียรติได้ในหลายต่อหลายครั้งจนได้ฉายาว่า "นักกล่าวรางวัล" ดิวกานท์ บหุมสุติ มีผลงานที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 ถึงปี พ.ศ. 2534 มีจำนวนถึง 91 รางวัล อาทิเช่น รางวัลวรรณกรรมจากมูลนิธิธนาคารกรุงฯ ได้รับถึง 3 ครั้งด้วยกัน คือในปี พ.ศ. 2524 ด้วยผลงานเรื่อง "สมเด็จพระภัทรมหาราชคำฉันท์" ปี พ.ศ. 2527 ด้วยผลงานเรื่อง "เพื่อนแก้ว คำกาพย์" และในปี พ.ศ. 2529 ด้วยผลงานเรื่อง "ทุ่งดินดำแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง" สำหรับเรื่อง "เพื่อนแก้วคำกาพย์" นั้น ต่อมากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้พิจารณาคัดเลือกให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติอีก 3 ครั้ง คือ พ.ศ. 2529 ด้วยผลงานร้อยกรองชุด "บทกวีร่วมสมัย" ปี พ.ศ. 2532 ด้วยกวีนิพนธ์ชุด "สร้อยสันติภาพ" และปี พ.ศ. 2534 ด้วยผลงานร้อยกรองชุด "กาไรจากรอยเท้า" ฯลฯ

ผลงานของดิวกานท์ บหุมสุติ มีทั้งประเภทโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และเพลงพื้นบ้าน และมีเนื้อหาที่หลากหลาย จีระนันท์ พิตรปริษา¹ กวีและนักวิจารณ์วรรณกรรมร่วมสมัยได้กล่าวว่า ดิวกานท์ บหุมสุติ มีผลงานมากมายหลายประเภทหลายลีลา จะต้องใช้ความสามารถในการอ่านที่ซับซ้อน จึงจะเข้าใจได้

จากผลงานและรางวัลวรรณกรรมดังกล่าว ย่อมเป็นเครื่องแสดงถึงความสามารถทางการประพันธ์และคุณค่าบางประการที่ปรากฏในงานร้อยกรองของดิวกานท์ บหุมสุติ อันเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ควรแก่การศึกษาอยู่ไม่น้อย นักเขียน นักวิจารณ์ และนักวิชาการหลายคนซึ่งมีชื่อเสียงอยู่ในแวดวงวรรณกรรมปัจจุบันได้กล่าวถึงดิวกานท์ บหุมสุติ ไว้ดังนี้ "ความพากเพียร ความมุ่งมั่น และการเดินทางที่อ้อมค้อมของการเป็นผู้รับรางวัล ได้วางกรอบแนวแ่งถึงวิถีทางมากขึ้น หนักแน่นและถูกต้องยิ่งกว่าเดิม ... เขายืนยัน และเป็นผู้มีฝีมือเยี่ยมอยู่ในขบวนแถวหน้าของคนทำงานด้านกวีปัจจุบัน"²

¹ จีระนันท์ พิตรปริษา. "วาทะจีระนันท์ พิตรปริษา," อิมเมจ. กันยายน 2532, หน้า 182.

² คมทวน คั่นหนู. "คำนำเสนอ," ใน นิราศปรารภนา. 2531. หน้า 6 - 7.

"ศิวภาพท์ น่าจะเรียกได้ว่าเป็นอัจฉริยะ เพราะนอกจากจะเขียนบทวีได้ดีทุกประเภทแล้ว ยังสามารถเขียนเรื่องสั้นและนวนิยายแสดงฝีมือได้งดงามอีกด้วย จากงานกรีกว่า 10 เล่ม เรื่องสั้น 4 เรื่อง นวนิยาย 1 เรื่อง และรางวัลชนะเลิศการประกวดที่ได้รับถึง 89 รางวัล ย่อมเป็นประกาศนียบัตรแทนค่าความสามารถของเขาได้เป็นอย่างดี"¹

นอกจากนี้ โพลิน รุ่งรัตน์² ได้กล่าวถึง ศิวภาพท์ ปทุมสูติ ว่าเป็นนักเลงร้อยกรองรุ่นใหม่ ผู้สืบสานมรดกทางวรรณศิลป์ไทยเช่นเดียวกับ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ³ ได้กล่าวคำนิยม ศิวภาพท์ ปทุมสูติ ว่าเป็นผู้สร้างงานร้อยกรองที่มีความสามารถทางการประพันธ์ในทุกรูปแบบ

จากผลงานและรางวัลวรรณกรรมมากมายอันเป็นที่ยอมรับในกลุ่มนักเขียนและผู้ทรงคุณวุฒิ ดังกล่าวข้างต้น ทั้งยังไม่มีผู้ใดศึกษาวิเคราะห์ร้อยกรองของ ศิวภาพท์ ปทุมสูติ อย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ร้อยกรอง ของ ศิวภาพท์ ปทุมสูติ อย่างละเอียดเพื่อให้เห็นคุณค่าทางวรรณศิลป์และแนวความคิดที่แฝงอยู่ในบทร้อยกรอง อันจะยังประโยชน์แก่ผู้สนใจงานประพันธ์ร้อยกรองทั้งด้านตามแบบ และการคิดสร้างแนวทางใหม่ต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์บทร้อยกรองของ ศิวภาพท์ ปทุมสูติ ในด้านต่อไปนี้

1. รูปแบบของฉันทลักษณ์
2. กลวิธีในการประพันธ์
3. กลวิธีในการนำเสนอ
4. แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา

¹ นพดล จันทร์เพ็ญ. "คำนำเสนอ : ค้นคว้าฉาย." ใน สร้อยสันติภาพ. 2532. หน้า 9.

² โพลิน รุ่งรัตน์ (นามแฝง). ปรากฏการณ์แห่งกวี. 2530. หน้า 13.

³ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. "คำนิยม," ใน หนึ่งทราบนั้. 2531. หน้า 5.

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้เห็นการนำรูปแบบคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ มาใช้ในการนำเสนอเนื้อหาอันหลากหลาย และทำให้เข้าใจกลวิธีในการประพันธ์ร้อยกรองของ ศิวกาภทท์ ปทุมสูติ อันจะทำให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าของ รูปแบบชั้นหลักเกณฑ์

2. ทำให้ทราบกลวิธีในการนำเสนออันจะช่วยให้เห็นและเข้าใจแนวคิดของ ศิวกาภทท์ ปทุมสูติ ในด้านต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาของสังคมและยุคสมัย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ผลงานทั้งที่เป็นบทร้อยกรองขนาดสั้น และร้อยกรองขนาดยาวของ ศิวกาภทท์ ปทุมสูติ ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2534 ดังนี้

บทร้อยกรองขนาดสั้น ศึกษาจากผลงานรวมเล่ม ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. บทกวีร่วมสมัย
2. คลื่นซัดฝั่งทราย
3. เพลงรักพื้นบ้าน
4. นิราศปรารภนา
5. หิ้งทรายมนต์
6. สร้อยสันติภาพ
7. บันทึกแห่งดวงหทัย

บทร้อยกรองขนาดยาว

1. ดอกจันทร์ในดวงใจ รวมบทร้อยกรองเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

นิราศภูเก็ต

จดหมายถึงพ่อ

นิราศบางกอก

รสลิลิตแม่เจ้า

เดรสซี่

นิตราศอุทอง

2. เพื่อนแก้วคำกาพย์
3. พุงดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง
4. สมเด็จพระพุทธมหาราชคำฉันท์
5. กาไรจากรอยเท้า
6. รักกันเป็นฉันใด

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง ลักษณะการวางรูปแบบในทร้อยกรองของ ศิวกาภท์ บทมธุติ ได้แก่ การจัดจาแนวคำ การวางสัมผัส คำเอก คำโท คำครุ คำลหุ

กลวิธีในการประพันธ์ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้ในการตกแต่งร้อยกรอง เพื่อให้เกิดความไพเราะ และสร้างจินตนาการให้แก่ผู้อ่าน อันได้แก่ การใช้คำ เช่น การเล่นสัมผัส ทั้งสระและพยัญชนะ การใช้คำซ้ำ การใช้โวหารในลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

กลวิธีในการนำเสนอ หมายถึง ลักษณะวิธีการถ่ายทอดเรื่องราว ความคิดของผู้แต่งไปยัง ผู้อ่าน อันได้แก่วิธีการนำเสนอโดยตรงไปตรงมา และวิธีการโดยอ้อม

แนวคิด หมายถึง ความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ของผู้ประพันธ์ที่ปรากฏในทร้อยกรอง เช่น ด้านสังคม การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การดำเนินการศึกษาค้นคว้านี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมผลงาน และประวัติของ ศิวภานท์ ปทุมสูติ จากเอกสารและจากการสัมภาษณ์
2. ศึกษาเกณฑ์ในการวิเคราะห์บทร้อยกรองจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

3. ศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองของ ศิวภานท์ ปทุมสูติ ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1 รูปแบบ โดยจะศึกษาวิเคราะห์รูปแบบฉันทลักษณ์ที่ ศิวภานท์ ปทุมสูติ นำมาใช้ในการประพันธ์ร้อยกรอง

3.1.1 รูปแบบฉันทลักษณ์เดิม

3.1.2 รูปแบบฉันทลักษณ์ที่ ศิวภานท์ ปทุมสูติ คิดขึ้น

- 3.2 กลวิธีในการประพันธ์ โดยจะศึกษาพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

3.2.1 การใช้คำ

3.2.2 การใช้โวหาร

- 3.3 กลวิธีในการนำเสนอ โดยจะศึกษาวิเคราะห์วิธีนำเสนอแบบต่าง ๆ ดังนี้

3.3.1 การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา

3.3.2 การนำเสนอโดยอ้อม

3.4 แนวคิด โดยจะศึกษาวิเคราะห์แนวคิดด้านต่าง ๆ ของผู้ประพันธ์ที่ปรากฏในบทร้อยกรอง เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ฯลฯ

4. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรองของ ศิวภานท์ ปทุมสูติ

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับบทร้อยกรองของ ศิวภานท์ ปทุมสูติ ยังมีไม่มากนัก เท่าที่ปรากฏมักจะเป็นเพียงคำนำและบทพรรณนาธิการ การแสดงทัศนะ หรือการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านเท่านั้น ดังที่ผู้วิจัยนำมาเสนอเพื่อใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์¹ ได้กล่าวถึงเพื่อนแก้วคำกาพย์ ว่าเป็นผลงานเรื่องหนึ่งที่แสดงถึงความสามารถของ ดิวกานท์ นทุมสุติ ไว้หลายประการ

... ข้อเด่นประการหนึ่ง คือ ดิวกานท์ พยายามย่นพื้นลักษณะชาวบ้านไว้เต็มที่ ทั้งภูมิสถาน งานบุญสงกรานต์ และวิถีเกี่ยวพาราสี ที่ใช้เพลงพื้นบ้านร้องตอบโต้กัน มีเพลงพวงมาลัย เพลงเห่เย็บ เป็นต้น กอปรกับความถนัดจัดเจนในเชิงร้อยกรองของ ดิวกานท์ ที่มีอยู่พอตัว ช่วยให้อ่านสนุก ... ได้บรรยากาศลุ่มทุ่ง ... ข้อที่น่าชื่นชมอีกอย่างหนึ่งก็คือ ดิวกานท์ ได้ประดิษฐ์คำประพันธ์ชนิดใหม่ คือ กาพย์ดอกแคว้ง ...

ไพสิน รุ่งรัตน์² ได้กล่าวถึง ดิวกานท์ นทุมสุติ และบทกวีร่วมสมัยซึ่งเป็นผลงานเรื่องหนึ่งที่ ได้รับรางวัลงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติไว้ดังนี้

... ดิวกานท์ นทุมสุติ เป็นกวีร่วมสมัยที่เป็นหนึ่งในบรรดานักเลงร้อยกรองรุ่นใหม่ผู้สืบสานมรดกทางวรรณศิลป์ไทย ... บทกวีร่วมสมัยเป็นงานร้อยกรองที่ผู้ประพันธ์ได้เสนอภาพของสังคมไทย และความเป็นไปได้ในปัจจุบันไว้อย่างครบครัน ... ทั้งในลักษณะของการสะท้อนภาพ การสงสัยในความเป็นไป การตั้งข้อสังเกต และการให้คำตอบ ลักษณะเด่นของ "สาร" คือการมุ่งให้เกิดโดยจงใจด้วยวิธีการทางวรรณศิลป์เท่าที่จะสรรมาเพิ่มพูนได้ซึ่งได้จัดแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ สะท้อนภาพสังคมโดยการให้ภาพเปรียบเทียบ ... สะท้อนภาพในสังคมที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา ... และเสนอความคิดอย่างตรงไปตรงมา ... กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่เด่นชัดที่สุดในงานร้อยกรองชุดนี้คือ การขมวดบมจบในแต่ละบทร้อยกรอง ...

¹ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. "พื้นบ้านชาวเรือน : เพื่อนแก้วคำกาพย์ ของ ดิวกานท์," ศิลปวัฒนธรรม. 32 - 33 ; กันยายน 2529.

² ไพสิน รุ่งรัตน์. (นามแฝง) แหล่งเดิม.

ประยอม ชองทอง ได้กล่าวถึงบทกวีร่วมสมัยว่า "เป็นบทกวีที่มีคุณค่าควรแก่การสนใจ โดยเฉพาะ 'เพลงยาวชาวดิน' ได้สะท้อนโลกทัศน์ของผู้แต่งได้ค่อนข้างเด่นชัด ... เป็นความพยายามสะท้อนภาพทั้งดงามในรั้วอักษรที่ผ่านาจริง"¹

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์หรือการกรอง

กฤษณา มัลลิกมาส² กล่าวถึงการประพันธ์ร้อยกรองให้เกิดความงาม ความไพเราะ จะต้องประกอบไปด้วยกลวิธีดังต่อไปนี้

1. การสรรคำใช้ (Diction or Choice of Words)

- 1.1 คำที่มีความหมายเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และสภาพของบุคคล
- 1.2 การเลือกเสียงของคำ ตลอดจนการเล่นคำ
- 1.3 คำที่มีความหมายเจาะจงเฉพาะที่
- 1.4 คำภาษาถิ่น

2. โทหารเป็นเครื่องบอกถึงกลวิธีในการแต่ง อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวของกวีได้เป็นอย่างดี แยกย่อยได้ดังนี้

2.1 การสร้างภาพในจิต (Imagery) เป็นกลวิธีที่จะทำให้นร้อยกรองมีชีวิต สร้างความรู้สึกเห็นจริง ทำให้ประหนึ่งได้สัมผัส ได้แลเห็น ได้กลิ่น ตลอดจนเข้าใจความรู้สึกซึ่งลักษณะการบรรยายชนิดนี้จะไม่เน้นความจริง แต่จะเห็นภาพที่จะปรากฏแก่ใจผู้อ่านซึ่งภาพนั้นจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อผู้อ่านมีจินตนาการ

2.2 ภาพพจน์ (Figure of Speech) ลักษณะสำคัญของภาพพจน์ อยู่กับการเปรียบเทียบ หรืออุปมาอุปไมย เพื่อทำให้สิ่งที่รู้จักน้อย หรือลางเลือนให้ได้เป็นที่รู้จักชัดขึ้น โดยวิธีเปรียบเทียบ มีหลายวิธี เช่น

¹ประยอม ชองทอง. "วรรณศิลป์" แหล่งข่าว 3 (128) 16-22
กุมภาพันธ์ 2529, หน้า 13.

²กฤษณา มัลลิกมาส. วรรณคดีวิจารณ์. 2529. หน้า 122-132.

2.2.1 การเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย

ก. เปรียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง (Simile) โดยมีคำว่า ...ได้เหมือน ประดุจ ดัง เป็นเครื่องหมายแสดงการเปรียบเทียบ

ข. เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง (Metaphor) คำแสดงว่าเหมือนจะไม่มีปรากฏอยู่ เป็นการเปรียบเทียบโดยตรงจากสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่ง

ค. การเปรียบเป็นสัญลักษณ์ (Symbol)

ง. การเปรียบโดยสมมุติสิ่งไม่ใช่คนให้สามารถทำกริยาอาการเหมือนคน (Personification)

2.2.2 การใช้ภาษาของอารมณ์ (Emotive Language) เช่น

ก. การกล่าวเป็นทวนองขัดกันของอารมณ์อย่างคู่ขนานกันไป (Paradox)

ข. การกล่าวเกินความจริง (Hyperbole)

ค. การกล่าวห้อยคำ แต่กินใจความกว้างขวาง (Understatement)

ง. การใช้รูปคำถามที่รู้คำตอบดีอยู่แล้ว และไม่ต้องการคำตอบ

(Rhetorical Question)

จ. การเรียบเรียงความที่มีเสียงสัมผัส มีคุณค่าแห่งความหมาย และน้ำหนักของเสียงเท่าเทียมกัน

พรสุข บุญสุภา และธรรณี เพชรคุปต์¹ กล่าวว่าการศึกษาเรื่องกลวิธีการแต่งของกวีจะต้องพิจารณาประเด็นต่อไปนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญ

... 1. Diction หมายถึงวิธีการเลือกใช้คำ และวิธีการให้ความหมายต่อคำศัพท์เหล่านั้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

¹พรสุข บุญสุภา และธรรณี เพชรคุปต์. นวนิยายอังกฤษและนวนิยายอเมริกัน. 2518. หน้า 25 - 27.

Denotation หมายถึงการใช้คำศัพท์ตามความหมายโดยตรงในพจนานุกรม

Connotation หมายถึงการใส่ความหมายพิเศษในคำศัพท์นั้น นอกเหนือจากความหมายในพจนานุกรม

2. Imagery หมายถึงภาพพจน์ที่ทำให้ผู้อ่านสร้างขึ้นขณะอ่านคำบรรยายของนักเขียน นักเขียนแต่ละคนมีวิธีสร้างภาพพจน์ต่างกันไป แบ่งได้เป็น

Literal Images คือวิธีการที่นักเขียนบรรยายเพื่อให้ผู้อ่านสามารถสร้างภาพพจน์ได้ตามความหมายในคำบรรยายโดยตรง ด้วยวิธีการเลือกคำศัพท์ที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกด้านประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส

Figurative Images (or trope) คือการใช้คำบรรยายเปรียบเทียบในเชิงอุปมาอุปไมย เพื่อให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์ ผู้อ่านจะไม่เข้าใจภาพพจน์ได้ในทันที ต้องแปลความหมายตามศัพท์โดยตรงไปเชื่อมโยงกับสิ่งอื่น ๆ ผู้อ่านจึงเกิดความเข้าใจวิธีสร้างภาพพจน์มีหลายแบบ เช่น Simile Metaphor หรือ Symbol

✓สายทิพย์ นุกุลกิจ¹ ได้กล่าวถึงการศึกษากลวิธีในการประพันธ์งานร้อยกรองว่าได้แก่การพิจารณาเรื่องกลวิธีต่าง ๆ ที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการแต่งหรือยกย่องเพื่อช่วยทำให้งานของเขามีคุณค่า น่าสนใจ หรือชวนให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่าน ซึ่งได้แก่

1. วิเคราะห์ความไพเราะของบทหรือยกย่อง ได้แก่การพิจารณาว่าบทหรือยกย่องนั้น ๗ มีความไพเราะอย่างไร เพราะเหตุใด ซึ่งความไพเราะอาจเกิดขึ้นด้วยเหตุ 2 ประการคือ ความไพเราะอันเกิดจากการสคำ และความไพเราะอันเกิดจากการสความ พิจารณาได้จากการใช้คำที่มีความหมายกระชับชัดเจนและการใช้กวีโวหารต่าง ๆ

2. วิเคราะห์กลวิธีในการนำเสนอ ได้แก่การพิจารณาวิธีการนำเสนอของผู้ประพันธ์ว่ามีความเหมาะสม น่าสนใจ หรือไม่ อย่างไร สำหรับวิธีการนำเสนอที่ผู้แต่งบทหรือยกย่องนิยมใช้กันอยู่ทั่วไป เช่น

¹สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. 2534. หน้า 107 - 180.

- ก. เสนออย่างตรงไปตรงมา ทำให้ผู้อ่านจับความได้ง่าย
- ข. เสนอแบบให้ผู้อ่านตีความจากสัญลักษณ์ หรือความเปรียบ
- ค. เสนอด้วยวิธีซ้ำคำ หรือซ้ำความ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน เพื่อเร้าความคิด หรือเรื่องราวให้ดูโดดเด่น เป็นเอกภาพ
- ง. เสนอด้วยวิธีการใช้ภาพพจน์เพื่อจริง เพื่อสร้างความแปลกใหม่และดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน
- จ. เสนอด้วยวิธีการแสดงให้เห็นอาการเคลื่อนไหว หรือเหตุการณ์ของตัวละคร การเคลื่อนไหวนี้ หมายรวมทั้งการเคลื่อนไหวทางกาย และทางอารมณ์

วิชา กนกนันทน์¹ ได้ศึกษาเรื่องโวหารของกวี หรือนักเขียน และได้รวบรวมโวหารลักษณะต่าง ๆ ที่ผู้ใช้นิพนธ์ประพันธ์และในวรรณคดีโดยได้จัดประเภทไว้ดังนี้

1. Metaphor (เมตาฟอว์) เป็นโวหารเปรียบเทียบของสองสิ่ง ที่ไม่จำเป็นต้องพามาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกัน หรือเท่ากันทุกประการโดยใช้คำ "เป็น" "เท่า" "คือ" ฯลฯ
2. Simile (ซิมิลี) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่ง ที่ไม่จำเป็นต้องพามาเปรียบเทียบกัน ว่าเหมือนกัน คำที่ใช้โวหารประเภทนี้ใช้ในการเปรียบเทียบ คือ คำว่า เหมือน คล้าย ดุจ ดูราว กล ปรหนึ่ง เพียง ดัง ราว ราวกับ ฯลฯ
3. Synecdoche (สนเพคโดเช) การกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดเพียงบางส่วน แต่ให้ความหมายคลุมหมดยกส่วน
4. Metonymy (นามนัย) เป็นโวหารที่เอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้ความหมายเป็นอย่างอื่น
5. Oxymoron (อ็อกซิโมรอน) คือการนำคำที่มีความหมายตรงกันข้าม หรือต่างกันมารวมกัน เพื่อให้เกิดคำ ซึ่งมีความหมายใหม่

¹ วิชา กนกนันทน์. วรรณคดีศึกษา. 2523. หน้า 43 - 58.

6. Paradox (ปฏิกาดพจน์) คือข้อความที่มีความหมายขัดกันไม่ว่าผู้เขียนจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เป็นข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริง หรือไม่น่าเป็นไปได้ แต่เป็นไปได้
7. Synesthesia (อาวตพากย์) คือการใช้คำแทนผลของสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา
8. Hyperbole (อธิพจน์) คือการพูดเกินความจริงเพื่อให้เห็นความรู้สึก
9. Overstatement (อธิพจน์) เป็นการใช้อำนาจในการพูดหรือเขียนประหนึ่งโอ้อวด โดยมีเจตนาให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง รู้สึกขึ้น
10. Allusion (ปณิรูปพจน์) เป็นการใช้อธิพจน์ที่ดัดแปลงมาจากข้อความอันเป็นที่รู้จักกันดี อยู่แล้ว
11. Personification (บุคลาธิษฐาน) เป็นการใช้อธิพจน์ลักษณะที่ทำให้ดูเหมือนว่าสรรพสิ่งทั้งหลายที่ไม่มีชีวิต แต่เป็นเสมือนคน
12. Analogy (อุทาหรณ์) เป็นวิธีการเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ หรือความคิดสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบว่าคล้ายกันโดยการยกข้อความที่เชื่อว่าง่ายแก่การเข้าใจ เปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เขียนหรือกวีต้องการจะพูด
13. Rhetorical Question (ปณิรูปพจน์) เป็นศิลปะของการใช้คำถาม คือเป็นคำถามที่มิได้หวังคำตอบ ผู้ถามหรือกวีมีเจตนาจะเรียกร้องความสนใจมากกว่าต้องการคำตอบ

บทที่ 2

วิเคราะห์รูปแบบและกลวิธีในการประพันธ์บทร้อยกรองของตัวกาพย์ บทมธุสอติ

บทร้อยกรองของ ตัวกาพย์ บทมธุสอติ ที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 288 บท (เรื่อง) เป็นบทร้อยกรองขนาดสั้น 277 บท และบทร้อยกรองขนาดยาว 11 บท เพื่อสะดวกแก่การศึกษา วิเคราะห์ ผู้วิจัยได้จัดลำดับการศึกษาวิเคราะห์ไว้เป็น 2 ตอน ดังนี้

1. รูปแบบร้อยกรองที่ตัวกาพย์ บทมธุสอติ เลือกใช้ในการประพันธ์
2. กลวิธีในการประพันธ์บทร้อยกรองของ ตัวกาพย์ บทมธุสอติ

1. รูปแบบร้อยกรองที่ตัวกาพย์ บทมธุสอติ เลือกใช้ในการประพันธ์

ตัวกาพย์ บทมธุสอติ ใช้รูปแบบในการประพันธ์หลายชนิด ทั้งรูปแบบที่มีมาแต่โบราณ อันได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย เพลงพื้นบ้าน และรูปแบบร้อยกรองที่ ตัวกาพย์ ดัดขึ้นโดยการประยุกต์ จากรูปแบบเดิม

1.1 รูปแบบร้อยกรองที่มีแต่โบราณ

1.1.1 กลอน เนื่องจากกลอนมีหลายชนิด แต่ละชนิดจะมีลักษณะบังคับเฉพาะแตกต่างกันออกไป เช่น จำนวนคำของกลอน คำขึ้นต้น และคำลงท้าย เป็นต้น อีกทั้งยังมีผู้จำแนกกลอนออกเป็น ชนิดต่าง ๆ ไว้หลายท่านเพื่อสะดวกแก่การเข้าใจ ผู้วิจัยจะแบ่งชนิดของกลอนตามการแบ่งของ กาพย์ ทองหล่อ¹ ซึ่งแบ่งกลอนออกเป็น 3 ชนิด คือ กลอนสุภาพ กลอนตลาด และกลอนลำนำ

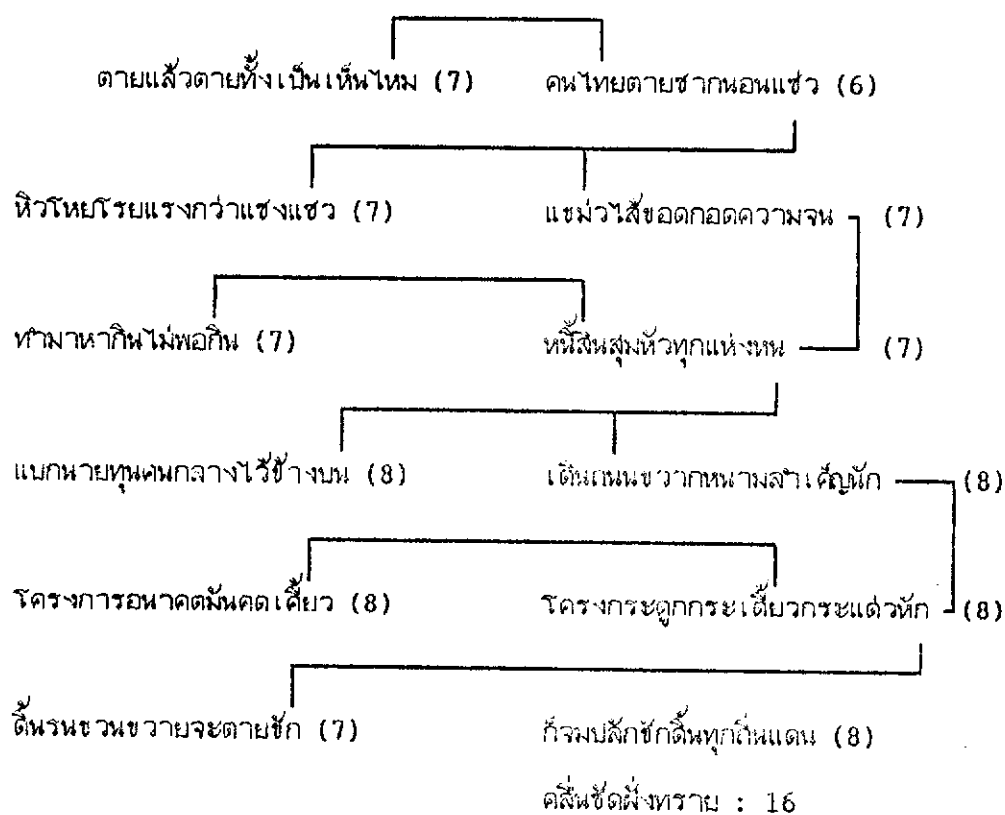
๑ บทร้อยกรองของตัวกาพย์ ได้ปรากฏกลอนเป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้มากที่สุด มีจำนวน 164 บท (เรื่อง) มีทั้งประเภทกลอนสุภาพ กลอนตลาด และกลอนลำนำ

¹ กาพย์ ทองหล่อ. หลักภาษาไทย. 2515. หน้า 570 – 571.

1) กลอนสุภาพ คือ กลอนที่ใช้ถ้อยคำและท่วงนองเรียบ ๆ แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ กลอนหก กลอนเจ็ด กลอนแปด และกลอนเก้า¹

กลอนสุภาพที่ปรากฏในงานของติวาทย์ หากพิจารณาจากข้อบังคับทางสัมผัสหลักนั้น โดยเฉพาะจำนวนคำในแต่ละวรรค สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

ก. ลักษณะกลอนที่ไม่เคร่งครัดสัมผัสหลักนั้น ได้แก่กลอนที่มีจำนวนคำในแต่ละวรรคไม่คงที่ คือมีตั้งแต่ 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 และ 9 คำ ซึ่งส่วนมากมักจะอยู่ระหว่าง 6 - 8 คำ และสัมผัสบังคับที่ไม่ว่างที่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

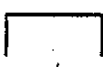

¹ แหล่งเดิม.

ตายแล้วตายทั้งเป็นเห็นไหม (7)

คนไทยตายซากนอนแช่ (6)

 **

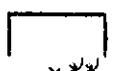

หิวโหยรยแรงกว่าแสงแสว (7)

แหม่วใส่ช่อดอกอดความจน (7)

ท่ามาหากินไม่พอกิน (7)

หนังสือสูงหัวทุกแห่งหน (7)

แบกนายทุนคนกลางไว้ข้างบน (8)

เดินถนนขวากหนามล่าเคี้ยวผัก (8)

โครงการอนาคตมันคดเคี้ยว (8)

โครงการกระดูกกระเดี้ยวกระเดี้ยวหัก (8)

ตื่นนอนขวยจะตายชัก (7)

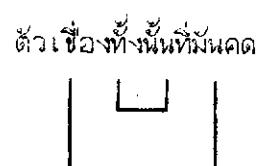
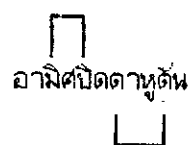
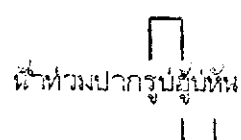
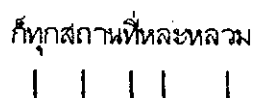
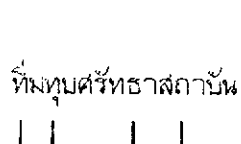
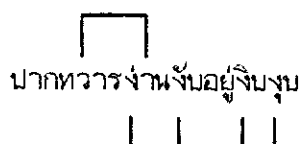
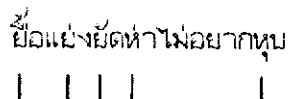
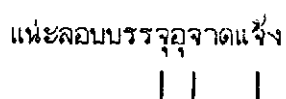
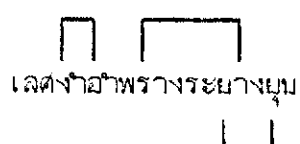
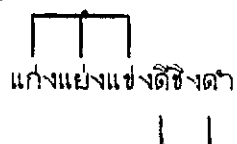
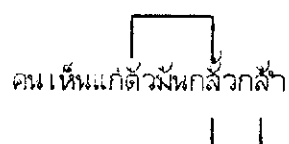
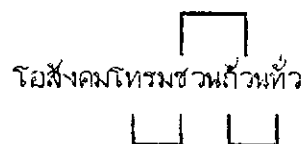

ก๊มปลักชักตื่นทุกถิ่นแดน (8)

คลื่นซัดฝั่งทราย : 16

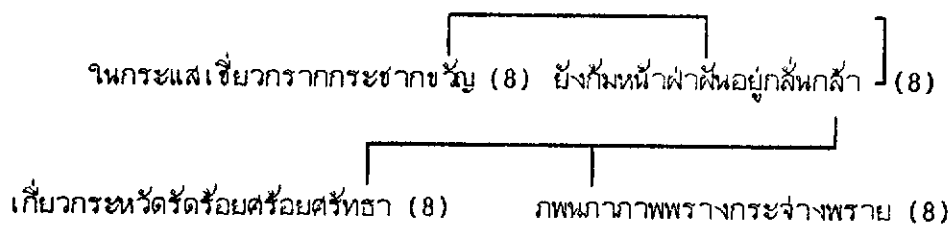
* หมายถึง สัมผัสสระ

** หมายถึง สัมผัสพยัญชนะ

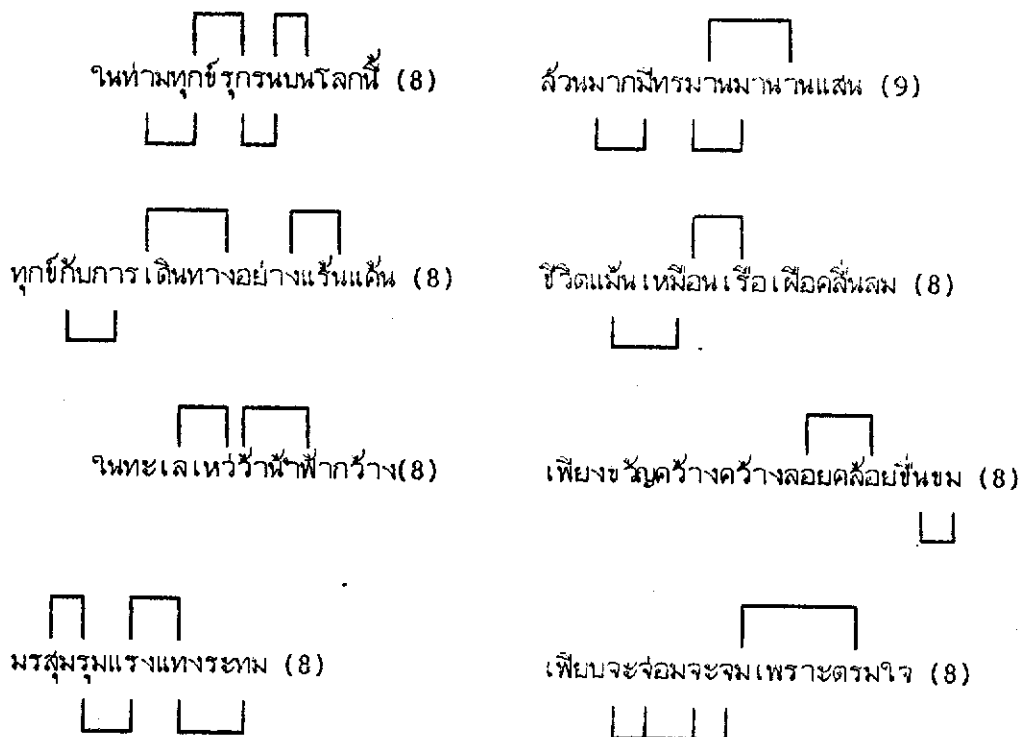
คลื่นซัดฝั่งทราย : 19

กลอนในลักษณะนี้จะปรากฏมากในผลงานชุด คลื่นซัดฝั่งทราย และบางส่วนของ หนึ่งทรายหนึ่ง
และบันทึกแห่งดวงหทัย

บันทึกแห่งดวงหทัย : 81

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่านอกจากกลอนแต่ละวรรคจะมีจำนวนคำคงที่ คือ 8 คำเป็นส่วนใหญ่ และมีตำแหน่งสัมผัสบังคับที่ถูกต้องแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการเล่นสัมผัสสลับ ทั้งสัมผัสสระ และสัมผัสพยัญชนะที่แพรวพราวอีกด้วย ดังจะแสดงผังให้เห็นจริงดังต่อไปนี้

โน้ตทางซ้ายหน้า ... นาคต (8) ภาวะงามจะงดความสดใส (8)

จะเจ็บปวดรวดร้าวสัปดาห์ใด (8)

กับเรือรางฝั้งชัยไกลลิบลิบ (8)

ในห้วงทนชลชื่นคืนพลัดพลาด (8)

ฟ้าค้างหยาดจากฟ้ามาเจือจับ (8)

หวังชลอมปมเลี้ยวเสปียงพิพม์ (8)

สู่โค้งขลิบริ่งรวิรุ่งทิวา (8)

ในกระแสน้ำเชื่อมกรากกระชากขั้ว (8) ยังก้มหน้าฟ้าพันอยู่กลิ้งกลิ้ง (8)

เกี่ยวกรหวัดรัดร้อยศรร้อยศรหยา (8)

ภพภาภาพพร่างกระจ่างพราย (8)

บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 81

กลอนแปดส่วนหนึ่งของ คิวภาพท์ มีจำนวนคำในวรรคต้น หรือวรรคแรกไม่คงที่ซึ่งลักษณะ
เช่นนี้ไม่ถือว่าผิดต้นหลักณ์ โบราณก็เคยกรรหำกันมาเพราะ "วรรคแรกของกลอนนั้นมีลักษณะพิเศษ

วรรคนี้สามารถใช้ก็ได้ คือ ตั้งแต่ 1 - 9 คำ และบางครั้งอาจไม่มีก็ได้¹

ตัวอย่างวรรคระดับที่มี 2 คำ

สบตา.....
ก็แว่หวาดแว่ไหวในโตรกตรม

เห็นธาราไหลน้อยรยรักชม
ก็ทุกข์ถมทักถามความอาทร
รักนั้นเป็นฉันท : 25

ตัวอย่างวรรคระดับที่มี 3 คำ

ผ้าเช็ดหน้า.....
ถาจะทอดจะทิ้งแว่ววังวน

ในอุ้งหัตถ์กรุณาอันโรนอ่อน
ให้เหงาเดรัจฉานรอนสะทอนสะเทือน
รักนั้นเป็นฉันท : 25 - 26

ตัวอย่างวรรคระดับที่มี 4 คำ

ฝันอันสูงสุด...
เป็นผู้ให้และให้รักไยดี

เมื่อมนุษย์ทั้งปวงเป็นน้องพี่
รักจะมีคุณค่าสภาพ
รักนั้นเป็นฉันท : 31

¹ ฐนเพราร์ ยูเด็น. การศึกษาเรื่องกลอน. 2532. หน้า 31.

ตัวอย่างวรรคดับที่มี 5 คำ

มีขนาดปรากฏ . .
มิใช่ความมีโรคในโรคหทัย

ในคุณค่าชีวิตชั่วกลับกับ
แต่มีสุขสำหรับชิมชั้นหทัย
รักนั้นเป็นฉันใด : 29

การใช้คำ 2 คำ 3 คำ 4 คำ และ 5 คำ ในวรรคดับนั้น เข้าใจว่าเพื่อต้องการเห็นย้าคำ หรือข้อความให้ผ่านใจโดยใช้ตำแหน่งของวรรคเป็นเกณฑ์ปกติ วรรคดับซึ่งเป็นวรรคแรกของกลอนแปด แต่ละบท ผู้เขียนกลอนมักจะใช้ถ้อยคำที่มุ่งจะเรียกร้องให้ผู้อ่านสนใจใคร่ติดตามเรื่องราวต่อไปอยู่แล้ว การใช้ถ้อยคำ 2 - 5 คำ ซึ่งเป็นถ้อยคำสั้น กะทัดรัด จึงน่าจะช่วยให้ผู้อ่านเห็นเจตนาของผู้เขียน ที่ต้องการตอกย้ำคำ หรือข้อความนั้นชัดเจนมากยิ่งขึ้น ถ้าผู้เขียนกลอนเรียงร้อยคำในวรรคมากกว่า 4 - 5 คำแล้ว ผู้อ่านย่อมยากที่จะจับความจงใจการเน้นคำ ย้าความของผู้เขียนได้ หากผู้เขียน ไม่ได้เน้นไว้

อย่างไรก็ตามการแต่งกลอนแปดในลักษณะนี้ กล่าวได้ว่า ตัวกาพย์ ค่อนข้างเคร่งครัดต่อ สั้นหลักฐาน จำนวนคำในวรรคแต่ละวรรค ส่วนมากพยายามคงไว้ 8 คำ ทำให้จังหวะกลอนค่อนข้างแน่นอนคือ 3/2/3 กอปรกับการเล่นสัมผัสในทั้ง เสียง สร และเพี้ยนชนะ จึงทำให้กลอนของตัวกาพย์ ให้เสียงไพเราะจอง โขเราะ

กลอนหก กลอนหกเท่าที่พบในงานร้อยกรองของตัวกาพย์ นามสุด มีจำนวน 12 บท ส่วนใหญ่ จะปรากฏในร้อยกรองชุด บทกวีร่วมสมัย และหนังสือรวมกวี มีลักษณะการแต่งตามลักษณะการบังคับของ กลอนหกโดยทั่วไป มีลักษณะที่นำสังเกตอยู่ประการหนึ่งคือ กลอนหกในช่วงแรก ๆ กับผลงานในระยะหลัง มีความแตกต่างกัน คือ กลอนหกในระยะแรกนิยมเล่นสัมผัสในเป็นสัมผัสสระ ระหว่างช่วงจังหวะของ คาบระพันธ์ คือ 00/00/00 โดยเฉพาะคำที่ 4 ของช่วงที่ 2 กับคำที่ 5 ของช่วงที่ 3 ตัวอย่างเช่น

พนขึ้นดินค่อนก่อนสง่าง

ชะล้างฝุ่นละอองพองแผ้ว

น้ำซังปอดคลองหนองแหว

ราวแก้วก่องแก้วเพชรรุ่ง

ไกชนวันนาหม้อแสง

จัดแจงจอบโกโบทุ่ง

.....

.....

มาเกิดพี่น้องของข้า

ลงนาพี่น้องของฉัน

จหมากหากคร้านงานจัน

ไม้ทันดอกเบ๊ยเลียสน

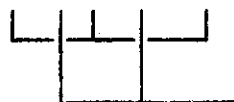
บทกวีร่วมสมัย : 11

ส่วนกลอนหก ในระยะหลังนิยมเล่นสัมผัสสัพยกษณะ ตัวอย่างเช่น

กรุ่นไฉ่หมกใจละโมบ

เร็นโรบทกวีฉาวราวฉาน

มักมามากได้โดยพาล

สันดานดับกลโสมบาย

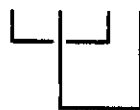
คุโหมโถมจิตทศโหด

ฉลโฉดพิฆาตฉินหาย

ขัดแย้งแย้งยุทธประทุษร้าย

ใหญ่โตมเล็กตายฟ่ายฟั่น

หนึ่งทรายฉนิ : 20

กลอนเจ็ด ได้แก่กลอนสุภาพที่มีบรรจุจำนวนในแต่ละวรรคจำนวน 7 คำ โดยแบ่งช่วงจังหวะเป็น 2/2/3 ตัวอย่างเช่น

คือหยาดน้ำสรวงเมื่อรุ่งสาง	ร่วร่างโสมโลกร้างโศกเชย
ยอดดงไทรยับขึ้นหยาดเย็น	รู้เห็นหทัยพิภพใจเธอ
คือเธอผู้ถึงซึ่งการให้	เพื่อโลกแล้งไร้ได้อิ่มเอม
หนึ่งห้วงมหรณพที่พบเจอ	พบความล้ำเลอเป็นยิ่งแล้ว

บันทึกแห่งดวงหทัย : 78 - 79

กลอนเจ็ดมีทั้งหมด 10 บท เริ่มใช้เป็นครั้งแรกในหนังสือร้อยกรองชุด คลื่นซัดฝั่งทราย และเนื่องจากในช่วงระยะหลัง ๆ ตัวกาพย์ได้แต่งกลอนในลักษณะเคร่งครัดขึ้นลักษณะโสมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะความคงที่ในด้านจำนวนคำในแต่ละวรรค กลอนเจ็ด จึงปรากฏอย่างชัดเจนในผลงานชุด สร้อยสันติภาพ และบันทึกแห่งดวงหทัย

กลอนเก้า ได้แก่กลอนสุภาพที่มีจำนวนคำในแต่ละวรรค 9 คำ โดยแบ่งช่วงจังหวะ 3/3/3 ด้วยเหตุที่กลอนเก้าปรากฏในงานร้อยกรองของตัวกาพย์ โดยมีที่มาเช่นเดียวกับกลอนเจ็ด กลอนเก้าจึงเป็นรูปแบบสุภาพที่พบในผลงานกลอนช่วงหลัง ๆ โดยเฉพาะในชุดสร้อยสันติภาพ เท่านั้น ดังตัวอย่างกลอนเก้าของ ตัวกาพย์ นพคุณสุติ

ถ้าเธอหนีก็ขอพรพุทธศาสนา	จงศรัทธาในพระธรรมอย่าป้าเปื้อ
ไม่หลงหิติดิถีที่ปรงเปรอ	ค้นหาให้เจอแก่นธรรมพุทธองค์
ว่าทำดีละเว้นชั่วเป็นไหน	แล้วหาใจให้เบิกบานปานประสงค์
ทุกข์สมุทัยนิโรธมรรคโพชฌงค์	ดีเฝ้าตรงตำรางพุทธอันฤพาน
	สร้อยสันติภาพ : 74

จากลักษณะกลอนสุภาพทั้งสองประเภท อันได้แก่ กลอนที่ไม่เคร่งครัดชั้นทลักษณ์ และกลอนที่เคร่งครัดชั้นทลักษณ์ อันได้แก่ กลอนเก้า กลอนแปด กลอนเจ็ด และกลอนหก ปรากฏในผลงานกลอนเป็นระยะ ๆ ดังนี้

ผลงานในระยะเริ่มแรกนิยมแต่งเป็นกลอนแปด มีลักษณะเคร่งครัดชั้นทลักษณ์ ดังจะเห็นได้จากผลงานชุด ดอกจันทน์ดวงใจ และบทกวีร่วมสมัย

ดูเหว่าเราเริงพนาอุษาแล้ว	ฟ้าค้างแพรวพรายป่าดูพราหมอง
เหนื่อยอดไม้คล้ายฟ้าค้างอันรุ่งรอง	อาลัยปองป่าไม้จะโคลคลา
คนป่าลูกปลุกปลุกเมื่อยตื่น	เตรียมตัดฟันเผาถ่านทางานป่า
บ้างจับจอบจัดเสียมเตรียมเวลา	ออกฟันผ่าหาเสบียงเลี้ยงชีวิต
	ดอกจันทน์ดวงใจ : 87

ในระยะต่อมา ลักษณะกลอนแบบไม่เคร่งครัดชั้นทลักษณ์ ได้เริ่มปรากฏเป็นแนวโน้มในการสร้างงานอีกลักษณะหนึ่งของดิวิกาณฑ์ ได้แก่ ผลงานชุดคลื่นซัดฝั่งทราย บางส่วนในชุดหนึ่งทรายนี้ ซึ่งบทกลอนส่วนใหญ่มีลักษณะไม่เคร่งครัดชั้นทลักษณ์ ดังตัวอย่างเช่น

หันก้นกเลงใหญ่ใครไม่แตะ	ผู้กำกับทะเลและรักหลง
หัวคยแพนพชนท่านรักมันคง	บริวารบริวารบานดะไท

บริษัทหุ้นส่วนล้วนอภิสิทธิ์

บริษัทผู้สภานิติมติที่ไท

บริษัทคอบุคคลชกภัย

บริษัทโยงโยไม่ถ้วนครบ

.....

.....

ไม่ชักผิดส่วนไม่ควรยุ่ง

บ้างอาจจัดชงกระดี่เสา

แรงเริงเพลิงร้อนไม่พอเพลา

แมลงเม่ามากมายได้ตายแล้ว

คลื่นซัดฝั่งทราย : 8

แต่ผลงานกลอนหลังจากปี พ. ศ. 2531 ได้สะท้อนให้เห็นว่า ตัวกานท์ หันมานิยมแนวกลอน
ฉันลักษณะอีกครึ่ง และมีลักษณะที่เคร่งครัดฉันลักษณะมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ดังปรากฏในผลงานชุด
สร้อยสันติภาพ รักนั้นเป็นฉันใด และบันทึกแห่งดวงหทัย แนวกลอนไม่เคร่งครัดฉันลักษณะปรากฏเพียง
ปรจบราย แต่รูปแบบกลอนหก กลอนเจ็ด กลอนแปด กลอนเก้า ปรากฏอย่างชัดเจน โดยเฉพาะ
กลอนแปดในระยะนี้ มีจำนวนคำในวรรค 8 คำ เป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างเช่น

หากคนเรารู้รักรักผู้อื่น (8)

พร้อมหยิบยื่นไมตรีบริสุทธิ (8)

โลกคงจะสดใสไม่โทรมทรุด (8)

เจริญรุดด้วยรักที่เกื้อหนุน (8)

สร้อยสันติภาพ : 22

คิดถึงคนเคยรักมาจากร้าง (8)

ภาเร็นร่างท่างหายไปคิดทวน (8)

ฟังเสียงคลื่นทะเลที่เฝ้าครวญ (8)

คิดถึงอวณเคยลากรักเคยโถม (8)

รักนั้นเป็นฉันใด : 19

ฉันยืนอยู่ตรงนี้แล้วที่รัก (8)

ตรงที่นึกเดินทางต่างร้างเหว (8)

ตรงที่ความพ่ายแพ้เป็นพื้นเพ (8)

ตรงที่ใจไขว่เขวเหงาใจ (8)

รอนักสู้อุปสรรคร่วมถากถาง (9)	รอนักสร้างทางทองของยุคสมัย (9)
รอนักคิดของแผ่นดินอินโดจีน (9)	มาเคียงป่าเคียงไพรสัจแผ่นดิน (8)
บันทึกแห่งดวงหทัย : 97	

กลอนบางบทในผลงานช่วงหลัง มีลักษณะที่แสดงถึงการประสานกันของแนวกลอนทั้งสองประเภท ซึ่งปรากฏในชุดบันทึกแห่งดวงหทัย เช่น บทกลอนชื่อ "สืบสานตำนานไพร" "กระพริบเงอะพะ" ดังตัวอย่าง

รู้หนะ.....	สภาวะอ่อนไหวใจดวงหนึ่ง
รู้ว่าโลกมายาที่ตราตรึง	จุดดั่งใจทุกดวงให้สว่างลึก
ทั้งรู้ทั้งเห็นและปราชัย	ยังเห็นความมูบไหวในรูลึก
ธรรมชาติหาสัจหาคะเนนิ	ราวกับภาพลึกลับในหลุมลึก
เหนือหนะ.....	การที่ระพยายามห้ามหัก
ความยินดียืนร่ายในความรัก	ที่มักหลีกมาในอารมณ์
บันทึกแห่งดวงหทัย : 83	

ในการแต่งกลอนสุภาพ นอกจากจะดำเนินตามแบบแผนข้อบังคับทางฉันทลักษณ์เป็นส่วนใหญ่แล้ว ดิวงานก็ยังได้นำข้อบังคับพิเศษบางประการ อันได้แก่ ลักษณะกลบทมาใช้ในงานประพันธ์อีกด้วย กลอนที่ปรากฏ คือ กลอนตรงคปรยด* โดยกำหนดให้แต่งเป็นกรรหุยันต์วรรค จำนวน 4 วรรค หรือ กลอน 1 บท เมื่อขึ้นบทใหม่ก็เปลี่ยนกรรหุใหม่เป็นอย่างนี้ทุกบทไป ตัวอย่างเช่น

* รายละเอียดเกี่ยวกับกลบท ดูในภาคผนวก

ไม่มีความพอใจอยู่ที่ไหน

ไม่มีข้อยุติตกลงกัน

อะไรไหมอะไร เก่า เข้ากันยาก

อะไรสูงอะไรต่ำต่างความคิด

ระหว่างก่อนกับหลังยังสับสน

ระหว่างชอบกับชังยังงังซัย

หนึ่งว่าเทียมหนึ่งแท้เถียงเต็มที

หนึ่งกจกรหนึ่งเห็นเป็นดอกบัว

ต่างธรรมด้านธรรมทบทระเทก

ต่างเป็นพื้น เป็นไฟไม่ลดรา

ไม่มีความพอใจอยู่ที่ไหน

ไม่มีใครพินหน้าปรึกษากัน

ไม่มีความพอใจอยู่ที่ไหน

ไม่มีวันสงบได้ในชีวิต

อะไรมากอะไรน้อยมีค้อยสนิท

อะไรผิดอะไรถูกจะถามใคร

ระหว่างคนสมัยเก่าสมัยใหม่

ระหว่างใกล้กับไกลยังกริ่งกลัว

หนึ่งว่าดีขณะซึ่งหนึ่งว่าชั่ว

ต่างว่าตัวตนได้อันตตา

ต่างจะแยกฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา

ต่างจะพาพินาศหมดชาติพันธุ์

ไม่มีความพอใจอยู่ที่ไหน

ไม่มีวันพบได้... ทางสายกลาง

บทกวีร่วมสมัย : 4 - 5

กลบทจรตงคระดับในกลอนหก

ที่ที่ที่ที่ที่ไหน

ที่สร้างที่เสริมเพิ่มพูน

พออยู่พอยังสร้างสรรค์

พอแจกพอจ่ายโมตร

ทำเพื่อตนเองเร่งเรื้อ

ทำเพื่อเป็นแนวแผ้วหา

ที่ใกล้ที่ไกลที่นั่น

ที่ไกลก็ออกพอดี

พอแบ่งพอปันทุกที

พอซื้อช่องทางทางหา

ทำเพื่อผู้อื่นเข้าค่า

ทำเพื่อจักเข้าหาจริง

จริงใจเลิกล้ำสำราญ

จริงแท้พิสูจน์ทุกสิ่ง

จริงแท้แน่นลึกพิศพง

จริงยิ่งจริงรังผึ้งใจ

สร้อยสันติภาพ : 28

2) กลอนตลาด คือกลอนผสมหรือกลอนคละ ไม่กำหนดคำตายตัว เหมือนกลอนสุภาพ บทกลอนหนึ่งอาจจะมีวรรคละ 7 คำบ้าง 8 คำบ้าง 9 คำบ้าง คือเอากลอนสุภาพหลายชนิดมาผสมกันนั่นเองเป็นกลอนที่นิยมใช้ในการขับร้องแก้กันทั่ว ๆ ไป จึงเรียกว่ากลอนตลาด แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ กลอนเพลงยาว กลอนนิราศ กลอนนิยายและกลอนเพลงปฏิพากย์¹ กลอนตลาดที่ปรากฏในร้อยกรองของคิวกานท์ ได้แก่ กลอนนิราศ และกลอนเพลงยาว

ก. กลอนนิราศ ลักษณะโดยทั่วไปของกลอนนิราศ คือขึ้นต้นด้วยวรรครับ และลงท้ายด้วยคำว่า "เอ๋ย" ส่วนจำนวนคำในแต่ละวรรค และการวางสัมผัสมีลักษณะเหมือนกลอนสุภาพ กลอนนิราศของคิวกานท์มีทั้งหมด 44 บท ซึ่งเป็นนิราศเรื่องยาว 3 เรื่อง ได้แก่ นิราศภูเก็จ นิราศบางกอก และนิราศอุ้มทอง ส่วนนิราศปรารภเป็นนิราศที่ได้รวมบทกลอนไว้จำนวน 40 บท โดยมีบทต้นและบทสุดท้ายที่มีลักษณะเหมือนกลอนนิราศ สำหรับกลอนนิราศขนาดสั้นปรากฏในผลงานชุดสร้อยสันติภาพ เพียงบทเดียวชื่อว่า "นิราศเมืงทราย" ดังตัวอย่าง

ข ัญญาหายไกลจากที่พักพิง

ถวิลโลกโตกรโห้ทุกหนทาง

ทุกเกลื่อนเกร็ดเมืงทรายขอหายพัก

จากถิ่นถึงที่โนนจุดปลายโลก

โธ่ไกลเพื่อนเรือนขวัญสรพสิ่ง

ถนอมมิ่งกมลชัชวาลรัก

เพื่อปลงโตกรร้างสร้างอุปสรรค

ในความเหงาเตร้างก่อเนกอนันต์

ในไตรตรรกด่างหล้าฟ้าฟ้ากัน

¹ แหล่งเดิม.

ทุกมุมแมกแทรกร่างอยู่เรียงวัน

มาเยือนเยี่ยมมาเยือนนั้นว่าห่วงใย

.....

.....

อุดมการณ์แห่งทรายจันทมาสร้าง

ราชวังรางช้างสลับสลอน

เพื่อผู้คนร่นเร่เพนजर

ซุกหัวนอนในตาค้นความรักเอย

สร้อยสันติภาพ : 44 - 45

จากกลอนนิราศดังกล่าว จะมีลักษณะการแต่งตรงตามข้อบังคับการแต่งนิราศโดยทั่วไป ยกเว้นนิราศอุททอง ซึ่งเป็นนิราศที่แต่งขึ้นเพื่อเล่าตำนานท้องถิ่น ประวัติที่มาของชื่อสถานที่ หมู่บ้าน ตำบลต่าง ๆ ในเขตอุททอง จังหวัดสุพรรณบุรีโดยมีทั้งหมด 10 บท (เรื่อง) ได้แก่นิราศเรื่องอุททอง นิยายปรัมปรา ดอนหอคอย ยี่งทลาย สระยาโรสม เขาชานหมาก เขาวังพาทย์ จระเข้สามพัน แลขหนองบัว นิราศเหล่านี้ มิได้ขึ้นต้นและลงท้ายอย่างนิราศ มีเพียงบางบทที่ลงท้ายอย่างนิราศ คือ นิราศสระยาโรสม วังหลุมพอง หนองบัว นิยายปรัมปรา เขาชานหมาก นอกเหนือจากนี้แต่งเป็นกลอนสุภาพโดยทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นด้วยเจตนาของผู้แต่งซึ่งกล่าวไว้ดังนี้

มิใช่โคลงนิราศอย่างพริทธีเบตร์

รำสังเวชวาสนาิจจาสมัย

มิใช่กลอนนิราศอนาใจ

เฝ้าดาไหลอย่างท่านภูธรูกรี

ว่านิราศอุททองท่านองกวิล

เป็นภูมินามคามถิ่นเป็นสักขี

ต่างสัพพณแก้วนจบครบวชิ

ซึ่งไม่มีสืบถ้อยเชื่อมร้อยกรอง

ดอกจันทน์ดวงใจ : 90

ข้อสังเกตที่เห็นได้ประการหนึ่ง ในการแต่งกลอนนิราศของตัวกานท์ คือ มักมีกรงขึ้นออกชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่องไว้ตอนท้ายเรื่องหรือตอนจบ ตัวอย่างในนิราศอุททองและนิราศปรรณนา ดังนี้

นิราศเจ้าเกล้าสารวรรณศิลป์
ตีวาทน์ชานคิดประติประดอย

อุทองถิ่นสุพรรณจนजारก่อย
บทมสดีสืบถ้อยงานร้อยกรอง
 ดอกจันทน์ดวงใจ : 90 - 91

นิราศสารสมมุตินามคามนดร
ตีวาทน์หวานหวังพลังวลี

ปรารภนาหนึ่งช่อนอักษรศรี
บทมสดีพิสุทธิ์หัวดีงามเอย
 นิราศปรารภนา : 77

ข. กลอนเพลงยาว กลอนเพลงยาวมีลักษณะคล้ายกลอนนิราศ คือ
 ขึ้นต้นด้วยวรรครับ และลงท้ายจบเรื่องด้วยคำว่า "เอย" ร้อยกรองของตีวาทน์ที่แต่งด้วยกลอนเพลง
 ยาวมีจำนวน 19 บท ได้แก่ "เพลงยาวถึง - รมต. ศึกษา ฉบับที่ 1, ฉบับที่ 2, และฉบับที่ 3"
 "ลูกสาว" เพลงยาวในเพลงรักพื้นบ้าน 1 บท และ "เพลงยาวชาวดิน" ซึ่งประกอบด้วยเพลงยาว
 จำนวน 14 บท (เรื่อง) เพลงยาวทั้งหมดนี้นอกจากจะมีการแต่งตามลักษณะบังคับแล้วยังมีจุดประสงค์
 ในการแต่งไปในทางอ้อมเดียวกันอีกด้วย คือเป็นความพยายามที่จะส่งสารไปถึงบุคคลที่ตนต้องการซึ่ง
 เป็นลักษณะที่อิงอยู่กับขนบการเขียนเพลงยาวนั่นเองดังตัวอย่าง

ฤ พ้อจะว่าปากคันกระสันมือ
 เขียนถ้อยกรซู่ความว่าเจ้าข้า
 ผู้กุมบังคับการศึกษาไทย
 อนาคตเด็กไทยจะไปรอด
 พระเดชพระคุณพ่อก็มากมี

ประจจรักอักษราประสาชื่อ
 ก็ตามเกิดจะถืออาเภอใจ
 เจ้ากระทรวงศึกษาผู้ใหญ่
 กำหนดเห็นเป็นไปในวังนี้
 หรือมีดบอดฝากไว้พ่อคลายคลี่
 เมื่อคิดดีทำดีค่อยหาดู
 คลื่นขัดฝั่งทราย : 64

งาน "เพลงยาวชาวดิน" ตัวกานท์ได้แต่งเป็นกลอนกระชูกนอกชื่อร้อยกรอง ชื่อผู้แต่งไว้ตอนจบ
เรื่อง ดังนี้

เพียงปัญญาข้าพ้อยกล่าวก้อยชี้	ใช้ถั่วแก๊วกุ้ยรันทรดอปลดเป็ลื่อง
ประชาชาติซัดเข็ญลาได้ญเคื่อง	อยู่แน่นเพื่องนาครค่อนแผ่นดิน
เพียงวลีลักษณ์รำล้าภาพร้อง	หากปีกลองมิช้องเชิดฤาเจดดิน
ถึงเสียงแซแต่ใครไม่ได้ยิน	ฤาจักรินสุนทรารงค์กระจ่างใจ
<u>เพลงคนยากปากย้าคาประยุด</u>	<u>ยายี้นปลุกวิญญานกาลสมัย</u>
<u>ชาวประชาหน้าดำคล้ำเหงื่อไคล</u>	<u>ดินฟ้าไม่เมตตาที่สุดคิด</u>
<u>ตีพรวอนขอหล่อเลี้ยงโลก</u>	<u>กานท์โคลกกล่อมหล้าสุภาษิต</u>
<u>บทมรณสักขีธรรมหาชีวิต</u>	<u>สุตินิคมมนุษย์ดีกว่านี้เอย</u>
	บทกวีรวมสมัย : 111

3) กลอนลำนำ คือ กลอนที่ใช้ขับร้องหรือสวดให้มีทำนองต่าง ๆ กัน
แบ่งออกเป็น 5 ชนิดคือ กลอนละคร กลอนสีกวา กลอนเสภา กลอนดอกสร้อย และกลอนขับร้อง¹
กลอนลำนำที่ปรากฏใช้เป็นรูปแบบในร้อยกรองของตัวกานท์ ได้แก่ กลอนละคร
กลอนเสภา และกลอนดอกสร้อย

ก. กลอนบทละคร ร้อยกรองของตัวกานท์ที่ใช้กลอนบทละคร
เป็นรูปแบบในการประพันธ์มีจำนวน 3 บท คือ "แต่...ผู้ปลงตะพาน" "เทวดา" และ "เติบโตขึ้น
เกิดความเจิดจรัส" 2 บทแรกมีลักษณะของแนวบทละครไทยแต่เดิม แต่ปรับเปลี่ยนประยุดเพื่อหาใหม่
โดยยังคงรักษารูปเดิมในการนำเสนอ เช่น การใช้คำขึ้นต้นว่า บัดนั้น เมื่อนั้น ปางนั้น ครานั้น
ดังตัวอย่างเช่น

¹ แหล่งเดิม.

ปางนั้น
ด้วยฤทธิจักรวรรโล
เทพแห่งดินดำดินมาดำดำ
เทพแห่งลมลอยลมมาหั่นหี
เทพแห่งฟ้าแห่งภูอิทธิพล
เทพแห่งศาลโพธิ์ไทรไพโรพนา
พร้อมหน้าเปื่องหน้าดีวรูป
เข้าชื่อรวมขอมพร้อมพริก

บรรดาเทพเจ้าน้อยใหญ่
มุ่งบันไดไกรลาสคีรี
เทพแห่งฟ้ามุดน้ำมาเร็วรี
เทพแห่งไฟปฐพีแรงลีลา
เทพแห่งทุ่งมณฑลอนาภา
เทพแห่งพาราณสพวพพรรค
จุดธูปเทียนชวาลสมานสมัค
เลือกผู้เป็นหลักเทวฤทธิ
หนึ่งทรายฉนี้ : 117

สำหรับ "เติบโตขึ้นเกิดความเจิดจรัส" มีลักษณะเป็นกลอนบทละครแปลง กล่าวคืออาศัย
รูปแบบของกลอนบทละครบางส่วน ตัวอย่างเช่น

บัดนี้ ...
ทุกดวงในดาวดินอันดัด
เติบโตขึ้นเกิดความเจิดจรัส
อะเคื้อเอื้อค่ากว่าโคมคณ
ด้วยแสงแห่งเฮอร์วิทาบ
จักเป็นพลังสว่างนำ

ฟังเวลารวิที่เจิดฉิน
ฉายฉัพพรรณรังสีส่องภาพ
ร้อยรัดหิวาลัยให้บรรจบ
ลบหลู่ราตรีโลกสีดำ
อันอาบอนุแสงแรงรำ
ยุคอารยธรรมสาหรับมนุษย์
สร้อยสันติภาพ : 53

ข. กลอนเสภา ลักษณะบังคับของกลอนเสภา คล้ายกับกลอนแปด
หรือกลอนสุภาพ แต่กลอนเสปามีลีลาท่วงทำนองที่ค่อนข้างอิสระ และเป็นธรรมชาติ เพราะจำนวนคำ
ในแต่ละวรรคมิได้จำกัดแน่นอนตายตัว และความกวัดไกวของตำแหน่งสัมผัส ตลอดจนทั้งนิยมใช้ภาษาปาก

ได้สะดวกตามโอกาสอันเหมาะสมอีกด้วย

กลอนเสภาในงานร้อยกรองของตัวกาพย์ มีเพียง 2 บท คือ "พ่อ...แม่พิมพ์" และ "พิจารณาญาณ" โดยเฉพาะเสภาบทหลังมีลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นเสภาพสม กล่าวคือมีกลอนกระชู้แทรกอยู่ เรียกว่า กระชู้พันซ์* "อย่า ดึง ฟ้ำ ด้า อย่า ทำ หิน แดก อย่า แยก แผ่ ดิน" กล่าวคือมีคำเหล่านี้เป็นกระชู้ต้นวรรค ดังนี้

-1-

ครานั้นมนุษย์ผู้รู้ลึก

สำนักสร้างสรรคในสิ่งสม

สร้างตุลดินฟ้าหล้าอุดม

ไขทำให้ถล่มทลายลง

-2-

อย่าทำธรรมชาติให้บริด

ดึงธรรมคำสถิตสะเทือนหลง

ฟ้าฝนหล่นคำดำรงคง

ดำคมหย่อมระหงดำรงคง

อย่าทำธรรมดาที่โต้แล้ว

ทาให้แคล้วคลาดคลาไรวุ่น

หินพาป่าธารต้นทูน

แตกกรุ่นรุ่มอยู่เรียงราย

* กอชัย สาริกบุตร ได้อธิบายลักษณะของกระชู้พันซ์ว่า ได้แก่กระชู้เป็นวลีหรือประโยคให้มีวรรค หรือ บาทละ 1 คำ เช่นกระชู้ "รู้รักรักตัว"

รู้ดีจงอย่าเห็น

ทำดี

รัก ประพฤติชั่วมี

แต่ช้อง

รัก ตกจุงรักศรี

สงวนศักดิ์

ตัว แหละจากรักต้อง

ชมแดนใจตัว

อย่าทำกรรมชาติธรรมดา

แยกให้แปลกแยกคำคุณสลาย

แผ่นฟ้าจรดฟ้าเจ้าเจ็ดทราย

ต้นพื้นหมื่นหมายปลายโรกรูจี

สร้อยสันติภาพ : 110

ค. กลอนดอกสร้อย ลักษณะบังคับของกลอนดอกสร้อยบทหนึ่งมีตั้งแต่ 4 คำกลอนขึ้นไป ขึ้นต้น 4 พยางค์ คำที่สองใช้คำ "เอ๋ย" จบลงด้วยคำว่า "เอ๋ย" หรือคำอื่นก็ได้ บรรทัดหนึ่งมีตั้งแต่ 6-9 คำ เช่นเดียวกับกลอนสุภาพ

กลอนดอกสร้อยของดีวกานท์ มีเพียงบทเดียวเท่านั้น คือ "สร้อยทรายมนี" ปรากฏในงาน ร้อยกรองชุด หนึ่งทรายมนี ซึ่งมีลักษณะตรงตามข้อบังคับการแต่งโดยทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย	ประสมการณ์เขายังด้อยค่อยฝึกฝน
ฝึกวิชาช่วยตัวให้พอตน	ทั้งช่วยคนคับแค้นในแผ่นดิน
ช่วยโลกมีสันติภาพสันติสุข	สันติธรรมปล้ำปลุกขับไล่อกสัน
จงเป็น "หนึ่งทรายมนี" หลอมชีวิต	สร้างอจีนโดยภพ... สงบเอ๋ยฯ
	หนึ่งทรายมนี : 144

1.1.2 กาพย์ เป็นรูปแบบที่ปรากฏใช้มากรองจากกลอน กาพย์ที่ดีวกานท์นำมาใช้ในงานประพันธ์มีจำนวน 5 ชนิด ได้แก่ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉิ่ง 16 กาพย์สุรางคนางค์ 28 กาพย์ธนูขยงค์ 32 และกาพย์ห่อโคลง

1) กาพย์ยานี 11 บทร้อยกรองที่แต่งด้วยกาพย์ยานีมีจำนวนทั้งหมด 32 บท เป็นร้อยกรองขนาดสั้น 30 บท และร้อยกรองเรื่องยาว 2 บท คือ "ถ้าไรจากร้อยเท่า" และ "เพื่อนแก้วคำกาพย์" รูปแบบส่วนใหญ่ดำเนินตามแบบแผนพื้นฐานเดิมทุกประการ

ในการแต่งกัพย์ยำนี้นี้ ตัวภาพที่ได้หน้าเอากลบทมาปรับใช้กับกัพย์ยำนี้นี้ ในลักษณะของ กัพย์กลบท กลบทเหล่านี้ได้แก่ กลด่อนบทต่อคำ กลยติบังด้ กลครอบจักรวาล และกลกรกฎ* ดังนี้

กลด่อนบทต่อคำ กำหนดให้คำท้ายบทแรกเป็นคำเดียวกับคำต้นบทที่สอง คำท้ายบทที่สองเป็น คำเดียวกับคำต้นบทสาม บทต่อ ๆ ไปก็ให้เป็นไปในทำนองเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

ฟ้าคำฟ้าต่างลง	กัพย์ยังคงชมदानอน
พลิกกายและกลับหมอน	ไม่หลับได้ใจครุ่นคิด
คิดภาพก็ภาพแก้ว	แล้วภาพคำในดวงจิต
ดื่มด่ำแห่งดาฤๅ	ณารัตน์หย้า
ยาชีพประหลาดขึ้น	ประหยัดพื้นดินพว
ผันหึ่งไม่นิทรา	กระนั้นหรือคือความรัก
รักหญิงจะมอบชาย	ด้วยรักง่ายไม่ควรตัด
ใจเอยเจ้าจงหัก	จงห้ามใจค่อยไตรตรอง
	เพื่อนแก้วคำกัพย์ : 59

กัพย์ยำนี้นี้ได้กล่าวมีลักษณะคล้ายกับกลบทว่าพันหลัก** ซึ่งคำท้ายวรรคต้นจะต้องซ้ำกับคำต้น ของวรรคถัดไป แต่กัพย์ยำนี้นี้กลด่อนบทต่อคำในที่นี้ มีการซ้ำระหว่างคำท้ายบทแรกกับคำแรกของ บทถัดไปเท่านั้น

* เรียกตามบัญญัติของผู้ประพันธ์

** รายละเอียดเกี่ยวกับกลบทให้ดูจากภาคผนวก

กลยติกังค์ มีลักษณะเหมือนกับกลบทยติกังค์ จากกลอนศิวิบลกิตติ คือ ให้เขียนไม่จบคำ หรือความในแต่ละวรรค จะต้องละคำ หรือความนั้นไว้ให้เป็นยติกังค์ในวรรคต่อ ๆ ไป ตัวอย่างเช่น

<u>ภาพย์เสาวเยาวนา</u>	<u>รัฐสภาพิสุทธีกุล</u>
<u>สตรีผู้มิดุณ</u>	<u>สมบัติพร้อมทั้งรูปสม</u>
<u>บิตติ้อยเพียงส่วนทรัพย์</u>	<u>สมบัติอันภาคย์ชม</u>
<u>ชีนาชียากาไรกรม</u>	<u>เกรียมแต่เกิดกำเนิดกา</u>
<u>พราพอร่มโพธิ์</u>	<u>วัดจึงมีเพียงแม่ลา</u>
<u>เคียวผ่าชะตาอา</u>	<u>มหิตชากรชนาร่า ... (วิ)</u>
	เพื่อนแก้วคำภาพย์ : 78

กลครอบจักรวาล กำหนดให้มีคำซ้ำอยู่ต้นวรรคกับท้ายวรรค ดังตัวอย่าง

<u>รัฐรวงพวงข้าวรัฐ</u>	<u>เห็นพลีพลีรัฐทองเห็น</u>
<u>เย็นลมลมเข้าเย็น</u>	<u>เรียวรวงเส้นระเพนเอียง</u>
<u>ข้าวปรางสังหุงข้าว</u>	<u>เดี๋ยวจะนำด้วยข้าวเดียว</u>
<u>เกลียวรักถักรัดเกลียว</u>	<u>ลงแขกเกี่ยวเรียวแรงลง</u>
	เพื่อนแก้วคำภาพย์ : 77

กลกรซู้ มีลักษณะเหมือนกับการแต่งกรซู้โดยทั่วไป คือ แยกคำที่เป็นกรซู้ไว้หน้าวรรค ทุกวรรค แล้วแต่งบทบรรยายขยายกรซู้ให้ได้ตามต้องการ กรซู้ที่ปรากฏในภาพย์ยานีเรื่องเพื่อนแก้ว คำภาพย์ มีลักษณะเป็นกรซู้พันธ์ คือ กรซู้ที่เป็นวลี หรือประโยค ดังตัวอย่าง

เพื่อน - เกาะเพื่อนกันมาก
 กิณ - กลัวจากเพื่อนอืมนหน้า
 หา - ง่ายพบประจำ
 ง่าย - กว่าทำให้เพื่อนกิน
 เพื่อน - ทุกข์เพื่อนแท้ห้อย
 ดาย - เป็นคอยช่วยชีวิต
 หา - ยากในแผ่นดิน
 ยาก - กว่าสินทรัพย์ที่หา

เพื่อนแก้วคำภาพย์ : 192

ภาพย์กลบทเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ใน เพื่อนแก้วคำภาพย์

2) ภาพย์ฉบับ 16 บทร้อยกรองที่แต่งด้วยภาพย์ฉบับมีจำนวน 4 บท

และที่แต่งร่วมกับคำประพันธ์ ประเภทอื่นอีก 2 บท คือ "เพื่อนแก้วคำภาพย์" และ "สร้อยสันติภาพ"

ตัวภาพย์ได้แต่งภาพย์ฉบับในลักษณะกลบทจำนวน 4 ชนิด คือ แต่งเป็นกลบทโดยเรียงคำแบบ
 กระทบ กลสลับอักษร กลบทขนาดบรพันธ์ และกลบทขนาดบรพันธ์ตรงเดีรื่อง

กระทบ มีลักษณะเหมือนกับที่ปรากฏในภาพย์ยานี มีทั้งกระทบพ่นธ์ คือกระทบเป็นประโยคหรือวลี
 และกระทบนาม คือ ภาพยนต์ให้วางเฉพาขหน้าวรรค ดังตัวอย่าง

กระทบพ่นธ์

เพื่อน - รักเพื่อนอุปถัมภ์
 แก้ว - คุณธรรม
 คำ - สัตย์เสียดสุดยุคถือ
 ภาพย์ - การกวีฝีมือ

ตัว - โลกสื่อ

ภาพ - ลานาเพื่องเมืองทอง

เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 202

กรรณิการ์

ปิด - ทองหลังพระใครเห็น	ความดีประเด้น
ไม่เด่นสะดุดตามอง	
ทอง - นพคุณประคอง	คุณค่าแห่งทอง
เนื้อแท้เท่านี้มันคง	
หลัง - พรหมหน้าพระประจักษ์	ใจดังดารา
จึงเลิศจึงล้ำค่า	
พระ - ย่อมพยานรับรู้	ความดีดีผู้
ประพาศพิสุทธิศรีธรา	

เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 101

กลสลับอักษร กลบทที่กำหนดให้เล่นเสียงพยัญชนะสอง เสียงสลับกัน ดังตัวอย่าง

ฟ้าใสในส่าห้เสียง	เล่นส่าเสียง
ทากุกากองทองนา	
นักเพลงนักพูดนักภา-	ชาหรรษ์สรรหา
ที่กล้าที่กล้าทันกล	
กลีกรกระเลื่อกรกระสน	หยัดดินยืนตน
กราณกรราฟ้ากล้าผัน	

ทุกเดียวที่คมทุกคัน
นั้นเที่ยงบรรเทาเบาทุกข์

รู้ผ่อนรู้ค้น

เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 120 - 121

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่ามีการเล่นเสียงพยัญชนะ เป็นคู่ ๆ เช่น ในบทแรก เล่น
เสียง /น-ส/ ในวรรคที่ 1 /ส-พ/ และ /ท-พ/ ในวรรคที่ 2, 3 ตามลำดับ การแต่งกลสลับอักษร
ในลักษณะเช่นนี้ ผู้วิจัย สันนิษฐานว่าผู้แต่งน่าจะได้แบบจากกลบทโบราณ คือ "โคลงกลอักษรสลับ"*
ซึ่งเป็นพระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส และ "กลบทกบเดินสามตอน"**
จากประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ โดยเฉพาะโคลงกลอักษรสลับนั้น คล้ายกันทั้งในส่วนของชื่อ และ
เงื่อนไขการแต่ง คือกำหนดให้เล่นเสียงพยัญชนะสองเสียงสลับกันไปโนบาคหนึ่ง ๆ ส่วนกลบทกบเดิน
สามตอนกำหนดให้วรรคหนึ่งมี 6 คำ ให้เล่นเสียงพยัญชนะสลับกัน โดยแบ่งจังหวะ 2/2/2

* ตัวอย่างโคลงอักษรสลับของพระมหาสมณเจ้าสมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรส

ศิลาสลักสร้าง	ลักษ์เฝ้า พึงมา /สส/
หัวเรือที่വാสสถาน	รอนทั้ง /ท-พ/
มาพยอดเหมาะอย่างใหม่	ย้อมมา ชุ่มแสบ /มย/
ต่างบิดปั่นตั้ง	ปดู ฯ /ปด/

ดู พ. ณ ประมวลมารด แต่งโคลงตำรับประมวลมารด หน้า 166

** ตัวอย่างกลอนกลบทกบเดินสามตอน จากประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ

	เจ้าบดาจาจิตจิตรช่วย
หลงเขยเลยชมลมช่วย	ดูรวยด้วยรวนด่วนร้าว
แสนแ่งแสงอนซ่อนเงื่อน	มักกลายหมายเกสื่อนเหมือนกล้าว
กาล่อนหล่อนแว่วแล้ววาว	รู้ข่าวร้าวร้องร้องคารณ

กลอนทศบทปริพันธ์ มีลักษณะเหมือนกับกลอนกลอนทศบทปริพันธ์ที่อยู่ในกลอนทศบทวิบูลย์กิติ กล่าวคือ กำหนดให้คำแรกของวรรคหลังซ้ำกับคำรองสุดท้ายของวรรคที่มาจากข้างหน้าและคำสุดท้ายของวรรคหน้า สัมผัสพยัญชนะกับคำที่สองของวรรคหลัง หรือวรรคถัดไป ดังตัวอย่าง

แดดบ่ายชายซ้ำฟ้าขาว

ฟ้าขาว ไร่ขาว

ไร่ขาวตะวันดรไร

ดรรองคลองน้ำใส

น้ำใส ใสใส

ใสใสจันทร์วิไลวัง

เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 45

กลอนทศบทปริพันธ์ทรงเครื่อง ก็คือกลอนทศบทปริพันธ์ ที่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงจากการซ้ำคำในตำแหน่งคำแรกของวรรคหลังกับคำรองสุดท้ายของวรรคหน้า เป็นการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะแทนกลอนทศบทปริพันธ์ทรงเครื่องจึงเป็นการเล่นสัมผัสพยัญชนะเป็นคู่เสียง ดังตัวอย่าง

เดินพลาฟักพลาฟักทางไกล

ทุกก้าว คลาไคล

คลาคล้อยเคหาวังเวง

วิเวกวานาเกรง

น่ากริ่งใจเยง

ใจเย็นนัยนัยทราย

ตะลึงลึงมุ่งจุดหมาย

ใจมั่น พันพาย

พันพันถึงธารรอยริน

รินรมย์รมพฤษ์ชลาลัย

ชลาลัย ไอลิน

อุตมมชื่นหย้า

เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 70

กลบทเหล่านี้ล้วนปรากฏในเพื่อนแก้วคำภีร์มีเพียง กลบทนาครวิพันธุ์ทรงเครื่องเท่านั้น
ที่นำไปแต่งร้อยกรองเรื่องอื่นด้วย คือ บทร้อยกรองที่ชื่อว่า "ทอดร่ายนาฏภาพพ" ตัวอย่างเช่น

<u>วิถีสว่างธรรมด้าคุณ</u>	<u>ด้าเชื้อเกื้อกุล</u>
<u>เกื้อก่อกิจชัยประชา</u>	
<u>ประชมชอบธรรมภาพา</u>	<u>ภาพองกรวดา</u>
<u>ภราดรดำรงคงรัก</u>	
<u>คงรูปธรรมพิทักษ์</u>	<u>ไพทร้อยถัก</u>
<u>ถักยไ้ทวมทิศทาง</u>	
<u>เกื้อนแถวแนวธรรมสร้าง</u>	<u>ธรรมสุนทรารงค์</u>
<u>ทอดร่ายนาฏภาพพ</u>	

สร้อยสันติภาพ : 82

นอกจากนี้กลบทดังกล่าวแล้ว ภาพยังบังนบที่ชื่อว่า "จับมือประสานใจ" มีลักษณะแต่ง
เป็นกรรหู่ คล้ายกับกลบทบัวบานกลีบขยาย คือ ซ้ำ 2 คำ ต้นวรรคของทุกวรรค แต่ในร้อยกรอง
บทนี้ซ้ำเพียงต้นบทเท่านั้น ดังตัวอย่าง

<u>ต่อโลกมีล้านพระศรี-</u>	<u>อริยะปราณี</u>
<u>สกิตทวีปคามภิบาล</u>	
<u>ต่อโลกมีล้านสถาน</u>	<u>ศักดิ์สิทธิ์สักการ</u>
<u>บวงสรวงสังเวญบูชา</u>	
<u>ต่อโลกมีโลกขึ้นพา-</u>	<u>วรุณป้องโลกา</u>
<u>ทรงอาณภาพเลิศล้ำ</u>	

ต่อโลกมีสี่ด้าน

อัจฉริยะกุมภ

อาณาจักรดลบันดาล

สร้อยสันติภาพ : 30

จะเห็นว่า ภาพยนตร์เป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่ตีความได้พยายามสรรหากลวิธีต่าง ๆ มาปรุงแต่งให้ดูแปลกตา และให้รสทางวรรณศิลป์มากยิ่งขึ้น ภาพยนตร์ปรากฏใช้เป็นครั้งแรกในเรื่อง "เพื่อนแก้วคำกาพย์" ซึ่งเป็นผลงานในช่วงแรก ๆ และได้ปรากฏในช่วงหลัง คือ ในผลงานชุด "หนึ่งทรายหนึ่ง" และ "สร้อยสันติภาพ"

3) ภาพยนตร์สุรางคนางค์ 28 บทร้อยกรองที่แต่งด้วยภาพย์สุรางคนางค์ล้วนมีจำนวน 4 บท และแต่งร่วมกับคำประพันธ์ประเภทอื่นอีก 1 บท คือ เรื่อง "เพื่อนแก้วคำกาพย์" ซึ่งมีลักษณะตรงตามแบบแผนหลักเกณฑ์ทุกประเภท

ในเพื่อนแก้วคำกาพย์ ตีความได้เสนอภาพย์สุรางคนางค์ในรูปแบบกลบทชื่อว่า "กลกรงษ์พวง" โดยกำหนดให้ทุกวรรคของบทมีกรงษ์คำเดียวกัน และทุกวรรคของทุก ๆ บทถัดไปก็ให้วางกรงษ์คำใหม่ต่อไป ดังตัวอย่าง

o สอง เกลอเกลียวกลม

สอง รักนิม

สอง ชมพิสัย

สอง สุขร่วมสุข

สอง ทุกข์ร่วมภัย

สอง ลูกทุ่งไทย

สอง ไม่ต้งาม

o หม่อม คำดำสนิท

หม่อม แก้วขาวนิต

หม่อม ชนบทคาม

หม่อมคำลือแนวหม่อมแก้วลือนามหม่อมสาวเลาถามหม่อมคำแก้วสหายบ้านคำหาสวบ้านแก้วพาสวนบ้านเรือนเรียงรายบ้านน้องบ้านพี่บ้านมีมากมายบ้านนั้นเลี้ยงควายบ้านนั้นเลี้ยงวัวนางาฐานะนางลุ่มดอนคลยนางเลี้ยงครอบครัวนางเลี้ยงดอมตรมนางสมหมดตัวนางเข้าเจ้าสัวนางับการ

เพื่อนแก้วคำภาพย์ : 25

จากตัวอย่างที่ยกมา หากพิจารณาเฉพาะบทหนึ่งๆ ซึ่งคำต้นวรรคทุกวรรคเป็นคำเดียวกัน มีลักษณะคล้ายกันอยู่ขึ้นเดียว หรือกลบทหนึ่งบางแฉับผกา แต่หากพิจารณาคำกรอขึ้นหน้าบท ได้แก่ "สอง หม่อม บ้าน นา" ก็จัดเป็นลักษณะกรอขึ้น

กลกรอขึ้นพวง จึงเป็นลักษณะที่ประสานกันระหว่าง กรอขึ้นเดียวกับกรอขึ้น

4) ภาพย่นย่นอย่างใด 32 ก็คือภาพย่นสร้างคนางค์ ที่เพิ่มวรรคหน้าอีกวรรคหนึ่ง บางครั้งเรียกว่า ภาพย่นสร้างคนางค์ 32 น.ม.ส เป็นผู้ดัดแปลง โดยใช้บรรยายภาพเรื่องศรีธนญชัย และทรงนิพนธ์ไว้ในเรื่องสามกรุง

ภาพย่นย่นอย่างใด 32 ปรากฏในเรื่อง เพื่อนแก้วคำภาพย์ จำนวน 73 บท และในบทร้อยกรองขนาดสั้นเพียงบทเดียว คือ "เสียงเรียกร้องของฉัน" ซึ่งรวมอยู่ในผลงานชุด สร้อยสันติภาพ มีลักษณะตรงตามแผนบังคับทุกประการ ดังตัวอย่าง

เสียงฉิ่งเรียวร้อง	เพื่อเซอทั้งผอง
ผู้เป็นพี่น้อง	ของฉิ่งนั้นหนอ
เพื่อความสาเหตุนึก	เสียงเรียวร้องขอ
จักเกื้อจักก่อ	ข้อคิดคาขาน
เสียงฉิ่งเรียวร้อง	เพื่อสิ่งสมบอง
จักกู่จักก่อ	ใบสีกุชานาน
กว่าแสงแห่งโศก	ผ่นบรยชีพปราน
ดินหินวิญญาณ	หยดย่นชื่นชู
	สร้อยสันติภาพ : 60

5) ภาพย์ทอโคลง ภาพย์ทอโคลงเป็นคาบระพันธ์ประเภทหนึ่งเกิดจากการนำเอาภาพย์ยานี้ และโคลงสี่สุภาพมาแต่งรวมกัน โดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ซึ่งมักกระทำกัน 3 แบบ คือ

1. แต่งภาพย์ยานี้ก่อนแล้วแต่งโคลงสลับบทต่อมา
2. แต่งโคลงก่อนแล้วแต่งภาพย์ลิ้น
3. แต่งโคลงเกริ่นแล้วแต่งภาพย์ดำเนินความ

ภาพย์ทอโคลงของตัวกานท์ส่วนใหญ่ จัดอยู่ในลักษณะที่ 3 คือ โคลงสี่สุภาพ 1 บท แล้วแต่งภาพย์ยานี้พรรณนาความเพิ่มเติมจนจบกระบวนการความในตอนนั้น ๆ ดังจะเห็นได้จากภาพย์ทอโคลงชื่อ "กรุยกราย" "วันหนึ่ง ณ เรืองไธสง" และ "ปีแล้วปีเล่า" โดยเฉพาะใน "ปีแล้วปีเล่า" โคลงสี่สุภาพที่ใช้แต่งเป็นโคลงกรุย "สรวล-ดี-ปี-ใหม่" ดังนี้

สรัส - ดิภาพคัล้อย	ขวบปี หนึ่งรา
ดี - ชั่วตุงดี	ถ่องแท้
ปี - สมมุติใหม่มี	ใจใหม่ มั่งญา
ใหม่ - ชั่วชมชื่อแล้	หลอกาให้ใครหลง
	หนึ่งทรายมณี : 86

ตัวภาพที่ได้แต่งภาพย่อโคลงแปลกไปจากความนิยม โดยทั่วไปอยู่ 1 บท คือ "หนึ่งคน
หนึ่งแคว" โดยแต่งภาพย่นาฬ หน้า 2 บท แล้วตามด้วยโคลงกรยู้ขยายความเพิ่มเติม 4 บท ลักษณะ
เช่นนี้คล้ายกับภาพย่อโคลงบทหนึ่งซึ่ง อังคาร กัลยาณพงศ์ ได้เป็นผู้ริเริ่มไว้ในบทหรือกรย้อชื่อ
"ใหญ่-อย่างกำมะลอ"¹ แต่ต่างกันที่โคลงตามของตัวภาพที่เป็นโคลงกรยู้จำนวน 4 บท ลักษณะเช่นนี้
คล้ายกับการแต่งภาพย่อโคลงเพื่อให้จบกระแสความ คือ "สอง คน เข้า หาม, สาม คน เข้า แห,
หนึ่งคน หนึ่ง แคว สี่ คน พา ไป" ดังนี้

มีคนอยู่หลายคน	มีตัวตนเข้าต่อโพ
มีจิตและมีใจ	แม้มากมายเหมือนไม่มี
มีคนอยู่เพียงคน	มีตัวตนเข้าต่อดี
มีธรรมมรรควิธี	แม้หนึ่งน้อยค่อยมีทาง
สอง พรางในร่างน้อย	หักงา
คน ระคนดินมือ	คู่สร้าง
เข้า แบกทุกข์สุขดี	คู่ป่า
หาม คู่ตาหูกว้าง	แกว่ารู้เจริญวิถี

¹พิทยา เจริญสุวรรณ. วิเคราะห์กวีพันธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์. หน้า 43.

สาม มณีพิสุทธิ์น้ำ	หนึ่งสมัย
คน ค่นค่นกลาใน	แก่นเนื้อ
เข้า ถึงสัจโลกย์	ขลังก่อ
แท้ จันทราชาติเชื้อ	เห่ข้าชะลอขวัญ

หนึ่ง สวรรค์นอกเรือน	นรกภูมิ
คน เดี่ยวเกลียวสติพุ่ม	ฟักเห็น
หนึ่ง แต่งหทัยตุม	ข้าแต่...
แคว่ หนักแคว่หน่วงเห็น	หนักห้ำใจหนูนา

หนึ่งทรายมณี : 63 - 64

1.1.3 โคลง บทร้อยกรองประเภทโคลง ที่ปรากฏในงานร้อยกรองของตัวกาพย์ มีทั้งโคลงสุภาพ โคลงฉันท์ โคลงห้า และโคลงโบราณ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1). โคลงสุภาพ มีทั้งโคลงสี่สุภาพ โคลงสามสุภาพและโคลงสองสุภาพ

ก. โคลงสี่สุภาพ เป็นรูปแบบโคลงที่ปรากฏมากที่สุด ตัวกาพย์มักนิยม แต่งในผลงานระยะหลัง การแต่งถูกต้องตามกฎหมายทั้งสี่ประการ ตัวอย่างเช่น

ดูน้ำยามเมื่อเลี้ยง	เรียวไหล
มาแต่ยอดเขาไกล	ปานล้ำ
สูงสุดสักเพียงไหน	ใจสุด สายแม่
เพื่อแผ่ทุกหย่อมหญ้า	ราบแล้งลุ่มลาน

สร้อยสันติภาพ : 36

ถือขันขอเศษเบี้ย	บุบแบน
ง่ายกว่าขอคยแพน	เลือกตั้ง
บุญท่วมทันท่วมแพน	ทุกภาค
บุญพรรคบุญพวกพลั้ง	พลาดแพ้ผิดบุญ
	หนังสือทราชมณเฑียร : 112

โคลงสี่สุภาพของ ดิวกานท์ บทมธุรส เมื่อแต่งเป็นเรื่องยาวติดต่อกันตั้งแต่ 1 บทขึ้นไป มักจะมีสัมผัสเชื่อมระหว่างบทด้วย คือ คำสุดท้ายของบทหนึ่งสัมผัสกับคำที่ 1, 2 หรือ 3 ของบทต่อไป เรียกว่า "ร้อยโคลง" หรือ "เข้าลิลิต" สัมผัสหลักเช่นนี้เพ็งจะมาปรากฏ บังคับกัน ในสมัยหลัง แต่ก่อนมิได้ถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่เนื่องจากก่อให้เกิดความไพเราะ แก่นทประพันธ์ กวีหรือผู้สร้างงานร้อยกรอง ยุคต่อมาจึงนิยมและกลายเป็นแนวปฏิบัติต่อ ๆ กันมา

ตัวอย่างของร้อยโคลง หรือเข้าลิลิต ในบทร้อยกรองประเภทโคลงของ ดิวกานท์

ตื่นก่อนการเวกแก้ว	หากิน
จุดประทีปทักทาย	สว่างได้
นั่งเขียนกวีริน	รักรา รักเฮย
คำหยาดหยาดมาได้	มนุษย์ช่องเสพสน
ลมหายใจหนึ่งพ่อย	ปรารภนา
เป็นเพื่อนชีวิตครา	ครุ่น้าง
หลอเสียงสุบิญา	ชะลอโลก
อวยโคลงรักส้าง	แหล่งพิณภูมิกรวี
กรอมนินมิตแมน	ทอไหม
มดหมัดกันอาไฟ	พรางแพรว

ตื่นจากอุทกโหล

อุดมคติ

ย่อมจิตวิญญาณแก้ว

นุ่งฟ้าห่มดิน

สร้อยสันติภาพ : 18

ในการแต่งโคลงสี่สุภาพตัวกาพย์ยังได้แสดงความสามารถในทางการประพันธ์ โดยเสนอรูปแบบการแต่งที่มีเงื่อนไข และข้อบังคับพิเศษหลากหลายดังนี้

กลโคลงกลอน เป็นการประพันธ์ที่เสนอในรูปแบบหนึ่ง แต่สามารถอ่านได้อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า โคลงกลอน หรือ กลอนโคลง ดังนี้

กลาสัมผัสแล้ว

ลูกยี่น

หยัดเพื่อทานหัดสิ้น

ทุกข์ไร้

มิโดนนิลัมคริน

พึงพาบ พันแล

โพนอ่อนเงงงนไร้

ศักดิ์สุวัณ

อันชีพน้อยหนึ่งนี้

นึกดู

เกิดชีพประเสริฐสุ

เพิ่มสร้าง

เสริมสรรพศักดิ์วิญญู

ชนค่า ยิ่งพา

อนันต์ค่าแท้นกว้าง

กว่ากว้างท่าทาย

หมายถึงซึ่งขอบฟ้า

ฝั่งดิน

แผ่ยอมฝ่าพินริน

เหงือ้อย

เมื่อหมายจะแบกหิน

ขึ้นป่า กล้าเพอ

กายหนักสบายคล้อย

คานหน้าตราบนาน

ศุภวารกาลจักร้อย

สร้อยศักดิ์

ศรีปัฐพิทักษ์

เกียรติหล้า

กษัตริย์สุดทางนัก

สู้บุก เบิกเอย

งานอุดมการณ์น้ำ

ชนะแล้วเจริญ

สร้อยสันติภาพ : 78

โคลงดังกล่าวนี้ เมื่อจัดรูปเสียใหม่กลายเป็นกลอนสุภาพดังนี้

กลาล้มโค่นแล้วลุกยืนหยัด
เพื่อทานหัดฟันทุกข์ไว้มีโค่น
มีล้มครืนพังพาบับแลโอน
อ่อนเืองงาไรศักดิ์สู้ชีวัน
อันชีพน้อยหนึ่งนี้เกิด
ชีพประเสริฐสูงเพิ่มสร้างเสริมสรรค์
ศักดิ์วิญญานค่ายิ่งนาอหนัก
ค่าเห็นนวกว้างกว่ากว้างท่าทาย
หมายถึงซึ่งขอบฟ้าฝั่งดินแดน
ย่อมฝ่าฟันรินเหงื่อยอมเมื่อหมาย
จะแบกหินขึ้นนำกล้าเนอกาย
หนักสลายคล้อยคาบหน้าตรามาน
ศุภวารกาลจักร้อยสร้อยศักดิ์ศรี
ปฐพีพิทักษ์เกียรติหล้ากษัตริย์
สุดทางนักสู้บุกเบิกเอยงาน
อุดมการณ์น้ำชนะแล้วเจริญ

สร้อยสันติภาพ : 79

การแต่งที่กล่าวมานี้มีลักษณะเหมือนกลบท กลอนกับโคลงนี้ โดยรูปแบบต่างกันเกือบสิ้นเชิง มีที่พ้องกันอยู่อย่างเดียว คือ จำนวนคำกลอนแปดบทหนึ่งมี 32 คำ โคลงสี่สุภาพบทหนึ่ง ก็อาจจำกัด จำนวนคำให้เหลือเพียง 32 คำได้ โดยตัดคำสร้อยออกเสีย เยาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นผู้ริเริ่มใช้ เป็นครั้งแรกกำหนดทวิชุด ชักผ้าชมเมือง

ดิวิภาพน์ ได้กล่าวถึงเหตุผล และวิธีการแต่งกลโคลงกลอนว่า

... เห็นว่าเป็นกลบทโคลงที่งามสง่า ควรแก่การสืบสานรจนา ... วิธี การแต่งกำหนดให้มีสร้อยบาทที่ 3 จดสร้อยบาทที่ 1 ให้คำที่ 1 บาทที่ 2 สัมผัสกับคำที่ 4 บาทเดียวกัน ให้คำที่ 2 บาทที่ 3 เป็นคำเสียงเอกหรือโทหรือจัตวา ขณะเดียวกันให้สัมผัสกับคำที่ 1 บาทที่ 4 ซึ่งมีเสียงสามัญหรือตรี และคำที่ 4 (หรืออาจเป็นคำที่ 6) บาทที่ 4 ถ้าแต่งเกินหนึ่งบาท ให้คำท้ายบทที่มาก่อน สงสัมผัสไปยังคำที่ 2 ของ บาทที่ 3 ในบทต่อเนื่องด้วย ลักษณะบังคับอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวเป็นไปตามฉันทลักษณ์ โคลงสี่สุภาพทุกประการ¹

การแต่งกลโคลงกลอนในลักษณะดังกล่าว เป็นการแสดงถึงภูมิปัญญา ความรอบรู้ในทางฉันทลักษณ์ มุ่งแสดงความสามารถในการประพันธ์ของผู้แต่งมากกว่าการสื่อความ เนื่องจากการแต่งกลโคลงกลอน เป็นการแต่งที่มีเงื่อนไข ข้อจำกัดมากมาย ไม่สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน ความแพร่หลายในรูปแบบดังกล่าว จึงมีน้อย

ดิวิภาพน์ได้แต่งกลโคลงกลอนไว้ในร้อยกรอง ชื่อ "ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง" "สู้" และ "หนึ่งทรายมณี" กลโคลงกลอน 2 บทแรก มีลักษณะเหมือนกัน คือ แต่งเป็นโคลงสี่สุภาพจนจบ แล้วแปรรูปเป็นกลอนสุภาพ ส่วน "หนึ่งทรายมณี" แต่งโคลงกับกลอนสลับกันบทต่อบท

¹ดิวิภาพน์ ปทุมสูติ. ทุ่งดินดำแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง. 2529. หน้า 169.

โคลงกลบท เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ตีความได้แสดง ความสามารถเชิงกวี โคลงกลบท มีลักษณะบัญญัติเพิ่มเติมพิเศษแปลกไปกว่าปกติ โดยวางสัมผัส หรือ คำยกเยื้องให้เป็นกระบวนต่าง ๆ แล้วตั้งชื่อให้แปลกไปตามความคิดเห็นของผู้บัญญัติ โคลงกลบทในงานร้อยกรองของตีความท์ มี 15 ชนิด ส่วนใหญ่ปรากฏใน "ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง"

โคลงกลบททวนหัว

ทิวทิวทองทาท้อง	ทุ่งไทย
เกลื่อนเกลื่อนกลั่นกลายไกล	กล่าวกล้ำ
ดาดำดั่งดินใด	ดำดิน
ยี่นยี่นยุดยากย่ำ	ยอกย่อนย่ำ
	ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 2

โคลงกลอักษรล้วน

รักเรียนรักแรงร้อย	จึงเรียง
คุณค่าคุณเคยเคียง	ค่อยด้า
สาสารเสกศัพท์เสียง	ดิลบ้สือ
สื่อเลิศจเลอเลื่องล้ำ	โลกล้วนเล้งแล
	หนังสือทราชมณี : 135

โคลงกลบทกินนรเก็บบัว

หนุ่มเกรงหนุ่มมิกล้ำ	เกี้ยวพัน
รักชอบรักลอบพัน	เนตรฟ้า
ยากจนฮับนับ	ญายิ่ง
พันหลับพันดินล้ำ	สมแสงแรงพัน
	ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 7

โคลงกลบทรอบจักรวาล

ดำเนินความหมู่บ้าน	ดินดำ
พื้นกิจการกสิกรรม	เร่งพื้น
แลกแรงพ่อนแรงสา-	เคียวแลก
หาทรัพย์สินหลักแหล่งพื้น	ภพแผ้วเพียรหา
	ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 78

โคลงกลนาควิพันธ์

เพียงโหงเพียงท่าร้าย	รุมกิน
รุมกัดรัดเกาะขมิพ	มือร้าย
มือเร้นอย่างรูปิน	บนเมฆ
บนม่านเพดานกว้าง	แก้วด้วยดอยกล
	ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 28

โคลงกลบทอักษรสลับ

แรงบุญบาปดั่ง	บรรพครอง
รักพบรักเพียงบอง	พื้น
รักนุชเร่งนึกจวง	นึกจอด ใจแม่
แต่ยากตากยิ่งพริ้ม	ยอมพร้อมยอมเพรง
	ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 19

โคลงกลบทวิหัตหลัก

พุนสันติภาพสลับ	เลอสม
สมห่างปรุพิพรหม	ลาดแพรว

แพรวรัตน์พินามรมย์
โลกย์สภณัฐสมฤทธิแล้ว

ลอยโลกย์
ร่างรุ่งนงนิจิ พิพย์เทอย
หนังสือทรายมณี : 30

โคลงกลบทสารกัษัณรณ

แกนหน้าสามารถแกแล้ว
ตั้งกลุ่มพัฒนาแผน
กลุ่มเริ่มจากตัวแทน
รวมส่วนร่วมสิทธิรัฐ

หน้าแกน
กลุ่มตั้ง
เริ่มกลุ่ม
ประโยชน์ส่วนส่วนรวม
ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 299

โคลงกลบทอักษรคู่

เสร็จสรรพพร้อมเสร็จไซ้
ชิ้นฉาฉายชิ้นชม
ท่ามทุกข์ที่ทับถม
ฝึกฝายฝึกฝึกเพื่อ

สุขสม
ชีพเชื้อ
ทอดถ่าย
เฟื่องพินฝันฟู
ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 46

โคลงกลบทช้างประสาธนา

รานร้าวหนาวเหน็บเพื่อ
มากนักรอนาขนราว
โรคโศกโรคเข็ญคราว
ชมขึ้นกลืนทุกข์ให้

เมื่อนหนาว
รุ่นไซ้
เข็นชม
ฮึดสู้ทุกข์เสมอ
สรวอยสันติภาพ : 90

โคลงกลบทพยัคฆ์ข้ามห้วย

เปล่งธรรมคำหนึ่งค้อย	หนึ่งคน
ฟ้ากร่อนศิลาดล	กร่อนได้
เหล็กแข็งแกร่งไพส	ธาแกร่ง
ค้อยแต่งค้อยหลอมให้	ค้อยห้อมยอมงาม
	ทุ่งต้นตำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 77

โคลงกลบทโศกเสนาหา

ครรลองธรรมร่าเริง	ยิ่งคย
นีกกล่อมเกลาร้างสัง	กิจแกส
แนวสุจริตซังตั้ง	ตั้งเชือก
จตเลือกถูกแล้วแผ้ว	ผ่านร้ายกลายดี
	ทุ่งต้นตำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 101

โคลงกลบทนบมารักร้อย

ครรโลลั่นลั่นแล้ว	ความหลัง
ลับเหตุทุกข์ทุกข์ซัง	ข้ายดุง
ค้อยค้ำมิดมิดยัง	อุษาโยค
ตราบโลกไรไรรุ่ง	แอร่มฟ้าโรยผัน
	ทุ่งต้นตำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 153

โคลงกลบทอักษรซ่อนกล

สัมพันธ์อันเกิดเกล้า	น้ำใจ
น้ำจิตมิตรภาพใด	ดั่งปิ่น
โดยเปี่ยมปรีดิ์หทัย	อุทิศ
น้ำจิตมิตรภาพนั้น	ดั่งเห็นสนิทสนม

ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 153

นอกจากนี้ ศิวภาพท์ ยังแต่งโคลงสี่สุภาพในลักษณะของโคลงกรรหูกึ่งมีหลายแบบดังนี้
กรรหูกึ่งเดียวหรือกรรหูกึ่งคำ ได้แก่ กรรหูกึ่งที่มีลักษณะเป็นคำเรียงลงไปตามบาท เป็นคำ
 เดียวกันตลอด¹ มีทั้งลักษณะกรรหูกึ่งเดียวทั่วไป และกรรหูกึ่งเดียวเป็นชุด
 กรรหูกึ่งเดียวทั่วไป เช่น

<u>ทอผ้างานที่พื้น</u>	บ้านไทย
<u>ทอชิ้นโรสร้างไหม</u>	หม่อนเลี้ยง
<u>ทอลายขัดผ้าไหม</u>	มัดหมี่
<u>ทอก็กระตุกเพียง</u>	กระตุกพันจนเชียว

ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 126

<u>สองดวงกลมเลศร้อย</u>	รังเรียง
<u>สองรักซ่อนรักเพียง</u>	ผิดร้าย

¹ สมปอง พิริยกิจ. เล่มเดิม. หน้า 108.

สองปองประคองเคียง

เป็นคู่

สองอยู่ใกล้แต่คล้าย

ต่างแคว้นแดนดล

ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 17

กรรไกรเป็นเดี่ยวเป็นชุด เช่น โดลงเรื่อง "ปริศนาพิราพ" แต่งเป็นกรรไกร "นอน
สูง นอน คว่า นอน ต่ำ นอน หาย" จำนวน 8 บท ดังนี้

นอน พุกพุกลวดมั่ง	เมืองสมัย
นอน พากกระดานไพ	ร่มพื้น
นอน พินิจพ่อยโฉน	มนุษย์ชาติ
นอน อนาคตแพะฮั่น	อีกร้อยพันทวี
สูง กิริติต่งพัน	พรรณนา
สูง ตักดีสายสะพายอา-	ภาสพร้า
สูง สุดวิเศษสา-	รพัดเพรียก
สูง สดับสำเหนียวหน้า-	พจน์นิมรชน
นอนบนกลเป็กรู้	วิบากราย
นอน กนกุศลโลบาย	แบ่งกระเตื้อง
นอน เกิดตรานนอนตาย	เหม็นตุ
นอน ทนทนอมเรื่อง	บ่อนเรือกินนอน
คว่า กรเอากิจเหล้า	ก้นลอง
คว่า พักตร์ไขพักตร์หมอง	คว่าไหม้
คว่า เพ็ญจิงตรง	กุ่มสติ
คว่า อริร้ายไว้	โลกร้ายคั่นหลอม

พจน ทย่อมสีย่านเหยา	ยุติธรรม
พจน เฝื่องนิสัยดา-	วิแพรว
พจน หลังติดดินหนา	เห็นตรนหัก
พจน ผ่อนพจนพักแล้ว	ร่วมสร้างสันติคุณ
ดำ จุนหน่นดำได้	เป่จม
ดำ ประคับประคองชม	ชีพเชื้อ
ดำ ต้อยแต่งเลนม	เต้าได้
ดำ บ่ไฟดำเจื้อ	ง่าสูทมิพือสุร
พจน คิตคุณกิจค้อม	เคียงคน
พจน เจียวสดงามสน-	เทศแจ้ง
พจน ใจจักอับจน	จจจอด
พจน ทอดท้ยหลัง	ลิวคว้างถาข ัฐ
หงาย พล้นยกผกแย้ม	ปัญญา
หงาย เนตรหงายบาทา	ท่วงคล้อย
หงาย คว่ำสาซ้ายขวา	คะไขว่
หงาย ไฟโบหนึ่งน้อย	หนึ่งล้ำค่าเฉลย
	หนังสือรวมนี้ : 45-46

กรขุลักษณะเช่นนี้ยังปรากฏในโคลงอีกหลายบท เช่น โคลงชื่อ "ขอซื้อควายเสียม" แต่งเป็นกรขุ "นา ยก รัฐ มนตรี" จำนวน 5 บท โคลงใน "ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง" แต่งเป็นกรขุ "ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ" 6 บท เป็นต้น

กรรหุสามัญเดียว คือมีคำ 1 คำ หน้าวรรคเรียงลงไปตามบาทอย่างธรรมดา¹ มีทั้งในลักษณะที่เป็นสัพพจน์ คำพึงเพย วลี ที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย และข้อความใหม่ที่ผู้ประพันธ์คิดขึ้น

กรรหุที่เป็นสัพพจน์ คำพึงเพย หรือวลีที่แพร่หลาย เช่น กรรหุในโคลงชื่อ "บุจฉาร่วมสมัย" ซึ่งประกอบด้วย กรรหุต่อไปนี้

"หัว สำน ได้ หรี"

"ตา บอด ได้ แว่น"

"มือ ต่วน ได้ แหวน"

"วา พร ได้ แก้ว"

"กิ้ง ก่า ได้ ทอง"

ตัวอย่างเช่น

หัว หูดุดผู้	ผิดคน
สำน นาทาคาสินน	ชอบขี้ม
ได้ ดันฉ่องสองตน	มิเคยตริก (ไครรวา)
หรี แกรกแหวกุ่นกลุ้ม	ตลบเส้นปิตทรม
ตา สามดวงส่องแจ้ง	สามภาพ
บอด บ่ทราบบัดชบ	เพชรสั้น
ได้ ส่วนซากอศภ	ง่วนเสพ (ไครรวา)
แว่น กระจกต้อกัน	กิดแก้วมณีศรี

¹ สมปอง พิริยกิจ. แหล่งเดิม.

มือ ดินมีครบข้าง	ซ้ายขวา
ด้าน กุศธรรมปัญญา	หยานด้อย
ได้ อำนาจวาสนา	บุญหนัก (ใจรววย)
แหวน กระจกนัยว้อย	เงินด้าวผ่านดิบ
วา นริทร์เล่ห์ร้าย	พารา
นร ชาตินาถสา-	หัสถ์วัน
ได้ บทสดสวา-	ปามเบบ (ใจรววย)
แก้ว กรอกคอบอยล้วน	เลือดกล้ำหน้าตา
กิ้ง ก่าชาติชะเง้อ	ชูด
ก่า สกุลเหล้ากล	เช่นนั้น
ได้ ตั้งหนึ่งเดียงทอ-	คอยพวงาด (ใจรววย)
ทอง ชุมทองทรายนั้	แปดแป้นปมสมัย
	หนึ่งทรายนั้ : 59-60

สัพพณ คำพิงเพย และวลีที่แพร่หลาย ที่ปรากฏเป็นกระชู้ได้แก่

- ปาก คน ยาว กว่า ปาก กา ยิ่ง พัก (2 บท)
- สิบ ปาก ว่า ไม่ เทา ตา เห็น จริง (2 บท)
- พัง หู ไว้ หู
- ไม้ ช่อน ตัด ง่าย ไม้ แก่ ตัด ยาก (โคลง 2 บท)
- พาย เรือ ใน อ่าง
- สุ จิ ปุ ลิ
- สุดกวี จินตกวี อมตกวี บัญญานกวี
- หนังสือ คือ ชุม ทรัพย์

กระตุ่มใหม่ กระตุ่มลักษณะนี้ เช่น กระตุ่ม "ดิน น้ำ ลม ไฟ, ต้นไม้ใบหญ้า, เวลาอารี, ชีวิตสั้น, ฝนฟ้าคะนอง" ในโคลงชื่อ "เวลาอันนิดน้อยในโลก"

ดิน เอ๋ยอกแม่เอื้อ	อารี
น้ำ แม่หม่าหิ	โอบห้
ลม โลมโลกปรานี	นพ่อ
ไฟ ก่อลูกพอกล้า	เกิดแล้วภาสลาย
ต้น ปลายหมายกิ่งก้าน	ชีวิต
ไม้ ป่านภิต	แมกบ้อง
ใบ ห้างฟ้าพืงพิศ	เพ่งค่า
หญ้า ต่ายางสูงด้อง	แต่งพื้นได้ยวกัน
เว ลาอันนิดน้อย	ในโลก
ลา รูปลาเรือนโคก	เร้งแล้ว
วา ระชั่วเคราะห์โชค	ชีพหนึ่ง
รี รอมวงกรอบแก้ว	เกียรติไว้ไพทวิล
ชี วินชีวตม์เร้ง	ชเลวน
วี รกรรมแห่งชนม์	ชีพสุ
สี หนาทแห่งลมฝน	ฟ้ากรรหน้า
สั้น ดิสงท้าว	คู่ครองเรียมขัญ
ไฟ ประจัญจากท้อ	ถอนใจ
ฝน ย่อมเป็นจริงใน	พุ่มนี้
พื้น ฟ้าสู่ฟ้าใส	ไพจิตร
ฟ้า อิทธิพลกระพี้	พบแก้วแก่นจริง
สร้อยสั้นติภาพ : 46-47	

กรรณัฐลักษณะที่เท่าที่ปรากฏ เช่น โคลงกรรณัฐ เรื่อง "กวีมรรต" ซึ่งประกอบด้วยกรรณัฐ

"เริ่ม รัก จาก ใจ"

"ไฟ ฆ่า จาร จา"

"ล้า ลึก ตรึก แก่น"

"แม่น คิด หมั่น เขียน"

"เพียร สืบ สร้าง สรรค์"

"จรร โลง โลก ธรรม"

โคลงกรรณัฐชื่อ "โคลงนิรันดร์" ซึ่งประกอบด้วยกรรณัฐ

"สรวล สัน ตี ภาพ"

"ตีว ภาพ ปทุม สุนิ"

ใน "ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง" ปรากฏโคลงกรรณัฐลักษณะดังกล่าว ได้แก่กรรณัฐ "ไป ไร
ไป นา, ดีกว่า ไป บ่อน พั่น" (โคลง 2 บท) "พ่อ เป็น ชี เหล้า, ลูก เป็น ชีเมา อนาคต"
(โคลง 2 บท)

กรรณัฐพันธ์หรือกรรณัฐสัมผัสสระ ได้แก่ กรรณัฐที่ คำเรียงลงไปตามบาท โดยมีสัมผัสสระ เช่น
"ผี ช้า ต้า พลอย

ผี สิงผีสู้ไซ้

ดินชม

ช้า เคราะห์เกาะระทม

ทุ่งแสง

ต้า ดิบโผล่โสมม

รุมเมือก

พลอย เกือกพลอยเกือกแวง

วันร่ำกาโกม

ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 4

กรรฐ์ "โลก กว้าง ทาง แคน"

โลก อุดรจรด้าว	ทักษิณ
กว้าง กว้างกว้างธรณินทร์	น่านฟ้า
ทาง ฟ้าปากฟ้าบิน	บนเล่า
แคน กลับท่ามุดไ้	อนาถแท้ทางเดิน
ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 32	

กรรฐ์ "เช้า สาย บ่าย เย็น"

เช้า จุฬามลศเรื่อ	รับอรุณ
สาย สดับเพดียงบุญ	บ่มย้อม
บ่าย เยี่ยมปรยัติทูน	ธรรมจรีด
เย็น สนิทมนพร้อม	เพ่งรื้อนัตตา
ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 83	

กรรฐ์สลับคำ ถือเป็นคำเรียงลงไปตามบาท โดยสลับกัน เช่น

แผ่นดิน	หิที่เกื้อ	คุณากร
ธรรม	ญาติราชฎร	ร่วมด้าว
แผ่นดิน	หึ่งาโดมร	เสมอเทียบ เทียมฤา
ทอง	อุไรทุ่งข้าว	อะเคื้อแหลงคาม
ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 156		

กรรฐ์ไม่มีความหมาย ซึ่งล้วนเป็นกรรฐ์โบราณทั้งสิ้น ได้แก่ กรรฐ์

"ทะ ลุ่ม บุ่ม บู่"

"ทุ สุ มุ ตุ"

"อุ ส า ห า รึ"

"โก วา ปา เป็ด"

"จก รึ รึ ร"

กระชู้ดังกล่าว ดิวภาพหน้าไปแต่งโคลงกระชู้ 2 บทด้วยกันคือ "เปิดม่านทมิฬกันสว่าง
แก้วมณีสมัย" และ "ข้ามทุ่งฤดูกาล (2)"

จากลักษณะโคลงกระชู้ดังกล่าวมา โคลงชื่อ "ดุรุธรรม" มีลักษณะต่างจากโคลงกระชู้อื่น ๆ
คือ มีลักษณะเป็นกระชู้หน้าบท วางกระชู้ไว้หน้าบทหนึ่ง ๆ เท่านั้น กระชู้ดังกล่าวประกอบด้วย ฉันทะ
วิริยะ จิตตะ วิมังสา เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ดังตัวอย่าง

<u>ฉันทะ</u> ชูขึ้นไว้	ในกมล
พอจิตพอใจตน	ต่อตั้ง
รักอาชีพดุรุชน	ชะลอโลก
ใดใดก็ใดเสื่อมร้าง	ผลาดล้ำพาเจริญ
<u>วิริยะ</u> เพลนประพาศสร้าง	สรรค์เสมอ
มุ่งมั่นบากมั้นเสมอ	สนุกสร้าง
เสนห์อุตสาณะเประ	ปรนชีพ
ประชินนหัยสล้าง	แหล่งเหื้อบุญนัย
<u>จิตตะ</u> มีจิตกล้า	สำนัก
หน้าที่ศรัทธาอชิก	เทิดไว้
จตจ่อและเจาะลึก	แทงตลอด
ทางรอดปลอดยากไร้	เร่งขึ้นาประชา
<u>วิมังสา</u> ประจจุสร้อย	สติขัญ
ความไตร่ตรองสำคัญ	อะคร้าว

รู้เหตุและผลอัน	ควรก่อ
ก้าวต่อแต่ละก้าว	กิจน้อยใหญ่งาม

<u>เมตตา</u> ความรักแท้	เอ็นดู
อวยพรารักหา	เพื่องาม
ปวงศิษย์วิดิวิทุ	ทุกยุค
เป็นสุขทุกชนชั้น	ชีพเชื้อชนสมัย

<u>กรุณา</u> ในหนังสือ	หลากเชื้อ
คิดแต่จะช่วยเหลือ	ยิ่งแล้ว
จนยากหากกินเกลือ	อุดมคติ
มียอมมีหัวแล้ว	ทุกข์พ้นทุกข์พอ

<u>มฤตดา</u> ปองแต่ปลื้ม	ยินดี
ในลาภยศทวี	ศิษย์น้อย
หนึ่งข้อสุมาลี	มานชื่น
สุขขึ้นใจเท่าก้อย	มีกิ่งแม่อุมา

<u>อุเบกขา</u> เสรอเที่ยงด้า	ธรรมคุณ
เป็นแก่นเป็นกลางบุญ	เบิกทล้า
อุโฆษแห่งการุณย์	ลือรา
ยาพลบดินกลบหน้า	มนุษย์พร้อมคุณสนอง

ในการแต่งโคลงสี่สุภาพ นอกจากจะได้แสดงความสามารถทางการประพันธ์ ด้วยการแต่ง
กลโคลงกลอน โคลงกลบท และโคลงกรรฐ์แล้ว ดิวกานท์ ยังได้แต่งโคลงจัตวาชั้นที่ 1 บทใน
ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง และโคลงสินธุมาลี ซึ่งเป็นโคลงโบราณไม่กำหนดเอก - โท
ในบทร้อยกรองที่ชื่อข้ามทุ่งฤดูกาล (1) ดังนี้

โคลงจัตวาชั้นที่

สามัคคีราษฎร์พร้อม	เพรียงกัน
บุญหมักหมิ่นหัว	นอบเกล้า
ตั้งวายเพิ่มกุศลสรรค์	โพเศษ
โดยเสด็จกุศลได้	ดีลกล้ำอาไพ
ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 124	

โคลงสินธุมาลี

ดูแดดระยับเด่น	เป็นดัว
หยอยหยอยราวหมื่นหัว	เริงรำ
กรักหัดถักคิมหันต์ระวี	เรียมกู่
กลเห็จเมื่อเมื่อนิภา	อาบเปลว
สร้อยสันติภาพ : 86	

ข. โคลงสองสุภาพโคลงสามสุภาพ โคลงสองสุภาพและโคลงสาม
สุภาพ เป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่ดิวกานท์ นำมาแต่งร่วมกับโคลงสี่สุภาพ ในบทร้อยกรองชื่อ "รัสลิลิต
แม่จ๋า" สำหรับบทร้อยกรองขนาดสั้นเรื่อง "สร้างใช้ใจสมัย" ใช้โคลงสองสุภาพ และ "เพื่อน"
ใช้โคลงสามสุภาพตามลำดับ ร้อยกรองทั้งสองประเภทมีลักษณะตรงตามแบบแผนหลักเกณฑ์ทุกประการ

ตัวอย่างโคลงสองสุภาพ

เชอพร้อมยอมพ่ายแพ้	ทุกเมื่อไร้ข้อแพ้
มันหน้าใจไหน	
ฉะนั้นไผ่พิสูจนขึ้น	ภูมิสิกภูมิแล้งต้น
ยอมแพ้มนิธรรม	

สร้อยสันติภาพ : 72

ตัวอย่างโคลงสามสุภาพ

ในนามแห่งเพื่อนทุกซ์	ร่วมยุคทุกหย่อมหญ้า
คอยเฝ้าผู้แก่วัยลา	เกิดเกล้าอุลสมัย
ในเพื่อนเรือนหมื่นแสน	ตื่นแดนภาพเพียบแปล
หายากนักเพื่อนแท้	หยัดท้าวอาธรรม

สร้อยสันติภาพ : 70

2) โคลงสั้น โคลงสั้นที่ปรากฏในงานร้อยกรองของดิวกานท์

มีเพียงชนิดเดียว โคลงสี่ด้นบาทกฤษร ซึ่งใช้แต่งร้อยกรอง จำนวน 3 บท คือ "เพ่งสภาวะ" "กรองสมัย" และ "จุนใจหล้า" โดยมีลักษณะตรงตามแบบแผนฉันทลักษณ์ทุกประการ สำหรับบทร้อยกรองที่ชื่อว่า "จุนใจหล้า" ได้แต่งเป็นโคลงสี่ด้นกรอขุโบราณ คือ "ทุ สุ มุ ทุ อุ ส่า นา จี โก วา ปา เป็ด จก จี รี่ ไร" ซึ่งในโคลงสี่สุภาพก็ได้ปรากฏกรอขุดังกล่าวถึง 2 บท เหตุที่ดิวกานท์ให้ความสนใจ และนิยมแต่งกรอขุข้างต้น ผู้วิจัยคิดว่าดิวกานท์น่าจะแสดงความสามารถทางการประพันธ์ เพราะเขาเห็นว่าเป็นกรอขุที่ได้รับการกล่าวขวัญว่าแต่งยาก

ตัวอย่างโคลงสี่ด้นบาทกฤษร

ดักน้ำใส่กระโหลกแก้ว	ดูเงา
ดูหน้าผาฉายหน้า	เดชะเพื่อ

ด้อมเมือกด้อมไคลเนา	เหนอะหนะ
ครมูตรคูคล้ำเมื่อ	ก๊สฝัย
รักน้ำธาระเปื้อน	อับรึย
แลอปลักรัญไร	ซ่อนเร้น
ลุ่มล้ำพิทยวาริ	ชาแรก
ละเลียดละไล้เส้น	ตกลสง
	หนึ่งทรายมนิ : 97

ตัวอย่างโคลงสี่ดั้นกรยู่โบราณ

หะ เลาะเบาแรงว่าง	วันใด บ้างภา
ลุ่ม ลึกสมานฉันท	ดำเข้า
ปุม ทิฐพอกนัย	เพ่งถาก
บุ แผ่นทองเนื้อแก้ว	กิจประสาณ
หุ รคมพาคดุ้ง	มรดา
สุ มิตรสมนคาน	หามข้าม
มุ พาดมพินอา-	ธรรมโค่น
ดุ เพด็จเช็ดแล้วคร้าม	ขยายเกรง
อุ ตมคติพินก้าง	พิพัยธาร
สา แทรกคุณธรรมเพรง	ภาชน์จ้วง
นา ธิบุรุษงาน	หอมเหงื่อ
รี ธิษาดน้ำห้วง	แห่งสวรรค์

โก ลาหลเพื้อให้	เห็นขลัง
วา ดอกออกดีบครัน	อะเคื้อ
ปา อดติมลัง	เมลืองสติ
เปิด โลกไปร้างเรื้อ	แหล่คุณ

จก รักดาวิร้อย	วังทรวง
จู้ สัจธรรมจน	จิตหล้า
จู้ ริกหลักร้ายลง	เล่ห์ฟอ
ไว แก่นดินหน้าฟ้า	ผากกหอม

หนังสือรวมนี้ : 31 - 32

ในการแต่งโคลงต้น ดิวกานท์ได้เสนอรูปแบบโคลงห้า ไว้ในร้อยกรองจำนวน 2 บท คือ "สภาวะ" และ "ต่างเลียดก่อนเดียวกัน"

ตัวอย่างโคลงห้าของดิวกานท์ บทมธุรส

มลพิษพร้อย	แพรงสมัย
มัดเม่ห์สิง	สติหล้า
พิสุทธีใส	พิรุณอาบ
หมอกเมื่อฟ้า	ผ่นหาย
ไกลคราบด่าง	เพิงดา
ขยชขยุราย	รอบเหี่ยว
ล้างด้วยวา-	รินทวีป
ปานแผ้วเท้า	จรดผม

สร้อยสันติภาพ : 48

จากการศึกษาหรือการมองประเภทโคลงของตัวกาพย์ จะเห็นว่าโคลงสี่สุภาพ เป็นรูปแบบที่ใช้มากที่สุด และยังได้เสนอรูปแบบที่มีบังคับพิเศษไว้อย่างหลากหลาย ทั้งในรูปของ กลโคลง โคลงกลบท และโคลงกรรหู่ ส่วนโคลงต้นปรากฏใช้เพียงเล็กน้อย

1.1.4 ฉันท์ ฉันท์ที่ปรากฏในร้อยกรองของตัวกาพย์ มีทั้งหมด 15 ชนิด มีลักษณะการแต่งถูกต้องตามแบบแผนข้อบังคับ ทางฉันทลักษณ์ทุกประการดังนี้

สัทธราฉันท์ 21

สรวมชีพขอเดชทรงชัย	พระบาทรมหาไท
เทพเจ้าอัน	มโนชน
จักรีที่เก่าแก่กิ่งดล	สุขนิกรนุสนธิ์
รัฐมณฑล	สถาพร
	สมเด็จพระเจ้าบรมมหาพระราชดำฉันท์ : 29

อิติสังฉันท์ 20

เนื่องประเฑียรประยูรประยูรธิดาลา	
ทวยหาหลายมูร่ามกรรหา	ก็ล้วนไทย
เหิมและฮึกปรหัตปรหทารประลัย	
ละชีพละชีพก็ชลนัยน์	ลพหยาดริน
	สมเด็จพระเจ้าบรมมหาพระราชดำฉันท์ : 102

สัททวิภักิฟิตฉันท์ 19

ข้าขอหม้อมิตรนบพระศรีรัตนตรัย	
ทรงคุณประเสริฐฐาน	พิภพ

อันมิตฺตพิสฺสํ พิตาลํ คุณฺประสพ

สัทธลัฏฐบรรพ

จตุฏฐ

สมเด็จพรหมหาราชคาถาฉันท : 26

มาลีนิพนธ์ 15

มตฺตคณฺมุขมนตรํ

ตองประสงคมี

เสมีนหมาย

ทณฺศุกุศโลบาย

มิตรภาพฉาย

ชวาลา

สมเด็จพรหมหาราชคาถาฉันท : 61

วสันตติลกฉันท 14

งานบุญพระภูมิพลเสด็จ

ยศเทิดทวีชาน

งานราชกิจจกลสรณ

รตบัพณภาพเพ็ญ

งานราชินีพระสิริภักดิ์

ทศทิศตะลิ่งเห็น

งานราชอุรสรประเด็น

พระธิดาประย้งงาม

สมเด็จพรหมหาราชคาถาฉันท : 65

อินทรวีเชียรฉันท 12

นัสนนประชาชอง

สรก้องนครหลวง

นีนานุสสุตปวง

ดุริยางค์ประคองครัน

เทียวทัศนธวัชเนก

รุจิโรภาวลาฉนัย

สมเกียรติินิวัติอัน

อินันท์นิตยคงฯ

อินทรวงศ์ฉันท 12

รื้อนราษฏรราว
 รื้อนทุกข์พระทัยเหมือน
 โดยเหตุฉนั้นตั้ง
 แพทย์หลวงประทานเป็น

อูรที่วารทมสยะเหือน
 สมหมายมิต่างประเด็น
 หิตยังปรายกตเ็น
 ปิยไวทยุตมเนียม

สมเด็จพระภัทรมหาราชคาศันท์ : 95

ภงดประยาดฉันท 12

พระเนาเวียงปรชัปวัง
 เสวยสุขพระทรรพัสสิน
 มีที่อกอวยพระทัยเียง
 ตลอดกาลเวลา

มิใช่ร้างสรานุจันต์
 ทว่าทรงพระกิจจา
 บล้าเียงพระเมตตา
 ธนวงราษฎร์พอง
 สมเด็จพระภัทรมหาราชคาศันท์ : 78

อุปชาติฉันท 11

ประสาณประสิทธิ์ดล
 ทนอเนือชนินทร
 ต่างองคาค้นหา
 ธเลียงประโยชน์แล

อนุสิทธิสถาวร
 พระทรรพัสกัไม่แปร
 พระวิชามิเชือนแซ
 ลุอนาคตาฉิน
 สมเด็จพระภัทรมหาราชคาศันท์ : 55

อุเปนทรวชิรฉันท 11

ตุสึและโลกแล้ง
 ก็ขึ้นช่อุมโดย

ดิณแห่งละเหียรหม
 ฤตุนหวัสดันเือน

ยะยิ่งพรญญเย็น
พระทัยพระทัยบเหมือน

ชุกเข็ญกลับเลือน

อมฤตธารา

สมเด็จพระพุทธมหาราชคำฉันท์ : 85

สาลินีฉันท์ 11

ครรรลองปกครองไทย
ราชาญาสิทธิไบรม
มากรุ่งแก้วโกสินทร์
เดชศรีจักรีเรือง

สมัยกาลบูรณชม

จนแปลงบ้านประยุคดีเมือง

มหินทราอยุธยาเรือง

นิมวงศ์พระทรงธรรม

สมเด็จพระพุทธมหาราชคำฉันท์ : 98

อุปนิษิตาฉันท์ 11

นามภูมิพิโรธ
คือสาวกขาน
ปลื้มปิตินัส
จงจิตตเฉลิม

มณโฑนิโสมาน

คุณพุทธศาสน์เสริม

บริษัทสุจินต์เจิม

สิริหัง ณ ไทยจีน

สมเด็จพระพุทธมหาราชคำฉันท์ : 58

วิธรมมาลาฉันท์ 8

จาเจริญรอยบุญ
การกิจวิชา
เอกองค์ทรงธรรม
ศรัทธาปารามย์

คำจุนโยธา

เสนาชั้นชม

ทรงคำนิ่งสม

โอรสเล่าเรียน

โปรดส่งศึกษา
ยังแดนแผ่นดิน
เพื่อในภายหน้า
รู้ล้าพาเพียร

วิชาโยธิน
ออสเตรเลียเพียร
บัญชาศรเขียร
น้ำไทยพญุลย์
สมเด็จพระภัทรมหาราชดำเนิน : 91

มณฑลฉันท 8

ศรีสิริภักดี
ทรมอดิตรา-
เยียมปฏิบัติ
นาคดลเห็น
กัณธนาไทย
ต่างกัวิตก
ชิปอดิชาติ
แห่งสุปราช

จิตตพวา
ชาชุกเขญ
ขันตยเย็น
ราชทยา
จลิตระหนก
ห้วงพระนรา -
ราชบิดา
อาตุตรม
สมเด็จพระภัทรมหาราชดำเนิน : 46

จิตรบทฉันท 8

ปางวิปริต
เกิดภวอัน
เพียงพสุธา
เหตุอนุสน-
องคมนา
ดวพรสวรรณ

กัมมิตตณ
อลเวงวน
แลษณาดล
ธีระทมใจ
วร "อาพันธ์"
คตครรโล

โดยพยเหตุ

กลเกหยัย

ปลงชีพิน

ชนะเนาว์วัง

สมเด็จพระภัทรมหาราชดำเนิน : 40 - 41

ในการแต่งคำประพันธ์ประเภทฉันท คือภาพที่ยังได้หน้าเอาลักษณะการแต่งกลบทมาใช้กับ
อินทรวีเชียรฉันท วรรณคดีฉันท อุบัติวิธฉันท และสาส์นฉันท ดังนี้

อินทรวีเชียรฉันทกลบทกรณหน้าบาท

ทรง - กอปรพิธีราช

เฉพาะญาติ "ณ โลซานน์"

หมื่น - มิ่งนิภาณต์

"สิริกิติ" กษัตริ

นาง - นาทนราเทิด

สิริเลิศนลภักย์

แก้ว - จามตริภณี

ก็มีพ้องพระแก้วบุญ

สมเด็จพระภัทรมหาราชดำเนิน : 47

อินทรวีเชียรฉันทกลบทสารกัษ์มรด

ทรงศรี - วิสิษฐา -

• นพพระราช - ศรีทรง

งามยิ่ง - พระยศยง

สิริบงพระ - ยิ่งงาม

ยามยุค - นิยมกาล

กลจาร ฌ - ยุดยาม

ไทยรัฐ - จรุธนาม

ก็เพราะราม ฌ - รัฐไทย

สมเด็จพระภัทรมหาราชดำเนิน : 52

วรรณคดีฉันทกลบททงหน้าริ้ว

นาหา - ประเทศนิมผู้

ปรีรัฐชาดล

เขลาเขลา - เพราะร้างวิริยาตน

ก็จะต้องตรชนกกาย

เรื่องเรื่อง - อนาคตวิโรจ - (จะ) นโธติการหมาย

มุงมุง - จงสมสุขสบาย

บมิพานผู้เข็ดเฉย

สมเด็จพระภัทรมหาราชดำเนิน : 79

อุปกิิตาฉันท์กลบทครอบจักรวาล

กาล - ทรงอุปสม

บทศรีวิสิฐ - กาล

ทรง - มอบกิจการ

วรราชินี - ทรง

องค์ - เอกอรพาท

กึ่งนับสนุน - องค์

รา - ชาอประสงค์

กิจสังพระพา - รา

สมเด็จพระภัทรมหาราชดำเนิน : 59

สาลินีฉันท์กลบทกรรณำบาท

ดิวงานที่ได้แต่ง สาลินีฉันท์ ในลักษณะกรรณำบาท ดังนี้

เรา - จักครองแผ่นดิน

บุรินทร์รัฐมณฑล

จัก - นาสุขตาภล

ประโยชน์ผลพิเศษสุนทร

ครอง - ไทยครองใจหล้า

สฤษฏ์ฐานะแนวคุณ

แผ่นดิน - ด้าวแผ่นดินทนน

ทะนุกัมมานันต์

ดิน - ฟ้าอาณาจักร

ณ แหล่งหลักจะรังสรรค์

โดย - หน้าที่สำคัญ

ชนบรพดินทร

ธรรม - ศีลสงเสริมศรี

ประเพณีคุณากร

เพื่อ - ไทยสืบถาวร

วิวัฒน์เกียรติสกุลวงศ์

ความ - รักสามัคคี

สุเสรีและมั่นคง

สุข - สาสีหิธดำรง

ตลอดกาลนานไกล

ปวง - ราชนียังชาติอยู่

ฉลาดรู้จะชูชัย

ชน - ต่างด้าวแดนใน

ทวีปห้อมนิมชม

ชาว - ไทยเป็นไทเอก -

(กษ) ราชเสกวิสริสม

ไทย - สร้างไทยสังคม

อุดมเด่นนิรันดร

สมเด็จพระมหิตลมหาราชาธิบดี : 99

การที่ตีวาทน์ได้นำเอาลักษณะกลบทต่าง ๆ มาใช้กับคำประพันธ์ประเภทฉันทน์ นอกจากจะสื่อให้เกิดคุณค่าแก่บทร้อยกรองแล้ว ยังเป็นการแสดงความสามารถในทางการประพันธ์ ของผู้แต่งอีกประการหนึ่งด้วย

ฉันทน์และกลบทดังกล่าวปรากฏในร้อยกรองคำฉันทน์ เรื่อง "สมเด็จพระมหิตลมหาราชาธิบดี" และฉันทน์ 5 ชนิด ในเรื่องนี้ ตีวาทน์นำไปใช้แต่งร้อยกรองขนาดสั้น คือ

- สัททูลวิกิพิตฉันทน์ ใช้แต่งเรื่อง "ฟ้า"
- อินทวิเชียรฉันทน์ ใช้แต่งเรื่อง "เหตุดอกกลาง"
- กุชงคประยาตฉันทน์ ใช้แต่งเรื่อง "สร้อยสมณ"
- อิทธิสังฉันทน์ ใช้แต่งเรื่อง "สุดขั้วรุ่ง"
- วิชชุมมालาฉันทน์ ใช้แต่งเรื่อง "เบ้าไม้สีเขียว" และ "โสมพะ"

สัททูลวิกิพิตฉันทน์

ฟ้าเมื่อกฟ้าอสุวิสม	ณ บดินทร์
สาส์ตวิบุตติณ	พิภพ
ฟ้าแรงฟ้าจิตหลอมและรักกรณครบ	
เป็นคุณอนกทบ	ทวี
ฟ้าดื่มแรกภนิรามพุเลียงอรก็ดี	
ฟ้าครวาคละโคตรนชี	ขบวร

ผ้าถ้อยรันทมธรรมาธิปจฺจก

แยกมูตรกิละสมูล

สีหมื่น

หนึ่งทราวมณี : 16

อินทรวชิรฉัตร

บงดินก็ดินพาก

อีวมีสจุลินทรีย์

ปรุ้งวิทยาศาส-

จนเพื่อนและเจียนเพื่อ

บงน้ำก็น้ำเนา

ขุนหินและกัยอัน

ปลาบูกี้ดูเปลี่ยน

ห้วงธารละหานหิน

ดลภาคและพงพี

ก็สลายมิใคร่เหลือ

ตราดประสมเจือ

ฤกษ์ฟ้าเทพัน

ดจเคล้ำละคูครัน

บริภคอุทกกลัน

ชลเสียสิตายตื่น

สวห้อมมิชาตนาย

หนึ่งทราวมณี : 49

ภางคปรยาดฉัตร

เกอชเหลียวโลกวิไลบ้าง

ณอมมิ่ง ณ สมมุติ

มิเลวร้ายมิใช่หรือ

ประดับศักดิ์ประคองศรี

พิศาลสร้างพิเศษสุด

ประมวลงหมายประมวณมี

จขพ่อนต้นพิถอดี

มิสูงก้า ฤ ต่ำเกิน

สร้อยสันติภาพ : 54

อิทธิสังพันธ์

มัตตเทศน์ปรรทปิปิโยปถัมภ
 ปรรเทาปรรทังทุเรศรชกา
 มิโกลัไกล
 คีอมณัสมณิสิทธีสมัย
 สัมครสมานมิทวัน มิเว
 ระวางแคลง

สร้อยสันติภาพ : 84

วิชอุณมาลาฉันท

ตื่นเกิดใบไม้	หลับไหลลึ่มป่า
เบิกต่มเบิกตา	เจิดจ้าไพจิตร
รับรู้หน้าที่	คลี่คลายความคิด
ก้านกิ่งยั้งกิ่ง	ทุกทิศทุกทาง
ทุกแห่งทุกหน	เกลื่อนกล่นใบเขียว
ดูจชีวิตเดียว	เกี่ยวร้อยรางขวาง
ดินตาฟ้าชุ่ม	สมทุพฤกษ์กว้าง
ไหนเลยจักร้าง	ชีวิตชีวา

สร้อยสันติภาพ : 33

1.1.5 ร่าย ร่ายที่ใช้เป็นรูปแบบในงานร้อยกรองของฉิวกานท์ มี 2 ชนิด คือ
 ร่ายสุภาพ และร่ายยาว

1) ร่ายสุภาพ ปราภาณร้อยกรองขนาดยาวชื่อว่า "รัสสิลิตแม่เจ้า"
 โดยแต่งร่วมกับโคลงสองสุภาพ โคลงสามสุภาพ โคลงสี่สุภาพ และบทร้อยกรองขนาดสั้นชื่อว่า

"ตราบล้าอุตมสวรรค์" มีลักษณะการแต่งตามแบบแผนสันต์ลักษณ์ตัวอย่างรายสุภาพ ดังนี้

กราบเสถียรผ่านขุนเขา	สำเนาหน้าตรี
มีต้นมาแต่หยาด	ใสสะอาดฉิมเย็น
รวมเป็นเรียวเกลียวสาย	สู่ปลายเนินดินต่ำ
ฝ่าตฤณชาติประชด	ร้อยพันหยดหม่นย้ง
แสงล้านพลังหลอมโลก	โตรกห้วยรวรินริน
ชื่นชมลุ่มชีวิต	นิจนิรันดท์พันธุ์กล้า
พิมพ์ลักษณ์หักเหือฟ้า	หนึ่งน้อยภาโลน
หยาดใสในกมลแก้ว	อิมแล้วฤทธาตหลัง
ฝั่งแสงแห่งโศกหา	อาเพศวิปริตรมโรม
โหมระแหงแพร่แผล	เจ็บร้าวแลรวดลึก
ภาพนึกเห็นภาพอนาถ	ภาพวาดใดหวังหวาน
คือธารแห่งเชือดอด	โอบกอดคุณาทรกวิล
รินรินรวรินรำ	ดื่มด่ำอมตรสเชื้อ
ดับโรคโรคร้างเรื้อ	ตราบล้าอุตมสวรรค์
	สร้อยสันติภาพ : 50 - 51

2) ร่ายยาว ปราภพเพียงบทเดียว คือ บทร้อยกรองที่ชื่อว่า "มัจฉาธารยะ" ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปางพระศาสดาจารย์เจริญจริยาสาปเพ็ญ
ทุกข์เข็ญ กิริยาธารเพื่อถึงอมตธรรม

แต่ลยพระองค์ทรงกุดกรรมตำเนินไปในมคคันตรประเทศ
อันดารดาบปรีเทวนวิปโยดาตุร

.....

คนดีศรีนิคส์นิวเตลียร์สมบัติดอกไม้ไฟแห่งความหวัง
พิวชเชอกล้างสายแสงแผ่ทองลายแห่งสวรรค์
เพื่อนามเลิศเจดีย์จารึกสุวรรณบัตรไสว
าให้เธอริเธอเริ่มธารทิพย์อุไร ณ นื่อนาทัยปุระ
เป็นสาธามณเพื่อแผ่แก่ผู้อื่นอีกหลากหลาย
ได้สืบสายนรปราชสิริรักษาเจดีย์ในเทวภพพื้น เกิดนา

สร้อยสันติภาพ : 76 - 77

1.1.6 เพลงพื้นบ้าน รูปแบบเพลงพื้นบ้าน ในงานร้อยกรองของดิวกานท์ ปรากฏ
ทั้งในลักษณะการใช้เพลงพื้นบ้านอย่างเดี่ยว และแต่งร่วมกับคำประพันธ์ประเภทอื่น โดยเฉพาะใน
ร้อยกรองเรื่องยาว ทุกดินคำแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เพื่อนแก้วคำภักย์ ดิวกานท์มักนิยมแต่งเพลง
พื้นบ้านแทรกไว้เสมอ

รูปแบบของกลอนเพลงพื้นบ้านโดยทั่วไป มีลักษณะร่วมกัน คือ แต่ละบทกลอนจะจัดความเป็น
2 ตอน คือ วรรคตอนหน้ากับวรรคตอนหลัง โดยจะใช้สัมผัสต่อเนื่องกันระหว่างคำสุดท้ายของวรรคหลัง
ทุกวรรค คำที่ใช้ในแต่ละวรรคไม่มีกำหนดแน่นอนว่าต้องใช้กี่คำ ทั้งขึ้นอยู่กับใจความที่ผูกขึ้น และ
ความสะดวกที่จะร้องให้เข้ากับจังหวะและทำนองเพลงพื้นบ้านชนิดนั้น ๆ

เพลงพื้นบ้านที่ปรากฏในร้อยกรองของดิวกานท์ มีดังนี้

- 1) เพลงเห่เย่ ลักษณะของเพลงเห่เย่ บทหนึ่งมี 2 - 3 วรรคหน้ามี
3 - 4 คำ วรรค วรรคหลังประมาณ 6 - 7 คำ ลงท้ายด้วยคำว่า เอย¹

¹ดิวกานท์ ปทุมสูติ. กลวิธีสอนเด็กให้เรียนเขียนกลวิธี. 2533. หน้า 144.

บทร้อยกรองที่แต่งด้วยเพลงเห่ได้แก่ " เพลงสงกรานต์ " " เห่ยสมหมาย " และ " ลมหายใจแห่งป่า " และบางส่วนของบทร้อยกรองขนาดยาว เรื่องเพลงรักพื้นบ้าน และเห่พจนานุกรมคำศัพท์ ตัวอย่างเพลงเห่ย ของศิริกานต์ บุญสุติ มีดังนี้

ลมหาวพัตหาว	หน้าหนาวอีกคราวแล้วเอย
อีกคราวหนาวลม	รับหาผ้าไหมไว้เอย
ผ้าไหมผืนหนา	ยากไร้จะหาที่ไหนเอย
ผ้าพวยผืนบาง	ใครหรือขดร่างรักเอย
ทุกหนาวลมเห่	ใครทนอหิวเผื่อเอย
คนอยู่ดีก็โรค	หรือกระหม่อมเอย
ก็คนเหมือนกัน	แต่แพกแต่ผืนกันเอย
หนาวเห็บเห็บเอย	ที่ปลายนาไร่ไรเอย
ข้าวราคาตก	มันหนาวนอกอาตุรเอย
อ้อยราคาต่ำ	ยิ่งหนาวกระหม่อมเอย
	หนึ่งทรายหนึ่ง : 91

2) เพลงอีแซว ลักษณะของเพลงอีแซวนี้วรรคหนึ่ง จะใช้คำตั้งแต่ 3 ถึง 7 คำ บทหนึ่งมี 4 วรรค กำหนดให้คำสุดท้ายของวรรคแรก สัมผัสไปยังคำที่ 2 หรือ ที่ 3 ของวรรคที่ 2 คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ 3 ส่วนคำสุดท้ายของวรรคที่ 4 จะสัมผัสไปยังคำสุดท้าย ของวรรคที่ 4 ของบทต่อไป¹

¹ เศรษฐ พลอินทร์. ลักษณะคำประพันธ์ไทย. 2524. หน้า 278.

เอ๋เอ๋เอ๋เอ๋ เอ๋เอ๋เอ๋เอ๋ ...

จบพานขึ้นเพลงกระซิบกระเซ้งหน้าฉาก
ว่าดอกปีบแรมป่าดอกหญ้าแรมสวน
ร่มาเร็วเข้าฉันจะเล่านิทาน
ยังมีประเทศอนาถาสีหาลัง
ยุคความสิ้นไฟนี้ใครก็พ้นเกล้า
มากมือถือควายเชือกตะพายเป็นพวง
ซ็อกสู่มอ้มหีบหน่วยพิทักษ์กลาง
มุงปริมาณไม่ต้องการคุณภาพ
หักเลงหัวดะแนบจอมแพนบินผา
ย้ายผู้พิทักษ์ก็สาลักอาภิส
เงินพาดเป็นพอนมันอ่วมอ่อนใจยิ่ง
แท้ทางอธรรมเลือกกลาผู้แทน
เลือกพาลอิทธิพลเหมือนเลือกโจรหมิพ
ตกเคราะห์ปราชยาเป็นค่อนอาทิจกร
ดืบเงาครอบเงาตั้งสีดำครอบคลุม
โดยปริศนาฉันเล่ามาประมวล
ใครหนอใครหนาจจะแก้ปัญหากำเก่า
เจ้าอุบลพันธารรับตะวันรุ่งเรือง
เออ... แล้วศิริไลซ์

ยกมือป้องปากแล้วฉันก็ร้องไป
เคยขึ้นคำสาบานจนว่าย่าช้าเอย
สนุกกว่าเรื่องเวตาลทั้งแวงโดย
เขาเล่นกลเลือกตั้งกลยังความยิ่งใหญ่
เล่ห์ละครตบตาปราชยาธิปไตย
ลากจูงจุมูกหลวงส่งมาเกลื่อนไกล
ได้เบอร์เซนต์ประสงค์กันสะจิตสะใจ
เสรีสิทธิ์ถูกสาปราวกับบอนไซ
บ้างขู่บ้างก็มากันไม่เลือกว่าใคร
ผู้หนึ่งเมืองเรือกฤทธิ์เอ๋ยกลับไหล
จนที่สุดผู้หนึ่งมันก็ต้องแพ้ไฟ
ยิ่งคิดยิ่งแค้นหนอว่าแค้นใคร
มันก็ไรงก็กิน-กินกันต่อไป
เมื่อเลือกผิดคิดผิดเท่าไรไม่ไหว
มีดมีวเสียดูกลมนี้หนอเมืองใด
เหียนเหียนทบทวนเกิดฟ้าทองแดงไทย
การเมืองฟ้าเฝ้ามันยังเฝ้าเนื้อใจ
ช่วยกันหาบ้านเมืองให้ศิริไลซ์

หนังสือ : 114-116

3) เพลงพวงมาลัย ลักษณะเพลงพวงมาลัยนั้น จำนวนคำในแต่ละวรรค
มีประมาณ 4 - 8 คำ บางครั้งอาจถึง 10 คำก็ได้ แต่ในวรรคของการเริ่มมักนิยม 5 คำ โดย 3

คำแรกขึ้นว่า " เอ้อระเหย"ในการแต่งไม่กำหนดจำนวนบท แต่คำสุดท้ายของแต่ละบทจะต้องสัมผัสกัน และคำสุดท้ายของการจบเพลงจะต้องลงท้ายด้วยคำว่า " เอย"

เพลงพวงมาลัยที่ปรากฏในร้อยกรองของติวาทน์ มีทั้งลักษณะที่ใช้แต่งร่วมกับร้อยกรองประเภทอื่น ได้แก่ ในบทร้อยกรองขนาดยาว คือ เพื่อนแก้วคาภัพย์ ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง และเพลงรักพื้นบ้าน ส่วนบทร้อยกรองขนาดสั้น มี 2 บท คือ "พวงมาลัยฝักถั่ว" และ "มาลัยชนน" ตัวอย่างเพลงพวงมาลัย มีดังนี้

เอ้อระเหยลอยไป

ลอยไปก็ลอยมา

(รับ) เอย...ลอยไป

ลอยไปก็ลอยมา ฯ

ว่าลอยละล่องลับจรัส

สามปีทีปลิ่วไปลับตา

เหมือนล่องหนหายไม่เห็นหัว

ข่าวว่าเป็นฝักถั่วที่ในสภา

พอสอดดอกตาลนอกบ้านตอง

ไปเป็นดอกทองโรย ... เสียท่า

ผู้แทนของจีนคนสำคัญของชาติ

นึกก็หน้าอภาคเป็นนักหนา

เลือกดีไม่ได้อายที่ได้ไม่ดี

มันก็เป็นเช่นนี้กันนานมา

ประโยชน์ชาติไม่รู้ประโยชน์กูได้รับ

คอยแต่งาบแต่จับสุตน์บนคณนา

พวกนอกสองหัวจ้งหลายดอก
 หิ้งหัวตาหัวตอกมันผ่าตา
 อุตมการณ์ไม่มีได้กัศริสันเสื่อม
 พ่อพุงกระเพื่อมถูกยุบสภา
 ไม่ทันครบหอมเหิมเกริมผิตเกนส์
 เล่นกะใครไม่เล่น... เล่นกะป่า
 การเมืองฟ้าผ่าต้องถ้ายเอาฟ้าดี
 เลือกกันนอกก็กัศริหา
 เลือกกันให้เข้มเขี้ยวให้แข็ง
 เลือกกันให้แกร่งแล้วหักส้าว
 โอกาสมาเกยอย่าให้เลยโอกาส
 ที่ประชาสามารถชื้อโชคชะตา
 ผักถั่วสลอนว่อนมาอีกแล้ว
 ก็เห็นฟ้าไม่แคล้วหุบข้าวเพื่อหมา
 เขี้ยวพวงพ้อเอ๋ย... โอชา
 เรียกเสียงเคาะกะลา... รัวเอ๋ย
 (รับ) ว่าเขี้ยวพวงเอ๋ยโอชา
 เรียกเสียงเคาะกะลา รัวเอ๋ย
 เขี้ยวพวงเอ๋ยโอชา
 เรียกเสียงเคาะกะลา รัวเอ๋ย

หนึ่งทราบนี : 110 - 111

4) เพลงกล่อมเด็ก ชาวเกาหลีใช้เพลงกล่อมเด็กเป็นรูปแบบของงาน
 ร้อยกรองจำนวน 2 บท ได้แก่ บทร้อยกรองที่ชื่อว่า "กล่อมสันติภาพ" และ "นกเขาเอ๋ย" ตัวอย่าง

เพลงกล่อมเด็ก มีดังนี้

เจ้านกพิราบเอ๋ย	ปากคานบุญญาสาส
ปีกแหลมโฉบหม่น	จะดันไปถึงไหนกัน
แดดกัลลาลมแรง	ฝุ่นดินก็แดงดูตัน
ฟ้าสยะเหือน ลือนลั่น	ขรัยเจ้าจะพบบัญ
สุดทางที่สันติภาพ	อยู่ไกลโพ้นคาบสมุทรกู
ผ่านเดาปรมาณู	ดูหรือจะรอดชีวา
เรือที่ชาชาติเอ๋ย	ลึนลาตลอยเวหา
ปีกเจ้ายังแหลม	วัยเจ้าก็เพ็งเดียงสา
ไหนจะรู้ชะตาว่า	จะไปไม่ถึงวังเรือน
เจ้าปักฉินเอ๋ย	ปีกหัวลงดินกันกลาดเกลื่อน
รับกลับหลังยังเงื่อน	ก่อนโลกสยะเหือนสตาร์วอร์
ปีกวันบินหลา	ตั้งหน้าตั้งตาบินต่อ
ใครเขาเผื่อรอ	เจ้าอยู่ที่ปรโลกเอ๋ย
	หนึ่งทราชมณี : 24

5) เพลงลาตัด ลักษณะเพลงลาตัดวรรคหนึ่งใช้คำตั้งแต่ 4 ถึง 6 คำ
 0 บทหนึ่งมี 4 วรรค คำสุดท้ายของวรรคต้น ส่งสัมผัสไปยังคำที่ 2 หรือที่ 3 ของวรรคที่ 2
 คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ 3 คำสุดท้ายของวรรคที่ 3 ส่งสัมผัส
 ไปยังคำที่ 2 หรือ 3 ของวรรคที่ 4 สองคำสุดท้ายของวรรคที่ 4 จะส่งสัมผัสกับคำสุดท้ายของ
 วรรค 4 ในบทต่อไป

เพลงลาตัดในงานร้อยกรองของดิวกานท์ มีเพียงบทเดียว คือ เรื่อง "55 ปี ประชาธิปไตย"
 การวางรูปแบบเพลงพวงมาลัย ดิวกานท์ มีลักษณะการรวมวรรค คือ รวมวรรคที่ 1 กับ 2 เข้าด้วยกัน

เป็นวรรคใหญ่ และ 3 กับ 4 เป็นวรรคใหญ่อีกวรรคหนึ่ง ดังนั้นเพลงลาตัดเรื่องนี้จึงดูเหมือนว่า 1 บท
มี 2 วรรค ตัวอย่างเพลงลาตัด

พริ้มพริ้ม ธิะพริ้มพริ้ม	เมฆฝนฮิมดริ้มผิดฤดูกาล
แม่ยอดรักนักเพลง	แม่ยอดรักนักเพลง
ช่วยเป็นโหราเล็งเพ็งลัดนั้นคณานต์ ... เป็กฟ่อ	
ว่าคืนคำฟ้าค้างดกคว่างกว้างกลางทาว	
ยะเยือกเย็นเห็นหนาวเมื่อลมพราวพัดผ่าน	
จันทร์แรมแย้มสรวล่องจากบุรพาทิศ	
เกิดแก้วก้องกิมิตแห่งอดีตบันดลดาล	
เกสรดาวพราวพราวประดับทางช้างเผือก	
ไกรลาสแนวแถวเทือกทาบรุ่งรัตน์ชัชวาล	
เทพอัปสรพ้องหัดถ์ปรายพรายพัชรสมัย	
ช่อบุปผามาลัยแก่โสมทิพย์สถาน	
ชวาททองพ่องเพริศมรรเจิดหล้าตาโลก	
ดาวประชาเสวยโรคนประชาธิปไตยสรวย	
ตะวันรุ่งขึ้นเรืองตะวันเหลืองสลับสลับ	
เป็นอาเพศขมุกขมัวเมื่อดาวโจรเพ่นพ่าน	
กระเบื้องเพื่องพวยน้ำได้น้อยจมดิ่ง	
แผ่นดินเรือเสื่อสิงห์กระหิงแตรเริงร่าน	
บัดเดี้ยวดังปังเบรียงเสียงฮุสขุไม้ด	
รอวิหคณภรรยาตกล้างกลางกลางลาน	
ครั้นสุริย์ตริสุภาสร่มเงาไม้สวายสด	
ก็แผ่ความงามงดปลดปลิดพิษภัยพาล	

เกิดดับภาพฝันให้ศรรยปริศนา

เป็นคำถามคำท้าฝากทุกชีวาวิญญาณ

ว่าหมอกต่างาชาติเมฆอุบาทว์งาเมือง

ภูตฟ้องตองเหลืองเมื่อไรจะเป็สิ่งลมปราน

.....

เห็นอัคตาเต็มตาเห็นด้กตาเต็มแผ่นดิน

เห็นกลโงกกลกินเห็นโหดหินหักหาญ

ห้าสิบสี่ปีลา-ห้าสิบห้าปีแล้ว

สี่หนกนกเด้าแมวยังกกแก้วรัตติกาล

จึงกล่าวกริ่นเชิญโฉม...

เอ้อเอ้อเอียงเงย

แม่กิ่งโพยมขึ้นหล้า

แสดงทัศน์วิสัยนา

จให้ปวงประชาขึ้นบาน.. เป็กพ่อ

หนึ่งทรายณนี้ : 122 - 124

เพลงลำตัดดังกล่าวนหากวางโดยการแยกวรรค จะได้ดังนี้

ว่าดินดำน้ำดำง	ตกคว้างคว้างกลางทาว
ยะเยือกเย็นเห็นหนาว	เมื่อลมพราวพัดผ่าน
จันทร์แรมแย้มสรว	ลวงจากบุรพาทิศ
เกิดแก้วกองนิมิต	แห่งอดีตบัดลดาล

6) เพลงเดินการำเดี่ยว ลักษณะของเพลงเดินการำเดี่ยว วรรคหนึ่งมี

จำนวนคำ 7 - 10 คำ คำสุดท้ายของวรรคแรก ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของบทต่อ ๆ ไปโดยไม่จำกัดความยาว แต่เมื่อจบมักลงท้ายด้วยคำว่า "เอ๋ย"

เพลงเดินกำราเดียว ปรากฏในร้อยกรองของดิวกานท์ โดยการแต่งแทรกในโคลงเรื่อง
ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง สำหรับบทร้อยกรอง ขนาดสั้น มีเพียงบทเดียว คือ " เกี่ยวข้าว
นายรวย" ตัวอย่างเพลงเดินกำราเดียว มีดังนี้

ชะเอิงเจิงเจง	ชะเอิงเจิงเจ้ย
เฮ้ เฮ้าเฮ้เฮะ	
วันนี้วันแรกออกแขกอาสา	พวกเราพร้อมหน้ามุ่งหน้านายรวย
นายรวยแก่อยู่วิมหนอง	บอกพี่บอกน้องทั้งพองไปช่วย
ไปช่วยลงแขกไปแลกแรงเกี่ยว	นุ่งโด่งคาดเตี่ยวเอาเดียวไปด้วย
ด้วยสาวก็กลั่นด้วยหนุ่มก็เก่ง	กระชั้นกระเจิงกางเกงขาก๊วย
แกงไก่ต้มไก่อ้นายรวยกะเลี้ยง	ให้เราอ้มเอียงกันหลายหม้ออวย
หม้อดาวครบครันหม้อหวานครบเครื่อง	แถมหมักแ้วเหลียงอีกคนละถ้วย
น้ำชาาก็มีบุหรี่ปดอง	สำหรับรับรองพี่น้องนายรวย
ถึงยากจนเข็ญติดเช้นกับชื่อ	แต่หน้าใจชื่อของแกก็สวย
.....	
เกี่ยวข้าวไปขายเกี่ยวใจไว้ชม	เมื่อคราวหนาวลมได้ห่มผ้าพวย
พื้งนาพื้งนาพื้งฟ้าพื้งดิน	พอยู่พอกินมีสินปันส่วย
แม่ดอกมขเว้งแพงพวย	ให้ชื่นใจช่วยชายเอย
เอิงเอ้ยชายเอย	แม่ดอกมขเว้งแพงพวย
แม่ดอกมขเว้งแพงพวย	ให้ชื่นใจช่วยชายเอย
	หนึ่งทราบนี : 86- 88

7) เพลงรบบ้านไร่ ลักษณะของเพลงรบบ้านไร่นี้ จำนวนคำ
ในแต่ละวรรค กำหนดประมาณ 6 - 8 คำ คำสุดท้ายของวรรคหน้าสัมผัสไปยังคำประมาณที่

4 - 5 ของวรรคหลัง และคำสุดท้ายของวรรคหลังทศวรรคจะต้องส่งสัมผัสกันไปเรื่อยไป จนจบการแต่ง

เพลงรบบ้านไร่ ที่พบในงานร้อยกรองของดิวกานท์ มีเพียงบทเดียว คือ " เพลงรบบา
ชาวไร่" ดังตัวอย่าง

เมื่อหมดหน้าฝนแล้วจนหน้าหนาว	อย่ามัวนอนร่ำหนาวเหน็บใน
ออกราลึกลับเหงื่อเหงื่อเพลงสักรกลอน	พอเสียดกายร้อยสาราญใจ
ที่จะชวนชมแม่ผมดัดลอน	ไปชมละครชีวิตชาวไร่
ทิดมาปลุกมันทิดหันปลุกแก้ว	ไม่พอเลี้ยงตัวก็ลือตตาย
	คลื่นซัดฝั่งทราย : 27

เพลงพื้นบ้าน นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีเพลงลิเก เพลงยั่ว และเพลงชาหงษ์ เป็นการแต่งตาม ขบนิยมทุกประการ

จากการศึกษาร้อยกรองประเภทเพลงพื้นบ้านของ ดิวกานท์ ประทุมสูติ จะเห็นได้ว่า ดิวกานท์ได้ให้ความสนใจต่อรูปแบบเพลงพื้นบ้าน ไม่น้อยกว่าด้านหลักการประพันธ์ประเภทอื่น

1.2 รูปแบบร้อยกรองที่ดิวกานท์ ประทุมสูติคิดขึ้น

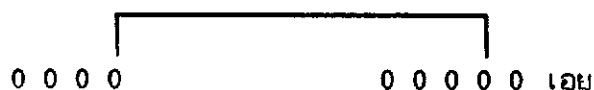
จากการศึกษาทร้อยกรองของดิวกานท์ ประทุมสูติ พบว่า บทร้อยกรองจำนวนหนึ่ง มีรูปแบบการประพันธ์ที่ต่างไปจากรูปแบบร้อยกรองที่มีแต่โบราณ ร้อยกรองเหล่านี้ เมื่อนำมาจำแนกลักษณะตามรูปแบบที่ปรากฏ ก็จะได้เป็น 3 ประเภท คือ รูปแบบร้อยกรองที่ประยูกต์จากฉันทลักษณ์ เพลงพื้นบ้าน รูปแบบร้อยกรองที่ประยูกต์จากฉันทลักษณ์เดิม และรูปแบบร้อยกรองที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างฉันทลักษณ์เดิมกับเพลงพื้นบ้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 รูปแบบร้อยกรองที่ประยูกต์จากเพลงพื้นบ้าน ดิวกานท์ได้เสนอรูปแบบร้อยกรองโดยการประยูกต์จากเพลงพื้นบ้านมีจำนวนมากกว่าประเภทอื่น ๆ ดังนี้

1) รูปแบบร้อยกรองที่ประยุกต์จากรูปแบบเพลงเห่ย ดิวกานท์ได้เสนอ
รูปแบบคำประพันธ์อย่างใหม่ให้ชื่อว่า "กาพย์ดอกแคว้ง"¹ โดยชี้แจงว่าดัดแปลงจากเพลงเห่ย
หรือ เพลงดอกแคว้ง ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านแถวอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

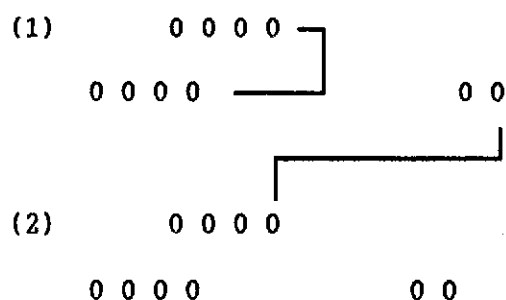
รูปแบบของเพลงเห่ย มีลักษณะดังนี้ บทหนึ่งมี 2 วรรค วรรคหน้าอาจะมี 3-4 คำ วรรค
หลังประมาณ 6-7 คำ สัมผัสบังคับกำหนดให้คำสุดท้ายของวรรคหน้าสัมผัสกับคำที่ 3 หรือคำที่ 4 ของ
วรรคหลัง และจะต้องลงท้ายบทด้วยคำว่า "เอ๋ย"

แผนผังรูปแบบเพลงเห่ย

ส่วนลักษณะของกาพย์ดอกแคว้งหนึ่งบทประกอบด้วย 3 วรรคคล้ายกาพย์ฉันทน์ วรรคแรก
และวรรคที่สอง วรรคละ 4 คำ วรรคที่สาม 2 คำ รวมสิบคำ สัมผัสบังคับตามแผนผังคือให้คำ
ท้ายวรรคแรกสัมผัสคำท้ายวรรคที่สอง ส่วนการส่งสัมผัสระหว่างบทให้คำท้ายวรรคที่ 3 ของบทนั้น
ส่งสัมผัสไปยังคำท้ายวรรคแรก ของบทต่อไป

แผนผังรูปแบบกาพย์ดอกแคว้ง

¹ ดิวกานท์ ปทุมสูติ. เพื่อนแก้วคำกาพย์. 2529. หน้า 88.

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจะเห็นว่า ดิวกันท์ ได้แปลงโดยการจัดจำนวนวรรคใหม่ กำหนด
จำนวนคำและกำหนดสัมผัสที่แน่นอนชัดเจน เพิ่มสัมผัสสรนหว่างบทและเปลี่ยนแปลงคำท้ายตอนจบ

ภาพย์ดอกแคว่รงปรากฏใช้ครั้งแรกในเรื่องเพื่อนแก้วคำภาพย์และผลงานต่อมาอีก 4 บท
คือ "เพลงสงกรานต์" "ทุ่งราบถึงภูรอก" "หยาดทิพย์" และ "กำลังใจ"

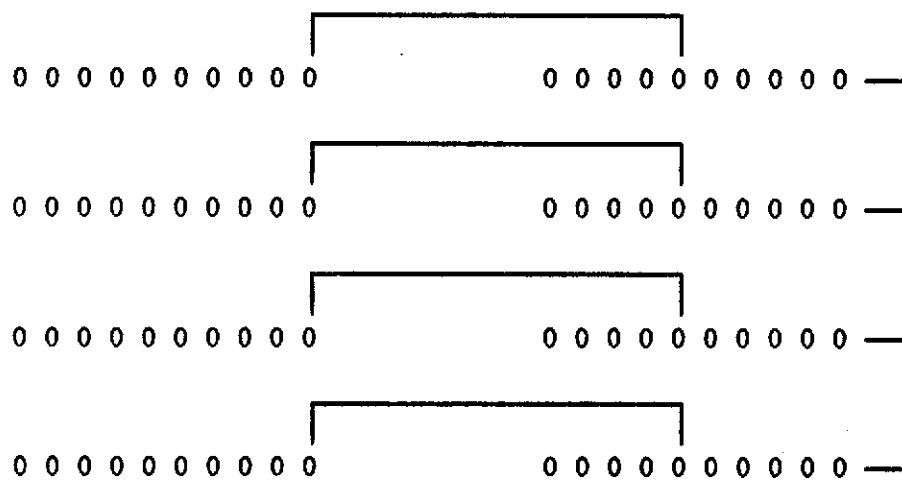
ตัวอย่างภาพย์ดอกแคว่รง

ทุ่งเกษตรคาม	
คอยเมฆพ่นยาม	ยากไร้
ห้วยสาหร่ายไหล	
รณชาติเพชรวิไล	พसान
เลือดเพื่อวิญญาณ	
ณ แหล่งลุ่มลาน	รอคอย
เจ้าเม็ดฝนน้อย	
อย่าลืบลีวลอย	โลกเอย
.....	
บุรุษป่าเมืองแปลง	
เป็นสีสนั่นแห่ง	ชีวิต
คือภารกิจ	
ทุกขณะจิต	แท้จริง

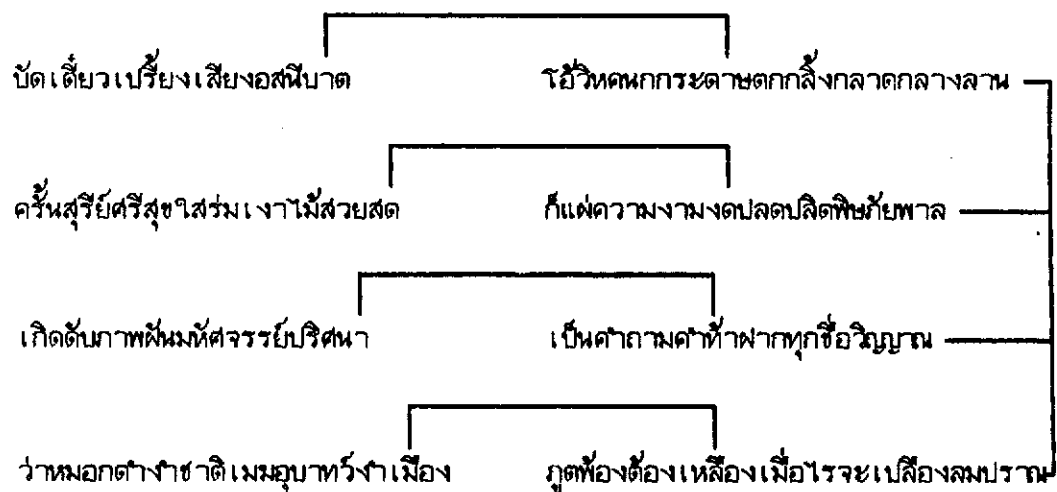
สร้อยสันติภาพ : 42-43

2) รูปแบบร้อยกรองที่ประยุกต์จากลักษณะเพลงพื้นบ้านทั่วไป เพลงพื้นบ้าน
โดยทั่วไปมีรูปแบบที่มีลักษณะร่วมกัน คือเป็นกลอนแต่สยบทกลอนจัดความเป็นสองตอน คือ 1 บทมี

2 วรรค วรรคหน้าและวรรคหลัง โดยมีสัมผัสระหว่างวรรค และระหว่างคำสุดท้ายของวรรคหลัง
ทุกวรรค จำนวนคำในแต่ละวรรคไม่กำหนดแน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับใจความที่ผูกขึ้นและความสะดวก
ในการร้องให้กับเข้ากับจังหวะ และกำหนดขึ้นบ้านชนิดนั้น ๆ ดังแผนผังต่อไปนี้

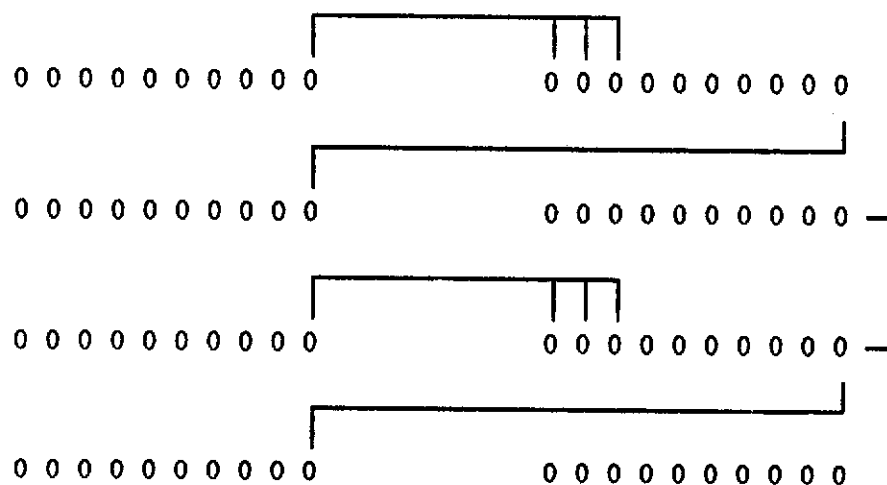

ตัวอย่าง

ตัวกำหนดได้อาศัยรูปแบบดังกล่าว ประยุกต์ขึ้นเป็นรูปแบบร้อยกรองชนิดใหม่ ด้วยวิธีการ
ปรับเปลี่ยนสัมผัส และจัดระบบจำนวนคำในวรรค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จัดระบบวรรคและสัมผัสใหม่ เพลงพื้นบ้านเดิม 1 บท 2 วรรค เปลี่ยนเป็น 1 บท มี 4
วรรค เช่นเดียวกับกลอนแปด เปลี่ยนสัมผัสจากเดิมแบบกลอนหัวเดียว (คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ 2
ของบทแรก ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ของบทต่อไป) เป็นสัมผัสแบบกลอนแปด คือ
คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ 3 และให้สัมผัสระหว่างบทเป็นเช่นเดียวกับ
กลอนแปด คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ 4 ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ในบทต่อไป ดัง
แผนผังต่อไปนี้

จัดระบบจำนวนคำในแต่ละวรรคใหม่ โดยตัวกำหนดได้กำหนดออกเป็น 3 ลักษณะ ก่อให้เกิด
รูปแบบที่แตกต่างกันดังนี้

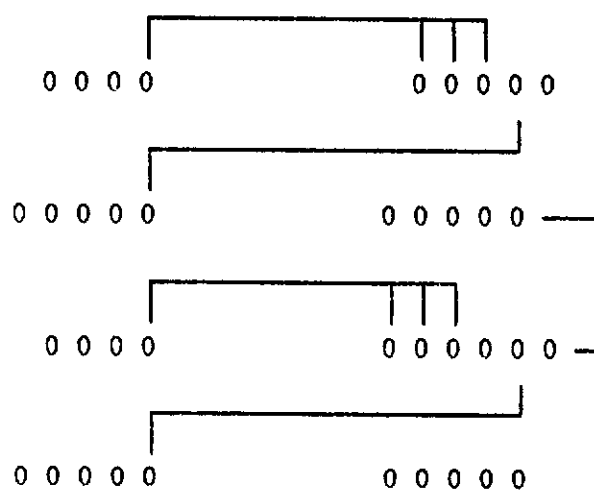
โหนดแน่ไม่มีตายแน่
เต็มลานโศกกรทรม

เคลื่อนแขนงเรียวหนาม

น่าเสียดาย.. เสียดาย

บันทึกแห่งดวงหทัย : 66 - 67

รูปแบบที่ 2 กำหนดให้แต่ละวรรคบรรจุคำได้ 4-6 คำ สองวรรคแรกในบาทแรก มักมีจำนวนคำไม่เท่ากัน แต่สองวรรคในบาทที่ 2 ต้องมีจำนวนเท่ากัน คือ วรรคละ 5 คำ ดังแผนผังต่อไปนี้

ตัวอย่างรูปแบบดังกล่าว จะเห็นได้จากบทร้อยกรองชื่อ "ใคร่ทาสร้าง"

"แดดสวยฟ้าใส

วันต้นไม้แห่งชาติ

โหนดดินหินดาด

ฝนเพิ่งมาดเมื่อดใหม่

นักเรียนที่รักของครู

ที่รักแห่งภูผาไพร

จมน้ำข้าวอยู่โย

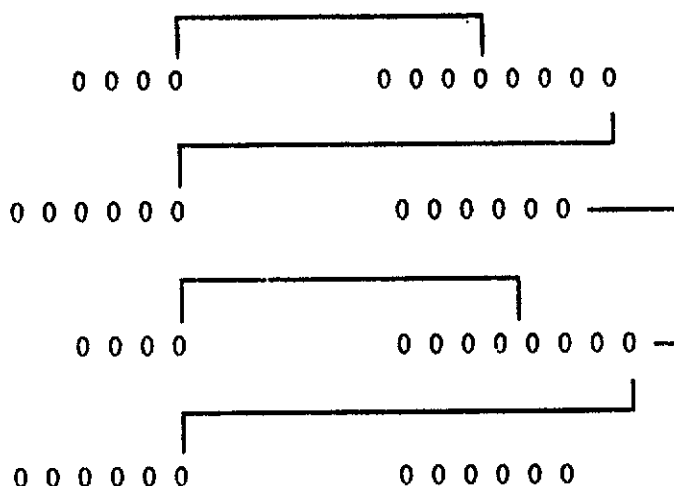
ไปเพาะพันธุ์ปลูกฝน

.....

.....

จบพี่เลี้ยงน้อง	ประดับประดาสามัคคี
พร้อมแล้วพลันวันนี้	เฝ้ามุ่งเดินมุ่งเดิน"
.....	
จบเลี้ยงน้อยน้อย	คล้อยตามวันบ่ายช้า
กลับถึงเหย้าเดหา	พบชาวร้าย ... ชาวร้าย
ครูใหญ่กลับจากเมือง	เล่าเรื่องแก่เด็กหญิงชาย
ว่ารัฐบาลนโยบาย	ทำนอกใจเบี่ยงมา
อนุวัติ เชื้อนาหม่อม	แลกป่าไม้กับไฟฟ้า
สร้างที่นี้แหลยหนา	ทำนย้าว่าจำเป็น
จบเลี้ยงพลัดป่า	น้ำตาใสไหลเย็น
รอยฟ้าคล้าแดดเชย	เห็นเปลวไฟไหม้ภู
	บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 65

รูปแบบที่ 3 กำหนดจำนวนคำในแต่ละวรรค ดังนี้ วรรคที่หนึ่ง 4 คำ วรรคที่สอง 8 คำ วรรคที่สาม และวรรคที่สี่ วรรคละ 6 คำ บังคับสัมผัสดังแผนผังต่อไปนี้

รูปแบบร้อยกรองดังกล่าวปรากฏในผลงานชุดบันทึกแห่งดวงหทัย ดังจะเห็นได้จาก
บทร้อยกรองชื่อ "เด็กโรง"

เด็กโรงน้อยเอ๋ย	เมื่อเจ้าไม่เคยเป็นนักเดินทาง
ก็เหมือนโรงไปทุกอย่าง	ในหย่อมย่านที่ยาวไกล
วันนี้นำรู้	มะรืนจะมีอะไร
มีอะไรมาใหม่ใหม่	อีกมากมายให้รู้เรียน
คนดีของพ่อ	จะต้องไปหัดต่อความเพียร
ตั้งรดแก้วที่เทียมเกวียน	ไปสู่กรุงกาญจนา
เด็กโรงน้อยเอ๋ย	เมื่อเจ้าไม่เคยก็ค่อยศึกษา
ฉลาดแม่เมสิดงา	จะลัดโรงที่งาใจ
.....	
เจ้าดวงใจเยาว์	พ่อนมายุใจเจ้าจะรู้เพียงสา
รู้กับพี่ว่า	พ่อเขียนไว้ทำไมกัน
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 55 - 56

จากการที่ตัวกาพย์ ได้ปรับเปลี่ยนลักษณะเพลงพื้นบ้าน โดยนำมาผสมผสานเป็นลักษณะ
ลีลาของกลอน ทำให้ร้อยกรองเช่นนี้มีลักษณะกระชับเรียบง่าย

1.2.2 ร้อยกรองที่ประยุกต์จากรูปแบบต้นลักษณ์เดิม

1) ร้อยกรองที่ประยุกต์จากสำนักกลอนเจ็ด ลักษณะของสำนักกลอนนี้
หลวงธรรมภิกขุได้อธิบายไว้ในประชุมสำเนาว่า "สำนักกลอน จัดเป็นอัลสมวรรค คือในวรรคแล้ววรรค
มีอักษรไม่เหมือนกัน"¹

¹ รองอำมาตย์เอก หลวงธรรมภิกขุ (ปึก จิตรกรึก). ประชุมสำเนา. 2516. หน้า 64.

เจ็ดกับแปดแปดแห่งแจ้งบท
สิบห้าอักษรพจน์แปรทั้ง
จะรับรองชั้นกลอนเส้นก็ได้
แล้วแต่ทานองคลองสำเนา

จงกำหนดแบบเปื่องยุบลงวัง
อย่างหลงลงเลาให้ตั้งใจจา
ถาจะใช้อ่านฟังก็บังษา
มิได้จำกัดห้ามตามแต่ใจ

ส่วนร้อยกรองของคิ้วกาณฑ์ มีลักษณะดังนี้

7

เออคือใบไม้ที่หายหน้า
ไปสุป่าเขาที่ร้างรอน
รู้ความจริงสิ่งหนึ่งของเลือดเนื้อ
ควรยึดมั่นอยู่ ณ จุดใด

.....

ดูเกิดใบไม้ก็หลายล้าน
เคยสร้างสรรคสรคสร้างเหมือนอย่างเคย
รับขวัญใบไม้ที่หายแล้ว
กลับมาป่าแก้วมาเกี่ยวกล

8

จากพาราไรวราณเมื่อวันก่อน
จึงรู้โลกละครของใบไม้
ว่าการเกิดการก่อเชื้ออาศัย
อะไรคือคุณค่าพฤษชาชน

.....

ตำนานย่านชีวิตมิ่งมิตรเอ๋ย
ผลิเผยใบใหม่จงใหญ่
รอขวัญลิวลิวใบหายสูญ
สานิจจรรณแบบแผ่นกับแผ่นดิน
บันทึกแห่งดวงหทัย : 75

จะเห็นได้ชัดว่า ร้อยกรองของคิ้วกาณฑ์ มีจำนวนคำสัมผัสระหว่างบทเหมือนกับ "สำเนา
กลอนเจ็ด" ทุกประการ มีที่เปลี่ยน คือ สัมผัสระหว่างวรรค ซึ่งตำแหน่งที่รับสัมผัสในวรรคหลัง
อาจจะมีคำที่ 3 เสมอไป อาจเลื่อนเป็น 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ

2) รูปแบบกลบทใหม่ เปลื้อง ณ นคร¹ ให้ความหมายกลบทไว้ว่า

¹ เปลื้อง ณ นคร. พจนานุกรมภาษาไทยฉบับทันสมัย เล่ม 1. 2526. หน้า 29.

กล หมายถึง ขึ้นเชิง แบบ วิธี เหตุ อุบาย กลบท หมายถึง คำประพันธ์ที่กำหนดแบบขึ้นเป็นพิเศษ แล้วตั้งชื่อเรียกต่างกัน แล้วแต่ผู้กำหนดแบบจะบัญญัติไว้

จากการศึกษาหรือกรองของ ดิวกานท์ ปทุมสูติ ดิวกานท์ ได้เสนอรูปแบบกลบทที่นอกเหนือจากที่ปรากฏในตำรากลบทศิริวิมลกิติคือ ประชุมจากรัตพระเชตุพน ดังนี้

ก. กลค่อนสยท่อนทั้ง แต่งเป็นกลอนหก "โดยกำหนดให้คำท้ายวรรคที่ 2 เป็นคำเดียวกับคำรับสัมผัสในวรรคที่ 4 กลบทชนิดนี้ใช้เพื่อย้ำคำย้ำความในเชิงปฏิบัติปฏิบัติ¹ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อรักจะก้าวต้องกล้า	ก้าวหน้าแม่เพียงก้าวหนึ่ง
ยอมเห็นเข่นหน้าคาง	ว่าได้ก้าวหนึ่งก้าวหน้า
เมื่อสาวเท้าก้าวเท้าต่อ	ถาจะระย่อเท้ายา
บุกฝ่าหนามขวากตรากตรำ	ไม่มัวแต่ยาข้าวรอย
เมื่อตั้งนิธานมั่น	สร้างสรรคเป็นสูงมุ่งสอย
มุ่งทางสร้างธรรมล้ำลอย	สุดสอยสุดธรรมล้ำสือ
เมื่อเทิดธรรมแสนแก่นสาร	ด้านทานอธรรมด้าจื่อ
เอาเรี่ยวเอาแรงแลกเรือ	ทุกข้อคาที่ทุกขทน
เมื่อกอปรชอบบวรวิสุทธิ	อย่าหือต่อทจจริตปล้น
กอปรดีได้ไฉนตน	แต่ปล้นดีใจใครใช้ได้
เมื่อชีวิตต้องต่อสู้	ต้องรู้สู้รักศักดิ์ศรี
เพื่อความถูกต้องต้องมี	เป็นศรีศักดิ์นิรันดกาล
เมื่อแพ้แพ้แพ้เพียรเพิ่ม	ชนะแพ้ เข้มหนักหนา
ชนะใจใครไหนปาน	เท่าหนาชนะใจด้วย

เมื่อพร้อมภาพวันพรุ่ง
ทุกก้าวเท้าแกว่งจากลัว

ฤกษ์รุ่งราเฝ้าไขว
ทุกขั้วยามเกือกกำลังใจฯฯ
หนึ่งทรายณิ : 67

ข. กลเกล้าแม่ แต่งเป็นโคลงสี่สุภาพ ที่มีข้อกำหนดเพิ่มเติมดังนี้
... กำหนดมาตราสะกดทั้ง 9 แม่เป็นกล กำหนดให้หนึ่ง - กล ก กา ให้ใช้คำในแม่ ก กา
ส่วน ๗ สอง - กลกก กลกด กลกบ ให้คำต้นบทและ ท้ายบทกับคำในที่บังคับบทเป็นคำในแม่
ก กา สาม - กลกง กลกน กลกม กลเกย กลเกอว ให้ใช้ทุกคำในบทตรงตามแม่ แต่ถ้าแต่ง
รวมกลเกล้าแม่ ให้คำต้นบทและท้ายบทเป็นคำในแม่ ก กา สี่ - กลจใดใส่สร้อย ให้สร้อยคำหลัง
เป็น แม่ ก กา ...¹

กล ก กา

มโนควะเหว	ภควา
ขอสิริแก่ติรา	สิริ
พิรยย่อและท้อมา	นยะสดี
สิริใดจะได้	แก่สูงมมือ

กลกก

ชื่อโรคตกยากเศร้า	พรากสุข
เพรียกเสกเอกลักษณบุค	ลิกกล้า
เกสือกหักจักแบกทุกข์	ลูกยาก
ยากหากจักลูกได้	ลูกได้หลักดี

¹ ศิวภาพน์ บทมโนคติ. ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง. 2531. หน้า 173.

กลกข

มีหวังยังทุ่งแล้ง	แรงปอง
ทางรุ่งทุ่งรวงทอง	ถ่องเรือง
เร่งทางช่องทางพอง	ตรงแต่ง
แก่งแย่งแข่งแย่งแย่ง	ยุ่งย้งวางเสีย

กลกด

เพี้ยจิตมิตมือแม่	นัสนัดศั
ปลดปลอดรอตเหตุมัด	มิดกล้า
หลดหลดสาตโหนบัด	เนตรบอด
ยอดสุดยอดดยด้า	ญาติผู้พัฒนา

กลกข

ออย่าย่นอันถิ่นแคว้น	กันดาร์
ดินเคื่อนเกลื่อนแก่นสาร	ชอนพื้น
เพียรพลงนการงาน	สรรส่วน
พรวนหม่นพ่นผ่นพื้น	ผ่นนั้นเงินเนา

กลกข

เหี้ยยอนบอบนุญชัย	ยวนแยบ
เหินทานทับทิกแดบ	แทบดู
ดับบีบชีพดับแบบ	เพียบบุบ
หลบงอบจับจบดู	สิบพร้าสิบไพร

กลกม

ใจชุ่มชนกลุ่มนีม	ยอมงาม
เอนอ้มอ้มยอตความ	ร่วมอ้ม
อณมชอมชอนโทรมทราม	ชามเลียม
เชือนช่มตรมกมกลุ่ม	กล่อมปล้มเปรมปรีด

กลเกย

คสึคล้ายคล้ายค้อยคสึอย	ถ้อยคล้าย
กอยร่อยถ้อยร่อยราย	พ่ายร่อย
พ่ายโรยช่วยโหยหาย	หมายช่วย
ด้วยพ่ายหลายพ่ายด้อย	ปล่อยร้ายปลายมือ

กลเกว

สือสารชาว่นาวข้าว	คราวเดียว
นึ่งกัวทิวนี้วเรียว	เกี้ยวนี้ว
เกี้ยวเกี้ยวเกี้ยวเกลียวเหี้ยว	เกลียวเหี้ยว
เหี้ยวแนวเหี้ยวแนวก้าว	ท้าวก้าวหน้าสาว

ค. กลมิตรภาพสัมพันธ์ ใช้โคลงสี่สุภาพ มีข้อกำหนดเพิ่มเติมคือ ... กำหนดให้คำที่ใช้ในบาทที่ 1 ให้นำไปใช้ในบาทที่ 2 ไม่ต่ำกว่าสองคำขึ้นไป ซ้ำกัน ได้มากและเป็นเหตุเป็นผลรับกันดีก็ยิ่งดี ให้คำท้ายบาทที่มาก่อนสัมพันธ์กับคำแรกของ บาทที่ตามมาเป็นลำดับ ให้นำคำในบาทที่ 3 มาใช้ในบาทที่ 4 ไม่ต่ำกว่าสองคำ (กำหนด เดียวกับการนำคำในบาทที่ 1 มาใช้ในบาทที่ 2) ด้วยกลบทนี้ - มุ่งเน้นกลที่การเชื่อมคำ

เอื้อความและอักษรสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จึงให้ชื่อ กลบทว่า "กลมิตรภาพสัมพันธ์"¹ ดังตัวอย่าง

ฝากใจโยมอยู่ช้า	ชอบชม
ชมชอบธรรมนิยม	อยู่ช้า
เชิดชูสุธรรมสม-	บุรุษสุข
สุขชูชูเชิดหน้า	สนิทนสนมบุรุษ

ทุ้งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 176

ง. กลโคลงกาพย์ มีลักษณะการแต่งคล้ายกับกลโคลงกลอน คือภาพที่

ได้อธิบายวิธีแต่งว่า

... กลบทชนิดนี้อาศัยหลักเกณฑ์กาพย์โยมอย่างค 32 แฝงไว้ในโคลงสี่สุภาพ วิธีแต่งกำหนดให้มีสร้อยบาทที่ 1 จดสร้อยบาทที่ 3 ให้คำที่ 4 บาทที่ 1 สัมผัสกับสร้อยคำหน้าของบาทเดียวกัน และคำที่ 3 บาทที่ 2 ให้คำที่ 7 บาทที่ 2 สัมผัสกับคำที่ 1 และคำที่ 5 บาทที่ 4 ให้คำที่ 4 บาทที่ 3 สัมผัสกับคำที่ 6 บาทเดียวกัน ถ้าแต่งเกินหนึ่งบทให้คำท้ายบทส่งสัมผัสไปยังคำที่ 7 บาทที่ 2 ของบทต่อเนื่อง ลักษณะอื่น ๆ ตามฉันทลักษณ์โคลงสี่สุภาพ ...²

ตัวอย่าง

รูปโคลง	
หมางหน้าตาขุนช่อง	ชัดใจ จุนแฉ
เหตุจกุ่นจกัโหว	วุดกว้าง

¹ เล่มเดิม. หน้า 175.

² เล่มเดิม. หน้า 172.

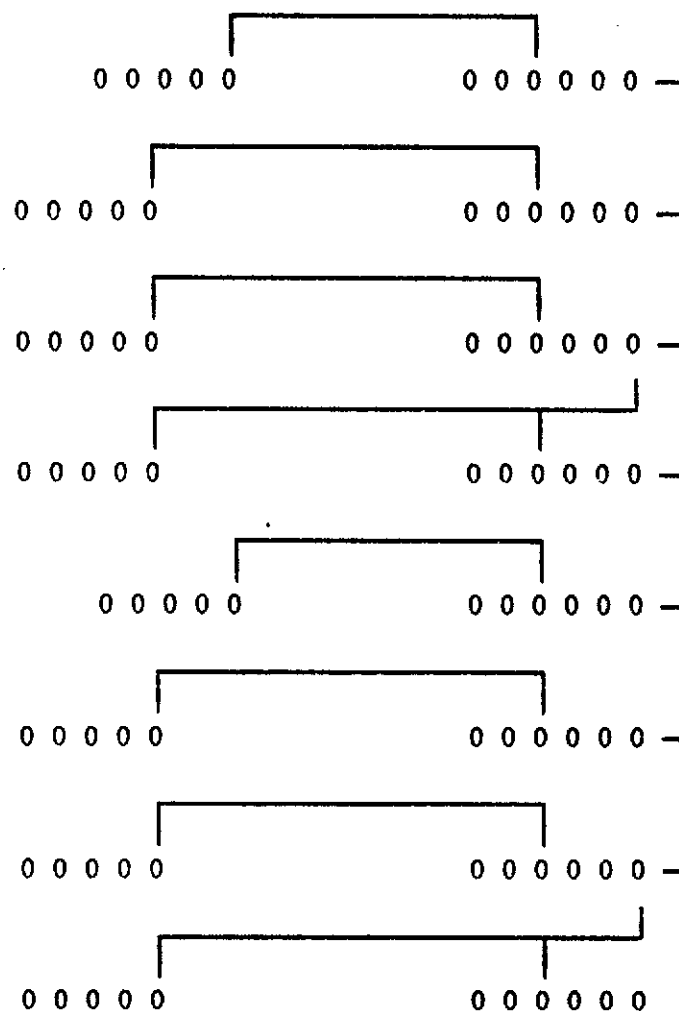
กรุ่นควันเกิดหมอกไฟ	คลอกฟู
ฟางสู่โหมอดมล้าง	เปล้าลิ้นควรรฤา
มือหมัดก่อนมุงท่า	ท่มกรช-ทุ้งฟ่อ
ผู้ใหญ่ใจปะ	ทยื่อ
แยกทุษฐุญดโทษลช	โกธรล่ม
รือฮัดฮัดฮื่อ	รอตมือฮื่อโหม

รูปภาพ

หมางหน้าคาซุ่น	ฮ้องฮัดใจจุ่น	แลเหตุจกุ่น
จักเหวรูปกว้าง	กรุ่นควันเกิดหมอก	ไฟคลอกฟูฟาง
สู่โหมอดมล้าง	เปล้าลิ้นควรรฤา	
มือหมัดก่อนมุง	ท้ามกรชทุ้ง	ฟ่อผู้ใหญ่
ใจปะทยื่อ	แยกทุษฐุญดโทษ	ลชโกธรล่มรือ
ฮัดฮัดฮื่อ	รอตมือฮื่อโหม	

ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 169

1.2.3 รูปแบบร้อยกรองที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างฉันทลักษณ์เดิมกับเพลงพื้นบ้าน รูปแบบร้อยกรองที่เกิดจากการผสมผสาน ระหว่างฉันทลักษณ์เดิมกับเพลงพื้นบ้านเท่าที่ปรากฏ คือ รูปแบบที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างกาพย์ยานี 11 กับเพลงพื้นบ้าน ดังแผนผังการประพันธ์ต่อไปนี้

ดังนี้

จากแผนผังดังกล่าว จะเห็นถึงการผสมผสานของรูปแบบกายภาพ 11 กับลักษณะพื้นที่บ้านได้

- จำนวนวรรคใน 1 บท : มี 8 วรรค (4 บาท) เท่ากับกายภาพ 2 บท
- จำนวนคำในวรรค : วรรคหน้า 5 คำ วรรคหลัง 6 คำ แบ่งจังหวะการอ่าน 2/3 และ 3/3 ตามลักษณะของกายภาพ

- สัมผัสระหว่างวรรค : คำสุดท้ายของวรรคแรกสัมผัสกับคำที่ 3 ของวรรคหลังใน
ทุกบาทตามลักษณะของเพลงพื้นบ้าน (กาพย์ยานีบังคับเฉพาะ
วรรคหน้า กับวรรคหลังในบาทแรกเท่านั้น สัมผัสระหว่าง
วรรคในบาทหลัง แล้วแต่ความนิยม)
- สัมผัสระหว่างบาท : คำสุดท้ายของบาทที่ 1 ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของบาทที่ 2,
3 ตามลักษณะของเพลงพื้นบ้านและคำสุดท้ายในบาทที่ 3
ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายในวรรคแรกของบาทที่ 4 ตามลักษณะ
ของกาพย์ยานี (สัมผัสระหว่างบาทที่ 1 กับ 2)
- สัมผัสระหว่างบท : คำสุดท้ายของบทแรกส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ 2
ในบทต่อไปตามลักษณะการแต่งกาพย์ยานี

ตัวอย่างบทร้อยกรองที่ใช้รูปแบบดังกล่าว

หันดูสิดวงตา	อันเหวว่าและวิงวอน
ดวงใจคงเจ็บปวด	คงร้าวร้าวอยู่รอนรอน
ความจนที่จองจำ	คือบาปข้ากสิกร
ไรรู้ทั่วป่าดอน	ดอกเบญจมาศดังพองไฟ
หันดูซิมือคำ	ชุ่มเหงื่อคล้ำคือมือใคร
มีองหนงมงานงวน	ลำบากลิ้นกวนไทยไทย
ทนแล้งทนแดดลม	ทนทุกข์ทรมารมใจ
ดรากรากันร่าไป	ไม่เปิดหูไม่ลืมตา
ดู ... สิดูนั้น	ดูชนชั้นอนาถา
สุดเข็นอนาคต	กำลังลดจนโรยรา

รอกันในหยาตผน

ผลิตผลรอราคา

ซีพรอมรนา

ตายช้าช้าตายทั้งเป็น

บทกวีร่วมสมัย : 34 - 35

จากการศึกษารูปแบบร้อยกรองที่ ดิวกานท์ ปทุมสูติ เลือกใช้ในการประพันธ์ทั้งหมด จะเห็นว่า ดิวกานท์ ได้ประพันธ์งานร้อยกรอง ด้วยรูปแบบที่มีมาแต่เดิม อันได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และเพลงพื้นบ้าน ส่วนใหญ่มีลักษณะดำเนินตามแบบแผนข้อบังคับของการประพันธ์ ในการแต่งคำประพันธ์ ประเภทต่าง ๆ ดิวกานท์ ได้นำเอาลักษณะการแต่งที่มีข้อบังคับหรือเงื่อนไขพิเศษ มาใช้เป็นจำนวนมาก เช่น กระหู่ กลบท กลโคลง ทั้งในลักษณะที่มีมาแต่เดิม และพยายามเสนอรูปแบบอย่างใหม่ อันแสดง ถึงความสามารถในการประพันธ์ และความรอบรู้ในด้านฉันทลักษณ์ของดิวกานท์ ปทุมสูติ

นอกจากนั้น ดิวกานท์ยังได้สร้างรูปแบบร้อยกรองชนิดใหม่ขึ้นมา โดยอาศัยฉันทลักษณ์ของ ร้อยกรองแบบเดิม เป็นพื้นฐานในการดัดแปลง โดยเฉพาะเพลงพื้นบ้านเป็นรูปแบบฉันทลักษณ์ที่ดิวกานท์ ได้นำมาดัดแปลง และปรับเปลี่ยน ผสมผสานกับร้อยกรองรูปแบบอื่น ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน ซึ่งแสดง ให้เห็นว่าดิวกานท์ ได้ศึกษาวิเคราะห์ มีความรู้ ความเข้าใจ ในรูปแบบของฉันทลักษณ์ แต่ละประเภท เป็นอย่างดี

2. วิเคราะห์กลวิธีในการประพันธ์ในบทร้อยกรองของดิวกานท์ ปทุมสูติ

กลวิธีในการประพันธ์ ได้แก่วิธีการต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้ในการแต่งร้อยกรอง เพื่อให้เกิดความไพเราะ และสร้างจินตนาการให้แก่ผู้อ่าน อันจะช่วยให้งานร้อยกรองมีคุณค่าน่าสนใจ ช่วยให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่าน

ในการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีในการประพันธ์ของดิวกานท์ ปทุมสูติ ในบทนี้จะศึกษา วิเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้

2.1 การใช้คำ

2.1.1 เสียงของคำ

2.1.2 ความหมายของคำ

2.1.3 การสรรคำ

2.2 การใช้โวหาร

2.2.1 อุปมา (Simile)

2.2.2 อุปลักษณ์ (Metaphor)

2.2.3 สมมติบุคคล (Personification)

2.2.4 อติพจน์ หรือโวหารกล่าวเกินจริง (Hyperbole)

2.2.5 ปฏิพจน์ (Rhetorical Questions)

2.2.6 การเลียนสำนวนวรรณคดี หรือวรรณกรรมเก่า (Allusion)

2.2.7 การกล่าวเย้ยประชดประชัน

2.1 การใช้คำ

ในการศึกษาวิเคราะห์การใช้คำในบทร้อยกรองของดิวกานท์ ปทุมสูติ ผู้วิจัยจะแบ่งศึกษา ออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

2.1.1 เสียงของคำ

2.1.2 ความหมายของคำ

2.1.3 การสรรคำ

2.1.1 เสียงของคำ

เสียงของคำ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้บทประพันธ์มีความไพเราะ

ให้นักเรียนพิจารณาผู้อ่าน ผู้ฟังสนใจชวนติดตาม ดิวกานท์มีกลวิธีเพื่อให้งานประพันธ์มีความไพเราะ
สละสลวยน่าอ่าน ดังนี้

1) การเล่นเสียงพยางค์

บทร้อยกรองของดิวกานท์แทบทุกประเภทมีลักษณะเด่นร่วมกันประการหนึ่ง
คือ การเล่นเสียงพยางค์ กลวิธีการเล่นเสียงพยางค์เท่าที่ปรากฏในงานร้อยกรองของดิวกานท์ แบ่งได้
เป็น 2 ลักษณะคือ กลวิธีตามข้อบังคับของกลบท และกลวิธีที่ปรากฏโดยทั่วไป

ก. การเล่นเสียงพยางค์ตามข้อบังคับของกลบท กลวิธีการเล่นเสียง
พยางค์ในลักษณะนี้จะเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ ตามแบบของกลบทชนิดนั้น ๆ ดังเช่นตัวอย่าง
ต่อไปนี้

กลบทอักษรล้วน กลบทชนิดนี้บังคับให้เล่นเสียงพยางค์เดียวกันภายในวรรคหนึ่ง ดิวกานท์
ได้นำมาใช้ในการแต่งร้อยกรอง เช่น โคลงสี่สุภาพ กาพย์ดอกแด่รวง

ตัวอย่างการเล่นเสียงพยางค์แบบกลบทอักษรล้วนในโคลงสี่สุภาพ

รักเรียนรักเร่งร้อย	ริงเรียน
คุณค่าคิ่นเคยเคยเคียง	ค่อยค้ำ
สาสรวเสกศัพท์เสียง	ศิลป์สื่อ
สือเลิศเลอเลื่องล้ำ	โลกล้วนเลื่องแล
หนึ่งทราบนี : 135	

โคลงสี่สุภาพดังกล่าวเล่นเสียงพยางค์ /ร/ /ค/ /ส/ และ /ล/ ใน

แต่ละบาทตามลำดับ

ตัวอย่างการเล่นเสียงพยัญชนะแบบกลบทอักษรล้วน ในกาพย์ดอกระ่วง

เหมือนมัวมัวเมา	
มุ่งหมายมาเมา	มีนโรมห์
เพียงไผ่เพียงโพ	
พระพายพลิวโพ	พงพี
	เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 88

กาพย์ดอกระ่วงข้างต้น เล่นเสียง /ม/ และเสียง /พ/ ตลอดทั้งบทตามลำดับ

กลบทอักษรสลับ เป็นกลบทที่เล่นเสียงพยัญชนะสองเสียงสลับกัน ตัวอย่างที่ได้นำมาใช้ในการแต่งร้อยกรอง ดังปรากฏในโคลงสี่สุภาพ และกาพย์ฉิ่ง 16

แรงบุญญาบาศรี	บรรพศรอง
รักพบรักเพียงปอง	พิบิม
รักนุชเร่งนิกจอง	นิกจอต ใจแม่
แต่ยากตากยมพริ้ม	ยอมพร้อมยอมเพรง
	ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 19

จะเห็นว่าโคลงข้างต้น เล่นเสียงพยัญชนะสลับกันไปตลอดทั้งบท

น้ำสายนาน้ำเสียง	เสน่ห์สาเนียง
หานุกพานองห้องนา	

นักเพลงนักพูด นักภา-
ทักล้าที่กลั่นพันกล

ชาพรรษสรหา

เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 215

ในกาพย์ฉบับ 16 ช่างต้น เล่นเสียงพยัญชนะสลับกัน เช่น ในบทแรกเล่นเสียง /พ/ /ส/
/ส/ /พ/ ในวรรคที่ 1,2 และ /พ/ /พ/ ในวรรคที่ 3

กลบทอักษรคู่ กลบทชนิดนี้เล่นเสียงพยัญชนะเป็นเสียงอักษรคู่ คือ ระหว่างอักษรสูง กับ
อักษรต่ำ ดูภาพที่ได้หน้าเอากลวิธีนี้มาใช้ในการแต่งร้อยกรอง ปรากฏมากในคำประพันธ์ประเภทโคลง

เสรีจสรพรหมเสรีจสร
ขึ้นสำฉายอันชม
ท่ามทุกข์ที่ทับถม
ฝากฝ่ายนี้ฝากเพื่อ

สุขสม
ชีพเชื้อ
ทอดถ้าย
เพื่อพันพันพ

ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 46

จากโคลงข้างต้น บาทวรรคแรกเล่นเสียง /ส/ ซึ่งเป็นอักษรสูง สลับกับเสียง /ช/ ซึ่งเป็นอักษรต่ำ

บาทที่ 2 เล่นเสียง /ช/ อักษรต่ำ กับ /ฉ/ อักษรสูง

บาทที่ 3 เล่นเสียง /พ/ อักษรต่ำ กับ /ณ/ อักษรสูง

บาทที่ 4 เล่นเสียง /ณ/ อักษรสูง กับ /พ/ อักษรต่ำ

กลบทนาครวิพันธุ์และนาครวิพันธุ์ทรงเครื่อง กลบทชนิดนี้เล่นเสียงพยัญชนะคู่ท้ายวรรคหน้า
กับพยัญชนะคู่หน้าของวรรคถัดไป กลวิธีการเล่นเสียงดังกล่าวปรากฏในโคลงและกาพย์อย่างเด่นชัด

ตัวอย่างการเล่นเสียงพยัญชนะแบบกลบทนาครีพันธุ์

<u>เพียงโงะเพียงน่าร้าย</u>	<u>รมกิน</u>
<u>รมกัดรัดเกาะหมีพิ</u>	<u>มือร้าง</u>
<u>มือเฝ้าอย่างรูปิน</u>	<u>บนเมฆ</u>
<u>บนม่านเพดานกว้าง</u>	<u>แก้วด้วยโดยตรง</u>
	<u>ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 28</u>

ส่วนการเล่นเสียงพยัญชนะแบบนาครีพันธุ์ทรงเครื่อง เป็นการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะทั้งคู่
ไม่มีการซ้ำคำในคำหน้าทั้งสองช่วง

ตัวอย่างการเล่นเสียงพยัญชนะแบบกลบทนาครีพันธุ์ทรงเครื่อง

<u>เดินพลาฟักพลาฟากไกล</u>	<u>ทุกก้าว คลาไคล</u>
<u>ดลัดคล้อยเคหาวังเวง</u>	
<u>วิเวกหน้าเกรง</u>	<u>หน้ากริ่งใจเยง</u>
<u>จายันยันตราย</u>	
<u>ตะลิลลิบมุงจุดหมาย</u>	<u>จามัน คั่นพาย</u>
<u>ผันผ่านถึงธารรวริน</u>	
<u>รินรมย์ร่วมพฤษ์ชลาสินธุ์</u>	<u>ชลาศัย ไอลิน</u>
<u>อุดมฉมชื่นหย้า</u>	

เพื่อนแก้วคาภาย : 70

จะเห็นว่าเป็นการเล่นเสียงพยัญชนะอย่างต่อเนื่อง

กลบทช้างประสาธนา กลบทชนิดนี้เล่นเสียงพยัญชนะ 2 เสียงคู่กันระหว่างคำคู่ท้ายของ
บาทแรก กับคำคู่แรกของบาทถัดไป

ตัวอย่างการเล่นเสียงพยัญชนะแบบกลบทช้างประสาธนา

รานร้าวหนาวเหน็บเนื้อ	เมื่อหนาว
มากนักรอนากชนราว	วันไ้
โรคชอกโรคเช็ดราว	เย็นชม
ชมชื่นกลิ่นทุกข์ให้	ฮึดสู้ทุกข์เสมอ
	สร้อยสันติภาพ : 90

นอกจากนี้รูปแบบกลบทใหม่ที่คีตกวีคิดขึ้น คือ "กลแก้วแม่" ก็เกิดจากเงื่อนไขการเล่นเสียงพยัญชนะ แต่เป็นเสียงพยัญชนะท้ายหรือพยัญชนะตัวสะกด คือ กำหนดให้การแต่งกลแต่ละแม่ใช้พยัญชนะตัวสะกดเสียงเดียวกันกับชื่อกลนั้น ๆ ดังปรากฏรายละเอียดในส่วนที่ว่า การวิเคราะห์รูปแบบการประพันธ์

ข. การเล่นเสียงพยัญชนะที่ปรากฏโดยทั่วไป การเล่นเสียงพยัญชนะในลักษณะเช่นนี้ เป็นไปตามความต้องการและความถนัดของผู้ประพันธ์ ซึ่งในบทร้อยกรองของคีตกวีปรากฏลักษณะดังนี้

เล่นเสียงพยัญชนะภายในวรรคแต่ละวรรค ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในบทร้อยกรองทุกประเภทของคีตกวี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สินทอดเภาเป็นเทือกแถว
เปลี่ยนแนวเปลี่ยนหน้ามาใหม่ใหม่
กระสันจะสั่งวาสนาใด
ก็ไม่เท่ากระสันได้อันนี้

อันจะบันดาลให้เป็นได้
 เป็นคู่ยิ่งใหญ่ยิ่งดั่งคีรี
 เกียรติประวัติ เกียรติยศยิ่งทวี
 เป็นคู่โอชะโรยเรออีกสารพัน
แผ้วทางเพื่อลูกหลานเหลนโหลน
 ทายาทหัวธนูไม่ติดขัด
ลิตนามไท่โสงพงชัย
ล้าวลัดดัดไพร่ถึงพารา

หนึ่งทราชมณี : 125

ระอุอักกมลมีตบอด
 ตลอดร่างแก้วอัศจรรย์
 ดั่งลิกติกแล้งลิบลิบ
ซิมซบอศุภ เมื่อกเมฆ
 ปะทุพรุฑ์หักเรือ
เลือดเนื้อแผดน้ำตาเผา
สุดเลือดเดือดพื้นถาเพล
รักเร่าเรงรอนร้อนรม

หนึ่งทราชมณี : 21

ดินเกิดใบไม้	พฤษีไพรป่ากว้าง
<u>ทุกทิศทุกทาง</u>	<u>กางกั้นกึ่งกร</u>

แตกต๋มแตกตาฟังเพลงพลั่ววนเบิกฟ้าร่าเริงย้อนในสายลม

สร้อยสันติภาพ : 32

เล่นเสียงพยางค์ระหว่างวรรคในบทเดียวกัน กลวิธีในลักษณะเช่นนี้ปรากฏใช้ในคำ
ประพันธ์ประเภทโคลงและกาพย์ เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะโคลงสี่สุภาพของคึกฤทธิ์ เกือบทุกบทมี
ลักษณะสัมผัสระหว่างคำสุดท้ายของวรรคหน้ากับคำแรก หรือคำที่สองของวรรคหลัง ดังตัวอย่าง
คำประพันธ์ต่อไปนี้

ใครหนวยใครหักด้าวใครยอมยอมขาดใจตราบดินล่มดินไถลสิ้นแผ่นดินสิ้นบ้านดินใครจักด้านหลายแก่นปากหน้าไหนหรือ

หนึ่งทรายฉนี้ : 16

แบ่งร่อนพอนพกพื้นเย็นโลกชลาสัยดังเดือดเหือดโดยไธอิมจิตอิมใจยอมราไฟหลังล้อมเย็นอาบ อิมเลยหยาดซึ่งสงบเย็น

สร้อยสันติภาพ : 36

ประดังโดยโคกเศร้าเห็นสองจอมเบี่ยงปลงพิชสงจิตเปลี่ย

จงบลดรอตตารง

ชีพราณร์

ชารหาสดอกเบ็ญ

เกล็ญบั้งใจบ่

หนังสือทราบนี : 89

ลักษณะโคลงดังกล่าว นอกจากเล่นเสียงสัมผัสพยางค์ระหว่างวรรคแล้ว ยังมีลักษณะการเล่นเสียงพยางค์แบบกลบทซึ่งประสาธนาด้วย คือ มีการเล่นเสียงระหว่าง 2 คำท้ายบาทแรก กับสองคำแรกของบาทถัดไป คือ พิศสง-เพ็ญสง, จิตเบ็ญ - จงบลด, ชีพราณร์ - ชาร

ตัวอย่างการเล่นเสียงสัมผัสพยางค์ในกาพย์ดอกแคว้ง

ทุ่งเกษตรคาม

คอยเมฆพญาม

ยากไร้

ห้วยลำน้ำไหล

รณหาดเพชรใส

พสน

.....

เจ้าเม็ดฝนน้อย

อย่าลืบลีลอย

โลกเลย

ไร่เม็ดฝนเอย

ผลดอกงอกเงย

งามจี

เสียงเพรียกปรื

ทุกถิ่นทุกที่

ศรีทอ

.....

คือภารกิจ

ทุกขณะจิต

แท้จริง

สร้อยสันติภาพ : 42 - 43

เล่นเสียงพยัญชนะระหว่างจังหวัดของคำประพันธ์ในแต่ละวรรค กลวิธีการเล่นสัมผัส
 พยัญชนะในลักษณะดังกล่าว ปรากฏในกาพย์ยานี 11 และกลอนหก มากกว่าคำประพันธ์ประเภทอื่น
 กาพย์ยานี 11 คือภาพที่ให้คำที่ท้ายของแต่ละชวหายในวรรค คือคำที่ 3 กับคำที่ 5
 (000/00/) ในวรรคหน้า กับคำที่ 3 กับคำที่ 6 (000/000/๘ ในวรรคหลังมีเสียงพยัญชนะต้น
 เป็นเสียงเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ต่อไปนี้

<u>เหมือนโลกนี้มีอยู่แล้ว</u>	<u>ไว้สิ้นแววตาสวรรค์</u>
<u>เรืองแสงแห่งดาวสิ้น</u>	<u>ฉภาพสลับจนเลื่อนราง</u>
<u>เมื่อดวงอาทิตย์ดิน</u>	<u>ถูกดินกลบหมกมั่ว</u>
<u>สร้อยรักไม่รางข้าง</u>	<u>ร้างหทัยเคยถักทอ</u>
<u>ราวสัตว์ที่ถูกสาป</u>	<u>ใส่บาตรบวชความร่อยหรอ</u>
<u>รยเข้าเข้าหักคอ</u>	<u>อริแดนทุกเขตคาม</u>
.....	
<u>ตราบนฟ้าต้องเหนือฟ้า</u>	<u>ข่มฟ้าแปลนประกายไฟ</u>
<u>เลือดเนื้อเพื่อฟ้าไหน</u>	<u>ไฟอำนาจอนันต์กาล</u>
<u>กลางพื้นพายุฝน</u>	<u>พจณณอยู่ร่ำวาน</u>
<u>แหลกยับสรวทวิญญาน</u>	<u>อดีตยังอนาคต</u>
<u>โคมรัตน์แลสายรุ้ง</u>	<u>รุ่งโลกหน้าตาปรากฏ</u>
<u>หายาทกัณธดิษฐ์</u>	<u>คงยืนหยุดความขัดแย้ง</u>
<u>รยบางระโงกยุค</u>	<u>กลียุคสยดสยอง</u>
<u>อธรรมระส่ำแทง</u>	<u>ปะทะธรรมระสั่นเทา</u>
<u>หัวหนจะค้นหา</u>	<u>กรุณาท่อนเนา</u>
<u>เมตตาจะตกเตา</u>	<u>นิกรฟ้าอันเกลื่อนราย</u>

ดูรา...กราดา
โดดเดี่ยวและเดี่ยวดาย

ในดวงตาแห่งความตาย

หยุดทำลายกันได้แล้ว

หนึ่งทราณนี้ : 7 - 28

เพื่อเหยี่ยวขาเลื่องรอย

ที่ผ่านคล้อยที่ดับคลาน

หมื่นแสนมีแก่นสาร

ทุกรอยจารทุกรอยจำ

.....

มีแรงอยู่เพียงร่าง

นักเดินทางทุกที่ถอย

ร่างนี้ใจแรงน้อย

สรีรร้อยพลังแรง

กาไรจากรอยเท้า : 9

กลอนหก ช่วงจังหวะตกของกลอนหก คือตำแหน่งคำที่ 2,4,6 (๐๐/๐๐/๐๐) ของแต่ละวรรค
ซึ่งตัวกาหน้มีกนิยามให้เป็นเสียงพยัญชนะเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

เด็ดร้อยรอรักรักรั้ง

หอยราบรักรารเรนรเรน

.....

ได้เิบ ได้อ้ม เิมเื่อ

ลบรอยร้ารเรงรเรย

.....

เพื่อรุ่งรุรณรมรัย

เพื่อรเรที่รักรักรคน

.....

เมรดรารเรือรเรวรเรย

ที่เบเยเที่เบเดรมเม

.....

คือเธอที่รักที่สุด
น้ำเรียวเกลียวรักร้างรอง

ผู้ร่ำเร่ร้างนางร้อง
 ร้องร้องร้องรักพลากเสียง
 หนึ่งทราบนี : 33 - 34

บทร่ายกรองที่ชื่อว่า "นักรบ... เอย" คือบทที่ได้ใช้กลวิธีดังกล่าวตลอดเรื่อง

เพื่อข่าวรักเห็นเป็นข่าว
 ที่ลับที่แล่งแผงร้าย
 เพื่อความที่คิดว่าไม่กว้าง
 จะเรียวจะวางชีวิต
 เพื่อภาพลภาพลภาพ
 ไร้งบจับแ่งแต่เงา
 เพื่ออุปประกาศให้กอง
 ใดเอยเพราะอุปเพราะเอย
 เพื่อคำข่าวคำไขชาย
 ทุกหยาดเหงื่อยังวิญญาณ
 เพื่อเกิดสัจธรรมคงเที่ยง
 หยัดยังเกี่ยวติยศจรรยา
 เพื่อข่าวรักเห็นเป็นข่าว
 ที่ลับที่เร็นเช่นเร

อย่าสาวเท้าเสวยสืบสวาย
 ห้าทนายห้าทอดทุกทิศ
 เป็นกลางคือกรรองสัจกิจ
 มีนิตมิเป็นใจเนา
 ละลาบละล้งบอกเล่า
 ด่มเดาดิบดินบันโดย
 ที่ชื่องที่ขัดคั่นชม
 อาจมพองจักประจน
 ไร้งายงานงนงนงนง
 ย่อมเที่ยงนิธานศรทธา
 ห้าเสียงเคียดศักดิ์รักษา
 รามธิประชาเชิดชัย
 เสายสาวมือสอดสาวใส่
 แทรกปรมเข้าไปตราบลง
 หนึ่งทราบนี : 76

บทร่ายกรองดังกล่าว นอกจากจะใช้กลวิธีในการเล่นเสียงพยัญชนะในระหว่างจังหวะตกของคำประพันธ์ ยังเล่นสัมผัสพยัญชนะภายในวรรคอย่างเห็นได้ชัดอีกด้วย

นอกจากภาพยี่สิบ 11 และกลอนหกแล้ว กลวิธีดังกล่าวยังได้ปรากฏใน
คำประพันธ์ประเภทอื่นด้วย เช่น

กลอนแปด

ชายคนนั้น... แยกกับลูกหน้าโรงเรียน	ลูกเขามาอ่านเขียนมาต่อสู
เขา... ไปต่อเติมคันฉ่องพวง	ไปสู่สุวิทย์ที่ยาวไกล
ห้องที่เกรงชาติเกรงแรงที่กด	หนังสือที่หายคือเกียรติยศอันยิ่งใหญ่
กันติดอานเห่าสนิหิตัดบันได	เพื่อชีวิตใหม่ใหม่จะไพเราะ
	หนึ่งทราบนี : 63

ภาพยี่สิบดอกแคว้ง

.....	
ต่ำได้ใบเตย	
จงพายใบพาย	ใบงาม
น้อยหนึ่งซึ่งนาม	
อย่าหวาดอย่าหวาม	กังวล
.....	
ต้นข้าวใบเขียว	
อะเคื้อเอื้อเคียว	คมคาย
เหลือรวงรวงร้อย	
อย่าแหงอย่าน้อย	ใจเหว
	สร้อยสันติภาพ : 81

เล่นสัมผัสพยัญชนะโดยเล่นเสียงเป็นคู่ หรือเป็นชุด การเล่นเสียงพยัญชนะเป็นชุด หรือ
คู่เสียงก็เป็นกลวิธีอีกประการหนึ่งที่ปรากฏในร้อยกรองของตัวกานท์

เล่นเสียง /ด/ /จ/

.....

แดงเจ้าดอกจันทน์

ชีวิตเลือดเนื้อเกือสม

เหลืองรายฝ้ายตาชาคม

อุดมสัจธรรมหาทาง

หนึ่งทรายมี : 33

เล่นเสียง /ร/ /ฉ/

กรุ่นไหม้หมกใจละโมภ

เร้นโฉมทอสีจาวข้าวฉาน

มักมากมักได้โดยพาล

สันดานดิบกลบบาย

.....

หนึ่งทรายมี : 20

เล่นเสียง /ร/ /พ/ /ช/ /ฉ/ แล /ต/ /ล/

.....

เรียวแผงแรงสันรอยฉายาจัน

ดุษม

หยัดลูกปืนลิ้น

ไม้ทับไม้ถม

เธอเลย

สร้อยสันติภาพ : 80

นอกจากนี้ยังมีการเล่นพยัญชนะที่เป็นชุด เป็นระบบ โดยเล่นเป็นคู่แล้วเปลี่ยนในช่วงหลัง เช่น
เล่นเสียง /พ/ /ด/ /พ/ /ด/ /ด/

- หนึ่งเดียวหนึ่งดีดล (น ด น ด ด)
- กี่แรงรบกี่แรงรัน (ก ร ก ร ร)
- แก่งแย่งกันหยัดยีน (ก ย ก ย ย)
- กว่าเหินกว่าโหนดหว (ก ว ห ก ว ห ห)

ฯลฯ

ตัวอย่างต่อไปนี้

<u>กึ่งเก้ากึ่งเก้าทศ</u>	<u>กึ่งแรงรบกึ่งแรงรัน</u>
กึ่งเก้ากึ่งคราวกัน	กึ่งตะเกียกตะกาย
.....	
<u>แก่งแย่งกันหยัดยีน</u>	ข้างขมขึ้นจนเขียวดาว
<u>กว่าเหินกว่าโหนดหว</u>	สาวฮานาจวาสนา
	บทกวีร่วมสมัย : 11

การที่ศิลปินนักเขียนเล่นสัมผัสพยัญชนะ จึงทำให้บทร้อยกรองส่วนหนึ่งของศิลปิน ให้ความรู้สึกที่แข็งแกร่ง กระชับ และหนักแน่น

2) การเล่นเสียงสระ การเล่นเสียงสระเป็นกลวิธีอีกอย่างหนึ่งที่ปรากฏในร้อยกรองของศิลปิน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กลวิธีที่เป็นไปตามข้อบังคับของกลบท และกลวิธีที่ปรากฏโดยทั่วไป

การเล่นเสียงสระที่เป็นไปตามข้อบังคับของกลบทมีเพียงลักษณะเดียว คือ กลบทใดเล่นทาง โดยกำหนดให้เล่นสัมผัสสระในคำท้ายวรรค 2 คำ ดังตัวอย่าง

ครรลองธรรม <u>ร่ำยา</u>	ยิ่งคะหิง
นิกกส้อมเก <u>สาริงกลิง</u>	กิจแคล้ว
แนวสุจริต <u>ชิงดิง</u>	ตั้งเชือก
จลเลือกถูก <u>แล้วแล้ว</u>	ผ่านร่ายกลายดี
	ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 101

เล่นเสียงสระที่บังคับคือ ร่ำยา, ริงกลิง, ชิงดิง และ แล้วแล้ว

การเล่นเสียงสัมผัสสระที่ปรากฏในร้อยกรองของดิวกานท์ ส่วนใหญ่จะเป็นกลวิธีที่ปรากฏโดยทั่วไป โดยเฉพาะในคำประพันธ์ประเภทกลอน

ตัวอย่างสัมผัสสระที่เป็นสัมผัสสนของคำประพันธ์ประเภทกลอน

เมื่อรักเกิดแต่ <u>ใจใส</u> กระจำง	รักคือเทียนส่อง <u>ทางสว่าง</u> ไสว
ส่อง <u>ใจ</u> มี <u>ด</u> ใจ <u>หมอง</u> พอง <u>พิไล</u>	<u>ใจเรา</u> เขาหรือ <u>ใคร</u> ใจ <u>ทุกคน</u>
	รักนั้นเป็นฉันท : 18

การเล่นเสียงสัมผัสสระอีกประการหนึ่ง ที่ปรากฏในงานร้อยกรองของดิวกานท์ โดยเฉพาะชุดสร้อยสันติภาพ คือ การเล่นสัมผัสสระเชื่อมระหว่างร้อยกรองแต่ละบทไปจนจบเล่ม กล่าวคือ คำสุดท้ายของร้อยกรองเรื่องแรกจะสัมผัสไปยังคำในช่วงแรก ๆ ของร้อยกรองเรื่องต่อไป ตัวอย่างเช่น ตอนจบของร้อยกรองชื่อ "โลกคงจะสดใส" จบลงด้วยข้อความที่มีเสียง "สระอุ" คือ

รักที่มีแต่ให้โดยไม่ขอ
รักจะก่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่

ยิ่งให้เขาเราจะสบายใจ

ใครไม่เคยให้ใครลองให้ดู

สร้อยสันติภาพ : 6

บทกวีต่อมาชื่อ "สื่อสันติ" ก็รับด้วยสระเสียงเดียวกัน คือ

ดูมาราตร

โลกละครจะเชิญ

กันเตรำร้าวอดสู

เพราะสื่อกลโสมหรือโยตี

สร้อยสันติภาพ : 24

การร้อยสัมผัสในลักษณะดังกล่าว อาจทำให้เสียงของบทร้อยกรองแต่ละบทแต่ละเรื่อง มีลักษณะที่สอดคล้องและกลมกลืนกันเป็นอย่างดี แต่ในบางครั้งผู้วิจัยเห็นว่าอาจกลายเป็นข้อผิดพลาดในการ แต่งจนเกินไป อีกทั้งทำให้บทร้อยกรองดูเป็นการปรุงแต่งที่ขาดความเป็นธรรมชาติ ดังนั้นหากผู้แต่ง ใจแล้วไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงออกทางภาษา ก็แก้บททำให้เสียงบทร้อยกรองร้อยชัดเจนและ เชื่อมสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ก็นับว่าประสบผลสำเร็จต่อกวีวีธิดังกล่าว

2.1.2 ความหมายของคำ ความหมายเป็นองค์ประกอบสำคัญของคำ บทร้อยกรอง ที่ดี นอกจากจะประกอบด้วยเสียงอันไพเราะแล้ว จะต้องให้ความหมายที่ลึกซึ้งกินใจด้วย กวีหรือผู้ประพันธ์ จึงจะต้องสรรหากลวิธีต่าง ๆ มาช่วยในการสื่อความหมายในบทประพันธ์ชัดเจนจับใจมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาบทร้อยกรองของดิวงค์ ได้ใช้กลวิธีในการสร้างสรรค์เพิ่มพูนความหมาย ของคำ คุณภาพของคำด้วยวิธีการดังนี้

1) การเล่นคำ การเล่นคำเป็นกลวิธีที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งคุณภาพ

ทางเสียงและความหมายในขณะเดียวกัน กล่าวคือการเล่นคำนอกจากมีความไพเราะแล้ว ยังเป็นศิลปะ ในการเสริมความอีกด้วย การเล่นคำที่ปรากฏในบทร้อยกรองของดิวงค์ ส่วนใหญ่จะเล่นคำในลักษณะ ของคำที่อรรถาธิบายแต่ต่างความหมาย

ตัวอย่างการเล่นคำ

ถึงบ้าน <u>เบี้ย</u> ขาด <u>เบี้ย</u> บำรุงบ้าน	อเสดาคพุกรณ์กะข่มอนบิน
<u>เบี้ย</u> ได้ <u>ถอน</u> ร้านเรือนไม้เอื้อนนิ	โบนแด่ดอก <u>เบี้ย</u> บินรบัดใบ
จึงอ่อน <u>เปลี่ย</u> <u>เบี้ย</u> ล่างก็บางบ้าน	นายเงินกินแรงงานมานานเณ
แม่ <u>เบี้ย</u> แผ่สาทองคณองใจ	ก็เพียง <u>ผู้</u> ยิ่งใหญ่ <u>ผู้</u> ยิ่งใหญ่

นิราศปรารภ : 15

จากตัวอย่าง เล่นคำว่า เบี้ย คือ เบี้ย คำแรก เป็นส่วนหนึ่งของชื่อสถานที่ว่า "บ้านเบี้ย"
เบี้ยคำที่สอง หมายถึง เงิน เบี้ยในกลอนวรรคที่สาม คือ "เบี้ยได้ถอนร้าน" หมายถึงเงินส่วนที่
 เหลืออยู่กับเหย้ากับเรือน ส่วนเบี้ยในวรรคต่อมา คือ "ดอกเบี้ย" หมายถึงประโยชน์ที่เกิดจากการ
 ำให้ผู้หนึ่งผู้หนึ่ง "เบี้ยล่าง" คือ สภาพที่ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ และ "แม่เบี้ย" โดยปกติหมายถึง
 "พ้องพานงู" แต่ในบทดังกล่าวใช้ในความหมายเทียบเคียง หมายถึง ผู้มีอิทธิพลทางการเงินหรือเจ้าหนี้
 นายทุน

ถึง <u>โรง</u> <u>พัก</u> <u>พัก</u> หนัก <u>สัก</u> <u>พัก</u> หนึ่ง	<u>พัก</u> คำนึง <u>พัก</u> หลัก <u>พัก</u> กษัตริ
<u>พัก</u> วิบัติ <u>พัก</u> สวด <u>พัก</u> าจารย์	<u>พัก</u> ชีวินเพื่อวาท <u>พัก</u> วัง <u>พัก</u> ลังเ
แต่ <u>โรง</u> <u>พัก</u> <u>พัก</u> นี้ <u>พัก</u> ผิ <u>พัก</u> งู	ไม่ <u>พัก</u> ชูด <u>พัก</u> รีด <u>พัก</u> ถือ <u>พัก</u> กันเ
ไม่ <u>พัก</u> เลี้ยว <u>พัก</u> บอ <u>พัก</u> กร <u>พัก</u> ย	ยากจะ <u>พัก</u> ไว้ <u>พัก</u> สม <u>พัก</u> คร <u>พัก</u> กมล

นิราศปรารภ : 18

จากข้อความดังกล่าว เล่นคำว่า "พัก" ในบริบทต่อไปนี้
โรงพัก พักเป็นส่วนหนึ่งของคำประสม ซึ่งหมายถึง สถานที่พักการ
พักคำนึง หมายถึง การหยุดคิดถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

พักวิบัติ หมายถึง การหยุดชะงักหรือการดับความวิบัติที่จะเกิดขึ้น

พักชิวิน ในความหมายนี้ คือการพักผ่อนหลังจากการที่ผ่านความเหน็ดเหนื่อยมามาก

พักนี้ หมายถึง ช่วงนี้ ขณะนี้

พักผิภูติ หมายถึง เป็นถิ่นที่อาศัย ที่พักของเหล่า ปีศาจ (คนชั่วร้าย)

ไม่พักชุตริตถิอ ... ไม่พัก ในที่นี้คือ ไม่ต้อง

พักกมล ในบริบทนี้หมายถึง ความไว้วางใจ หรือไว้นิ่งเชื่อใจ

ดักเลื้อยร้ายในป่ามากกว่าปล่อย

ดักเลื้อยร่อยเล่ห์พาลายากกว่าหลง

เลื้อยอยู่ป่าว่าร้ายแต่ไพรพง

เลื้อยอยู่ดงคณกริตพิษกว่านั้น

หนึ่งทราชมณี : 104

"เลื้อย" ในข้อความดังกล่าว เป็นการเล่นคำ ซึ่งในลักษณะความหมายตรงและความหมาย
เทียบเคียง

มีโลก มีโกรธ ละโลดหลง	ดงเข่นบูถุชนที่กลั่นเกลื่อน
ยังปรารภมากกว่าจะเลือน	โดยเชือดและเลือนมันซ้ำซ้ำ
มีอะไรอะไรอีกหลายอย่าง	ที่ไม่ต่าง <u>สามัญ</u> มนุษย์เหล่า
แต่ก็ <u>สู้สามัญ</u> เสมอมา	<u>สู้</u> เพื่อพาตัวตนพ้น <u>สามัญ</u>

บันทึกแห่งดวงหทัย : 80

สามัญ คำแรก น่าจะหมายถึง ความเป็นปกติธรรมดา แต่สามัญสองคำหลังน่าจะหมายถึง กีเลส
ฉันทา ความชั่วร้าย เรื่องเศร้าหมองทั้งหลายที่แสดงถึงความเป็นปฏิกุชน หรือสามัญมนุษย์ การเล่นคำ
ลักษณะนี้เป็นกลวิธีที่พบได้มากในบทร้อยกรองชุด นิราศปรารภนา

2) การซ้ำคำ การซ้ำคำในร้อยกรองของดิวงกัทธ์ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ

คือ การซ้ำคำอันเป็นกลวิธีบังคับของการแต่งกลบท และการซ้ำคำ ซึ่งเป็นกลวิธีโดยทั่วไป

การซ้ำคำตามข้อบังคับของการแต่งกลบท ดิวงกัทธ์ได้นำเอากลบทแบบมีเงื่อนไขโดยการซ้ำคำมาใช้ในงานร้อยกรองจำนวนหลายชนิด ได้แก่ กลบทตรงตบระดับ กลต่อนทตอคำ กลบทครอบจักรวาล กลบทสารถีขับรถ กลบทอักษรซ่อนกล กลบทบุษารักร้อย กลบทพยัคฆ์ข้ามห้วย กลบทหัวพันหลัก กลบทกินนรเก็บบัว และกลบทที่เรียงคำแบบกรอหูก ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ได้กล่าวไปบ้างแล้วในบทที่ 2.1 ว่าด้วยการวิเคราะห์รูปแบบการประพันธ์ และสามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากภาคผนวก การซ้ำคำที่จะกล่าวในที่นี้จึงหมายถึงเฉพาะการซ้ำคำที่เป็นกลวิธีโดยทั่วไป คือการนำคำหรือวลี หรือข้อความที่มีตัวสะกด และความหมายเหมือนกันทุกประการมาเรียงไว้ติดกัน หรือมีคำอื่นมาคั่นตำแหน่งของการซ้ำคำ อาจซ้ำในวรรคเดียวกันที่ต้นวรรค กลางวรรค ท้ายวรรค ต่างบทกันก็ได้

ดิวงกัทธ์ นิยมซ้ำคำ ซ้ำวลี และซ้ำข้อความ เมื่อต้องการซ้ำ ความหรือซ้ำให้เห็นความสำคัญ หรือต้องการให้เห็นว่า การกระทำหรือเหตุการณ์นั้น ๆ ดำเนินต่อเนื่องกันไป บางที่ต้องการให้เห็นว่าสิ่งนั้นมีจำนวนมาก หรือต้องการให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวที่ดำเนินไปเรื่อย ๆ วิธีการซ้ำคำของดิวงกัทธ์เท่าที่ปรากฏในร้อยกรองมีดังนี้

ก. การซ้ำคำหรือวลีที่อยู่ติดกัน เกิดขึ้นภายในวรรคเดียวกัน อาจจะอยู่ต้นวรรค กลางวรรค หรือท้ายวรรค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลมเดือนห้าแล้งโหยเป็นห้วงห้วง

กลางช่วงช่วงพัดชายมาโชยขึ้น

ดอกคุณวีร์วีร์รายดกราายพัน

ทางฝุ่นฝุ่นฝุ่นลือมอเดอร์ไซด์

นรียกรองดั่งกล่าว ซ้ำดำ หวังหวัง, ช่วงช่วง, รื้อรื้อ, เป็นการซ้ำคำเพื่อบอกลักษณะ
อาการที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ต่ําเนินติดต่อกัน

ก่อนดินนุ่งมือที่ถือกา
เมื่อรักนั้นชมให้สมpong

คือก่อนตาตา - งามพูดพ้อง
อย่าให้ต้องเสียชื่อมือขึ้นครู
หนึ่งทรายณนี้ : 73

การซ้ำคำ ตาตา เป็นการซ้ำคำเพื่อบอกสภาพและจำนวนของ ดินดำ ส่วนคำว่า "นั้นนั้น"
เป็นการซ้ำเสียงเพื่อเน้นความและชี้ให้เห็นความสำคัญของพฤติกรรมดังกล่าว

ชีพนี้กะจิตริด
หวาดหวาดและกังวล

แค้นยนิตหนึ่งกมล
อยู่ลึกลึกล ... อยู่ลึกลึกล ...
บันทึกแห่งดวงหทัย : 18

หวาดหวาด เป็นการซ้ำคำเพื่อบอกอารมณ์ ส่วนคำว่า ลึกลึกล ... ลึกลึกล เป็นการซ้ำ
เพื่อย้ำและเน้นความ

คือสายลมพรมพรางมาพลิ้วพลิ้ว
หอบกระเือน้ำฟ้าในสารทิศ
ปรุงอารมณ์แสงแห่งให้แสงหาย
สัมผัสเรื่อยเรื่อยเรยเรยเรยเรย

พอลิวลิวขึ้นขึ้นระรินจิต
มาดบร่ายกัณพิษาให้ปลิดปลิว
เป็นรพายราเพมาเขยลิว
ระบัดพิศพิศหล้าหวอารมณ์
รักนั้นเป็นฉันท : 18

การซ้ำคำ "พลีพลี" "ฉิวฉิว" เป็นการซ้ำคำซ้ำเพื่อบอกอาการของลมที่ค่อยพัดมาอย่างแผ่วเบา ทำให้ผู้ประสบค้อยรู้สึกมีอาการดีขึ้น คือ "ขึ้นขึ้น" เป็นการซ้ำคำที่บอกอาการภายในที่ค่อย ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลง รู้สึกดีขึ้นทีละน้อยทีละที เพราะผลกระทบของสิ่งภายนอกคือ ลมที่มีอาการ "พลีพลี" และ "ฉิวฉิว" ส่วนคำว่า "รยรย" เป็นการซ้ำคำที่บอกการเคลื่อนไหวของลมที่ดำเนินไปอย่างนุ่มนวล และแผ่วเบา

ข. การซ้ำคำหรือวลีที่มีคำขึ้นต้น การซ้ำคำหรือวลีชนิดนี้อาจค้นด้วยคำตั้งแต่หนึ่งคำขึ้นไป หรืออาจจะอยู่คนละวรรคก็ได้

ซ้ำคำโดยปรากฏตำแหน่งตายตัว การซ้ำคำในลักษณะนี้ได้ปรากฏลักษณะอย่างหลากหลายดังนี้

- ซ้ำตำแหน่งต้นวรรค ทุกวรรค บทหรือกรองของตัวกาพย์ เป็นจำนวนมากปรากฏการซ้ำคำในต้นวรรค ตัวอย่างเช่น

ไม่มีความพอใจอยู่ที่ไหน

ไม่มีความพอใจอยู่ที่ไหน

ไม่มีชื่ออยู่ติดกลางกัน

ไม่มีวันสงบได้ในชีวิต

อะไรไหมอะไร เก่าเข้ากันยาก

อะไรมากอะไร น้อยมีค้อยสนิท

อะไรสูงอะไร ต่ำต่างความคิด

อะไรผิดอะไร ถูกจะถามใคร

รหว่างก่อนกับหลัง ยังสับสน

รหว่างคนสมัย เก่าสมัยใหม่

รหว่างชอบกับชัง ยังชิงชัง

รหว่างใกล้กับไกล ยิ่งกริ่งกลัว

หนึ่งว่าเทียมหนึ่ง แท้เถียงเต็มที

หนึ่งว่าดีขณะ หนึ่งว่าชั่ว

หนึ่งงงจักรหนึ่ง เห็นเป็นดอกบัว

หนึ่งว่าตัวตน ได้นัดตา

ต่างอธรรมด้าน ธรรมทบทวนเท

ต่างจนแยกฝ่าย ช้ายและฝ่ายขวา

ต่างเป็นหินเป็น ไฟไม่ลดรา

ต่างจะพา หนีตาตมดชาติพันธุ์

ไม่มีความพอใจ อยู่ที่ไหน

ไม่มีความพอใจ อยู่ที่ไหน

ไม่มีใคร หนีหน้าปรึกษา

ไม่มีวันพบได้ ... ทางสายกลาง

บทกวีร่วมสมัย : 4 - 5

ใน "ระหว่างความแตกต่าง" ดิวกานท์ ได้เข้าดำเนินวรรค ทุกวรรค ในทุกบท โดยเข้าเป็นบท ๗ คือคำว่า "ไม่มี" "อะไร" "ระหว่าง" "หนึ่ง" และ "ต่าง" โดยเฉพาะคำว่า "ไม่มี" เข้าถึงสองช่วง บทแรกและบทสุดท้าย ซึ่งการเข้าในลักษณะนี้เข้าลักษณะของกลบทจรตรงครบระดับ ซึ่งได้อธิบายไว้ในตอนที่ว่าด้วยรูปแบบคำประพันธ์แล้ว

จากบทหรือกรอนดังกล่าว ดิวกานท์ได้เข้าคำ "ไม่มี" เพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของข้อความ โดยชี้ให้เห็นว่าเมื่อไม่มีความพอดี ความพอใจก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ และเมื่อไม่มีข้อตกลง หรือแนวทาง สมานฉันท์กันได้ ความสงบอันเป็นเป้าหมายของสังคมก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน ในกลอนบทต่อ ๆ มา ก็เป็นการแสดงผลของกลอนบทแรก โดยพยายามชี้แจงและเน้นให้เห็นถึงความแตกต่าง ข้อขัดแย้งต่าง ๆ และในตอนท้าย ดิวกานท์ก็เข้าคำเดิมในตอนต้นอีกครั้งเพื่อให้เห็นความสำคัญว่าหากไม่มีความพอดี ความพอใจ และการปรึษาารอมชอมกัน ทางสายกลางอันเป็นวิถีทางที่จรรยาสังคมไปสู่ความสงบก็จักไม่เกิดขึ้น

การใช้คำซ้ำของดิวกานท์ในลักษณะดังกล่าว จึงนับว่าเป็นการใช้อย่างมีจุดมุ่งหมายและมีเอกภาพ

<u>ที่</u> ที่นั่นที่ไหน	<u>ที่</u> ใกล้ที่ไกลนั้นนั่น
<u>ที่</u> สร้างที่เสริมเพิ่มพูน	<u>ที่</u> กุลเกือกก่อพอดี
<u>พอ</u> อยู่พอยังสร้างสรรค์	<u>พอ</u> แบ่งพอบั่นทุกที่
<u>พอ</u> แจกพอจ่ายไม่ตรี	<u>พอ</u> ชี้ช่องทางกาทุกา
<u>หา</u> เพื่อตนเองเร่งเรื่อ	<u>หา</u> เพื่อผู้อื่นเข้าค่า
<u>หา</u> เพื่อเป็นแนวแผ้วหน้า	<u>หา</u> เพื่อจกย้าหาจริง
<u>จริง</u> จริงเลิศล้ำสำเร็จ	<u>จริง</u> แท้จิสุจน์ทุกสิ่ง
<u>จริง</u> แท้แน่หลักหักคิง	<u>จริง</u> ยิ่งจริงจึงตั้งใจ

สร้อยสันติภาพ : 28

คำซ้ำ "ที่, พอ, หา, จริง" ในทุกต้นวรรคของทุกบท เพื่อเน้นและย้ำความ

โย เชือดคอเปิดปากให้ชีพหลุด

โย ม่าหมู่มาโค โถชีวิต

โย กอบกิจพิศทางแห่งภูพาน

โย ต้องฉิมโหรสพให้อึ้งอึ้ง

โย ต้องซื้อเหล้ายามาล้างผลาญ

.....

นิราศปรารภ : 41

ข้าดำ ว่า "โย" ในลักษณะของการตั้งคำถามต่อสภาพการณ์ ที่ไม่ควรจะเป็น แต่ทุกสิ่งทุกอย่าง
ก็ได้เป็นไปแล้ว

ม่าน ด้วยอาวุธไปสุดหล้า

ม่าน ด้วยโธฎาสุดระเบิด

ม่าน ด้วยอารมณ์โหมสุดฤทธิ์

ม่าน ด้วยอามิตในจิตกมล

นิราศปรารภ : 70

ในกลอนชิ้นนี้ข้าความ "ม่านด้วย" ในทุกวรรคเป็นการซ้ำความเพื่อเน้นให้เห็นถึงความ
โหดร้ายของมนุษย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ

- ข้าตำแหน่งต้นวรรค 3 วรรค ข้าในวรรค 1, 2, 3

เรียน เพื่อแข่ง เพื่อชัน กันโดดเด่น

เรียน เพื่อเช่น เพื่อชม ผู้จอมปลก

เรียนไปเพื่ออะไรหากไร้รัก

ที่จะพิชิตโลกและสังคม

นิราศปรารภ : 65

เอาคำหอมมอมเมาอยู่เข้าคำ

เอาคำพราสอพลอคอยบ่อน

เอาคำให้จทำให้สาด้วย

คือสามัญสามัญอันโสมม

หนังสือ : 77

ซ้ำในวรรค 2, 3, 4 ตัวอย่างเช่น

คนปลูกข้าวคือผู้ค้าโลก

ใบปลอยให้เขาโตกเป็นหมื่นแสน

ใบทิ้งทอดเขาอยู่อย่างแร้นแค้น

ใบกินแทนอุตมนี้กันดาร

หนังสือ : 84

เป็นการซ้ำคำเพื่อเรียกเรื่อง เร่งเร้าให้ผู้่านคิด

- ซ้ำคำในตำแหน่งที่ 2 ของแต่ละวรรค ทุกวรรค เช่น

เด็กขาดครุฑฐานวิญญานกล้า

โรคขาดยารยังไข้ทางไกลหมอ

หาขาดหน้าดำคราดข้าวขาดกอ

หนุ่มขาดหอสาวรำให้ไร่เพลงรัก

คลื่นซัดฝั่งทราย : 54

การซ้ำคำว่า "ขาด" ในลักษณะดังกล่าวเพื่อเน้นให้เห็นถึงความไม่ดี ความขาดแคลนของสังคม

- ซ้ำคำในตำแหน่งค่อนข้างยาววรรคในทุกวรรค ตัวอย่างเช่น

หูสับรับเสียงไม่รู้ศัพท์

ตาจ้องจับภาพแต่ไม่รู้เห็น

จรู้สึกนึกคิดคิดไม่เป็น

กายจึงเห็นชีพจรไรทั้งไม่รู้

นิราศปรารภนา : 43

- ซ้ำตำแหน่งสั้นวรรค 2 วรรค เช่น

สัมผัสรักฝากขับบรรลุมลูบ

สัมผัสจูบสักครังยังชีพชีน

จูบด้วยรักกนอมขับทุกวันดีน

จูบด้วยจะมเนเนยอมชีนจ

หนึ่งทราบนี : 40

ร้องขอความเมตดาบหดีนดำ

ร้องขอความเ็นธรรมกีงใ้สุด

สุดที่ความยำเ็นความเป็นมนุษย์

สุดที่รุดที่ร้องคับข้องใจ

นิราศปรารภนา : 72

- ข้าส่วนหน้าของวรรณหลังในทศวรรค ตัวอย่างเช่น

ทวนน้ำขึ้นเหนือหน้า	<u>เพื่อเห็นน้ำที่อยู่เหนือ</u>
ต่อเรือสวนทางเรือ	<u>เพื่อเห็นเรือที่สวนทาง</u>
โด้คสันเข้าหาดสัน	<u>เพื่อรู้คสันที่คดรินตรง</u>
ฝ่าลมพัดโหมพลาญ	<u>เพื่อพลาญรู้ลู่ทางลม</u>
เสียตทานสิ่งด้านทาน	<u>เพื่อด้านสิ่งทีเสียตสม</u>
จ่อมจ้วงห้วงสีกจม	<u>เพื่อจจนแจ้งแห่งห้วงสีก</u>
ปะทพแรงกรขเทก	<u>เพื่อแทรกสาคความรู้สีก</u>
แนวหาสาณิกนิก	<u>เพื่อนิกหาหนทางหน้า</u>
กล้าทวนกรขแสโลก	<u>เพื่อโลกสู่กรขแสกรรม</u>
ก่นเกลาเกลศกรรม	<u>เพื่อกรรมเกลาเกลศกล</u>
หาญป่าเข้าแบกบุก	<u>เพื่อป่าทุกช์ผ่านทุกช์ทน</u>
สลัดยัดตาตน	<u>เพื่อตัวตนพ้นยัดตา</u>
ทวนน้ำขึ้นเหนือหน้า	<u>เพื่อข้ามหน้าไปเบื้องหน้า</u>
แรมเรือสว่างธารา	ดรามธาราร่างเปล้าเรือ

หนึ่งทรายณนี้ : 44

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการซ้ำคำว่า " เพื่อ " ในทศวรรคหลัง ทั้งนี้เพื่อเน้นความ เพื่อบอก
เป้าหมาย ในเรื่องของคำซ้ำ หรือการซ้ำคำนี้ นอกจากจะซ้ำกันแต่ละวรรคแล้ว ดิวกานท์ยังใช้วิธีการ

ให้คำชี้แจงปรากฏในแต่ละบท บทละ 1 ตำแหน่งโดยมีตำแหน่งตายตัวด้วย

- คำคำ, วลีในวรรคแรกของแต่ละบท ตัวอย่างเช่น

<u>พิศตื่นก็ตื่นแตก</u>	บนรอยแยกระแหงย่า
หนังตื่นถูกทิ่มตา	จนหนาเตอะตั้งเหี่ยวตาย
<u>พิศมือก็มีองาน</u>	คือมือกรำเหงื่อกรีดกราย
จอบเสียมสากระคาย	สลายเส้นวาสนา
<u>พิศปากก็ปาสู้</u>	ให้รู้เห็นความเป็นป่า
แบกรับตลอดมา	ในมรรคาที่ชันคม
<u>พิศผิวก็ผิวเผือด</u>	ไว้เลือดผาดจยทิ้งชม
ผ่านพบนทนแดดลม	มาหลายชั่วฤดูอิน
<u>พิศตากก็ตาชำ</u>	น้ำตากล้าไว้กลิ่นกิน
ซ่อนหน้าน้ำตาวัน	ก็ร่อนหนาวพรานน้ำตา
<u>พิศปากก็ปากแห้ง</u>	เพียงแล้งห้อมทุกหย่อมหญ้า
โหยหิวเพรียกโหยหา	ก็เหวร้างว่าง
<u>พิศร่างก็ร่างเรียว</u>	ทั้งซูบเซียวไม่ปลั่งเปล่ง
ชมแฉ่วและแกร่งเกรง	ความอยู่รอดอันเลื่อนราง
<u>พิศชีพก็ชีพขึ้น</u>	กรรมชาติพชาติยุ่งฉาง
ด้อยเปลี่ยนเสียทุกทาง	ก่อร้อนทมิฬไม่สดาใส
<u>พิศโครงก็โครงผุก</u>	กระดุกโครงทุกคราวไป
ประจักษ์ประจักษ์ใจ	คือภาพใดในแผ่นดิน
	นึ่งทรายณนี้ : 48

การเข้าคำในบทหรือกรอนิพนธ์ นอกจากจะเข้าคำต้นวรรคแล้วยังมีลักษณะพิเศษ คือ ให้คำที่ 1 กับคำที่ 3 ของวรรคแรกทุกบท เหมือนกันและคำที่ 2 กับคำที่ 4 ของวรรคแรกในแต่ละบทเข้ากันด้วย... การเข้าคำในลักษณะดังกล่าว คือความมุ่งที่จะแจกแจงให้เห็นสภาพชีวิต สังขาร อันสะท้อนถึงความเป็นอยู่ และฐานะทางสังคมของชนชั้นกรรมมาชีพ

<u>ต่อโลกมีด้านพระศรี</u>	อารียขรานิ
สถิตวิปตามภิบาล	
<u>ต่อโลกมีด้านสถาน</u>	ศักดิ์สิทธิ์สักการ
บวงสรวงสังเวญบูชา	
<u>ต่อโลกมีด้านชีปนา</u>	วชิรป้องโลกา
ทรงอาณภาพเลิศล้ำ	
<u>ต่อโลกมีด้านผู้นำ</u>	อัจฉริยขุมกำ
อำนาจนั้นตาลั่นดล	
<u>ต่อโลกมีด้านเมตต</u>	เพชรถึงดกล
เกถึงแก้วสารพัดนึก	
<u>ต่อโลกมีด้านกลุ่บพฤษ</u>	ผลของคำอธิษ
เกถึงแก้วสารพัดนึก	
.....	
ภาโลกจะสมสุขคานต์	เสพสันติสราญ
เพราะล้วนล้วนศิริไลซ์	

หนึ่งทราบนี : 30

เข้าคำ "ต่อโลก" ในทุกบททั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสนใจแก่ผู้ฟังว่า แม้โลกจะมีสิ่งเหล่านี้ แต่ก็มิได้มีประโยชน์ หรือเป็นหลักประกันสันติภาพของสังคมได้

- ซ้ำคำ, วลี ในวรรคแรกทุก ๆ 2 บท ตัวอย่างเช่น

<u>บง</u> ดินก็ <u>ดินผาก</u>	ดงภาค <u>แลยห</u> พิ
ชีม <u>สจุลินทรี</u> ย์	ก็ <u>สลายมิ</u> โคร <u>เห</u> ลือ
<u>ปรุ</u> ง <u>วิทยา</u> ศา <u>ส</u> -	ด <u>ร</u> ธา <u>ด</u> ป <u>ระ</u> สม <u>เจ</u> ย
จน <u>เ</u> ื่อน <u>และ</u> เจ <u>ียน</u> เ <u>ื่อ</u>	ฤ <u>จ</u> ย <u>เ</u> ็น <u>เ</u> พ <u>พ</u> เ <u>็น</u>
<u>บง</u> ฟ้าก็ <u>ฟ้า</u> เ <u>า</u>	ดู <u>จ</u> เ <u>เค</u> ส <u>้า</u> ค <u>ล</u> ย <u>ค</u> ุ <u>ค</u> ร <u>ัน</u>
ช <u>ุ</u> น <u>พิ</u> ษ <u>และ</u> ก <u>ัย</u> อัน	บ <u>ริ</u> โ <u>ค</u> อ <u>ห</u> ก <u>ก</u> ล <u>ิน</u>
ปลา <u>บู</u> ก็ <u>ดู</u> เ <u>ล</u> ย	ช <u>ล</u> เ <u>ย</u> ย <u>สิ</u> ต <u>าย</u> เ <u>็น</u>
ห <u>้าง</u> ธ <u>า</u> ร <u>ล</u> ย <u>น</u> า <u>น</u> เ <u>็น</u>	ส <u>ว</u> ช <u>ห</u> ือ <u>ม</u> มิ <u>ช</u> า <u>ด</u> ห <u>าย</u>
<u>บง</u> ฟ้าก็ <u>ฟ้า</u> ท <u>น</u>	ม <u>ล</u> พิ <u>ษ</u> ส <u>ช</u> เ <u>ด</u> ท <u>ร</u> าย
ท <u>ม</u> อ <u>ค</u> ค <u>ัน</u> ค <u>ล</u> ย <u>ค</u> ุ <u>ค</u> ม <u>ค</u> ล <u>้าย</u>	ม <u>ล</u> ก <u>า</u> ว <u>ย</u> ค <u>ร</u> อ <u>บ</u> ค <u>ร</u> อง
สุ <u>ด</u> อ <u>อ</u> ก <u>ชิ</u> เ <u>จ</u> น <u>จ</u> า <u>ม</u>	ก <u>า</u> ท <u>า</u> ม <u>มิ</u> ป <u>ล</u> อ <u>ด</u> พ <u>อง</u>
พ <u>อ</u> ก <u>า</u> เ <u>อ</u> ง <u>ห</u> ิ <u>ป</u> ล <u>อ</u> ด <u>ป</u> ล <u>ง</u>	หิ <u>ร</u> พ <u>ล</u> อ <u>ด</u> ร <u>า</u> พ <u>เ</u> น
<u>บง</u> พิ <u>ร</u> ก็ <u>พิ</u> ร <u>ก</u> ัย	บ <u>มิ</u> เ <u>ก</u> ล <u>ก</u> ล <u>ัม</u> พ <u>ร</u>
เ <u>ล</u> ย <u>เ</u> น <u>ง</u> เ <u>ม</u> ล <u>ง</u> ม <u>ร</u> ณ	ก็ <u>เ</u> ร <u>า</u> ช <u>า</u> หิ <u>มา</u> ด <u>ค</u> ม
ผ <u>ัก</u> เ <u>ย</u> ว บ ห <u>ัน</u> ค <u>าย</u>	ร <u>ส</u> ร <u>าย</u> ก็ <u>ห</u> ิง <u>ร</u> ู <u>ม</u>
ร <u>า</u> ว <u>ชิ</u> พ <u>ร</u> ช <u>า</u> ม <u>ช</u> ุ <u>ม</u>	ช <u>ว</u> จ <u>ิต</u> ก <u>า</u> ธ <u>า</u> น
<u>บง</u> เ <u>ื่อ</u> ก็ <u>เ</u> ื่อ <u>พิ</u> ษ	ป <u>ร</u> ส <u>ิต</u> ท <u>ุ</u> ส <u>า</u> ท <u>า</u> ร
ส <u>ร</u> ร <u>พ</u> เ <u>็น</u> ร <u>า</u> ย <u>ส</u> าร	ภ <u>ย</u> เ <u>า</u> ร <u>ก</u> พ <u>ส</u> ม <u>ล</u> ี
ก <u>้าว</u> บ <u>่ม</u> และ <u>ห</u> ัน <u>บ</u> ุด	ด <u>ย</u> ล <u>ย</u> สุ <u>ต</u> ร <u>เ</u> ม <u>ี</u>
ก <u>ัม</u> ล <u>ัน</u> ค <u>า</u> ภ <u>า</u> หิ	ม <u>ย</u> ส <u>ย</u> ด <u>ส</u> ย <u>อง</u> เ <u>ง</u>
บ <u>ง</u> ย <u>า</u> ก็ <u>ย</u> า <u>ช</u> ุด	ย <u>ุด</u> ช <u>ี</u> ว <u>ัง</u> ว <u>ง</u>
ภ <u>า</u> ท <u>น</u> ห <u>ุ</u> ด <u>ะ</u> เ <u>า</u> เ <u>ร</u> ง	ก <u>ล</u> เ <u>ิง</u> หิ <u>ร</u> า <u>ดู</u> ร

พูดซ้ำเอยะเร็งฤทธิ์	ทรพิชอดิตหุ่น
เอตส์กามภพพูน	ขณะภูมิมิได้พอ
<u>บง</u> เหตุก็เหตุรู้	บ มิรู้กระเวหนอ
นี้ภาจจะเพียงรอ	อวสานนิรันดร์
	หนึ่งทราบนี : 49 - 50

ซ้ำคำว่า บง ... ก็ เพื่อเน้นความให้เห็นถึงสภาพการสับสนเลวร้ายไปหมดทุก ๆ สิ่ง ทุก ๆ อย่าง

- ใช้คำแทรกในทุกบท แต่อยู่ส่วนกลางของบท ตัวอย่างเช่น

เพียงเสียงอั่วร้องเจ้า
ก็แรกรู้ว่า
ชีวิตนั้นมีลมปราน
ชั่วระยะวิภาวโรบทาล
ก็รู้สัจธรรม
ว่าในอากาศมีลมฯ
เมื่อร่างที่ไร้ผ้าพัน
สิ้นครางระทม
ก็รู้ว่าลมหนาวแรง

หนึ่งทราบนี : 18

ตัวอย่างที่ยกมาดังกล่าว แทรกคำว่า "ก็...รู้" หรือ "ก็รู้ว่า..."

วิธีการใช้คำซ้ำของดิวงานท์ ในลักษณะดังกล่าวผู้วิจัยพบว่า ร้อยกรองส่วนหนึ่งมีลักษณะการใช้คำซ้ำที่น่าสนใจกล่าวคือ มีการซ้ำคำต้นวรรคในทุกวรรค และจะสรุปความคิดสำคัญในวรรคสุดท้าย

ซึ่งจะเห็นตัวอย่างได้จากบทร้อยกรองชื่อ "ทุกข์" "เพชรในหัวด่างดก" "สร้างสะพาน" เป็นต้น

ทุกข์ เพราะความไม่พินิจมีมาก

ทุกข์ เพราะปากท้องมนุษย์สุดเฉลย

ทุกข์ เพราะชั่วฉลฉนเือกเอย

ทุกข์ ไม่เคยสว่างทุกข์ที่รุกรม

นิราศปรารภนา : 9

การคำซ้ำ ทุกข์ เพื่อแจกแจงให้เห็นถึงความทุกข์ด้วยเหตุต่างๆ และ "ทุกข์" ในวรรคท้าย เป็นการสรุปความ

การซ้ำคำ, ความในลักษณะของการซ้ำต้นวรรคทุกวรรค และสรุปความคิดสำคัญในวรรคท้าย ปรากฏเป็นลักษณะเด่นในร้อยกรองของดิวกานท์ อย่างเช่น การซ้ำคำในร้อยกรองที่ชื่อว่า "เพชรในหัวด่างดก" "หน้าที" และ "สร้างสะพาน" ดังนี้

<u>ยาม</u> ไร้สิริรัฐ	ว่ารสไร้ ^๒ น้เจ็บร้าว
ไร้ญาติขาดมิตรคราว	เมื่อขาดไร้เพียงขาดลอย
<u>ยาม</u> ยากจักษุ ^๒ ยิ่ง	ว่ายากจริงสิ่งสุดสอย
ยากเชิญเช่นวีรร้อย	น้อยหรือฝากความยากแค้น
<u>ยาม</u> จนก็รู้ ^๒ จน	ว่าขัดสนว่าจนแสน
จนก็อยจะทดแทน	เหินนิยามซึ่งความจน
<u>ยาม</u> เมื่อความไม่มี	เข้าแทนที่ทุกแห่งถิ่น
มากมีแต่มีตน	ทนรับรู้อยู่มากมาย
<u>ยาม</u> หวังคิดหวังพลาด	พลาดหวังสิ้นหวังวาย
ความหวังพังทลาย	จึงรู้ใจว่ารอนรอน

<u>ยาม</u> โศกยอมรู้สึก	ว่าโศกลึกพลลึกดชกอน
กลโศกสะทกสะทอน	ซ้อโศกกกล้าระหากลิ่น
<u>ยาม</u> เหงาและว่าเหว	จะเหวว่าสุดฝ่าฝืน
เจียบงันก็วันคืน	ชมชื่นรู้เพียงโลกร้าง
<u>ทุก</u> ยามคือความทุกข์	ที่รุกรบที่พบพลาจ
พบทุกข์เพียบทุกทาง	ที่สอนรู้ - สู้ชีวิต
	หนึ่งทรายณนี้ : 143

บทร้อยกรองข้างต้น นอกจากจะซ้ำคำว่า "ยาม" ในฉันทวรรคของทุกบท เพื่อแจกแจงสภาวะทุกข์
ในรูปแบบต่าง ๆ แล้วก็สรุปความสำคัญในตอนท้าย "ทุกยาม..." ก็คือความทุกข์ทั้งหมดล้วนเป็น
ประสบการณ์ที่สอนให้รู้และเข้าใจชีวิต

ไม่ว่าเธอเป็นใครในโลกนี้
เธอล้วนมีหน้าที่ทุกเข้าคำ
หน้าที่ตามตามดูผู้หน้า
หน้าที่ที่หน้ามาสำเนาตามดู
หน้าที่ที่ช่วยอวยเอื้อเพื่อแผ้วถ่อม
หน้าที่ที่คุ้มครองค่าความเป็นอยู่
หน้าที่ที่แต่งที่ปั้นใจให้ชื่นชู
หน้าที่ที่รู้เริ่นว่าที่จำเป็น
หน้าที่ที่เลี้ยงที่หลอมถนอมรัก
หน้าที่ที่หลักพลเมืองที่เปลื้องเชือก

หน้าที่พลโลกผู้หวังอยู่เย็น

ทุกประเด้นผากไว้ในตัวเธอ

สร้อยสันติภาพ : 63

ข้าดำว่ "หน้าที่" ในทศวรรค เป็นการข้าดำเพื่อการแจกแจงว่ ทุกคนในโลกนี้ต่างมีหน้าที่
อะไรบ้าง ในวรรคสุดท้ายก็จะสรุปความ

เราจะข้ามขวากหนามทุกภาคภพ

เราจะข้ามสนามรบที่หลาภนลาย

เราจะข้ามดินันอันตรราย

เราจะข้ามความหมายแห่งหายนะ

เราจะไปชมดาวพรินพราวเกลื่อน

เราจะไปชมเดือนดวงสวยสะ

เราจะไปเก็บกุยเมรมหิมะ

เราจะไปให้พระยาพิทยัฒมาน

จะไม่มีรกอเวจี

จะไม่มีโลกีย์ที่หยอบกร้าน

จะมีแต่สวรรค์อันเบิกบาน

หัวสะพานจรตดินสะพานสกาพร

สร้อยสันติภาพ : 100 - 101

จากตัวอย่างนี้ เป็นการข้าวลี หรือ ข้าความ

ในบทแรก ข้าดำว่ "เราจะข้าม"

ในบทที่สอง ข้าดำว่ "เราจะไป" ทั้งสองบทเป็นการข้าเพื่อกล่าวเน้น

นิทานหรือสิ่งที่จะต้องกรททา

ในบทสุดท้าย ข้าดำวว่า "จช" เป็นการบอกกล่าวถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างมั่นใจ

การข้าดำวในลักษณะที่เป็นการวางตำแหน่งตายตัว นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วยังสามารถพบเงื่อนไขการใช้คำซ้ำในร้อยกรองบางประเภท บางชั้นของศิวกาณฑ์ อีกด้วย เช่น ในกาพย์ยานี 11 บทร้อยกรองส่วนหนึ่งได้ปรากฏการใช้คำซ้ำอย่างมีระบบจนเป็นที่สังเกตเห็นได้ชัด คือมีการข้าดำวที่ 2 กับ คำที่ 5 ในวรรคหน้าซึ่งเป็นช่วงจังหวะตกของคำประพันธ์

แล้ว <u>ไป</u> ก็เปลี่ยน <u>ปี</u>	อีก <u>ช</u> บ <u>นิ</u> มี <u>ป</u> ลด <u>ปล</u> ง
อ้อ...วันและคืน <u>ว</u> ง	รู้ <u>จ</u> กร <u>อัน</u> จา <u>เจ</u>
จ <u>า</u> หน้า <u>จ</u> น <u>เบ</u> ื่อ <u>น</u> ้ำ	ค <u>น</u> หน้า <u>เด</u> ิม <u>ย</u> ัง <u>ไ</u> ด้ <u>เด</u>
นั่ง <u>ด</u> ัง <u>อยู่</u> เ <u>ื่อ</u> เด	เป็น <u>เอ</u> ก <u>ข</u> บ <u>ัง</u> เห <u>็</u> ย <u>น</u> ก <u>ม</u>
.....	
จะ <u>ล</u> ่วง <u>ไม่</u> ย <u>ม</u> ล <u>่วง</u>	จ <u>้อง</u> จ <u>ช</u> ท <u>น</u> ง <u>ว</u> เ <u>ื่อ</u> น <u>า</u> น <u>า</u> น
ด <u>ร</u> า <u>บ</u> จ <u>ิต</u> กา <u>ธ</u> า <u>น</u>	อ <u>ัน</u> ท <u>า</u> บ <u>ถึง</u> และ <u>ส</u> ุด <u>ท</u> า <u>ง</u>
ส <u>ืบ</u> ท <u>อ</u> ด <u>มา</u> ที่ <u>ท</u> อ <u>ด</u>	ด <u>ล</u> อ <u>ด</u> ไป <u>อีก</u> ก็ <u>ป</u> า <u>ง</u>
จ <u>ัง</u> ท <u>ว</u> ช <u>ที่</u> จะ <u>ว</u> า <u>ง</u>	ย <u>ัง</u> น <u>ม</u> ี...ย <u>ัง</u> น <u>ม</u> ี
	น <u>ึ่ง</u> ท <u>ร</u> า <u>ย</u> ณ <u>ี</u> : 121

- ข้าดำวที่ 2,4,6 ของคำประพันธ์ประเภทกลอน ตัวอย่างเช่น

ไ <u>หล</u> ห <u>ล</u> า <u>ม</u> ล <u>ึ</u> น <u>ห</u> ล <u>า</u> ม <u>ห</u> ล <u>าก</u> ห <u>ล</u> า <u>ม</u>	ไป <u>ด</u> า <u>ม</u> ด <u>า</u> ม <u>เ</u> า <u>เ</u> า <u>ช</u> า <u>น</u>
ท <u>ุ</u> ก <u>แ</u> ท <u>ง</u> ท <u>ุ</u> ก <u>ท</u> น <u>น</u> ด <u>ั</u> ย <u>า</u> น	ด <u>ึ</u> น <u>ด</u> ึ <u>น</u> ก <u>ั</u> น <u>ด</u> า <u>ร</u> ป <u>ระ</u> ด <u>ัง</u>
	น <u>ึ่ง</u> ท <u>ร</u> า <u>ย</u> ณ <u>ี</u> : 19

คนชาติธรรมดำริสติขาด
ไร้ทั้งวัดวัดทั้งสิ่งทั้งปวง

หน้าที่ธรรมทายาทมาขาดช่วง
ทั้งความห่วงความเห็นความเป็นคน

นิราศปรารภ : 20

หรือย้อรยอยถอยท่าไม่ต่อได้
หรือหยุดอยู่ดูรอบทุกขอบริม

จะยอมโศกยอมเตี้ยยอมเหงาหิม
ก่อนจะพิมพ์เท้าผ่านแพร่งมรรคา

นิราศปรารภ : 33

คำคำโดยมีคำอื่นคั่นแต่เป็นลักษณะคำคู่ การซ้ำคำในลักษณะนี้เป็นคำซ้ำที่ปรากฏอยู่ 4 คำ
คำที่ 1 ซ้ำกับคำที่ 3 ส่วนคำที่ 2 กับคำที่ 4 จะอยู่ในลักษณะที่สัมพันธ์กันในเรื่องของเสียง หรือ
ความหมาย หรือทั้งสองประการรวมกัน เช่น

"เสียกายเสียใจ" ซ้ำคำว่า "เสีย" (ตำแหน่งที่ 1, 3) ส่วนคำว่า "กาย" กับ "ใจ"
เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันในทางความหมาย

"จนกรอจนเกรียน" "กรอ" กับ "เกรียน" สัมพันธ์กันโดยเสียง

"รอยขวางรอยไขว้" "ขวาง" กับ "ไขว้" สัมพันธ์ทั้งเสียงและความหมาย

การใช้คำคู่ในลักษณะดังกล่าวปรากฏมากในงานของตัวกานท์ เช่น

นิราศปรารภ

"ปล่อยวางให้โรงก็จะง่ายสบายใจ

เป็นลูกกาลสุกไปไหนกลือ"

"ทั้งตาเนื้อตาใจไม่ประจักษ์

ว่าจมนปลักจนปล่อยบายน้า"

"ต้องปล่อยจนปล่อยปล่อยอย่างกังวล

ซื้อจากคนขายสัตว์ในวันนั้น"

"มาเสียกายเสียใจมิไยดี

มาจากที่ไหนบ้างหลังโหลมา"

"มาจากดินจากดอยด้อยราดา

มาจากนาจากไร่ซึ่งแร้นแค้น"

"มักเห็นเห็นเห็นหน้าอย่างอาพราง

เป็นรอยขวางรอยไขว้ไม่ได้ความ"

"ก็หลากหลายให้ทราบปรากฏผล	พระคงทนคงเนียงอยู่เป็นธรรม"
"ก็กรรมทั้งพระแท้ที่ควรไหว	มิเคยไหวไม่เคยวันกับกาลฉา"
"คือความหึงสงบที่พบเห็น	ใช้ความเย็นความร้อนในเรือนชั้น"
"ผู้มีอำนาจป้องคุ้มครองป่า	ไม่มีหิมิตาหรือบ้าใบ"
"ความสิ้นหวังถึงโรคมเข้ามาแลก	เป็นภาพเหมือนภาพแม่น้ำแผ่นดิน"
"ให้จิตหมอบจวนจ้องลวงชีวิต	จนต้องมาต้องพันกันเนื่องนิรันดร์"

คลื่นซัดฝั่งทราย

"ดูราสรวพากรเก็บภาณี	เก็บแก้วเก็บก้นหรือทิ้งเกลื่อน
ที่หลงหลงตาผ้าเพื่อน	เป็นกลเงื่อนเหตุใดสงสัยนัก"
"ทุกสมัยใดใดก็ไม่รู้	ได้ดูได้เห็นเหมือนเช่นโชน"
"ลงทุนก็แพงลงแรงก็เพียบ	จนกรอบจนเกรียบอยู่ทั่วไป"
"จะพราจะครวญได้ด้วยแผ่วเบา	สู้เสียงกระเส้าทอดอาลัย"
"ตั้งมั่นจึงเบา	สวैयाเบาสวैया"
"แต่ความไกลห่างกันใจเกินรู้	เรื่องไกลหูใกล้ตาไม่ไกลตัว"

หนึ่งทรายมี

"ได้เอิบได้อิ่มซึมเยื่อ	เมตตามาเจือหิวโหย"
"นับก็ร้อยปีกาลเนินนานไกล	ยังทำไยหาศาสนาถึงปัจจุบัน"
"ปีหนึ่งเก้าเก้าเก้า เฝ้าระแวง	โลกจวบแปลงจวบลิ่วเพราะหิวเดสิยร์"
"ข้าวคือเลือดคือเพื่อนชีวิต	เจ้าควรติดควรจำไว้ให้มัน"
"จากใจรวใจแรงเป็นล้านล้าน	ถึงใจด้านใจด้าน้ำจิ้น"

ฯลฯ

การซ้ำในลักษณะนี้เป็นการเน้นความ ย้ำความให้ผู้อ่านได้ตระหนักเห็นความสำคัญ

การช้คำในตำแหน่งกระจาย การใช้คำซ้ำของดิวงานท์ นอกจากจะมีตำแหน่งตายตัวแล้ว
ยังปรากฏตำแหน่งกระจายทั่วไปในแต่ละวรรค แต่ละบาท แต่ละบทด้วย และปรากฏในงานร้อยกรอง
เป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น

ซ้ำคำว่า "ใคร" "ดิน" "มือ" "ใจ"

<u>ใครหนาคใครหักคั่ว</u>	<u>ดินใคร</u>
<u>ใครยอมยอมขาดใจ</u>	จักคั่ว
ตรา <u>ดิน</u> ล่ <u>ดิน</u> ไกล	หลายแค้น
ลั่น <u>แผ่นดิน</u> ลั่นบ้าน	ปากหน้าไหนหรือ
<u>มือทุกมือ</u> กระซิบก่อน	<u>ดิน</u> กา
<u>ใจทุกใจ</u> ประจำ	ประจำจักคั่ว
ชาติ <u>ดิน</u> อย่าสิ้นธรรม	ชาติพ่อ
<u>ดิน</u> ที่กษัตริย์อยู่ซ้ำ	ซ้ำฟ้า <u>ดิน</u> สลาย
หนังสือรวมนี้ : 14 - 15	

ซ้ำคำว่า "เป็น" เพื่อย้ำความ

อย่าเป็น วัน เป็น ดวายให้เกลื่อนกลาด
แต่เป็น ปราชญ์รุ่งเมืองให้เรืองหรู
เป็น คุณธรรมความดีจิตใจ
เป็น ความรู้ความรักหลักความดี

หนังสือรวมนี้ : 72

ข้าดำ่ว่า "พรรค"

อีกบทการเมืองเรื่องอำนาจ

พรรคมากพรรครบมากกว่าชาติไหน

พรรคกินพรรคโกงพรรคโกงโย

พรรคกะล่อนปลาไหลอีกหลายพรรค

คลื่นซัดฝั่งทราย : 32

ข้าดำในตำแหน่งคงที่ และตำแหน่งกระจาย ในร้อยกรองหลายบท ดิวกานท์ใช้คำซ้ำทั้งใน
ลักษณะคงที่ และกระจัดกระจายปนกันไป ตัวอย่างเช่น

<u>เพียงขอให้กูขาย</u>	กาโรหลายแล้วกูเอา
ฉินหายอันใดเล่า	กูไม่รู้กูไม่เห็น
<u>ขายสิท้อทุกทิศที่</u>	พี่ชอกข้าที่สาเด็ญ
ตกทุกข์แล้วทุกข์เข็ญ	เพราะเหตุ <u>ขาย</u> มาหลายครั้ง
<u>ขาย</u> เกียรติดูตมการัน	<u>ขาย</u> วิญญาณตั้งชีพยัง
รับของรับเบสั้ง	คอยรับใช้นายเหนือหัว
นายเงินมันบังคับ	มันบื้อชาเช่นควายจั่ว
หุ่นยนต์ทุกตนตัว	ก็ไม่ว่าในสภา
ปลอมมส่ายสยพายพาด	<u>ขาย</u> เด็กร้างราชส่วงอาชญา
เสียบุญวาสนา	ชะดาอันอยู่สืบสน
<u>ขาย</u> อาวุธสงคราม	ยื้อนสงครามมามาคณ
<u>ขาย</u> ชาติประชาชน	อย่างเลวชาติอนาถใจ

<u>ขาย</u> แดนแผ่นดินอยู่	ให้ศัตรูสู้อ้าย
จักพอกจักทอนภัย	แก่แผ่นดินมิไยดี
<u>ขาย</u> หัวทุกหัวรชนแห่ง	<u>ขาย</u> ตำแหน่งขายเก้าอี้
สังคมนาสมทวิ	ก็ช่างสังคมนาไร
<u>ขาย</u> ลายสือลายเซ็น	โดยเส้นสนแห่งกลาไน
เส้นตรงเส้นโค้งใคร	ไหนจะเด่นเท่าเส้นคด
<u>ขาย</u> จรรยาบรรณปิด	ความถูกคิดที่ปรากฏ
<u>ขาย</u> นิธานพจน์	ที่เคยพร่าจบบาเพ็ญ
<u>ขาย</u> กันทุกโอกาส	เมื่อโอกาสอันวยเห็น
ทุกกิจทุกการเป็น	เส้นทางด้านธานี
เพียงขอให้ถูกรวย	ด้วยการ <u>ขาย</u> ในวันนี้
ภูไทยใจอัปปริย	มิหรือที่จจะไม่ขาย
	หนังสือหมายเลข : 129 - 130

จากตัวอย่างที่ยกมา ชี้คำว่า "ขาย" และ "ภู" ในตำแหน่งคงที่และกระจัดกระจาย โดยเฉพาะคำว่า "ขาย" ศิวภานท์ได้ชี้ให้เห็นความหมายข้อความ ทั้งในแง่ของความหมายตรง และความหมายแฝง

	<u>ป่า</u> เคย <u>ป่า</u> ราบ
<u>ป่า</u> เปลี่ยนสภาพ	<u>ป่า</u> ราบ <u>ป่า</u> ราบปลง
<u>ป่า</u> รักน้ำไร่	อุทกภัยพิบสง
หลากไร่นาดง	ราบแล้วเหลือใจ

	<u>ป่าเอยป่าพฤกษ์</u>
เหลือเพียงภาพทิว	<u>ป่าพฤกษ์ป่าไพร</u>
<u>ป่าคนกินกลืน</u>	<u>ป่าพื้นป่าไฟ</u>
<u>ป่าหมดป่าไม้</u>	<u>ไว้เป็นป่าช้า</u>
	หนึ่งทรายหนึ่ง : 54

ในบทนี้ ข้าคำว่า "ป่า" สิ่งนี้เพื่อเน้นให้เห็นถึงสภาพที่ปรากฏของป่าไม้

	<u>หลงเอยหลงคิด</u>
สำคัญตัวผิด	มิดจิตเมาใจ
<u>หลงเหตุหลงผล</u>	<u>หลงตนเป็นใหญ่</u>
รู้ใหม่ว่าใคร	ในบ้านเมืองนี้
	<u>หลงเอยหลงยศ</u>
ชื่นชมสมมติ	ยศศักดิ์ยศศรี
<u>หลงอะไรได้ปลื้ม</u>	<u>หลงลืมชีวิต</u>
ระรื่นระรู้	รู้ใหม่ใครหนอ
	<u>หลงเอยหลงวาสนา</u>
หาอำนาจ	สรรเสริญเป็นयो
<u>หลงคำสาเหี้ยม</u>	คำเพรียกสอพลอ
<u>หลงตั้งนั่งต่อ</u>	ก็ใครเล่าใคร
	<u>หลงเอยหลงลาภ</u>
คอยหามคอยหาบ	งาบงาเข้าไป
<u>หลงไม่รู้พอ</u>	ฉ้อไม่พอกได้
มิใกล้มิไกล	ใครหรือใครหรือ

	<u>หลงเอยหลงทาง</u>
จนจิตรกร้าง	กลางใจกรือ
ส่วนคนหลงคน	<u>หลงกลนับถือ</u>
คนหลงผิดตา	<u>ตาหลงผิดคน</u>
	หนึ่งทรายหนึ่ง : 127 - 128

ในบทนี้ข้าคำว่า "หลง" กระจัดกระจายตลอดทั้งบท ทั้งนี้ผู้ประพันธ์ประสงค์เห็นความหมายของคำว่า "หลง" เพื่อต้องการให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่กล่าวถึงความหลง ลามยศ สุข สรรเสริญของนักการเมืองผู้หนึ่ง

ค. ข้าความในลักษณะข้าความตอนต้นเรื่องกับตอนท้ายเรื่อง ร้อยกรองจำนวนหนึ่งของตัวกาพย์ มีการใช้ความซ้ำในลักษณะที่ซ้ำกันระหว่างความตอนต้นเรื่อง คือ เปิดเรื่องกับความตอนปิดเรื่อง ตัวอย่างเช่น ในร้อยกรองที่ชื่อว่า "แพ - ชนช" เปิดเรื่องด้วยข้อความที่ว่า

"โบราณว่าคนล้มอย่าเพื่อข้าม
คงสัภัยมลูกขึ้นขึ้นมาได้
 เพราะคนมีชีวิตมีจิตใจ
 มิใช่มาได้ล้มกับถมดิน"

เมื่อตอนปิดเรื่องก็จะจบด้วยการซ้ำความ

"โบราณว่าคนล้มอย่าเพื่อข้าม
คงสัภัยมลูกขึ้นขึ้นมาได้
 ส่วนเราเองก็อาจจพลาดล้ม
 โลกกลมกลมนี้อะไรไม่เที่ยงเลย"

ลักษณะการซ้ำความหรือเหียบความในกลอนของตนเองในงานชิ้นเดียวกัน ซึ่งเข้าใจว่า น่าจะเป็นเจตนาของผู้เขียนที่จะให้เป็นเช่นนั้น ปรากฏมาในงานของดิวกานท์ เช่น ใน "นิราศปรารกนา" ร้อยกรองบางบทใน "บันทึกแห่งดวงหทัย" เป็นต้น

ง. ซ้ำความในลักษณะซ้ำทั้งวรรคและทั้งบท การซ้ำความในลักษณะนี้ของดิวกานท์ มีความแปลกที่ต่างไปจากนักเขียนท่านอื่น เป็นการซ้ำความที่ปรากฏในงานกลอนเท่านั้น โดยการเหียบเอากลอนในวรรคสุดท้ายของบทก่อนที่จะจบมาซ้ำเป็นวรรคแรก และวรรคต่อ ๆ ไปจนครบ 1 บท หรือ 4 วรรค ตัวอย่างเช่น

ซ้ำแต่บรรพชนต้นโคตร
ก็โยชน์ทรมุคแปลกย่าน
อดีตติบเหียบนั้นเป็นสันดาน
ปัจจุบันกาลฤาฉันท
สังคมสิ่งเครื่องดีดลุมครอบ
ใครจะตอบให้กระจะกระจำงได้
ว่าฉันมีที่มาเป็นเช่นไร
แล้วจขมิที่เนหรือไม่มี
แล้วจขมิที่เนหรือไม่มี
แล้วจขมิที่เนหรือไม่มี
แล้วจขมิที่เนหรือไม่มี
แล้วจขมิที่เนหรือไม่มี

คลื่นขัดฝั่งทราย : 10

การซ้ำความ "แล้วจขมิที่เนหรือไม่มี" เป็นลักษณะการซ้ำคำถาม เพื่อให้ผู้อ่านได้ขบคิดกับเรื่องราวที่นำเสนอ

การเขียนกลอนในลักษณะนี้ ปรากฏในกลอนของดิวกานท์ 9 ชิ้นด้วยกัน ซึ่งรวมอยู่ในงานกลอนชุด "คลื่นซัดฝั่งทราย" คือ

- ปูจลาแห่งกาฬปักษ์
- อัสซิงสิงสมิ
- ผู้พิทักษ์
- ทมิฬเมือง
- เทพธิดานาค
- วิถีหาก
- ร้อยลั่นกะลา
- ความหวังใหม่
- คนดีศรีอยุธยา

การซ้ำความส่วนใหญ่ จะซ้ำในบทสุดท้ายตอนจบบทกลอน มีเพียงชิ้นเดียวที่มีการซ้ำความในลักษณะดังกล่าวในช่วงกลาง คือ ร้อยกรอง ชื่อ "ความหวังใหม่"

ทอดถอนเท้าแก้มัดนั้น

มาจยกล้ำฟ้าพันวันเนา

ดินเก็บปากกัดกรวดเภา

เก็บใครก็ได้ให้พ้นทาง

เก็บใครก็ได้ให้พ้นทาง

เก็บใครก็ได้ให้พ้นทาง

เก็บใครก็ได้ให้พ้นทาง

เก็บใครก็ได้ให้พ้นทาง

พ้นทางที่เราจะก้าวถึ

พ้นวิถีที่เราจะก้าวถ่าง

พันธุพันดาไม่ผ่าฟาง

พันธุคางระคายที่เคียดัน

คลื่นขัดฝั่งทราย : 25

นอกจากนั้น ตัวกานท์ยังได้ใช้เครื่องหมายประกอบคำที่ซ้ำกันด้วย เช่น ถ้าความนั้นเป็น คำถามก็จะใช้เครื่องหมายปรีศนิย (?) ถ้าเป็นข้อความที่ชวนให้ลงท้ายท้าย ใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) ทั้งนี้จะใช้เพื่อเรียกความสนใจของผู้อ่านให้เกิดการสะดุดใจและนำไปคิด

จากการศึกษาเรื่องการใช้คำซ้ำมาข้างต้นจะเห็นว่าตัวกานท์ นิยมใช้กลวิธีดังกล่าว มาใช้ในการสร้างงานประพันธ์ของตนอย่างหลากหลาย และเป็นการใช้ที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จ เป็นส่วนใหญ่ คือให้ประโยชน์ทั้งในแง่ของเสียงและความหมาย

3) การใช้คำซ้อน คำซ้อนคือ คำที่เกิดจากการนำคำที่มีความหมาย หรือเสียงใกล้เคียงกัน หรือเป็นไปในทางองเดียวกันมาซ้อนเข้าด้วยกัน เมื่อซ้อนแล้วจะมีความหมายใหม่ เกิดขึ้น แม้ว่าบางคำจะมีความหมายเดิมไม่แตกต่างกันมากนัก การนำคำซ้อนมาใช้ในบทร้อยกรอง มีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวกานท์ นิยมใช้คำซ้อนในการประพันธ์ เช่น

แรมหวังร่ำเหว
เร่ร่อนจรจัด
ตื่นกับโคมกา
เร่กันวรรอย

โรเซโรเซด
ปากกัดลิ้นกรอย
ตื่นการดรรอย
คล้อยวันผ่านคืน
หนึ่งทรายณนี้ : 56

<u>หลังไหลมาหลากหลาม</u>	มาสามโชติวิไลซ์
<u>โปรยหวานวิญญานไท</u>	ให้ผลิตทาสวัดกุ้ม
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 49
<u>นักสู้แห่งภูเขา</u>	<u>ผู้พันผ่าจุดเปลวไฟ</u>
<u>สองเมืองให้เรื่องโร</u>	<u>ทั้งสองไพร่ให้เรื่องรอง</u>
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 73

ศิวภานท์ใช้คำซ้อนเพื่อขยายความหมาย ให้แจ่มชัดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งให้ผลทั้งด้านเสียงและความหมาย

2.1.3 การสรรคำ การสรรคำในที่นี้หมายถึง การเลือกสรรคำมาใช้ซึ่งเป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการแต่งคำประพันธ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบทางเสียงและความหมาย ร้อยกรองที่ไพเราะ จำต้องใช้คำที่เหมาะสมดีเด่น ทั้งทางด้านเสียงและความ ถ้ามีเสียงเสนาแต่ขาดความหมายลึกซึ้ง ก็จะขาดความประทับใจ นอกจากนี้คำที่นำมาใช้จะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสารที่ต้องการสื่ออีกด้วย ในการวิเคราะห์ร้อยกรองของศิวภานท์ ได้พบว่าการสรรคำใช้ที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1) การใช้คำที่เหมาะสมกับเนื้อหา เนื่องจากบทร้อยกรองของศิวภานท์ บทมธุรส เป็นบทร้อยกรองที่เขียนขึ้นโดยมีเนื้อหาที่หลากหลาย ตั้งแต่การแสดงอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว สะท้อนเหตุการณ์บ้านเมือง วิพากษ์วิจารณ์สังคมและบุคคล ตลอดจนแสดงแนวคิดในเชิงอุดมคติ ศิวภานท์จึงจำต้องมีกลวิธีในการสรรคำใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทร้อยกรองแต่ละประเภท เพื่อให้ผู้อ่านสามารถรับสารแห่งความคิดและอารมณ์ได้อย่างใกล้ชิดที่สุด เช่น

ใช้ถ้อยคำเรียบง่าย มีความหมายลึกซึ้งกินใจ เมื่อศิวภานท์ต้องการสื่อเนื้อหา และแนวคิดที่มุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว และแพร่หลาย เช่นบทร้อยกรองชุดสร้อยสันติภาพ ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อ "สาร" ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสันติภาพแก่ผู้อ่านทุกระดับ ดังนั้นถ้อยคำภาษาที่ปรากฏจึงเป็น

ภาษาธรรมดา เรียบง่าย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างบทร้อยกรองต่อไปนี้

หากคนเรารู้รักรักผู้อื่น	พร้อมหยิบยื่นไมตรีบริสุทธิ์
โลกคงจะสดใสไม่โทรมทรุด	เจริญรุ่งด้วยรักที่แผ่ไกล
เข้าใจและเห็นใจกันให้มาก	น้ำใจหลากหลายเสี่ยงใจมิให้ส่อ
อย่าเหมือนปากปราศรัยใจเชือดคอ	จริงใจต่อกันและกัน เป็นมั่นคง
ช่วยปลอบปลุกทุกข์ที่อาให้ต่อสู้	ให้รับรู้การระอันสูงส่ง
ว่าสูงส่งมนุษยชาติผู้หยั่งดง	จะปกคลุมมนุษยธรรมเพียงพื้นเดียว
หากคนเรารู้รักเสียสละ	ละความเห็นแก่ได้ไม่แลเหลียว
แม้ต้องสิ้นธรรมชาติที่มืดเกลียว	ก็เลสเหินวกล้ำทนายภูมิจัก
ไม่เอาเปรียบแต่พร้อมยอมเสียเปรียบ	เป็นเรือเหินโดยสารรับงานหนัก
เป็นเมตตาอาหารไม่ผ่อนพัก	แล้วจะรู้ว่ารักเป็นอย่างไร
รักที่มีแต่ให้โดยไม่ขอ	รักจะก่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่
ยิ่งให้เขาเราจะสบายใจ	ใครไม่เคยให้ใครลองให้ดู
	สร้อยสันติภาพ : 22 - 23

จากตัวอย่างที่ยกมา จะเห็นว่าล้วนเป็นถ้อยคำภาษาที่เรียบง่าย ไม่มีคำใดที่จะต้องอธิบายเพิ่มเติม เป็นคำธรรมดาที่ทุกคนใช้กัน แต่เมื่อเอามารวมกันแล้ว ก่อให้เกิดความหมายกว้าง มีพลัง เข้าใจง่าย

ในบทร้อยกรองชื่อ "สร้อยทรายณีนี" ดิวกานท์เขียนขึ้นด้วยจุดมุ่งหมาย เพื่อเด็กและเยาวชน ถ้อยคำภาษาที่ใช้จึงเรียบง่ายธรรมดา ดังนี้

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย	ความรู้เขายังด้อยค่อยศึกษา
อยู่หลักผู้ใหญ่ในพารา	เขากำพาทากันกันอย่างไร
ที่เขาโง่งเขออย่างโง่งไปตามเขา	จงตั้งเอาสุจริตเป็นนิสัย
ถึงลำบากยากแค้นแสนภูมิใจ	เมื่อเขาได้ทำดีที่สุดเอ๋ย
เด็กเอ๋ยเด็กน้อย	ประสบการณ์เขายังด้อยค่อยฝึกฝน
ฝึกวิชาช่วยตัวให้พอตน	ทั้งช่วยคนคับแค้นในแผ่นดิน
ช่วยโลกมีสันติภาพสันติสุข	สันติธรรมปล้ำปลุกปลอบปลิ้น
จงเป็น "หนึ่งทรายณิ" หลอมชีวิต	สร้างอจินไตยภพ... สงบเอ๋ย
	หนึ่งทรายณิ : 144

การใช้คำเรียบง่าย นอกจากจะปรากฏในเรื่องที่เกี่ยวกับสันติภาพและบทร้อยกรองเพื่อเยาวชนแล้ว ยังปรากฏใช้ในบทร้อยกรองที่เสนอแนวคิดในทางปรัชญาชีวิต เช่น ในบทร้อยกรองชื่อ "เก็บฝ้านานดินฝน"

ฉันเดินไปเดียวดาย	ทั้งแดดบ่าเย็นแผดโรย
ตราบนานไม่หล่นโปรย	จะปาดเหงื่อขลุ่ยใจ
-----	-----
ฉันเดินไปเดียวดาย	พบความหมายหลายประการ
หาเงินกับหางาน	นั้นไม่ง่ายเหมือนหงอมือ
หัวทหนึ่งชีวิตน้อย	ฝากวีรร้อยน้อยนักหรือ
พลาตาก็เผยสื่อ	เขาเหยียดย่นภูมิปัญญา
-----	-----

บันทึกแห่งดวงทภัย : 30 - 31

การใช้คำที่มีลีลาเสียงอ่อนหวาน เมื่อต้องการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ หรือความงดงามของศิลปะ และสิ่งต่าง ๆ ที่ให้ความรู้สึกที่งดงาม ยกตัวอย่างเช่น

ข้ามดอยหินดินดำธารน้ำตก	ฟังเสียงนกกลล่อเพลงกอไผ่
ดอกเอื้องแย้มระย้าคาบไม้	หอมตะไคร่น้ำค้างริมทางเดิน
ตะวันใกล้กระโหลมอกระลอกคลื่น	ขับความขึ้นกลืนหายระเหยเหิน
รุ่งอรุณป่าเขาสำเนาเนิน	ผีเสื้อเพลิ้นช่อเอื้องชาเลื่องโฉม
แล้วเอื้องสาวชาวป่าก็มาถึง	เหนียวน้ำว้างเด็ดเอื้องประเทืองโฉม
เสียเบเกตุแถมกรรมเกี่ยวกรรมล้น	พิณโสมสุกคัลลภณา
	บทกวีร่วมสมัย : 73

จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่า ศิวาทนที่ใช้คำได้อ่อนหวานไพเราะทั้งเสียงของคำ และความหมายแห่งถ้อยคำภาษา สอดคล้องกับบรรยากาศธรรมชาติที่สดชื่นในยามเช้า กับหญิงสาวชาวป่าผู้งดงาม

ในท่ามทุกข์รุกรนบนโลกนี้	ล้วนมากลืนทรมานมานานแสน
ทุกข์กับการเดินทางอย่างแร้นแค้น	ชีวิตแค้นเหมือนเรือเพื่อคลื่นลม
ในทะเลเหว่ร้างฟ้าฟ้ากว้าง	เพียงชัญญะกว้างคว้างลอยคล้อยขึ้นชม
มรสุมรุนแรงแห่งรพม	เพียงจระจกมจระจกเพราะตรมใจ
ในห้วงทนชลขึ้นดินพลัดพลาด	น้ำค้างหยาดจากฟ้ามาเจือจิบ
ห้วงชลอมנםเสียงเสปียงพิพย์	สู่ได้งิลิบรุ่งริ่งทิวา
ในความรักความหวังใครทั้งโลก	ฤาความใดตกความเศร้าเป็นแก่นสาร
ต้องสับสนวนว่ายกลางสายธาร	ที่พบพานพบพาแต่อาวรณ์
	บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 80 - 82

จากบทร้อยกรองข้างต้น นอกจากจะแสดงถึงความสามารถในการใช้ภาษาที่ให้ความรู้สึกที่ดีแล้ว ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกในการเลือกสรรคำของกวีอีกด้วย เช่น ชื่อความที่ว่า "ในห้วงทนชลขึ้นคั่นพลัดพลาด" คิวภาพที่ใช้คำ "พลัดพลาด" ซึ่งโดยปกติคนมักนิยมใช้คำว่า พลัดพราก ซึ่งให้ความหมายของคำเป็นเพียงอย่างเดียว คือ การจากกัน แต่คำว่า "พลัดพลาด" ให้ความหมายที่ชัดเจนทั้งสองคำ คือ "พลัด" หมายถึง การพรากจากสิ่งที่มีรัก ส่วน "พลาด" หมายถึงการผิดพลาดทั้งหลายในชีวิต การใช้คำในลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าคิวภาพมีความพิถีพิถันในการใช้ถ้อยคำ

การใช้ถ้อยคำรุนแรง และรวมทั้งถ้อยคำหยาบคาย เมื่อต้องการการเสียดสี ภาพลักษณ์สังคม และการเมือง เช่นในบทร้อยกรองชื่อ "มัน ... ย้ายพุงไปหัวปฐพี" กล่าวถึงการโยกย้ายตำแหน่งของข้าราชการที่มีพฤติการณ์โกงกิน ฉ้อราษฎร์บังหลวง ดังนี้

มันมากับหัวโชน	ที่เข่นโชนคู่แข่งขัน
หัวโชนบนหัวมัน	จึงส่งสรรหาให้มันมา
ไปรับมันทำไม	ไม่รับมันก็มาหา
อยู่ช้าและอยู่ปลา	มีหรือมันไม่มาปรง
มีถ่านมีเตาไฟ	มีมือโจนจะไม่หุง
มีฉางกว้างกว่ายุ้ง	<u>ไม่ยัดหาอย่างวังเลย</u>
<u>โอกาสในมือกำ</u>	ไม่กำบ้างอย่างไรเหว
ตาปริบแต่ปากเปรย	ก็เคยรู้และเคยเห็น
เห็นแล้วว่ากระไร	ไม่ซัดดีดก็ซัดกระเด็น
ช่างใหญ่กับไร เล็น	ไม่เห็นได้ไม่สมดูลย์
ตั้งมันจึงเนา	ส่วยเป้าส่วยบุญ
<u>แทยพร้อมทูกบ่อนพูน</u>	<u>แล้วจึงพราดกระเพาะพี</u>
<u>ไปส่งมันทำไม</u>	<u>ให้เกียรติมันทำไม</u>
<u>เลือกใส่มันไป</u>	<u>ช่วยสาปส่งให้สาบสูญ</u>

سابสิ้นแผ่นดินสูง	เพื่อเหมยงสืบประยูร
โพรฟ้านราดูล	จะได้สุขเกษมสานต์
	คลื่นขัดฝังทราย : 27

จะเห็นว่าคำที่ใช้ตลอดทั้งเรื่อง นอกจากคำว่า "มัน" ซึ่งเป็นสรรพนามนามาใช้เรียก
ข้าราชการประเภทผู้อยู่ราชบัลลังก์แล้ว ยังแสดงความรู้สึกถูกรังเกียจเหยียดหยามแล้ว คำอื่น ๆ
ที่บรรจุไว้ในบทประพันธ์ดังกล่าวล้วนแสดงออกถึงเจตนาرمىไปในทิศทางเดียวกัน

โธ่สังคมนาทรชนถ้วนทั่ว	คนเห็นแก่ตัวมันกลัวกลัว
แก่งแย่งแข่งดีชิงตา	เลศงานอาพรางระยงยุบ
<u>แผ่สอบบรรจุจาดแจ้ง</u>	<u>ยื้อแย่งยึดท่าไม่ยอมหลบ</u>
<u>ปากทวารงานับอยู่จับงู</u>	ทิ่มทิ่มศรท้าวสากัน
ก็ทุกสถานทีหละหลวม	น้ำท่วมปากรูปฐิ่บั่น
อามิสปิดตาหุ้ม	<u>ตัวเชื้อทั้งนั้นที่มันคด</u>
พรรคข้าพวงข้าต้องมาก่อน	ขับช้อนเส้นสายเป็นหลายชุด
ฉากสมมุติยุติธรรมแสนไรหด	โอบมตให้จุเรดแท้
	คลื่นขัดฝังทราย : 9

จากคำที่ขีดเส้นใต้ในบทร้อยกรองดังกล่าวจะเห็นว่า เป็นถ้อยคำยานคายที่ผู้ประพันธ์เจตนา
เลือกสื่ออารมณ์ ความรู้สึก แทนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น ปากทวาร, งานับอยู่จับงู เป็นต้น บทร้อยกรอง
ที่ใช้ถ้อยคำภาษานี้ลักษณะที่ส่วนใหญ่เป็นผลงานในชุด คลื่นขัดฝังทราย

การใช้ศัพท์สูง หรือเขียนคำภาษาสูงส่ง การสรรคำใช้ในลักษณะดังกล่าว มักปรากฏใน
บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ และร้อยกรองที่มุ่งเสนอเนื้อหาที่ยกย่อง หรือการให้
ความสำคัญกับสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง ตัวอย่างเช่น การใช้ศัพท์สูงในบทเฉลิมพระเกียรติ

สรวมชีพขอเดชทรงชัย	พระบาทสมเด็จพระ
เทพเจ้าใน	มโนชน
จักรีที่เฝ้าถ้ำเกล็ด	สุนิกรนุสนธิ์
รัฐมณฑล	สถาพร
ทรงคุณทรงปราเมศรอน	อิริวิมชวร
เดชคุณากร	กรชนนากัย

สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ : 29

การใช้ศัพท์สูงกับสิ่งที่ไม่ต้องการยกย่อง เช่น ในบทร้อยกรองชื่อ "นิราศเมืงทราย" ดิวกานท์ ได้แสดงความอาทร ห่วงใน ต่อประชาชนผู้ยากไร้ ถ้อยคำภาษาที่ใช้ได้แสดงให้เห็นถึงท่าทีของเขา ที่มีต่อคนเหล่านี้ได้ค่อนข้างแจ่มชัด

ขลุ่ยอย่าหายไกลจากที่พิงพิง
ถวิลโลกโคกโค้นทุกหนทาง
ทุกเกลื่อนเกล็ดเมืงทรายขอทลายหัก
จากที่นี้ถึงที่ไหนสุดปลายโลก
ทุกมุมแมกแทรกร่างอยู่เรียงรัน

.....

อุดมการณ์แห่งทรายจกหมายสร้าง

เพื่อผู้คนร่อนเร่เนจร

โถ้วไกลเพื่อนเรือนขวัญสรพสิง
กณมมิ่งกมลลาชชะลอรัก
เพื่อปลงโคกร้างสร้างอุปสรรค
ในความเศร้าเหงาเฝ้าเพกอนันต์
ในไตรตรรกต่างล้ำถ้ำฟ้าถิ่น
มาเยือนเยี่ยมมายืนยันว่าห่วงใย

.....

ราชวังร้างช่างสร้างสลด

ชกหัวนอนในตำหนักความรักเอย

สร้อยสันติภาพ : 44 - 45

หรือเมื่อต้องการกล่าวถึงคนยากคนจน ในกรณีนี้แสดงความเห็นใจ เข้าใจก็จะใช้ศัพท์สูง เช่น

ร้องอยู่ใกล้ใกล้

อาภรณ์บุษ

มือป้ายหน้าตา

เสียงเธอร้องไห้

ร่ำไห้ชายคา

ดูยอชมแย่งพมา

ชมอมชมเมม

สร้อยสันติภาพ : 58

จะเห็นว่าได้ใช้คำว่า "อาภรณ์" เรียกเสื้อผ้าของคนยากคนจนซึ่งในบทร้อยกรองชื่อ "ขันสองใบ" ก็ได้แสดงออกในลักษณะเดียวกัน คือ

เข้าวันนั้น....

รูปไหนแววดาสหกสยเหือน

อาภรณ์พรรณบุษและกายเปื้อน

เชือดเฉือนจิตวิญญาณผู้ผ่านทาง

บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 36

ในบท "มาโยมาทนอยู่" ก็ใช้ศัพท์สูงเพื่อจุดประสงค์ดังกล่าว คือ เรียกคนยากคนจนว่า "หทัยเมือง" ดังข้อความต่อไปนี้

ผักเขียวและข้าวขาว

ถูกพลาสติกห่อ

มาชื่นดาวมิดล่องคอ

ภาพลมที่องหทัยเมือง

บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 49

2) การใช้คำที่ก่อให้เกิดความรู้สึก ถ้อยคำที่ตีความที่ ใช้ในบทร้อยกรอง มีผลในการสร้างความรู้สึกให้แก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะท้อนอารมณ์และกินใจ เช่น บทร้อยกรองชื่อ "หวาดไหวอยู่ลึกลึ" ได้ใช้ถ้อยคำที่สะท้อนถึงภาวะของอารมณ์และความคิดที่แฝงไว้ด้วยความวิตกกังวลอยู่ลึกลึ

ศัพท์ประจักษ์	คำพ้องนิตหนึ่งดวงใจ
หวาดหวาดและไหวไหว	อยู่ลึกลึบางเวลา
บางครั้งบางความคิด	ว่าชีวิตนี้เกิดมา
ฝนฝนและฝนฟ้า	เพื่อสิ่งใดไหนหนอ
เพื่อตนเฉพาะตัว	เพื่อครอบครองที่เคสียคลอ
ญาติมิตรชิดชอบพอ	เพียงนั้นหรือจะเปรียบ
.....	
เม็ดฝนเพียงเม็ดฝน	หล่อเลี้ยงชีวิตชีวา
หยาดเย็นทุกเส้นหญ้า	ดูยิ่งใหญ่และยากเย็น
ก้อนดินเพียงก้อนเดียว	ถาวรเดียวถาวรเช่น
ถมท้องทะเลเป็น	ประทีปวิภา
.....	
ศัพท์กยจิตร	คำพ้องนิตหนึ่งกมล
หวาดหวาดและกังวล	อยู่ลึกลึ ... อยู่ลึกลึ
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 18

การใช้คำที่ก่อให้เกิดความรู้สึก ปรากฏมากในบทร้อยกรองชุด "บันทึกแห่งดวงหทัย"

3) การใช้คำในลักษณะเฉพาะ ได้แก่การใช้ถ้อยคำภาษาแสดงภาพตามความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้เขียนมาเป็นภาพที่ผู้อ่านสามารถเห็นได้ เป็นภาพในจิตหรือในภาพ
 ติวาทน์ใช้คำในลักษณะเฉพาะได้ดี เช่น ในการบรรยายถึงสภาพของหญิงชรา ที่ต้องเผชิญ
 ชีวิตตามลำพัง ท่ามกลางความอดอยาก และความโหดร้ายของธรรมชาติ ติวาทน์ได้ใช้คำที่เห็น
 เสียงและความหมาย ที่ชวนให้เห็นภาพว่า

เมมดั่งเค้าอิมคริมแต่ก่อนคำ	เสียงฟ้าว่าคำรณอยู่เลื่อนลั่น
แปลบปรกายปลายดุ้งทุ่งสุพรรณ	ลมกระชั้นกระโชกกระชากแรง
หับกระห่อมซ่อมซ่อเสาไม้ไผ่	ยชยวบไหวเพิงเร็ดกระเจ็ดแหง
ฝนเม็ดแรกแตกฟ้ามาโลมแล้ง	ความมืดแห่งรัตติกาลด้อยกลืนกิน
แม่เฒ่าหนานาจนชดอยู่บนแคร่	หายาจนอบเหี่ยวบนที่ทอดถวิล
หมากยั้งคาตยบันอยู่ไม่รู้ลั่น	มือก็ลั่นแรงคว้าที่จะควาน
	บทกวีร่วมสมัย : 18

จากตัวอย่างที่ยกมา จะเห็นว่าติวาทน์ ใช้คำที่สร้างภาพให้เกิดขึ้นในใจแก่ผู้อ่านเกือบทุก
 บรรทัด เช่นคำว่า อิมคริม เลื่อนลั่น แปลบปรกาย กระชั้นกระโชกกระชากแรง ซ่อมซ่อ ยชยวบไหว
 เพิงเร็ดกระเจ็ดแหง แตกฟ้า ฯลฯ

ในบทร้อยกรองชื่อ "ชายคนนั้น" ติวาทน์ ได้บรรยายภาพการปั่นสามล้อของชายคนนั้น
 ได้อย่างเห็นภาพ ดังนี้

ชายคนนั้น... แยกกับลูกหน้าโรงเรียน	ลูกเขมาอ่านเขียนมาต่อสู่
เขาไปต่อเติมคันฉันท้องฟู	ไม่สู้สู้วิถีที่ยาวไกล
น้องที่เกร็งขาที่แกร่งแรงที่กด	เหงื่อที่หยาดคือเกียรติยศอันยิ่งใหญ่
กันติดอานเท้าสนิทติดบันได	เพื่อชีวิตใหม่ใหม่จะใหญ่
	บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 63

2.2 การใช้โวหาร

โวหารเป็นศิลปะการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง ที่ผู้พูดหรือผู้เขียน พูดหรือเขียนอย่างหนึ่ง แต่หมายความว่าเป็นอย่างหนึ่งอาจให้ความหมายหนักเบา คลุมเครือแตกต่างกันไป ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์เพื่อจะขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพื่อบรรเทาอารมณ์ ความรู้สึก จินตนาการหรือความรู้ ให้กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น หรือน้อยลงตามภูมิปัญญาของผู้อ่านหรือผู้ฟัง การใช้โวหารก่อให้เกิดจินตภาพ ได้ชัดเจน หรือคลุมเครือ หรือกว้างขวางลึกซึ้งกว่าการใช้ภาษาอย่างตรงไปตรงมา โวหารที่ปรากฏ ในบทหรือกรอนของดิวกานท์ มีดังนี้

2.2.1 อุปมา (Simile) หมายถึงการเปรียบเทียบความเหมือนกัน หรือคล้ายกัน ของสิ่งของสองสิ่ง ซึ่งต่างชนิดกัน ดิวกานท์นิยามว่าการเปรียบเทียบลักษณะนี้มากที่สุด คำที่เขียน เปรียบเทียบแบบอุปมาที่ดิวกานท์เลือกขึ้นหลายคำด้วยกัน ได้แก่ ดุจ เหมือน ดัง ดัง ราว เพียง เพียง เช่น เล่ห์ ปาน หนึ่ง เสมอ ดังตัวอย่าง

พ้นขึ้นดินก่อนก่อนสาง

ชะล้างฝุ่นละอองพองแผ้ว

น้ำขังบ่อคลองหนองแนว

ราวแก้วกองแก้วเพชรรุ่ง

บทกวีร่วมสมัย : 27

หักส้อมมือเปล่า

ดุจแมงเม่าเข้าราวี

เลือดเนื้อเพียงเพื่อพลี

อัคคีกาลซึ่งลามกิน

บทกวีร่วมสมัย : 18

ที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าเป็นการเทียบอย่างตรงไปตรงมาตัวเดียวกับตัวที่นำไปเทียบคล้อยตามกัน คือ น้ำขังในบ่อ หนอง คลอง บึงใสสะอาดแก้วอันสดใส หรือ ผู้ที่เข้าต่อสู้กับพวกเหล่าอันธพาลด้วยมือเปล่า ก็เหมือนกับแมงเม่าบินเข้ากองไฟ ในที่สุดก็ต้องจบชีวิต

2.2.2 อุปสัณณ์ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบกับสิ่งซึ่งไม่เป็นจริงโดยมีจุดประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นความคล้ายคลึง การเปรียบเทียบชนิดนี้ไม่มีคำระบุเชื่อม เมื่ออ่านแล้วก็จะรู้ได้ทันทีว่า เป็นอุปมาอุปไมย ตัวอย่างเช่น

คนดีก็ล้วนถูกพลญพรา	<u>ราษฎรเป็นผักปลาราคาต่ำ</u>
คนไม่ก่อกรรมกลับต้องรับกรรม	ยุติธรรมอยู่ที่ไหน... รึไม่มี
	บทกวีร่วมสมัย : 83
หนึ่งชีพร้างห่างไกลกรักรู้	โลกสลับมืดหมองและช้องชัด
จึงจะ <u>เป็นบ้านใด</u> ให้ใครเขา	กว่าจะ <u>สลับ</u> อีกข้ามาน
เพราะเขาหมายหมายเช่น <u>เป็นสะพาน</u>	ได้ได้แต่ติดตัวข้างหัวผาน
	แสงส่องสารชั่วพักกรักชั่วยาม
	บทกวีร่วมสมัย : 111

จะเห็นว่าในบทแรกนั้นเปรียบราษฎรเหมือนผักปลา ในตัวอย่างที่สองเปรียบประชาชนผู้ยากไร้เหมือนสะพาน กับบ้านใด

2.2.3 สมมุติบุคคล (Personification) สมมุติบุคคลเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งในการประพันธ์ หมายถึง การสร้างสิ่งที่มีตัวตนแต่ไม่ใช่มนุษย์ทำให้มีอาการเป็นมนุษย์ขึ้น เช่นกล่าวว่า ฟ้าเลือกกระซิบกระซาบกับดอกไม้ แม่ฟ้าเจ้าพระยาโอบกอดกรุงศรีอยุธยา เป็นต้น

ในวรรณกรรมประเภทนิราศ มักใช้สมมุติบุคคลเสมอ เพราะมีการสมมุติชื่อสถานที่ และธรรมชาติต่าง ๆ ให้เป็นสิ่งมีชีวิตพูดได้ รับคำสั่งได้ มีความเห็นนิยมใช้ลักษณะเหล่านี้มากโดยเฉพาะในเรื่องกรอกร่งที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น

เมื่อกระเือนดินกว้างกลางผอยฝุ่น
ถามลมร้อนยากไร้... ไปไหนมา

.....

ไว้กรงหมกแก่เต่ายันเฝ้าทุ่ง
มาตายแล้งเสียแล้วหนอเหมือนตอซัง

ตื่นเกิดใบไม้

ทุกทิศทุกทาง

แตกต่มแตกตา

ฟังเพลงพลีวอน

ว่าเขียวเอ๋ยเขียว

ความหวังของไพร

ชูช่อซีวัน

โลกสวยงามสม

.....

ตื่นเกิดใบไม้

เบิกต่มเบิกตา

รับรู้หน้าที่

ก้านกิ่งยั้งกิจ

.....

หักท่ายอุณหภูมิตั้งแสงเมฆา

มิเหี้ยมล้ำบ้างหรือกรงพืชร้อน

.....

ดอกผักบุ้งริมหนองที่ปองหวัง

สยอื่นสิ่งสักคากก็ไม่เคย

หนึ่งทรายณนี้ : 92

พฤษไพโรปากกว้าง

กางก้านกิ่งกร

เบิกฟ้าราฟ้อน

อ่อนในสายลม

สีเดียวสดใส

จชชีนจชม

เจดั่นเพิงชม

ร่มรายชายคา

.....

หลับไหลลิ้มป่า

เจดจ้าไฟจิตร

คลี่คลุมความคิด

ทุกทิศทุกทาง

.....

สร้อยสันติภาพ : 32 - 33

การใช้โวหารสมมุติบุคคล ในลักษณะดังกล่าวปรากฏมากในบทร้อยกรอง
"สร้อยสันติภาพ"

2.2.4 ปณิพจน์ หรือ คำถามชวนคิด (Rhetorical Question) การใช้
คำถามเป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่าน คิดหาคำตอบเองโดยอิสระ ทำให้ได้คำตอบที่สะใจตนเอง
คำถามนั้น ๆ อาจเป็นปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศีวภาพที่ใช้กลวิธีชนิดนี้กับเนื้อหาทาง
การเมืองและสังคมเป็นส่วนใหญ่ เช่น

คนปลูกข้าวคือผู้ค้ำชูโลก
โยทิ้งทอดเขาอยู่อย่างแร้นแค้น
โยห้ำเห้งน้ำตาที่ตกพราก
ต้องดำเดี่ยวติดดินตลอดกาล

โยปล้อยให้เขาตกเป็นหมื่นแสน
โยกินแดนอุดมนี้กันดาราฯ
มาก็คุดก็ยากไม่พรากร่วม
ฤาตราบสิ้นวิญญานหวานเฝงปลงฯ
หนังสือทราย : 84 - 85

ใครเจ็บร้อนมีเพื่อนพี่กระอักรอย
ถามทำ... คนดีศรีอยุธยา
ใครจะหาทางรอดปลดปล่อย
มีไหมมนุษยธรรมนำชีพชอบ
มีไหมเมตตาธรรมเป็นกำแพง
ทุกข์ที่ทับบ่าที่กมรทมท้อ
แบ่งสาวิณผู้ผ่านรบมาย

ร้อยสังเวช เศรษฐีใครหิวโหย
ใครถูกโอบยวิบากแค้นใจแค้นดิน
เห็นไหมทุกข์เพื่อมนุษย์ไม่สุดสิ้น
สุขชีวิตยากไร้ให้มีแรง
มีไหมระบอบยุติธรรมนำชีแสง
กินไฟแห่งธรรมที่กล้ากราย
ส่วนคอยรอคุณธรรมนำเสียดาย
ด้นร่ายคลายร้อนอรารุม
บทกวีร่วมสมัย : 58

จากการศึกษาวิธีการใช้คำถามในบทร้อยกรองของดิวกานท์ ผู้วิจัยพบว่า ดิวกานท์ นิยมใช้คำถามที่ทายไว้ตอนจบของบทร้อยกรอง ตัวอย่างเช่น

บทร้อยกรอง ชื่อ "เอื้องดอย" ได้กล่าวถึงหญิงสาวชาวบ้านผู้หนึ่ง ถูกคุมขังขึ้นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และไม่สามารถที่จะหาเอาผู้กระหายพิศลงโทษได้ ดิวกานท์ได้จบบทประจักษ์ ว่า

สังคมเป็นเช่นนี้ทุกทีหรือ

สตรีเฝ้าเครื่องเล่นบุรุษปล้น

เพศอ่อนแอแม้ใครใคร่ทุกคน

ไร้ไม่สนใจชะอย่าง - ช่างแม่ฉัน

บทกวีร่วมสมัย : 77

บทร้อยกรองชื่อ "กลางดงถ่าน" ได้กล่าวถึงชีวิตของตาเถียน ซึ่งมีชีวิตด้วยการตัดไม้เผาถ่าน แลกกับปัจจัยสี่ประหนึ่งชีวิต ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกดขี่และขอค่าตอบแทน ดิวกานท์ได้ทิ้งท้ายไว้ว่า

ชีวิตมีวิญญานการรู้เจ็บ

ใจจึกเจ็บแต่หนอยู้รู้ดับ

กับใจนั้นใจนั้นหลายใจนั้น

เป็นกองทัพทยอยล่าเข้าป่าลึก

ทอดชีวิตตาเถียนคนเผาถ่าน

เป็นสะพานเชื่อมสู่ความรู้ลึก

คล้ายผู้ถูกกดขี่มากมีให้

ใครเรียกใจบ้าง... ไร้ช่างใคร!

บทกวีร่วมสมัย : 72

คนดีก็ล้วนถูกพลาญพรา

ราษฎรเป็นผักปลาราคาต่ำ

คนไม่ก่อกรรมกลับต้องรับกรรม

ยุติธรรมอยู่ไหน... ไร้ผู้มี ?

บทกวีร่วมสมัย : 37

ชั้นสองใบ...

ใบหนึ่งถูกทอดทิ้งวางอย่างเดียวดาย

ถาวยอชยาโรภาทวิป

สร้างแสงสว่างสี่สุริยันจันทร์

ถ้ายังอยู่ได้สบายดี

อื่นใดใ้การระจะพิทักษ์

เหมือนหัลบละเมอเพื่อถาม

วิ่งไล่ฟันสลายในรัตติกาล

อยู่ใกล้ก็เหมือนไกลจะไขว่คว้า

กำแพงความมืดยึดตรึงยาว

ใบหนึ่งเลี้ยวลับไปเมื่อใกล้ตาย

อย่างไม่รู้จุดหมาย... หรือใครรู้

บันทึกแห่งดวงหทัย : 52

จะสิ้นไว้ประหิปปะดิฉน

รอบวันคืนวินาศอนาถอนธรม

ได้ปลื้มกับท่าทีที่ตรงดัก

เว้นเสียแต่สิ่งรักบริพัตร

เพื่อถึงนิยามอันไพศาล

สิ้นพวควาความอยู่เดรั้งกว้าง

รวมหล้าก็เหมือนหล้าฟ้ากว้าง

มืดไปเสียทุกทาง... หรืออย่างไร

บันทึกแห่งดวงหทัย : 52

นอกจากนี้การใช้คำถามในบทร้อยกรองของดิวงกัท ได้มีการใช้คำถามนั้น ๆ ในตอนจบบท
เป็นจำนวน 1 บทกลอน หรือ 4 วรรค ตัวอย่างเช่น

ข้าแต่บรรพชนต้นโคตร

อดีตดิบหนิบบัน เป็นสันดาน

สังคมเล็งเครังที่คลุมครอบ

ว่าฉันมีที่เป็นมา เช่นไร

แล้วจะมีที่เป็นหรือไม่

แล้วจะมีที่เป็นหรือไม่

ก็โยชนุทรยุคแปลงย่าน

ปัจจุบันกาลถาฉันใด

ใครจะตอบใ้การระจะกระจำงได้

แล้วจะมีที่เป็นหรือไม่

แล้วจะมีที่เป็นหรือไม่

แล้วจะมีที่เป็นหรือไม่ ???

ดลันชักผังทราย : 10

ดอกย้าอัปยศความอดอยาก

ฤทธิ์ดอกดงพญาไฟ

มาจากภาคกันดารดินแดน

มาจากอำเภอด้วยพื้นฟู

มาทุกข์ร้อนรับในหีบห้อย

กับแสงสีให้ออนซอนชุก

.....

ห้วงทะเลสงขลิกเคยแห้ง

มรสุมคลื่นลมระลอก

ใครจะรู้ปริศนาชะตากรรม

ใครจะรู้ปริศนาชะตากรรม

บาเรอราดัดหน้าทศวรรษ

หญิงเหล่านั้นมาจากไหนใครก็รู้

มาจากตำบลแสงห่อ

มาจากจังหวัดอุดรธานี

มาจำจ้องใจเห็นยอมเจ็บจุก

ทอดร่างเพื่อจะลบลูกตม

.....

นาวาแห่งท้องทะเลไร้หลัก

ใครจะรู้ปริศนาชะตากรรม

ใครจะรู้ปริศนาชะตากรรม

ใครจะรู้ปริศนาชะตากรรม ???

คลื่นซัดฝั่งทราย : 15

การใช้คำกลอนในลักษณะนี้ ปรากฏในร้อยกรองชุดคลื่นซัดฝั่งทรายเท่านั้น

2.2.5 การกล่าวเย้ยประชดประชัน (Irony) การกล่าวเย้ยประชดประชัน

เป็นโวหารอีกชนิดหนึ่งที่ "ดิวงานท์" นิยมใช้มาก การกล่าวประชดประชันเช่นนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อความและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนได้ยิ่งขึ้น ดิวงานท์กล่าวประชดประชันเรื่องต่าง ๆ ไว้ เช่น ในบทร้อยกรองที่ชื่อว่า "ชาย" ก็ได้กล่าวหาองประชดประชันนักการเมือง "ชายตัว" โดยยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 คือ "กู" ดังนี้

เพียงขอให้กูขาย

นิมิตอันใจเล้า

ขายสิทธิ์ทุกทิศที่

ตกทุกข์แล้วกูขาย

ถ้าไรหลายแล้วกูเอา

กูไม่รู้กูไม่เห็น

ที่ชอกข้าที่ลาเดญ

เพราะเหตุขายมาหลายครั้ง

<u>ขาย</u> เกียรติกุดมการณ์	<u>ขาย</u> วิญญาณทั้งชีพยัง
รับซองรับใบสั่ง	คอยรับใช้นายเหนือหัว
นายเงินมันบังคับ	มันบัญชาเช่นควายจ้าว
หุ่นยนต์ทุกคนตัว	ก็ไม่ต่างในสภา
ปลอมสายสะพายพาด	<u>ขาย</u> เครื่องราชลัษณ์อาญา
เสียงบุ๋บวาสนา	ชะตาอันอยู่สืบสน
<u>ขาย</u> อาวุธสงคราม	ยื้อสงครามมามีคณ
<u>ขาย</u> ชาติประชาชน	อย่างเลวชาติอนาถใจ
<u>ขาย</u> แดนแผ่นดินอยู่	ให้ศัตรูสู่อำตัย
จักพอกจักพูนัย	แก่แผ่นดินมิโยติ
<u>ขาย</u> หัวท้าวพระแห่ง	<u>ขาย</u> ตำแหน่งขายเก้าอี้
สังคมสมมติ	ก็ช่างสังคมปะไร
<u>ขาย</u> ลายสือลายเซ็น	โดยเส้นสนแห่งกลาใน
เส้นตรงเส้นโค้งใคร	ไหนจะเด่นเท่าเส้นคด
<u>ขาย</u> จรรยาบรรณผิด	ความถูกผิดที่ปรากฏ
<u>ขาย</u> นิทานพจน์	ที่เคยพร่ำจะมาเพ็ญ
<u>ขาย</u> กันทุกโอกาส	เมื่อโอกาสอันวยเห็น
ทุกกิจทุกการเป็น	เส้นทางค้าในธานี
เพียงขอให้ถูกรวย	ด้วยการ <u>ขาย</u> ในวันนี้
ถูกไทยใจปลื้มปรีดิ์	มีหรือที่จะไม่ขาย
	หนึ่งทราณณิ : 129 - 130

การใช้สำนวนไทยในลักษณะเช่นนี้ ปรากฏมากในร้อยกรองชุด "หนึ่งทราณณิ" โดยเฉพาะในส่วนที่เสนอเนื้อหาทางการเมือง

2.2.6 ใช้วิธีเลียนแบบวรรณกรรมหรือบทกวีเก่า ดิวกานท์ใช้กลวิธีในการแต่ง โดยการเลียนแบบวรรณกรรม หรือบทกวีเก่า อาจจะเลียนแบบถ้อยคำสำนวน สลีลา ท่วงทำนอง และการดำเนินเรื่องต่อไปนี้

1) การเลียนแบบถ้อยคำสำนวนภาษา การเลียนแบบในลักษณะเช่นนี้ ปรากฏมากในร้อยกรองของดิวกานท์ โดยเฉพาะบทร้อยกรองขนาดสั้น เช่น

- เลียนแบบโคลงที่นางสนมในสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ใช้โต้ตอบ กับศรีปราชญ์ ในโคลงที่ว่า

หมายเหตุกระต่ายเดิน	ชมจันทร์
มันบ่เจียมตัวมัน	ต่ำต้อย
นกยูงหากกระสัน	เทียมเมฆ
มันบ่เจียมตัวน้อย	ต่ำต้อยเดรัจฉาน

ดิวกานท์ นามมาใช้เพื่อกล่าวเย้ยประชดประชันบุคคลที่ลงรับสมัครเลือกตั้ง โดยปราศจากเงินทุนที่จะใช้ในการซื้อสิทธิ์ ชื่อเสียง ว่าไม่เจียมตัว เหมือนกับ "เจ้ากระต่ายจ้อย" ดังนี้

หมายเหตุกระต่ายเดิน	ชมจันทร์
มันบ่เจียมตัวมัน	ต่ำต้อย"
ขาดทรัพย์จับจ่ายปัน	ขึ้นแข่ง เขาหา
คงชาติหน้าบ่จ่ายค้อย	ค้อยเดินเขินคิ่น
ถือขันขอเศษเบี้ย	บุบแบน
จ่ายกว่าขอคดแค้น	เลือกตั้ง
บุตทุบทุบทุบแด่น	ทุกภาค
บุตพรตบุตพรตพลั้ง	พลาดแพ้ผีบุญ

เขาขุนเขาเลี้ยงอิทธิ	พลพาล
ขุนหาสไว้เป็นฐาน	ดำได้
รางวัลแก่สุวาน	แสงดวง
แกมบุตรให้ดูได้	อิมแปล้เป็นแถว
แล้วเจ้ากระต่ายจ้อย	จักผยอง
ป็นปายมิได้ตรง	ได้เดิน
ตกสรวงร่วงมากอง	ดินกรวด
เจ็บปวดใครเล่าเคลื่อน	สะบักข้อบ่มี
แต่ที่เขาได้แทน	แสนสบาย
เสลี่ยงสลอนวาย	วันล้อม
รอบข้างตั้งเตียงราย	ลำดับ
หมอบขับลำน้าหอม	กล่อมหาลายหวาน
	หนึ่งทรายมนี่ : 112 - 113

- เลียนแบบสัพพทกลอนต่อไปนี้ ซึ่งเป็นสัพพทกลอนที่ค่อนข้างจะเป็นที่
คุ้นเคยกันโดยทั่วไป ไม่อาจระบุที่มาได้อย่างแน่ชัดว่าใครเป็นผู้แต่ง

พ่อแม่ไม่มี	เงินทอง	จะกองให้
จงตั้งใจ	พากเพียร	เรียนหนังสือ
หาวิชา	ความรู้	เป็นคู่มือ
เพื่อยึดถือ	เป็นเยี่ยง	หล่อเลี้ยงกาย
พอกับแม่	มีแต่	จะแก่เฒ่า
จะเลี้ยงเจ้า	เรื่อยไป	นั้นอย่าหมาย

ใช้ชีวิต	ช่วยตน	ไม่จนตาย
ช่วยชาติได้	แม่กับพ่อ	ก็พอใจ*

ดิวงานท์ได้นำไปใช้แต่งร้อยกรอง ดังนี้

"พ่อไม่มีที่ดินจะยกให้	ไม่มีนาไม่มีไร่หรรอลูกเอ๋ย
เพียงที่ซุกหัวนอนหมอนมุ้งเกย	จงสู้รบเคยอาศัยร่มชายคา
พ่อไม่มีบริษัทหรือหุ้นส่วน	จงใคร่ครวญเจียมใจไว้เกิดหนา
ไม่มีตำแหน่งงานปริญญา	ไว้รอท่าอนาคต...อย่าเพ่ล่ล่คิด
พ่อไม่มีตำแหน่งทางการเมือง	จงอย่าเพ่องอย่าผันสาคัญคิด
ไม่มีเส้นนามลีสนาชีวิต	อภิสิทธิ์ใดใดพ่อไม่มี
พ่อไม่มีความรู้ชั้นสูงลูก	จึงคิดปลูกการศึกษาเป็นราศี
ลูกพ่อจงตั้งใจเรียนให้ดี	เรียนรู้โลกชีวิตนี้ที่ด้อยรู้"
	บันทึกแห่งดวงพหัย : 61 - 63

จากร้อยกรองทั้งสองบท จะเห็นว่าความคิดสำคัญเป็นอย่างเดียวกัน คือ ความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ แต่ในแง่ของรายละเอียดนั้น มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด การเลียนแบบบทร้อยกรองข้างต้นจึงสันนิษฐานว่า ดิวงานท์น่าจะต้องการอาศัยความคิดหลัก และลักษณะลีลาของร้อยกรองดังกล่าว เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความคิดประหลาด ซึ่งเป็นการปูพื้นความเข้าใจสะดวกและง่ายต่อการรับสารสำคัญที่แฝงมาในบทประพันธ์ การเลียนแบบวรรณกรรม หรือบทกวีเก่า ของดิวงานท์

* จากเอกสารพิมพ์เผยแพร่ที่ระลึก ในวโรกาสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี พระชนมายุ 36 พรรษา ได้รับเชิญมาของกลอนดังกล่าวว่า มาจากหนังสือบ้านคุณชาญ อินทจักร์ จังหวัดนครปฐม และได้มีการเปลี่ยนแปลงเสริมแต่งโดย คุณส้าง พรศรี

ในลักษณะดังกล่าว จึงเป็นเพียงการอาศัยโครงสร้างบางอย่างเพื่อเป็นอุปกรณ์ช่วยเท่านั้น ในส่วนของรายละเอียด ลักษณะเฉพาะตัวของผู้แต่งยังคงปรากฏให้ประจักษ์

- เลียนแบบลีลา สำนวน โฉมหาร ใน "กาพย์นางลอย" พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในเรื่อง "เพื่อนแก้วคำกาพย์" เมื่อกาพย์และแก้ว ซึ่งเป็นตัวละครเอก ได้ตัดสินใจหนีไปใช้ชีวิตร่วมกัน แก้วเกรงว่าฝ่ายหญิงจะรู้สึกน้อยใจ และเสียใจในการกระทำ จึงได้รำพึงรำพันจนท้อจนปลอบประโลม โดยตีความที่ได้เลือกเลียนสำนวนโฉมหาร และเนื้อหาบางตอน จาก กาพย์นางลอย ตอนที่พระรามคร่ำครวญถึงสีดา ดังนี้

ยังไม่เห็นจะผลบุญใดตร

ควรภาพรชนงเยาว์

แม้เจ้าม้วยในเมืองเรา

จะโสรจสงสรุสนธิ์อัน

พระโคตทองจระรองรับ

เชิญศพขึ้นสู่สี

เข้าสู่พระเมรุมาศ

แสงเพลิงจะเรืองรอง

อจกลับจงกลกลับ

พู่ห้อยเพดานราย

.....

อนิจจาเจ้าเพื่อนไว้

พี่จะได้สิ่งใดปลง

จะเชิญศพพระเยาวเรศ

ทั้งพระญาติวงศ์

ให้รักโสนั้นบางเบา

มาสิ้นชีพเสียดกลางคัน

พระศพเจ้าจะเจดกันท์

ตรลบกลืนสู่มาลี

สำหรับราชเทวี

วิกาแก้วอันเรืองรอง

อันโอกาสด้วยเทียนทอง

ไปต้องสืงสุตรพราย

ประทีปทองจะส่องฉาย

ระรวยรินราเพยลม

.....

มาบรรลัยอยู่เองค์

พระศพน้องในหิมวา

เข้ายังนิเวศน์อยู่ธยา

จะพิโรธพิไรเรียม

ว่าพิพามาเสียชนม์
 จะเกลี้ยทรายขึ้นหาเทียม
 จะอุ้มองค์ขึ้นต่างโอรช
 ต่างเสียงพระสนม
 สาดรจะต่างเมือง
 มังกรโคกทะเล
 ดาวเดือนจะต่างเพียน
 เมฆหมอกในเวหน
 พฤษภจะต่างนัตร
 ดอกไม้ในหิมพานต์
 พากฝั่งนทรพน
 ต่างศรีวิสูตรสาย
 เสียงคลื่นจะต่างกลอง
 จักขึ้นและเรไร
 จะเก็บพรหมไม้หอม
 เชิญศพเจ้าสิดา

ข้อความใน "เพื่อนแก้วคาภย์"

ภพย์เอยอย่าเสียใจ
 พลอยเพชรเกล็ดศิลา

 ได้เจ้าเหมือนใจแกล้ง
 จะอ้างอย่างไรหรือ

ในภมลาให้ตรมเกรียม
 ต่างแท่นพิพบรรทม
 เอาพระโอรชมารวม
 อันรำร้องประจำเวร
 ดิขรเมืองจะต่างเมรุ
 จะต่างพาหนะยนต์
 วิเชียรแก้วกลีบจวงกล
 จะต่างฟูและเพดาน
 สุวรรณรัตน์อันไพศาล
 จะต่างทุ่มอันเรียงราย
 จะวงศ์พเจ้าโฉมฉาย
 สุวรรณรัตน์อันอาไพ
 พิณพาทย์มืองประโคมใน
 จะต่างสังข์และเสภา
 มารวมล้อมขึ้นบูชา
 ขึ้นวางไว้ในเพลิงรุม

ที่ได้แก้วไร้ราคา
 จะประดับก็อัปจน

 ไม่ตบแต่งให้คนลือ
 ก็คิดแล้วประเพณี

หอห้องมีเพียงห้อง
 พุกทองรองฉวี
 ฟังเกิดเฉิดฉาย
 กบเขียดเกรียดกรอดั่ง
 ดาวรายระยิบยับ
 หิ้งห้อยน้อยน้อยหน่อ
 ลมโหว่ใบตาลหวีด
 หน้าต่างจากัดคนาคัด
 หน้าใจให้เจ้าจิบ
 คำรักจากใจโดย
 ดักพิณจะแทน
 สองแขนจะแทนหมอน
 ตาคู่จงดุจ้อง
 สวรรค์แห่งมรรคา
 สมมุติสุดขอบฟ้า
 พืชทิพย์กลีบหทัย
 มองดาวจรตราวรุ่ง
 หมอกเมฆจะเสกมนต์
 ปราการอันแกร่งกล้า
 เพื่อนดีของชีวิต
 ของขวัญอันล้ำเลิศ
 หิ้งน้อยกลอยฤทัย

ที่ร้างไร้คนไยดี
 มีแต่พากที่สาทหลัง
 เสียงหวีดเข้าเจ้าจางฟัง
 ดั่งดนตรีที่กล่อมหอ
 เดือนประดับไฉนล่อ
 ก็แต่งสิรัตติกาล
 ดุจสังคีตกังสดาล
 คือน้ำสงฆ์หั้นลั่งโปรย
 แทนน้ำทิพย์เมื่อหิวโหย
 ทุกประเด้นเป็นคาพร
 เป็นต่างแทนบรรจกณฑ์
 จงนอนหนุนเมื่อนิทรา
 มองหน้าต่างในดวงตา
 อนาคตจะสดใส
 คือดินนาที่ตากไถ
 จะหวานไว้ในผล
 เก็บบูชาเมื่อคราจน
 เป็นพลรัตน์พัชรินทร์
 คืออุราชีพาหิน
 คือชีวิตคือจิตใจ
 ประเสริฐชื่ออัชฌาสัย
 ไม่ชังเชิญแม่เพลินชม
 เพื่อนแก้วคาภาพย์ : 131 - 132

จากร้อยกรองทั้งสองจะเห็นว่า สถานการณ์และฐานะของตัวละครมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เรื่องแรกเป็นการสูญเสียคนรัก ตักดีและฐานะของตัวละครเป็นถึงกษัตริย์ และนางพระยา แต่ในเรื่องเพื่อนแก้วคำกาพย์ ตัวละครเป็นเพียงสามัญชน ตัวกานท์ที่สามารถเปลี่ยนลีลาสำนวนโวหารของร้อยกรองบทแรก มาใช้ในงานประพันธ์ของตนได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน โดยเฉพาะการหยิบยกเอาธรรมชาติและสถานการณ์รอบข้างมาใช้บรรยายอารมณ์ความรู้สึก

2) การเลียนแบบธรรมเนียมนิยมในการแต่ง การเลียนแบบในลักษณะนี้ มักปรากฏในบทร้อยกรองขนาดยาว ตัวกานท์แต่งร้อยกรองขนาดยาวโดยยึดขนบหรือธรรมเนียมนิยม (Convention) ของกวีโบราณ เป็นต้นว่า ก่อนเริ่มเรื่องต้องมีบทไหว้ครู หรือบทศุภมัสดุ หรือจบเรื่องก็มักมีการบอกชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง และลักษณะการออกตัว เชิญชวนให้ผู้อ่านช่วยกันติชม วิพากษ์วิจารณ์งานของตน เช่น เรื่องทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง

ศุภมัสดุ

สรวมสิทธิโสคติ ชลิตเรรัตนา นพมารดาปิตร พตมคติศรทรงธรรม
 เฑิดลปัสสรวพคเณต ปราเมตกรวิบุรพ คุรุกุลชีพแกลว ระลึกแล้วคุณาลัย
 โลกัยปฐพี นหินภาภาต ภิญาภาสภากร ศติธรรตาริกา วาตคคิธชาติประดับ
 กาลกับกัลป์ประคอง พองมมุชชน ยลมมุชชธรรม วิภากรรมกลับลาย
 วิบัติคลายคลายคล้อย ดุงสิริแก่ช้าน้อย หนึ่งบ้างทางบุญ บารมีฯ

ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 4

จากบทศุภมัสดุดังกล่าว จะเห็นว่ามิลีลาดลายวรรณกรรมแบบแผน โดยมีการกล่าวไหว้พระรัตนตรัย ปิตามารดา พระมหากษัตริย์ พระพินเณต ผู้เป็นเจ้าของศิลปวิทยาการ บุรพกวี ครูอาจารย์ สรรพสิ่งในโลก ให้คุ้มครองมนุษยชาติ และยังได้ระบุจุดมุ่งหมาย ในการแต่งไว้ชัดเจนว่า ด้วยเจตนารมณ์ที่สร้างสรรค์สังคมไทย ให้บังเกิดความดีงาม ขจัดความทุกข์ยาก ความแร้นแค้นของแผ่นดิน ดังโคลงต่อไปนี้

จนกวีก็วิเศษน้อย	จรรโลงใจเสีย
หอมร่าหน้าดำโคลง	ดำเข้า
ชะลอชีพประชาโยง	ยุคยาก
ผาญาดิสยามเหี่ยว	หยุดรื้อรอนเสีย
หนาวเย็นยะเยือกช้า	ยามใด
หมักรักหทัยไทย	ท่ามกัน
ย่อมอุ้งอิงอกใคร	ในโลก
ข้ามโรคภัยค้ำ	หยัดพื้นเป็นพงศ์
จงจิตลึกลับนี้	ทานูล
สานึกนรจัญญ	ร่วมแคว้น
ร่วมรัฐพิพัฒน์พูน	ตุลภาพ
บารบความแค้นแค้น	รุ่งฟ้าแรงผัน
ประพันธ์ประพจน์เพียง	เพียงเงา
ลงแสงหม่นเมา	นิมิตเห็น
หนึ่งห้อยถ่านในเตา	ก้อนหนึ่ง แลนา
อย่าวิบอย่าวูบเว้น	สว่างไว้ไพฑูรย์

ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 1

ส่วนในตอนจบของเรื่อง ก็ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายอีกครั้งหนึ่ง และได้ระบุว่าแต่งถวาย
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา พระชนมายุครบ
60 พรรษา พร้อมทั้งได้บอกชื่อผู้แต่ง และเชิญผู้รู้ทั้งหลาย พิจารณา วิพากษ์ วิจารณ์ เพื่อความถูกต้อง
และความดีงามดังตัวอย่างโคลงต่อไปนี้

ทำนองร้อยโคลง

ประพันธ์รักถักถ้อย	ร้อยโคลง
ลชบาทลชบทโอง	แบบไว้
เบารามรูปจรรโลง	จรงจิต
ประติษฐ์ประตนาให้	อะคร้าวพราวพราว
บรรยายประยุดต์แก้ว	คำกรอง
ดล "แผ่นดินธรรม" ปอง	ปลุกเร้า
รักถิ่น "แผ่นดินทอง"	ไทยเกษตร
ร่วมเจตน์จุดหมายเป้า	รัฐสร้างประชาสรรค์
ถวายเป็นวรรณลักษณ์ล้ำ	เฉลิมวรา
ทกลีปพระชนมพรรษา	อิราช เรือง
จาเวินชาติพัฒนา	ชนบท
บงกชรองบาทเปื่อง	แบกฟ้าพยุ้งดิน
โดยจิตตกวีตเน้น	คาน้ำ
กลเจื้อนปัจจุบันริง	รักคัลล้อง
ผูกดาราฟ้าพิง	มโนภาพ
เป็นภาพชีวิตฟ่อง	ผากพื้นไพเราะไทย
สมัยเศรษฐกิจคู่	ล้ำเคญ
หวังสื่อสารประเด็น	เด่นด้อย
ปัญหาหนักเล็งเห็น	ปนปลด เป็ล้องเฮย
เห็นถูกเห็นชอบคล้อย	ขึ้นใช้คลายชม

เสร็จสมโคลงหม่น้ำ	ตาดลุม
ดีวาทน์ ปทุม-	สุติ สขห่อน
ก้วนทุกข์สุขสุขุม	ฤาตลาด
เชิญปราชญ์พิจารณาป้อน	สดีปิ่นปรุงธรรม เทิดเทอย

ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง : 164 - 165

ในเรื่อง " เพื่อนแก้วคำกาพย์ " ก็ได้ปรากฏบทประพันธ์หรือบทไหว้ครู และบทลงท้าย
เช่นกัน ซึ่งได้กล่าวไว้ พระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มารดา บิดา
พระยศเนศ บุรพกรี ครูอาจารย์ตามลำดับ ดังนี้

ศรีศรีพิสุทธิ	ข้าไหว้พระพุทธ
พระผู้พ่อผู้	วิมุตโลกย์
แจ้งธรรมปรมาตย์	อริยสังเวไนย
ทุกข์สมุทัย	นิโรธมรรคา
ศรีศรีสวัสดิ์	ข้าไหว้พระธรรม
หลักแก่นแก่นหนา	ดำเนินชีวา
เลื่อมใสอริยสัง	ธรรมรัตน์ศึกษา
โลกมีธรรมมา	ไม่ร้ายสาเดญ
ศรีศรีพุทธพงศ์	ข้าไหว้พระสงฆ์
ผู้สืบธารง	ศีลธรรมบำเพ็ญ
คงพระศาสนา	โลกาภิรมเย็น
พ่อนบุดชุก เขียว	คล้ายร้อนรุ่มแรง
มาตบุชา	ข้าไหว้มารดา
ผู้ให้ชีวา	เติบกล้าแข็งแกร่ง

การรักเลี้ยง	ชีพเพียงเพชรแพง
เกินจะเกลง	คุณแห่งมารดร
ปิตุบูชา	ข้าหว่บิดา
ผู้ให้ชีวา	ปลูกฝังสั่งสอน
รู้ถูกรู้ผิด	รู้จักคุณากว
ชีพไม่แคลนคลอน	บุญบิดาครอง

โอม... ดิลปีโพเศษ ข้าหว่เทเวศร์

องค์พระคเณศ	คยหิงคุณปอง
บัญชากวิน	ระบิลผอง
ประดัลภ์ประคอง	คุณูปการ

โอม... ดิลปีวากยะ ข้าหว่บูรพา

กวีอมตะ	ยังปฏิภาณ
เพียรภูมิประพนธ์	สืบสนธิ์สัญญา
ชั่วลูกชั่วหลาน	ภาแล้งกวี
ข้าหว่คุณครู	ทุกผ่านทุกผู้
ประสาคความรู้	ประสิทธิ์ความดี
ขัดเขลาเกลาชลาด	ฉลาดเป็เรื่องปรีช
เป็นดักดีเป็นศรี	ชีพนี้มีครู

 สรวมชีพเชิญข ัญ เชิญเพลงประพันธ์

คำกาพย์ข้ากลั่น	คำกรองต้องตรู
เชิงโลกสิกส์ล้ำ	เชิงธรรมเลิศทรู
แนวเอัยวิญ	รอยครุรอยบุญ
ข้าห้อยด้วยวิทย์	งประาษฎ์นักคิด
ผากเมธีมิตร	รู้ผิดแก้โทษ

ขอคำไฉ่ยงงาม

ขอความไฉ่ยงคุณ

สัจจจารุณ

เสพสุนทร เทอบ

เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 18 - 20

สวณพนทสงท่ายก็ได้กล่าวสรุปและบอกชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง โดยแต่งเป็นกรรหู่ พร้อมทั้งเชิญ
นักปราชญ์ ผู้รู้ ช่วยตรวจสอบแก้ไข ดังความในกาพย์ต่อไปนี้

ดาเนินเนียรเพียรกลอน

กาพย์กุศลสุนทร

บวรถวิลศิลป์สยาม

ดิลกดิเรกเสกความ

พจนพยายาม

ตามแบบโบราณบรรยง

สืบลายสือลายมือลง

ประเจิดประจง

จัดคำจาทรราชธานี

"เพื่อนแก้วคำกาพย์" คำไทย เทียบจรรโลงใจ
ไว้แก้อกุลวรรณกรรม

เพื่อน - รักเพื่อนอุปถัมภ์

แก้ว - คุณธรรม

คำ - สัตย์เสดสุดยุคถือ

กาพย์ - การกวีฝีมือ

ดิว - โลกสือ

กาณฑ์ - ลานาเืองเมืองทอง

ปทุม - รัตนล้ำลายอง

สุติ - ประคอง

แต่ง - ตรองอรรถตรูใจตน

.....

เทิดภาษาไทยนิยม

นิยามคำคม

คำติดคำนิ่งแนวควร

คำใดไขว่เขวเรรวน

ปราศัญพบพบทวน

แต่มีส่วนเต็มสัจธรรมครั้น

เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 202 - 203

จากตัวอย่างบทร้อยกรองข้างต้น จะเห็นว่าทั้งบทประณามพจน์และบทส่งท้าย ของร้อยกรองทั้งสองเรื่องมีลักษณะที่พ้องต้องกัน และแม้ว่าจะมีลักษณะหรือลีลาคล้ายกับวรรณกรรมแบบแผน แต่เมื่อพิจารณาให้ลึกลงไปนในรายละเอียด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่กล่าวในบทประณามพจน์ ที่สะท้อนถึงความเชื่อในแนวทางของพุทธศาสนิกชนอย่างแจ่มชัด และบทลงท้ายที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของชิ้นงาน ก็จะทำให้เห็นว่า ดิวกานท์ได้เลียนแบบมาเฉพาะในแง่ของโครงสร้างแบบแผนเท่านั้น แต่ในส่วนรายละเอียดยังคงแสดงถึงลักษณะเฉพาะตัวของผู้แต่ง และยุคสมัย

จากการศึกษากลวิธีในการประพันธ์บทร้อยกรองของดิวกานท์ ปทุมสูติ จะเห็นว่าในด้านการใช้คำ ดิวกานท์มีกลวิธีในการเลือกเสียง ความหมาย และการสรรคำใช้ด้วยหลากหลายวิธี โดยเฉพาะใช้คำซ้ำ หรือการซ้ำคำ นับเป็นกลวิธีที่เด่นชัดมากในงานประพันธ์ กลวิธีการใช้คำซ้ำของดิวกานท์เป็นไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย ส่วนใหญ่เป็นการเน้นคำ เน้นความ ในด้านโวหาร จะเห็นว่า ดิวกานท์นิยมใช้โวหารอุปมา อุปลักษณ์ สมมุติบุคคล และโวหารปฏิพจน์ ตามลำดับ

วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในบทร้อยกรองของดิวกานท์ ปทุมสูติ

กลวิธีการนำเสนอ หมายถึง ลักษณะวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวความคิดของผู้ประพันธ์มายังผู้อ่าน

จากการศึกษาบทร้อยกรองของดิวกานท์ ปทุมสูติ สามารถจำแนกกลวิธีการในการนำเสนอออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกันคือ

1. การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา

2. การนำเสนอโดยอ้อม

ในแต่ละลักษณะจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

1. การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา

การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา เป็นลักษณะการนำเสนอโดยการที่ผู้ประพันธ์ได้แสดงแนวความคิดออกมาโดยตรงตามจุดมุ่งหมาย ประสงค์จะกล่าวอะไรก็กล่าวออกมาอย่างนั้น ในผลงานร้อยกรองของดิวกานท์ ได้ปรากฏกลวิธีการนำเสนอในลักษณะดังกล่าวอยู่มาก

ตัวอย่างบทร้อยกรองที่ใช้กลวิธีการนำเสนอแบบตรงไปตรงมา

บทร้อยกรองชื่อ "โลกคงจะสดใส" ดิวกานท์ได้เสนอความคิดอย่างตรงไปตรงมาว่า

หากคนเรารู้จักรักผู้อื่น	พร้อมหยิบยื่นไมตรีบริสุทธิ์
โลกคงจะสดใสไม่โทรมทรุด	เจริญรุดด้วยรักที่ถักทอ
เข้าใจและเห็นใจกันให้มาก	น้ำใจหลากหลายสิ่งงามให้พอ
อย่าเหมือนปากปราศรัยใจ เชือดคอ	จริงใจต่อกันและกัน เป็นมั่นคง
ช่วยปลอบปลุกทุกข์ที่เอาให้ต่อสู้	ให้รับรู้การขยับสูงส่ง
ว่าสูงส่งมนุษยชาติผู้หยัดเยียด	จะปกครองมนุษยธรรมเพียงผืนเดียว
หากคนเรารู้จักเสียสละ	ละความเห็นแก่ได้ไม่แลเหยียว
แม้ต้องผินธรรมชาติที่มืด เกลียว	กิเลสเหนียวกล้านายภูมิวิจักษ์

ไม่เอาเปรียบแต่พร้อมยอมเสียเปรียบ	เป็นเรือเทียบโดยสวามิภักดิ์
เป็นเมตตาอาหารไม่พอนพัก	แล้วจะรู้ว่ารักเป็นอย่างไร
รักที่มีแต่ให้โดยไม่ขอ	รักจะก่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่
ยิ่งให้เขาเราจะสบายใจ	ใครไม่เคยให้ใครลองให้ดู
	สร้อยสันติภาพ : 22

ดิวงานท์ ได้บรรยายโดยภาษาที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ทันทีว่าแนวคิดสำคัญก็คือ การมุ่งให้ทุกคนตระหนักและเห็นคุณค่า ความรัก ความเสียสละ โดยได้บรรยายให้เห็นว่าหากทุกคนรู้จักรักผู้อื่น ด้วยไมตรีจิตที่บริสุทธิ์ต่อกัน มีความเข้าใจ เห็นใจ จริงใจ และความปรารถนาดีต่อกัน โลกและสังคมมนุษย์ก็น่าอยู่ และมีความสุขมากกว่านี้ การเป็นผู้รู้จักการให้ รู้จักการเสียสละมีความสุขเมตตาอาหารต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่เห็นแก่ตัว ละซึ่งความเห็นแก่ได้ทั้งปวง แม้จะเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก แต่ถ้าหากจะสามารถประพฤติปฏิบัติได้ก็นับเป็นความภูมิใจและก่อคุณประโยชน์แก่สังคมและโลกเป็นอเนกอนันต์ ในตอนท้ายดิวงานท์ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของความรักที่บริสุทธิ์ ความรักที่มีแต่การให้ และเรียกร้องให้มนุษย์ควรมอบสิ่งนี้ให้แก่กัน

บทสร้อยกรองชื่อ "สร้อยทรายมนิ" ดิวงานท์ได้นำเสนอความคิดตรงไปตรงมาว่า

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย	ความรู้เธอยังด้อยค่อยศึกษา
ดูผู้หลักผู้ใหญ่เพรา	ดูเขาทำมาหากินกันอย่างไร
ที่เขาโกงเธออย่างโกงไปตามเขา	จงตั้งเอาสุจริตเป็นนิสัย
ถึงลำบากยากแค้นแสนภูมิใจ	เมื่อเธอได้ทำดีที่สุดเอย
เด็กเอ๋ยเด็กน้อย	ประสบการณ์เธอยังด้อยค่อยฝึกฝน
ฝึกวิชาช่วยตัวให้พอตน	ทั้งช่วยคนดับแค้นในแผ่นดิน

ช่วยโลกมีสันติภาพสันติสุข
จงเป็น "หนึ่งทรายมณี" หลอมชีวิต

สันติธรรมปสาปปลูกไปปลูกปล้น
สร้างอินทรภาพ ... สงบเอย
หนึ่งทรายมณี : 144

ศิวภานท์ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของเด็กอย่างตรงไปตรงมาว่า คือการศึกษาค้นคว้า
หาความรู้ และตั้งมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต และมีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน ไม่ควรเอาเยี่ยงอย่าง
ผู้ใหญ่ที่ประพฤติมิชอบ หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเด็กก็คือ นอกจากจะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ช่วยให้ตน
ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขแล้ว จะต้องช่วยเหลือ เกื้อกูลคนยากจน และสร้างสรรค์ สันติภาพ
ให้บังเกิดแก่สังคมมนุษย์อย่างแท้จริง

บทร้อยกรอง " เกียรติมนุษย์ " ได้นำเสนอความคิดอย่างตรงไปตรงมาว่า

การให้เกียรติยศ	เป็นภาพพจน์ที่งดงาม
มนุษย์ทุกรูปนาม	นั้นมีเกียรติเสมอกัน
ให้ความสำคัญคน	ทุกผู้คนว่าสำคัญ
ทุกจิตวิญญาณอัน	เสมอภาคด้วยศักดิ์ศรี
ให้เกียรติผู้เกิดก่อน	อาบน้ำร้อนมาแรมปี
เป็นบุพการี	เป็นบุญนิจของชีวิต
ให้เกียรติผู้เกิดตาม	ท่ามรอยเท้าอันศักดิ์สิทธิ์
สืบธรรมสืบความคิด	อิสริย์วิภีชน
ให้เกียรติให้โอกาส	มนุษย์ชาติประกาศตน
ให้ถิ่นให้มณฑล	ให้หนทางอย่างเที่ยงธรรม
ให้เกียรติกระยาจก	ฉนิกผู้ได้ต่ำ
ให้แนวชีวิตนำ	ได้เงยหน้าอย่างเพื่อนมนุษย์

ฯให้เกียรติผู้แก่วัย	หาพาโลกบริสุทธิ์
หาช่องทางทองรอด	ไม่คิดร้างลงทางร้าย
ฯให้เกียรติอุดมการณ์	ผู้สร้างงานไม่มลาย
อุดมด้วยความหมาย	อุดมคติที่ศรัทธา
ฯให้เกียรติสัมมาชีพ	ดวงประทีปทวยประชา
สุกิจทุกทีศา	พาสร้างสรรค์โลกสดใส
.....	
ฯให้เกียรติแก่ชนใจ	ด้วยจริงใจไม่ลำเอียง
ฯให้เกิดให้พอเพียง	เกียรติภูมิมนุษย์พันธุ์
เพื่อมวลมนุษยธรรม	รักกันเกียรติกันและกัน
เอื้อสุขและเกื้อสัน	นิภาพโลกสันติศกตรม
	สร้อยสันนิภาพ : 109

ดิฉันทึ่งที่ได้เสนอความคิดให้เห็นว่า การให้เกียรติแก่เพื่อนมนุษย์ทุกรูปนามเป็นการกระทำอันประเสริฐ เพราะมนุษย์ทุกคนเกิดมามีเกียรติ ศักดิ์ศรี คุณค่าของความเป็นคนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้นว่า ควรให้เกียรติแก่ผู้เกิดก่อนในฐานที่มีประสบการณ์ เข้าใจโลกและชีวิตมาก่อน บิดามารดาในฐานผู้ให้กำเนิด อนุชนในฐานเป็นผู้สืบทอดความดีงามแห่งมนุษยชาติ

บทร้อยกรองชื่อ "เพชรในหัวดวงคค" ดิฉันทึ่งที่ได้นำเสนอความคิดอย่างตรงไปตรงมาดังนี้

ยามไร้สิริรัฐ	วาระสวรินทร์เร้า
ไร้ญาติขาดมิตรคราว	เมื่อขาดไร้เพียงขาดลอย
ยามยากจักรู้ยิ่ง	ว่ายากจริงสิ่งสุดสอย
ยากเข็ญเช่นรื้อรอย	หย่อยถาพาคความยากแค้น

ยามจนก็รู้จน	ว่าชัดเจนว่าจนแสน
จนก็อยจยหดแทน	เทียบนิยามซึ่งความจน
ยามเมื่อความไม่มี	เข้าแทนที่ทุกแห่งหน
มากมีแต่มีตม	ทนรับรู้อยู่มากมาย
ยามหวังพิตหวังพลาด	พลาดหวังสิ้นหวังวาย
ความหวังพังทลาย	จึงรู้ว่ารอนรอน
ยามโศกยอมรู้สึก	ว่าโศกลึกลึกตะกอน
กลโศกสะทกสะท่อน	ซ่อนโศกกล้ำระกำกลืน
ยามเหงาและร่ำไห้	จะเหวว่าสุดฝาดิ้น
เงยขึ้นก็วันคืน	ชมขึ้นรู้เพียงโลกร้าง
ทุกยามคือความทุกข์	ที่รุกรบที่พบพลง
พบทุกข์เพียบทุกทาง	ที่สอนรู้-สู้ชีวิต
	หนึ่งทรายณนี้ : 143

ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงสภาวะทุกข์ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยถ้อยคำภาษาเรียบง่ายอย่างตรงไปตรงมา เช่น ความทุกข์อันเกิดจากความไม่มี หรือขาดไร้ในสิ่งทั้งปวง ความทุกข์อันเกิดจากความผิดหวัง ความทุกข์อันเกิดจากความเศร้าโศกเหงาและร่ำไห้ ในตอนท้ายบทได้กล่าวสรุปให้เห็นว่า ประสบการณ์ความทุกข์เหล่านี้เป็นสิ่งที่มิคุณค่าต่อชีวิต ทั้งนี้เพราะสอนให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้เข้าใจโลกและชีวิตมากขึ้น

ในการนำเสนอหรือยกย่องด้วยวิธีการแบบตรงไปตรงมานั้นได้พบว่า ศิวภาณุได้นำเสนอวิธีการแต่งกวีขึ้นมาใช้ เพื่อต้องการเน้นใจความสาระสำคัญที่ต้องการสื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้นอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากบทหรือยกย่องชื่อ "กวีมรรค" มีดังนี้

เริ่ม อรุณรุ่งฟ้า	ชะเล่ฝัน
รัก พองฝั่งคลองบรรณ-	โลกแพรว

จาก ตมเดิบตุมตัน
 ใจ สัตตบุษย์แก้ว
 ไฟ จรูญจรัสเรือง
 ถ่าน พิพย์อุทัยสมัย
 จาร มิ่งสิ่งเรืองโร
 จำ หลักจำเรียงเร้า
 ล้ำ ล้ำวโหลยสิบเรียง
 ลึก ทูรบาดาล
 ดริก บรรพกับสาน
 แก่น ถอดกระพี้ขี้
 แม่น หลอมแม่นหล่อเสียง
 คัด ตีมน้ำตากระเด็น
 หมั่น คัดหมั่นเขียนเป็น
 เขียน ถากกรรขั้วไว้
 เพียร รินสินหมึกล้าง
 ลือ สรรพสารย
 สร้าง อีสริย
 สรรค์ ชีพบุชีพข้า
 จรร ยากวิศย์ยอม
 โลง ห่อพัชรตระการ
 โลก หัตถ์นิธาน
 ธรรม เทิดสัจธรรมกล้า

ประด่าง
 กอดก้านกิ่งตรขกุล
 ราไฟ
 เมื่อเข้า
 เจริญรา
 คำแล้วฤาโรย
 จักรวาล
 ดำบัง
 กัลป์กับ
 ถอง เหนือนิพนอม
 ล้ำเดี่ยว
 บอกได้
 บิยวากย์
 เรี่ยฟ้าผากดิน
 ราคช
 หลั่งล้ำ
 ยั้งทวีป
 เชิดชีสสา
 วิญญาน
 ก่องหล้า
 คงเที่ยง
 หิ้งก้อนเกลือกเดิม บารมี
 หิ้งทรายมณี : 177 - 178

จะเห็นว่าตัวภาพที่ได้นำเอาสาระสำคัญของบทประพันธ์ คือ แนวทางในการเป็นกวีในทัศนะของผู้ประพันธ์มาวางไว้เป็นกระตุกโดยตรงไปตรงมาดังนี้

เริ่ม รัก จาก ใจ คือ ปันใดขึ้นต้นที่สำคัญยิ่ง คือ การมีใจรักและความตั้งใจจริง

ใจ ฝ่อ จวน จา เป็นกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้และการสั่งสมประสบการณ์เพื่อ
การเป็นนักเขียน หรือกวี อันได้แก่การสนใจอ่าน ฟัง หนังสือเขียน และจดจำ

ล้า ลึก ตรึก แก่น เป็นกระบวนการหรือขั้นตอนของการพยายามใช้ความคิด พิจารณา
ไตร่ตรอง ใคร่ครวญในสิ่งที่จะเขียน

แม่น คิด หมั่น เขียน คือความเอาใจใส่ พิถีพิถัน และ

เพียร สืบ สร้างสรรค์ คือ การเป็นผู้มีผลงานปรากฏสู่สาธารณชนอย่างสม่ำเสมอ และประการ
สุดท้าย คือ

จรร โลง โลก ธรรม ให้อำนาจความสามารถและความเป็นกวีสร้างสรรค์ความดีงาม ความถูกต้อง
ในบทหรือกรองชื่อ "พิจารณา" ก็นับเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการนำเสนอความคิด
แบบตรงไปตรงมา โดยแต่งเป็นกระตุก

อย่า ทำกรรมชาติให้วิปริต

ดั่ง ธรรมด้าสติดสยะเหือนหลง

ฟ้า ฝนหล่นค่าดำรงคง

ด้า ค่อมหย่อมระหงดำรงคุณ

อย่า ทำกรรมตาที่ดีแล้ว

ทา ให้แคล้วคลาดคลาวิารุ่น

หิน ฟ้าป่าธารดินทุน

แตก รักรุ่นรุ่นอยู่เรียงราย

อย่า ทำกรรมชาติกรรมตา

แยก ให้แปลกแปดค่าคุณสลาย

แผ่น หน้าจอตฟ้าจ้าเจ็ดพราย

ดิน พื้นหมื่นหมายปลายโลกรูจี

สร้อยสันติภาพ : 110

ในบทร้อยกรองดังกล่าว ดิวกานท์ได้เสนอแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของมนุษย์ที่พยายามเข้าไปจัดการหรือเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งปวง

2. การนำเสนอโดยอ้อม

เป็นลักษณะการนำเสนอโดยการที่ผู้ประพันธ์มิได้แสดงแนวคิด จุดมุ่งหมาย หรือความต้องการมายังผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมา แต่ผู้อ่านจะทราบได้จากการอ่านจากการสังเกตโดยการตีความสารที่ผู้ประพันธ์เสนอมา

ในบทร้อยกรองของ ดิวกานท์ บทมธุสุติ ปรากฏกลวิธีในการนำเสนอโดยอ้อม ในลักษณะวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

- การนำเสนอแบบเปรียบเทียบในเชิงสัญลักษณ์
- การนำเสนอแบบสร้างสถานการณ์

2.1 การนำเสนอแบบเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์

เป็นลักษณะการนำเสนอโดยการที่ผู้ประพันธ์ได้ยกเอาบุคคล สัตว์ สิ่งของ พฤติกรรมของสิ่งมีชีวิต หรือสภาพการณ์ต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกันอย่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงสารที่จะเสนอแก่ผู้อ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง มีความหนักแน่น คมคายมีศิลปะ และเกิดบรรยากาศตามที่ผู้ประพันธ์ต้องการ

ตัวอย่างบทร้อยกรองที่ใช้กลวิธีในการนำเสนอแบบเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่ บทร้อยกรอง "ทวนกรยเส" ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

ทวนน้ำขึ้นเหนือฟ้า

เพื่อเห็นน้ำที่อยู่เหนือ

ถ่อเรือสวนทางเรือ

เพื่อเห็นเรือที่สวนทาง

ได้กลิ่นเข้าหาคลื่น	เพื่อรู้คลื่นที่ใครนคราง
ฝ่าลมพัดโหมพลาญ	เพื่อพลาญรู้ลู่ทางลม
เสียต๋านสิ่งด้านทาน	เพื่อด้านสิ่งทีเสียตสม
จ่อมร้างห้วงลึกจม	เพื่อจจะแจ้งแห่งห้วงลึก
ปะทะแรงกระแทก	เพื่อแทรกสาคความรู้ลึก
แผ่วราสาหนักนิก	เพื่อหนักหนาหนทางน้ำ
กล้ำทวนกระแสนโลก	เพื่อโลกสู่กระแสนธรรม
ก่นเกลากลศกรรม	เพื่อกรรมเกลากลศกล
หาญเข้าแบกบุก	เพื่อบำทุกข์ผ่านทุกข์ทน
สลัดอดีตตาตน	เพื่อตัวตนพ้นอดีต
ทวนน้ำขึ้นเหนือฟ้า	เพื่อข้ามฟ้าไปเบื้องฟ้า
แรมเรือล่องธารา	ตราบธาราร่วงเปลาเรือ
	หนึ่งทรายมณี : 44

จนท่อยกรองดังกล่าว คือภาพที่ มุ่งเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต โดยชี้ให้เห็นว่าการได้ศึกษาและเรียนรู้ธรรมชาติของปัญหา หรืออุปสรรค ไม่ยอมจำนนต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ จนทำให้เข้าใจและเอาชนะอุปสรรค ตลอดจนดำรงตนอยู่เหนือความขัดแย้งของปัญหาทั้งปวง คือภาพที่ได้กำหนดให้ "เรือ" "คลื่น" "น้ำ" เป็นเสมือนเรื่องราว เหตุการณ์ หรืออุปสรรคในชีวิต

จนท่อยกรองชื่อ "ต้นไม้ตาย" มีการนำเสนอแนวคิดโดยอ้อมในลักษณะของการเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์ดังนี้

ตะโกกรีดดินขึ้น	ผ่านวันเวลา
บนเนินดินหินกล้า	กันดารแสงแห่งหน

ผ่านครวหนาวร้าวราน	ครวรือนผลาญเอาโรย
กว่าฤดูฝนโปรย	จะเย็นมเยือนเดือนปี
ฝากร่องรอยลาได้ญ	เร้นรอยเปลือกกรรพี
รอยหวานพรำราวี	หลากรอยปากส้ากลาย
.....	
ห้วงแสงดินดินแล้ว	ลมฝนแก้วแพรวพรุ
วสันต์เอื้อเฟื้อพ	ชีวิตพื้นดินผ่น
ดาสิ่งอ่อนยออดอวน	บวบมยระแตกพันธุ์
เกี่ยวกรรหวัดรดช ้วย	เรือนร่านกิ่งมิ่งตะโก
.....	
ตะโกกรรณต้นนั้น	ร่มเรือนช ้วยบ้านกิ่ง
ที่ร่นหลาณเหลนอิง	อาศัยเหยาเหลากอ
<u>แล้วก็ไม่ตายต้น</u>	<u>แห่งมณฑลทุกขื่อ</u>
<u>ที่จะเกื้อจะก่อ</u>	<u>เกียรติยศดงาม</u>
ร่นนณะไม่ตายแห้ง	เกลื่อนแขนงเรียวหนาม
เต็มลานโรศกรทราวม	น่าเสียดาย ... เสียดาย
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 66 - 67

ในบทร้อยกรองดังกล่าว ศิวภาณที่ต้องการชี้ให้เห็นชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่สามารถดำรงตนยืนหยัด
ต่อสู้อุปสรรคหน้าประชากร และยังประโยชน์ให้กับชีวิตใหม่น้อย โดยการกำหนด "ต้นตะโก" เป็น
เสมือนชีวิตที่มีคุณค่า

บทร้อยกรองชื่อ "เด็กหญิงแมลงเม่า" ได้นำเสนอเรื่องราวโดยใช้การเปรียบเทียบดังนี้

เด็กหญิงแมลงเม่าผู้เฝ้ารียาก

สู่เมืองอมรแปลงแสงไฟ

เป็นทาสแรงงานในโรงงาน

ร่วมแก๊งมิจฉาชีพในตรอกซอย

เด็กหญิงแมลงเม่าผู้ฉลาดคิด

เรียงแสงสีสไปทไลท์

ติดประทัดทองแห่งกรุงเลิบบ

อิสราอันบรรเจิดเพริศแพร้ว

เด็กหญิงแมลงเม่าผู้หมั่นหมอง

มากับผู้ซื้อชีวิตคน

ก็ร้อยพันระทมขมขื่น

รุ่มแล้วรุ่มเล่าเข้าทดแทน

เด็กหญิงแมลงเม่าผู้หมายมั่น

ความสวยความสาวความเฝ้ารีย

กักขฬะในคราบนามครู

วิบริตฤทธิ์ดัดหาราดี

รู้จักไหมเด็กหญิงแมลงเม่า

ว่อนไหวไฟอยู่รอบกาย

ร้อนรุ่มมาจากภาคไหน

ชีวิตหมกไหมมิใช่น้อย

บ้างแบมือขอทานตาลห้อย

ซึมเหงาเศร้าส่ำร้างสุดทางไปฯ

เสพติดพิษสารแห่งกาลสมัย

ปีกเปลืองเปลืองไปเท่าไรแล้ว

บาดเจ็บเพราะเห็นเป็นกรงแก้ว

ชักแถวสู่เดาเผาชีพตน

จากท้องนาไร่จากไพรสนท

ชีวิตซึ่งขัดสนคั่นแค้น

ก็หมิ่นทุกข์ทวิก็แสน

กินแต่นกามราดบาเรอไฟฯ

ศึกษาในสถาบันอันสดาส

ถารถอดปลดปล่อยในวันนี้

เพศผู้ผู้ดำซ้ำต่อหน้าที่

พร่ำพรหมจารีแล้วก็ราย

ผู้อ่อนเฝ้าต่อโลกอีกมากมาย

คล้ายคล้ายลูกใครหรือลูกคุณ

หนึ่งทรายมณี : 47

บทร้อยกรองดังกล่าว คืองานที่ต้องการสะท้อนปัญหาเด็กผู้หญิง จึงได้กำหนดให้ " เด็กหญิงแมลงเม่า" เป็นตัวแทนความคิดของผู้ประพันธ์ในการสะท้อนปัญหาในด้านต่าง ๆ

2.2 การนำเสนอแบบการสร้างสถานการณ์

เป็นลักษณะการนำเสนอแนวคิด โดยการที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนดโครงเรื่องสร้างสถานการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ มีการลำดับความคิดและเหตุการณ์เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เป็นการเพิ่มสีสันให้แก่บทหรือโครง และสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านอย่างมีศิลปะ สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

- แบบเล่าเป็นเรื่องราว
- แบบสนทนา
- แบบจดหมายหรือเพลงยาว

2.2.1 แบบเล่าเป็นเรื่องราว การเล่าแบบเรื่องราว เป็นการนำเสนอแนวคิด โดยการที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนดโครงเรื่อง มีการสร้างตัวละครพร้อมทั้งกำหนดบทบาท มีการสร้างฉากและบรรยากาศประกอบการลำดับเหตุการณ์และความคิดที่ต้องการจะเสนอต่อผู้อ่าน ให้ดำเนินไปตามเรื่องราวที่สร้างสรรค์ขึ้นอย่างมีศิลปะ ทำให้น่าสนใจ มีลักษณะคล้ายกับงานเขียนประเภทบันเทิงคดี เมื่อนำมาวิเคราะห์สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้

1) การเล่าเรื่องโดยการจำลองสถานการณ์ เป็นวิธีการที่ผู้ประพันธ์เสนอความคิด หรือเรื่องราว โดยการสมมุติสถานการณ์ หรือเรื่องราวขึ้นมา ผู้อ่านจะรู้สึกเหมือนว่าเรื่องราวที่กำลังอ่าน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและเผชิญด้วยตนเอง ตัวอย่างบทหรือโครงที่ใช้กลวิธีการนำเสนอดังกล่าว

"ที่อำเภอ" ตัวกานท์ได้ใช้กลวิธีในการนำเสนอ โดยการเล่าเรื่องแบบจำลองสถานการณ์ดังนี้

ยายแม้นมาอำเภอทะเลล่อหล้า

"ทนายท่านหรือทนายเป็นนอญที่ไหน?"

"เอ๊ย ! มาอยู่อะไรอยู่ที่นี้"

ปู่ปากโดยมิใส่ใจเฉยเมย

เข้าไปหาสี่สหายก็มีโอหวั

เสียงสั้นเหมือนเป็นไข้เพราะไม่เคย

โน่นถามที่คนนั้น" ท่านสี่สาเอ๋ย

ยายแม้นเงยงกเงินชะจักดราม

.....

"โหน! ขึ้นบน" เสมียนสาวตอบหัวหัว
แก่งขึ้นกระโดดกายเหิบเต็ม

.....

แจ้งใจถามโต๊ะข้างหน้าประโยคเก่า
"ฉันไม่รู้หนังสือหรอก" บอกกลลลลล

.....

ราวสองชั่วโมงรอใจจ่อจด
ไหว้อย่างนอบน้อมพลันมือสั่นเทา
"ทะเบียนบ้านจะฉันนาย" ยายถูกกัก
และตอนบ่ายราชการด่วนฉันมี
ชุดมุนุ่นวายกันไปหมด
"หนอย! กำหนดนัดเข้ามาวันจันทร์

.....

ยายแค้นป่วนใจแปลบประหม่าเพิ่ม
ไม่รู้เริ่มถามใครโต๊ะไหนดี

.....

"นั่นไงเล่า! ใจจ้องป้ายไม่อ่าน"
"ตอนนี้ท่านปลัดยุ่งยังต้องรอ"

.....

เห็นคนหมดจึงค่อยกระเหิบเข้า
"อ้าว! มาเอาอะไรละตอนนี้?"

"เวลาพักเที่ยงแล้วรู้ไหมนี่?"

ไว้วันจันทร์มาอีกทีก็แล้วกัน

ยายแค้นก้าวขึ้นรถสะกดกลิ้ง

กุย! ! จะวันอะไรไม่มาแล้ว

บทกวีร่วมสมัย : 87 - 89

จากบทร้อยกรองข้างต้น จะเห็นว่าเป็นการนำเสนอเรื่องราวโดยการจำลองเหตุการณ์
บนที่ว่าการอำเภอ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของข้าราชการที่มีต่อชาวบ้าน โดยกำหนดให้
ยายแค้นเป็นตัวแทนของชาวบ้านมาติดต่อขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ แต่ก็ต้องประสบกับความ
ผิดหวัง เพราะนอกจากจะไม่ได้รับการบริการช่วยเหลือแต่อย่างใดแล้ว ยังได้รับการปฏิบัติด้วย
ท่าทีที่รังเกียจและชิงชัง จากเจ้าหน้าที่ในระดับหัวหน้าไปจนกระทั่งระดับลูกน้อง

บทร้อยกรองชื่อ "วิ' ลัยครุ" ศิวภานท์ได้นำเสนอเรื่องราวและความคิด โดยผ่านกลวิธี
การเล่าเรื่องแบบจำลองสถานการณ์ดังนี้

นั่นจะเดินไปไหนกันนักเล่า

ดูไม่มีวัฒนธรรมตั้งเกือบแถว

"ฉันจะไปสมัครเรียนวิทยาลัย"

แม่เจ้าชาเจ้าชัยรีบไปกัน

หลายคนปลงอนิจจังสังขาร

"เหยียบข้าไถ่ไม่พอ" ใครก็รู้

.....

สักเดือนเศษน้อยเตร้างเล่าผลสอบ

ทั้งสัมภาษณ์ฉันก็พูดไม่วกเวียน

"เจ้าชัยกะเจ้าชาละลูกแม่"

ฉันไม่มีเส้นซึ่งจะพึ่งพิง

จึงแข่งแข่งสาวเท้าไม่เข้าแถว

ออกแนบแนวดัวใครตัวมัน

เจ้าห้อยไหว้งเหยาชเกาชรกมัน

"เขาจับวันสุดท้ายวิ' ลัยครู"

เจ้าชัยชาญญชาน่าอดสู

จะสอบสู้เขาได้อย่างไรแยะ

.....

"ฉันก็ตอบได้มาจากข้อเขียน

แต่ผลเขียนฉันพลาดแล้วจริงจริง"

"สอบได้, แต่ฉันว่าพ่อมันวิ่ง

จึงถูกเขาตัดทิ้งไม่เข้าเกณฑ์"

บทกวีร่วมสมัย : 91 - 93

บทร้อยกรองดังกล่าว คืองานที่ต้องการเสนอให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษา อันเกิดจากระบบเส้นสายพรรคพวก โดยผ่านกลวิธีการนำเสนอแบบเล่าเรื่องราวด้วยการจำลองสถานการณ์ในช่วงการสอบแข่งขันเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งผลปรากฏออกมาว่า บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและคาดว่าจะได้รับการคัดเลือก กลับผิดหวัง แต่คนที่ไม่ได้หันต่อสู้ ได้อย่างแท้จริงแห่งความรู้ ความเหมาะสมกลับได้รับโอกาสดังกล่าว

บทร้อยกรองชื่อ "ตาเถื่อน" คืองานที่ได้เสนอความคิดโดยผ่านกลวิธีการเล่าเรื่องแบบจำลองสถานการณ์ดังนี้

"ฮือ! ตาเถื่อนทำลายป่า" ชื่อหาหน้า

กระสอบถ่านกองเหียบระเปียบแนว

ผู้หมุกขี้มอมมาตรงแนว

ถาจะแคล้วรับป่าอีกคราคราว

"รู้ไหมคิดกฎหมาย? หมู่มชัญญ์	ประโยคนี้เท่านั้นที่เห็นหนาว
บาดลึกดวงใจตาปว่าปวดร้าว	ไม่อาจกล่าวเหตุผลของตนเอง
.....	
"ถ้าไม่ยากขึ้นศาล" ชื่อเสนอ	ค่อยเผยอุปเท่ห์เล่ห์ประสงค์
สิบกระสอบเป็นค่าปรับถ้าตกลง	เล่าเถื่อนคงไม่ล้าจะต่อรอง
	บทกวีร่วมสมัย : 70 - 71

จากบทร้อยกรองข้างต้น เป็นการชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมกดขี่ ขูดรีด ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อประชาชน ตัวกานท์ได้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรม การแสดงออกของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

ในบทร้อยกรองชื่อ "คืนผดุง" ตัวกานท์ต้องการสะท้อนให้เห็นความขาดไว้ในสังคมชนบท โดยการสร้างสถานการณ์ "คืนผดุง" ให้หญิงชราซึ่งเป็นวัยที่ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ ต้องเผชิญกับชะตากรรมท่ามกลางธรรมชาติอันโหดร้าย ไม่มีใครเหลียวแลเพราะบุตรชายไปเกณฑ์ทหารเพื่อพิทักษ์ประเทศชาติ แต่ไม่อาจช่วยชีวิตแม่ของตนไว้ได้

ตัวกานท์ได้เสนอเหตุการณ์เป็นลำดับ ๆ โดยใช้หมายเลขกำกับเพื่อแสดงเหตุการณ์ก่อนหลัง ดังนี้ ในหมายเลข 1 ได้กล่าวถึงภาพของหญิงชราที่กำลังนอนชดร่างอยู่อย่างหนาวเย็นในขณะที่ผดุงหนักมาก

1

เมมตั้งเต้าอิมคริมแต่ก่อนคำ	เสียงฟ้าร่ำดาดรณอยู่เลื่อนลั่น
แปลบประกายปลายคู้่งทุ่งสุพรรณ	ลมกระชั้นกระโชกกระชากแรง
ทับกระหม่อมซอมซ่อเส้าไม้ไผ่	ยะยวบไหวเพิงเร็ดกระเฉิดแห่
ฝนเม็ดแรกแตกฟ้ามาโลมแสง	ความมืดแห่งรัตติกาลค่อยกลืนกิน
แม่เล่าหนาวนอนชดอยู่บนแคร่	หายใจหอบเหนื่อยแท้ทอดกวิล
หมากยังคาตะขานอยู่ไม่รู้ลั่น	มือก็สิ้นแรงคว้าที่จะควาน

ในลำดับเหตุการณ์ต่อมาเป็นการแสดงถึงความรู้สึกนึกคิด ของหญิงสาวที่มีต่อบุตรชาย ในลักษณะ
ของความอาทรห่วงใย โดยมีได้คิดถึงชะตากรรมของตน ดังนี้

2

ลูกแม่เอยอยู่ไหนเวลานี้	ทุกข์ทวิเท่าไหนอยู่ไกลบ้าน
ลมฝนมาฟ้าเลื่อนสะเทือนสข้าน	แดนกันดารป่าดงคงหนาวนัก
กินข้าวเย็นแล้วหรือยังลูกแม่	ฟังกระเสชาวลูกแม่ทุกข์โศก
ว่ากินนอนรือนรนจริงลูกรัก	รบไม่พักสักเพลานหรืออย่างไร
ฝนลงทุ่งหน้าลงนามาถึงแล้ว	พุ่มนี้แนวดินน้ำจะฉ่ำใส
โง่ลูกแม่ไปทัพลับครรโล	จะมีใครรักถากเหมือนเคยทำ

ในตอนี่ 3 สภาพธรรมชาติเริ่มทวีความรุนแรง จนในที่สุดสติสัมปชัญญะที่มีอยู่ก็ค่อยเลือนหายไป

3

ฝนเริ่มหนักหนาเม็ดจนหนักมาก	ลมกระชากปีกพาหสังคาควา
ร่างชราสข้านสิ้นรชกา	ฟ้าก็ร่าร่าร้องอยู่ก็อฟ้า
มโนภาพลำดับสลับเลือนหาย	ภาพลูกชายที่ซัดก็เลือนพรา
หยาดเอยหยาดฝนลั่งลงลั่งคา	หยาดน้ำตาหยาดเลือดก็เหือดริน

ในตอนี่ 4 ซึ่งเป็นตอนสุดท้าย ผู้ประพันธ์ก็ได้บอกสรุปความคิดให้เห็นว่า

4

ฝนหยุดแล้วลมสงบกาจดีดึก	กลางป่าพฤษณาด่างพรานหนาวโชดหิน
ทหารหนุ่มคุ้มแดนป้องแผ่นดิน	ไม่อาจผินพิทักษ์กรรหมน้อย
	บทวิรวมสมัย : 30 - 32

บทร้อยกรองชื่อ "ใต้ถุนโรงพัก" คือภาพที่ต้องการสะท้อนพฤติกรรมการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมของข้าราชการตำรวจ โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการจับผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เขาจึงได้จำลองสถานการณ์ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่โรงพัก ตั้งแต่พฤติกรรมการจับผิดตัว การซ้อมผู้ต้องหาและการเรียกถามสืบสวน โดยมิได้คำนึงถึงความทุกข์ ความเดือดร้อนของประชาชน ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

ห้องเล็กเล็กเหลี่ยมหลับทึบมืด
เรือดยุ่งเร็นร่อเหยื่ออันโรชะ
อกที่ร้อนรุ่มร้าวราวพรก
เจ็บแค้นคิดสาเด็ญความเป็นไป
กับข้อหาว่าปล้นรบกพรุก
เจ้าทรัพย์ตายทั้งพ่อลูกถูกยิง
"มึงจะรับรีไม่วะไอ้พี่นะ"
"ผมไม่รับ, เพราะผมไม่ได้ทำ"
ซ้ายพี่วะตอกเข้าซ้ายตามด้วยเท้า
"ไม่รับก็ให้รู้กับมึง!"
นี่ลชนหรือข้อแบที่แท้เพียง
ก็ถูกเดินแค้นทำให้จวนหน
แล้วคำสารภาพก็พิมพ์ร่าง
คุกตะรางราไรจอรูปรูป
ประชาชนดูเหมือนสิ้นความหมาย
ไม่มีสิทธิ์ไม่มีเสียงจะเถียงพิน
"เขาจับแล้วเขาเอาผิดเจ้าแน่"
บสิงเกาะเสียดต้องออกทุกครึ่งไป

แมงมุมจับจองข่ายไว้เกาะกะ
อบอุณภูมิตั้งรุมพา
อ้ายคันตกเป็นผู้ต้องหาใหม่
"นี่เราผิดอะไรในความจริง?"
คดีอุกฉกรรจ์สำคัญยิ่ง
นับเป็นสิ่งที่หนักหนาอาชญากรรม
ผู้หมวดคั่นเคียด เชื้อกนโดนคำ
พอขาดคำหมัดขวัดวัดตึง ...
ระดมเข้าชายโครงตั้งโผงผิง
ราวสัตว์ครึ่งคนรำคาญรอน
อ้ายคันเพียงถูก"หาว่า" มันปล้น
และหากทนไม่รับคงยับยวบ
สภวนสร้างบั้งดับรับสรุป
อ้ายคันพุนหน้าเตร้างบเซาซึม
จึงถูกมองเป็นควายเป็นไอ้ทิ่ม
ฟ้ากระหึ่มสัตว์ทามฮิมเหิมใจ
เกาะถึงแม้ไม่ผิดก็คิดได้
คำที่ใครใครกล่าวก็สมจริง

ฝันไป ... พ่อย้ายฝันวางท่อผ้า
 สานวนสอบสวนเก่าถูกเผ่าทิ้ง
 ฝันเป็นอิสระภาพกลับบ้านได้
 บอกลูกรักหน้าตาตลอด" พ่อชายรั่ว
 ฝันเห็นโทษเฝ้านี้ด้วยชีวิต
 อยากเห็นบาปปลานใหม่เป็นไฟทุกข์
 คนดีก็สิ้นถูกผลาญพร่า
 คนไม่ก่อกรรมกลับต้องรับกรรม

สามหมื่นห้าจิบกันสูงสิง
 ว่างใหม่พริ้งเพราพิศ" จับผิดตัว"
 พ่อดีใจลูกทนหันทางชั่ว
 หมดคอกกลัวว่าเจ้าจะติดคุก"
 รั่วชีพปลิดในโรงฆ่าใช้สนุก
 รุ่มร้อนลูกกลมร้ายใจระยำ
 ราษฎรเป็นผักปลาราคาต่ำ
 ยุติธรรมอยู่ไหน ... ไร้ไม่มี?

บทกวีร่วมสมัย : 101 - 103

ในบทร้อยกรองชื่อ "แดดสวยฟ้าใส" ศิวภานท์ต้องการแสดงความคิดไม่เห็นด้วยกับการที่
 รัฐบาลตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการสร้างเขื่อนไฟฟ้า จึงได้สร้างสถานการณ์จำลองของครูและนักเรียน
 ในชนบทที่ได้ช่วยกันอนุรักษ์ปลูกป่าด้วยความรักและตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติ แต่ในที่สุดทุกอย่าง
 ก็ต้องปลานการ เมื่อรัฐบาลอนุมัติให้สร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า ดังคำประพันธ์ที่ว่า

"แดดสวยฟ้าใส
 ไร่นาภูดินหินดาด
 นักเรียนที่รักของครู
 จะมัวช้าอยู่ไย
 เอาเมล็ดพันธุ์เม็ดเมม
 บัญห้ำาใจไม่จน
 จอบฟ้าเสียหม่นอง
 พร้อมแล้วพลันวันนี้

วันต้นไม้แห่งชาติ
 ฝนเพิงหมาดเม็ดใหม่
 ที่รักแห่งภูผาไพร
 ไปเพาะพันธุ์ปลูกฝน
 เสกใส่ไถ่ดวงกมล
 ชนไปด้วยนัยคนดี
 ประคับประคองสามัคคี
 เอ้ามุงเดินมุงเดิน"

บทเรียนนอกห้องเรียน	เขียนด้วยเหงื่อจามเหลือเกิน
อ่านรู้ใจเจริญ	หลักสูตรธรรมชาตินิยม
วิชาป่าเขาครอบ	ทดสอบเรียนอยู่รายล้อม
สอบรักอนุรักษนิยม	งานสานักจิตวิญญาณ
ช่วยธารละหานลุ่ม	ชุ่มชื้นโลกทุกโตรกธาร
คือหวังชีวิตหวาน	อีกยาวนานผ่านพ่าสัก
ภาพครูรักเรียนครา	ร่วมปลูกป่าร่วมปลูก
สมดุลงามรัก	ธรรมชาติดิพลาสีโล
เคียงสาบวิสุทธิ	ดุจชีวาของป่าไพร
ป่าหยาบตาจริง	ได้ปลูกแล้วแนวภูเขา
จอบเสียมหย่อนน้อย	คล้อยตะวันบ่ายช้า
กลับถึงเหย้าเคนา	พบข่าวร้าย ... ข่าวร้าย
ครูใหญ่กลับจากเมือง	เล่าเรื่องแก่เด็กหญิงชาย
ว่ารัฐบาลนโยบาย	ท่านบอกใจแจ้งมา
อนุมัติเขื่อนใหม่	แลกป่าไม้กับไฟฟ้า
สร้างที่นี้แหล่นา	ท่านย่ำว่าจาเป็น
จอบเสียมพลัดป่า	น้ำตาใสใสไหลเย็น
ไถ่ฟ้าคล้าแดดเขียว	เห็นเปลวไฟไหม้ภู
	บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 64 - 65

กลวิธีในการนำเสนอแบบเล่าเรื่องโดยการสร้างสถานการณ์ อีกลักษณะหนึ่ง คือ การสร้างสถานการณ์ในลักษณะของการเปรียบเทียบ ดังเช่นในบทหรือกรองชื่อ "ชั้นสองใบ" ดิวกานท์ก็ต้องการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความมีใจเมตตาต่อคนยากจนในสังคม โดยเฉพาะคนขอทาน จึงได้เสนอภาพอันเชิงเปรียบเทียบ ระหว่าง "ชั้นสีขาว" อันหมายถึงขอทาน และ "ชั้นสีดำ" ซึ่งหมายถึงพระภิกษุ ดังนี้

เข้าวันนั้น	ฉัพพรรณรังสีอุษาไสว
สะท้อนผ้าสีเหลืองเรืองไร	พลีผ่านไปในย่านร้านเรือน
เข้าวันนั้น	อาภรณ์พรรณบุษและกายเนียน
รูปทิวแววตาสะทกสะเทือน	เชือดเฉือนจิตวิญญาณผู้ผ่านทาง
บนทางเท้า	บนร่องรอยใหม่เก่าที่ก้าวย่าง
รอยธรรมทอดก้าวไปเบาบาง	แต่รอยกรรมคว่ำคว้างหมดทางไป
ชั้นสีขาว	มีสีดำจับราวอยู่ใกล้ใกล้
รอเมฆตาตกกระทบดวงหทัย	เหมือนรอเม็ดข้าวขาวใส่ตกใส่จาน
ชั้นสีดำ	มีสีขาวพิสุทธาน้ำพันผ่าน
นิทราศรัทธาปัจจุยาน	หล่อเลี้ยงนฤพานพร้อมเพรา
ชั้นสองใบ	ชั้นใดเต็มบ้างใครว่างเปล่า
ก็ร้อยชั้นพันชั้นที่สิ้นเหา	รูปได้เรือนชั้น์ทุรหุราย
ชั้นสองใบ	บางหนึ่งเลี้ยวลับไปเมื่อใกล้สาย
ใบหนึ่งถูกทอดทิ้งวางอย่างเดียวดาย	อย่างไม่รู้จุดหมาย ... หรือใครรู้
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 36 - 37

จากบทประพันธ์ดังกล่าวจะเห็นว่า ตัวกานท์ได้เสนอภาพสองภาพให้ผู้อ่านวินิจฉัยว่า ภาพใดคือตัวแทนความคิดหลักของผู้ประพันธ์

2) การเล่าเรื่องต่าง ๆ เป็นการนำเสนอแนวคิดโดยการเล่าเรื่องราวของบุคคลอื่นหรือเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นหรือที่ได้รู้จัก เช่น บทร้อยกรองชื่อ "ทุ่งราบถึงภูก" ได้นำเสนอแนวคิด ดังนี้

1

คนแล้วคนเล่า	เดินขึ้นภูเข	ไม่กลับคืน
คนแรกแบกปืน	คนหลังแบกพิน	ขึ้นไป

ร้ายดีหันใจ	ไปแล้วก็ไม่	เห็นมา
ข่าวเล่ามาเล่า	ว่าลูกตาหมา	ยายแมว
ย้ายกลิ้งมันแกว	มันออกหน้าแถว	ตระเวน
ตระวันปายเบน	จนนกกางเขน	กลับรัง
เสียงปืนขึ้นปั้ง	แล้วปากก็วัง	เวงเออย

2

ราพายราเพย	ลมทุ่งพัดเลย	สำประโดง
ตาหมาหลังโกง	ยายแมวหลังโด่ง	คอยใคร
อีฟุ่มสะไน้	ห้องมันก็ใหญ่	ทุกวัน
คำดีนนอนลั่น	เห็นหมอกเห็นควัน	ไฟคลุม
ตกใจตื่นกุม	อกอีฟุ่มรุ่ม	ร้อนพว
รุ่งเช้าข่าวมา	การ้องว่ากา	กาเออย

3

กระหม่อมทับเพย	ด้อยดิ่งตันเคย	งามตา
ย้ายน้อยลงมา	เป้งฟ้าเป้งฟ้า	ฟุดิน
แดดโลมฝนริน	ด้อยชุปชีวิต	วันวัย

4

คอยวันเติบโตใหญ่	ที่มันจะได้	ไปเกณฑ์
ไปภูกางเขน	ไปภูตระเวน	หาพ่อเออย

หนึ่งทราชมณี : 26

จากบทร้อยกรองดังกล่าวจะเห็นว่า ตัวกานท์ไม่เห็นด้วยกับสงครามหรือภาวะการสู้รบ และได้ถ่ายทอดความคิดดังกล่าวด้วยการเล่าเรื่องราวของ"กลิ้ง" ซึ่งเป็นตัวแทนของทหารที่มีหน้าที่พิทักษ์ประเทศชาติ การเล่าเรื่องได้แบ่งเป็น 3 ตอน ในตอนแรกกล่าวถึงการจากครอบครัวไปเพื่อ

ปฏิบัติหน้าที่ของ กล้า และพรรคพวก ดิวกานท์มิได้บอกว่าอะไรเกิดขึ้นแก่คนเหล่านี้ เพียงแต่กล่าวว่า "คนแล้วคนเล่า เดินขึ้นภูเขา ไม่กลับคืน" ทำให้ผู้อ่านกระหายใคร่อยากติดตามถึงสาเหตุความเป็นมาของพฤติกรรมดังกล่าว จนในที่สุดข้อความที่ว่า "เสียงปืนขึ้นปัง แล้วปากก็วิ่ง เวงเอ๋ย" ทำให้ผู้อ่านอนุมาน หรือคาดคะเนถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับกล้า ความน่าสนใจอันเกิดจากกลวิธีดังกล่าวคือ การที่ทางบ้านไม่ทราบชะตากรรมที่แท้จริงของกล้า จึงได้แต่หวัง และรอคอยการกลับมา จนตอนท้าย ดิวกานท์ได้ชี้ให้เห็นว่ารัฐกรแห่งการสูญเสียในลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นโดยไม่อาจยับยั้ง ดังจะเห็นได้จากความคิดคำนึงของ "น้อย" บุตรภาพวีรที่เตรียมตัวไปเกณฑ์ เมื่ออายุถึงกำหนด กลวิธีการเล่นเรื่องลักษณะเช่นนี้ มักปรากฏในบทร้อยกรองขนาดยาว เช่น ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เสรฐฐี เพื่อนแก้วดาภพย

2.2.2 แบบสนทนา การนำเสนอแนวคิดแบบสนทนา เป็นการเสนอแนวคิดโดยที่ผู้ประพันธ์ได้สร้างสถานการณ์ขึ้นให้มีการสนทนาภายในบทร้อยกรอง มีผู้พูดและผู้ฟัง อาจจะได้ตอบหรือพูดฝ่ายเดียว ก็ได้ บทร้อยกรองชื่อ "ชายคนนั้น" ได้นำเสนอแนวคิด ดังนี้

"ลูกรัก ...	ชีวิตนี้เหนื่อยนักจะลูกรัก
เกิดเพื่อสู้อยู่เพื่อสร้างหวังและรอ	สู้กับข้อสู้กับทุกข์ทุกเวลา
ทุกวันนี้ที่พอหวังอยู่อย่างหนึ่ง	หวังลูกถึงปลายทางที่ดีกว่า
ทางที่พอระหกระเหินตื่นเดินมา	ไม่อยากเห็นลูกยาเหยียบรอยเลย
"พ่อไม่มีที่ดินจะยกให้	ไม่มีนาไม่มีไร่หรรอลูกเอ๋ย
เพียงที่ซุกหัวนอนหมอนมุ้งเกย	จงสู้เคยอาศัยร่วมชายคา
พอไม่มีบริษัทหรือหุ้นส่วน	จงใคร่ครวญเจียมใจไว้เกิดหนา
ไม่มีตำแหน่งงานปริญญา	ไว้รอท่าอนาคต ... อย่าเพลาจิต
พอไม่มีตำแหน่งทางการเมือง	จงอย่าเพื่องอย่างฝันสำคัญจิต
ไม่มีเส้นไม่มีสินหาชีวิต	มิสิหวั่นใจใดพ่อไม่มี

พ่อไม่มีความรู้ชั้นสูง	จึงคิดปลุกการศึกษาเป็นราศี
ลูกพ่อจงตั้งใจเรียนให้ดี	เรียนรู้โลกชีวิตนี้ที่ควรรู้
ชายคนนั้น ... แยกกับลูกหน้าโรงเรียน	ลูกเขามาอ่านเขียนมาต่อสู
เขาไปต่อเติมฝันอันพ่อฟู	ไปสู่สู่วิถีที่ยาวไกล
น้องที่เกร็งชาที่แกร่งแรงที่กด	เหนือที่หยาดคือเกียรติยศอันยิ่งใหญ่
กันติดอ่านเท่าสนิทิตินันใด	เพื่อชีวิตใหม่ใหม่จะใหญ่ล้น
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 63

จากบทร้อยกรองดังกล่าวจะเห็นว่า ศิวภานท์ ได้สัมผัสสถานการณ์ขึ้นโดยการให้พ่อสนทนา
อบรมสั่งสอนลูกในขณะที่มาส่งลูกที่โรงเรียน โดยได้ชี้ให้ลูกได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการศึกษา

ในบทร้อยกรองชื่อ "พ่อแม่พิมพ์" ศิวภานท์ต้องการให้เห็นถึงวิญญานของบุคคลในอาชีพครู
ว่าแม่พิมพ์จะต้องเผชิญกับกิเลส ความอยากทั้งหลายอย่างเช่นบุคคลทั่วไป แต่ครูย่อมรู้จักและควบคุม
ตัวเองได้เสมอ ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

มาจะขับเสการ่วมสมัย	เป็นปรมาณานาม่งบดลพพ
ตุลาคมติอิราดีตุล	วันวันดาซึ่งไม่ตั้งชู
สองขึ้น - สองขึ้น ใครสิงโลด	ผลประโยชน์ยุ่งยากักชู
ลูบหน้าปะจมูกมีรู	ประตุแดบดับคนมากมาย
ครานั้นแม่พิมพ์ผู้อำพ	พูดกับแม่พิมพ์ผู้แพ้พ่าย
โลกนี้อยู่ดิตรรกส้ากลาย	หนายพ่ายเรือจ้างอุตมการณ์
ไม่รู้กระดิกหางอย่างเรือหาง	เพื่อทางแจวเจ้าลาลงหน
ไม่รู้เล่ห์ไหลสายธาร	ดักดานขึ้นเดียวทั้งดาปี
จึงโถมแม่พิมพ์ผู้ฟังเพื่อน	พลาเงื่อนปลอบว่ายอย่าหมองศรี
หัวอกเดียวกันสองเรา	หาดียอมได้ดี - ที่ศรีทธา

ใจหาดีหมายจะได้ชอบ

ปิดทองหลังองค์พระภูมิมา

เมื่อเป็นผู้ให้ - ต้องไม่ขอ

อีตทนข่มโทษะโลกะ

นิธานของครูผู้สอนสั่ง

กล้าอุปสรรคหนักเอา

ครั้นแล้วแม่พิมพ์ผู้หย่อยใจ

เออหนอดร้าวพรั้งกิเลสพुरु

พลาทนิบชอลค์ครึ่งแห่งทุกข์

เป็นบทกวีล้านนาสาหน

"ข้าขอสัญญาต่ออาชีพ

เป็นตะวันเมื่อทิวากล้าสาณิก

จะเป็นครกขึ้นภูเขานิน

ปีปีไหนไม่สำคัญ

รับมอบรางวัลเสนาหา

เชื่อเกิดว่าทองจะยังอยู่หลังพระ

ผู้รอ - ต้องไม่เร่งจังหวะ

ชานะโหมหะได้สบายเบา

มุ่งหวังขจัดขลาดเขลา

เบาสู่ทุกข์เข้าคำครุ

ได้ฟังคามิตราให้อดสู

มาประชิดตมผู้มีสมควร

ลากเส้นหนักบนกระดานคันพวน

ห้วนห้วนแต่ก็ให้ความหมายลึก

จะเป็นดวงประทีปในยามดึก

สู่ดีการะโหมกรมรัน

ถึงบ้านดินกินเกลือกล้ากลั่น

กับกักขึ้น ... ไม่สนใจ"

หนึ่งทรายหนึ่ง : 71

จากบทร้อยกรองดังกล่าว จึงเห็นว่าดิวกานท์ได้สร้างเรื่องขึ้นให้ครูสองคนวิพากษ์วิจารณ์ การได้รับความดีความชอบประจำปีของข้าราชการ โดยการสนทนากลึงความไม่ยุติธรรมในแง่มุมต่าง ๆ จนในที่สุดอำนาจฝ่ายดีในตัวของผู้เป็นครูก็ทำให้เกิดการตระหนัก และเห็นความสำคัญของความเป็นคน

2.2.3 แบบจดหมายหรือเพลงยาว การนำเสนอแนวความคิดแบบจดหมายหรือ เพลงยาว เป็นการนำเสนอแนวความคิดโดยการสร้างสถานการณ์ให้ผู้ประพันธ์ หรือบุคคลในบท ร้อยกรอง เขียนจดหมายหรือเพลงยาวถึงผู้อ่าน หรือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เพื่อที่จะ ได้เสนอสารที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อมายังผู้อ่าน เช่น บทร้อยกรองชื่อ "จดหมายฉบับน้อย" ดิวกานท์ได้นำเสนอแนวคิดไว้ว่า

" เขียนที่บ้านในตรอกชอกตึกสูง	วันที่ฝูงความหิวก้าวไล่
เรียน คุณครูอาทร พิทักษ์ไทย	ป.หก ห้อง ก. ๖๕ ผู้ใจดี
เห็องด้วยแม่ป่วยเจ็บนอนเห็บร่าง	ไม่อาจออกไปรับจ้างกลางวิถี
จะซื้อยาแก้ไข้เงินไม่มี	(ที่ที่ที่อยู่ใกล้ร้านขายยา)
ข้าวสารหมดเมื่อวาน ... สงสารน้อง	นั่งกดท้องร้องไห้ไ้เดียวสา
พ่อไปเก็บถุงขายยังไม่มา	ผมจึงขออนุญาตลาคราเดื่อตร้อน
ผมต้องไปขอทาน(อีก) วันนี้	เพราะไม่มีจะกินต้องหาก่อน
น้องยังคอยแม่ยังใช้จรรนรอน	ขอวิงวอนให้ครูรับรู้ความ
ผมไม่อาจทรอกครับกับชีวิต	ที่เกิดผิดผู้คน ... คนมองข้าม
ขอเพียงครูเข้าใจว่าไม่ทรมาน	ไม่ดีผมเมื่อยามผมมาเรียน
ถ้าวันนี้ผมได้เงินหลายบาท	พรุ่งนี้อาจมุ่งหน้ามาอ่านเขียน
รักเคารพครูอาทรตั้งแสงเทียน	จากเด็กชายปากเพียร - ผู้เขียนมา"
พับจดหมายยับย่นฉบับน้อย	ใจครูราวจะร้าวรอยเสียหนักหนา
ใจเรื่องบนกระดานดำหรือตำรา	แต่เกิดแล้วบนหน้ากระดานดิน
	บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 59 - 60

จากบทเรียนครั้งนี้ ดิวงานท์ได้นำเสนอด้วยการรกร่างสถานการณ์ให้เด็กนักเรียนเขียนจดหมายถึงครูประจำชั้น เพื่อชี้แจงเหตุผลความจำเป็นของการไม่มาโรงเรียน คือความยากจนขาดไร่ และความยากลำบากในการรับผิดชอบต่อการชดเชยของครอบครัว โดยเฉพาะแม่ซึ่งกำลังป่วยแต่ไม่มีเงินซื้อยารักษา

อีกคำบวกลีหลังริน

อนุสนธิเพลงสารวรรณศิลป์
เป็นน้ำหยดลงหินตราบสิ้นแรง

เรียนสาราอนุสารยปรหวันว่า
 น้อยหนึ่งคำซ้ำกล้ำสาแดง
 เปาวชนหม่นมัวหัวใจแล้ว
 ใจคืออารยธรรมที่พึงชม
 ไร้อะหลาบเลือนไม่เหมือนเก่า
 คริสต์มาส เวเลนไทน์หมายเลศล้ำ
 ราวงไทยเพลงโศกทอห่อหุ้ม
 หนุ่มเคยคู่สาวเมียงราเคียงมอง
 เคยแต่งวงราววงดังราวคู่
 อยะเรคือดิวิไลซ์เหลือให้ชม
 แสงนั้น เริงเรย์ร่ายนัยรอบ
 ว่าจะบึ้งจะปรามความเป็นไป
 หนึ่งสี่อแป๋เปลี่ยนชายในท้องตลาด
 หึงภาพยนตร์ยั่วเย้ากามโรลก็ยั

.....

ท่านผู้มีอำนาจวาสนา
 แลไม่เห็นทางทองของผู้เยาว์
 ถ้าเด็กคือผ้าขาวบริสุทธิ์
 แลจะใคร่จะลบกลบผ้าฟาง
 จึงเสี่ยงสารศรีท้าวอนกวิล
 พ่อให้พ่อคุณหนึ่งพิ้งเดียว

เจ้ากระหรวงดีก็หาอย่างน่าแห่ง
 เพราะหวังแสงรักร้างในสังคม
 ว่าใดแก้วกรวดหินดินผสม
 ใจโสมม ... อนุอารยธรรม
 คอยแต่รับของเขายู่เข้าคำ
 ตรุษสงกรานต์ เหลือแต่ผ้าที่สาตนเอง
 เมื่อสดริงดิสรักมันก็ก่อกอง
 กลับหมายปองเพศเดียวกันเกลียวกลม
 มาเกลื่อนกรุกกลางดินดินข่ม
 เห็นแต่ความตกจมอนาใจ
 ซึ่งคนรับผิดชอบตอบไม่ได้
 ได้จริงแท้แค่ไหนยังไม่มี
 มันดินดานซื้อง่ายไปทุกที่
 จิตศีลธรรมประเพณีใช้น้อย

.....

ผู้น้อยด้วยปัญญาตั้งรัง चेลา
 เห็นแต่เค้าอนาคตคดสุดทาง
 ใครเล่าเต็มเต็มจุดที่ดำด่าง
 ให้พร้าวพรางสดใสไม่ขีดเขียน
 อย่าตัดสินนี้ใจไม่แลเหลือว
 ขอยึดเหนี่ยวเป็นเงาหวังสักครึ่งเอย
 คสินซ์ดั่งฝักราย : 28

บทประพันธ์ดังกล่าว ดิวกานท์ได้นำเสนอแนวคิดด้วยการสร้างสถานการณ์ในลักษณะการเขียนเพลงยาว ตัดพ้อต่อว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขสิ่งแวดล้อม เพื่อเด็ก - เยาวชน จะได้มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน

จากการศึกษาบทร้อยกรองของดิวกานท์ บทมธุรี โดยวิเคราะห์นำเสนอแนวคิดของผู้ประพันธ์นั้น ผู้วิจัยพบว่าในการนำเสนอแนวคิดมีอยู่ 2 แบบด้วยกันคือ

1. การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา

2. การนำเสนอด้วยวิธีอ้อม ซึ่งได้แก่ การนำเสนอโดยเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์ และการนำเสนอแบบสร้างทิวหรือจำลองสถานการณ์ ซึ่งแบ่งเป็น แบบเล่าเป็นเรื่องราว แบบสนทนา และแบบจดหมายหรือเพลงยาว

• การนำเสนอในแต่ละลักษณะยังสามารถแยกย่อยไปอีกได้ตามรายละเอียดปลีกย่อยที่ต่างกัน ดังได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้น

ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าในการนำเสนอด้วยวิธีการทั้งหมดดังที่กล่าวมา ลักษณะการนำเสนอแบบอ้อม เป็นวิธีการที่ดิวกานท์นิยมมากที่สุดโดยเฉพาะแบบเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์และการสร้างสถานการณ์จำลอง ดิวกานท์มักนำไปใช้ในการเสนอเนื้อหาทางการเมือง การปกครองส่วนการนำเสนอแบบตรงไปตรงมา ดิวกานท์นิยมใช้ในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมปรัชญา คติหรือแง่คิดต่าง ๆ และเป็นร้อยกรองเพื่อเยาวชนเพราะโดยตัวเนื้อหาหรือสารประเภทนี้มักมีความละเอียดซับซ้อนจึงจำเป็นต้องใช้กลวิธีที่เรียบง่าย เพื่อให้ผู้อ่านสะดวกในการเข้าใจ โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นบทวีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ดิวกานท์เลือกใช้แต่วิธีการนำเสนอแบบตรงไปตรงมาเท่านั้น

อย่างไรก็ตามการนำเสนอโดยอ้อม ของดิวกานท์ก็นับเป็นวิธีการที่น่าสนใจ เพราะดิวกานท์ต้องใช้ศิลปะและกลวิธีต่าง ๆ ในการเขียนมาก และผลงานก็ออกมาในลักษณะที่หลากหลายแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์แทนที่จะเสนอตรงไปตรงมาธรรมดา กลับมีการเปรียบเทียบและสร้างสถานการณ์แบบแปลก ๆ มีความเข้มข้นคมคายทำให้ผู้อ่านประทับใจ ทั้งยังเป็นการเพิ่มบรรยากาศและสีสันให้เกิดขึ้นในบทร้อยกรองนั้นด้วย ทำให้บทร้อยกรองนั้นมีคุณค่ายิ่งขึ้น ผู้อ่านจึงได้ทั้งแนวคิดที่เป็นประโยชน์และความบันเทิงจากบทร้อยกรอง

บทที่ 4

วิเคราะห์แนวความคิดของสิวกานท์ ปทุมสูติ ที่ปรากฏในบทร้อยกรอง

วรรณกรรมเป็นผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม วรรณกรรมกับสังคมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง จนมักมีผู้กล่าวอ้างเสมอว่าวรรณกรรมเปรียบเสมือนกระจกเงาสะท้อนสังคม ทั้งนี้เพราะในการแสดงออกทางวรรณกรรมไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ทัศนคติต่าง ๆ ของผู้ประพันธ์ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ส่วนหนึ่งย่อมเป็นผลมาจากอิทธิพลการหล่อหลอมของสังคมและยุคสมัย ก็จะมีกษณาเอาสภาพแวดล้อมในยุคสมัยของตนมาบรรจุไว้ในวรรณกรรมเสมอไม่ว่าจะเป็นสภาพทางสังคม สภาพการเมือง และเศรษฐกิจ เป็นต้น ดังนั้นในการอ่านหรือศึกษาวรรณกรรม สิ่งที่คุณผู้อ่านหรือผู้ศึกษาวรรณกรรมจะได้รับนอกเหนือจากคุณค่าทางด้านความบันเทิง ความหยอกระย้าแล้ว ยังอาจได้รับความรู้ ความคิด โลกทัศน์ สมรรถภาพทางสังคมในด้านต่าง ๆ ในยุคสมัยของกวีด้วย ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่มนุษย์และสังคมได้

เนื่องจากกวีเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ส่วนหนึ่งในความเป็นตัวของกวี ทั้งในแง่ของความคิด ทัศนคติ การแสดงออก จึงย่อมเป็นผลมาจากเบื้องหลอมของสังคม และในขณะเดียวกันการแสดงออกของกวีก็ย่อมมีส่วนในการชี้นำ หรือมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การวิเคราะห์แนวคิดของกวีจึงทำให้นอกจากจะเข้าใจความคิดสำคัญของกวีแล้ว ยังนำไปสู่ความเข้าใจถึงความคิด ทัศนคติ ความเห็นบางประการที่ผู้ประพันธ์มีได้ดั่งใจสื่อ รวมทั้งบริบททางสังคมของกวีด้วย

จากการศึกษานบทร้อยกรองของสิวกานท์ ปทุมสูติ พบว่าเขาได้เสนอแนวคิดไว้ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ

แนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ได้แก่ความคิด ทัศนคติ ของสิวกานท์ เกี่ยวกับการครองชีพของมนุษย์หรือเรื่องความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับการผลิต การบริโภค และการบริการสินค้า

จากการศึกษาแนวความคิดของตีวาทน์ที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการเสนอปัญหาความยากจนในการครองชีพของประชาชน โดยเฉพาะชาวไร่ ชาวนา ตีวาทน์ชี้ให้เห็นว่าความยากจนหรือปัญหาการครองชีพของชาวไร่ชาวนาส่งผลสืบเนื่องมาจากปัญหาเกี่ยวกับการผลิต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัญหาในทางธรรมชาติ ตีวาทน์ชี้ให้เห็นว่าการที่ชาวไร่ชาวนาส่งผลยังคงประกอบอาชีพในลักษณะของการพึ่งพาฟ้าฝน การเอื้ออำนวยจากธรรมชาติจึงยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการประกอบการหรือกระบวนการผลิต เขาได้กล่าวว่าเท่าที่ผ่านมาชาวไร่ชาวนาต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตและความแปรปรวนของธรรมชาติมาโดยตลอด เช่น ภัยแล้ง ฤกษ์ภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น และเห็นว่าได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อความเป็นอยู่ของชาวนาหรือเกษตรกร ทั้งนี้เพราะนอกจากจะทำให้การผลิตไม่ได้รับผลเต็มที่แล้ว ความรุนแรงของธรรมชาติในบางครั้งอาจนำไปสู่การสูญเสียทั้งทรัพย์สิน และหยาดเหงื่อแรงกาย ดังบทหรือกรอนดังต่อไปนี้

ขึ้น ! ลุงเริ่มทำไร่เหี่ยวเฉื่อย

อ้อยรุ่นเก่าเจาดายหลายระยะ

หากยืนต้นหยัดตั้งไม่ตายเกลี้ยง

ก็อาจคาดหวังกำลังงาน

กำหนดนึกหน้าแรงแห่งชีวิต

วันที่อ้อยเป็นทองคำล้ำราคา

ปลูกอ้อยคอยฝนฟ้าทุกขณะ

รุ่นใหม่จะตายตามอีกไม่นาน

ได้ฝนหลงฤดูเลี้ยงเพียงผ่านผ่าน

จากน้ำตาสรวนขับหน้าตา

ก็อยากคิดอยากฝันถึงวันหน้า

ทั้งนายทุนพ่อค้าต้องมาวน

บทกวีร่วมสมัย : 66

ร้อนแดดที่แผดเปรี้ยง

ยายแก่จวบเก่า

มองฟ้าเหมือนถามฟ้า

เมมลอยสีล่องเลย

ระอุเพียงจะผลาญเผา

กำลังก้มกำลังเงย

ส่งสารข้าใหม่ฟ้าเอ๋ย

ไม่เคยหล่นลงโลมดิน

เพื่อกันที่ม้านตาย	เหมือนแรงย่ายที่ใกล้สิ้น
หยาดเหงื่ออันเรื่อริน	ต่างเลือดเนื้อหน้าตาพร่า
เจือจอบด้วยมือสิ้น	ทุ่มแรงพันชีพผู้ชาว
กระเทือนกรรหื่อนกราว	กระตุกสิ้นจนสิ้นหลัง
เลื้อยเป็นรอยปรุ	งอบทะลุกรรหม่อมบ้ง
แดดเลียเปลี่ยนกำลัง	ลงทรุดหนึ่งอย่างอิดโรย
	บทวิรกรรม : 22

ถึงดินต่ำล้าห้วยเมื่อน้ำแห้ง	เห็นยายตาปลุกแดงแต่ไม่ลุก
มาตายเภาเผาไหม้เหมือนไฟรุก	กรรหน้าทุกข์ท่วมทับความคับแค้น
	นิราศปรารภ : 14

2. ปัญหาหนี้สิน เนื่องจากชาวนาสวนใหญ่อยู่ในสภาพที่ยากจนขาดปัจจัยในการลงทุน กอปรกับต้องเผชิญกับปัญหาการไม่เกื้อหนุนจากปัจจัยยัยธรรมชาติทำให้ชาวนาต้องกู้หนี้ยืมสินมาลงทุน อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ที่ขาดความเป็นธรรมได้ส่งผลให้ชาวไร่ชาวนาต้องอยู่ในสภาพดังกล่าว ทำให้ชาวนาส่วนหนึ่งต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่นาทำกิน ทำให้ปัจจัยในการผลิตเต็มยิ่งลดน้อยลง ชาวนาต้องเช่าที่นาทำกิน อันก่อให้เกิดภาวะความยากจนมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างบทหรือกรองต่อไปนี้

แผ่นดินสีดำ	เคยตากเคยทำ
หน้าแล้งตรอมตรม	น้ำเหงื่อร่างกาย
หนี้หนักมากมาย	หล่มเสียหาย
	จำขายที่นา

ต้องเข้ามาเขา

ทุกหยดเหงื่อหยาด

เขากดราคา

โรซัดโรเซ

ทิ้งถิ่นกาเล

หางานรับจ้าง

นอนข้างถนน

ดกงานชานชม

ดกยากปากชม

จำแบมือขอ

อย่าเจดชั่วฉาว

ชีวิตที่ขาดแคลน

ชีวิตที่โอดรอย

ดอกเอ๋ย... ดอก রয়েเงินทองที่กู้มา

ลงแรงจนอ่อนล้า

คนกลางกินแรงงาน

ลงพันธุ์ยังหวังจิต

ปีหน้าไม่แน่ชัด

หมดหน้าเราเจ้าสัวพ่อค้า

อนาถหนักหนา

เขาขึ้นหลังคน

ระเหระหน

หาทางเลี้ยงจน

ทิ้งเห็บทิ้งหนว

อมใช้เขี้ยวคาว

ต่อชีพยืนยาว

เลยเจ้านายเอ๋ย

บทกวีร่วมสมัย : 26

ช่างเร็นแค้นแลหิวโหย

ใครจะเอื้อกรรณา

กุดแล้งยิ่งแตกอ้าอัตราพอกดอกเบี้ยบาน

ราคาแรงยิ่งร้าวราน

ยังโบกสารพัด

ทิ้งความคิดยิ่งติดขัด

จะขาดทุนหรือขาดใจ

บทกวีร่วมสมัย : 22

ศิวภานท์มีความเห็นว่าการเป็นหนี้สินของชาวนาได้กลายเป็นพันธนาการทางเศรษฐกิจ ที่ชาวนา
จำต้องยอมรับสภาพ และสืบทอดเป็นพันธกิจไปยังลูกหลาน การทรมานทากินของชาวนาชาวไร่จึงเป็นไป
เพียงเพื่อการปลดเปลื้องหนี้สิน และปรนเปรอความมั่งคั่งร่ำรวยให้กับนายทุน

มาเกิดพี่น้องของข้า	ลงนาพี่น้องของฉัน
<u>จนยากหากคร้านงานฉัน</u>	<u>ไปหันดอกเบี้ยเสียสิน</u>
.....	
<u>ดอกเอ๋ย... เจ้าดอกโสน</u>	<u>เติบโตมามีหนี้สิน</u>
<u>ก้มหน้าทามาทากิน</u>	<u>ฟ้าดินปรวนแปรมิแน่นอน</u>
ครวณชนโลมหล่อโลก	ดินรตกซึมซับรับขวัญ
ยามแล้งแห้งโหดโหดโหด	โศกคล้ายดินสู่จุเจ้า
วนเวียน เวียนวน วนเวียน	โลกเปลี่ยนเขียวขาวเข้าดำ
แต่เหล้าชาวนาหน้าดำ	เพียรทากินให้ - นายทุน
	บทกวีร่วมสมัย : 7

หันดูสิดวงตา	อันเหวว่าและวิงวอน
ดวงใจคงเจ็บปวด	คงร่ำรวดอยู่รอนรอน
ความจนที่จองจำ	คือบาปข้ากสิกร
<u>ไฉนที่ฆ่าป่าดอน</u>	<u>ดอกเบี้ยรันทดพอนโพ</u>
	บทกวีร่วมสมัย : 34

3. ปัญหาหนี้สินและพ่อค้าคนกลาง ศิวภานท์ชี้ให้เห็นว่าการเอารัดเอาเปรียบในทางเศรษฐกิจ
ที่นายทุน และพ่อค้าคนกลางกระทำกับชาวไร่ชาวนา ทั้งด้วยวิธีการโดยตรงอันได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้
ที่ขาดความเป็นธรรม การกดราคาผลผลิต การแบ่งสรรผลผลิตที่ไม่ยุติธรรม และวิธีการโดยทางอ้อม

เช่น การรวมตัวกันเกี่ยยราคาผลผลิต กลไกทางการค้าด้วยวิธีการต่าง ๆ ส่วนเป็นปัญหาต่อระบบการผลิตของชาวนาแทบทั้งสิ้น

ทุนหันเหเงินฝังมือผลิตโผล่
เบี้ยหัวตันหักชำระทุกประตู
ถึงอันวามกราโรงงานเปิด
เกี่ยยราคาค้าแต่แผนสูงลิบ

หัวหน้าโควต้าออกดอกให้กู
ไม่ต่างบุญถูกเชือดเลือดซิบซิบ
เล่นเอาเกิดแ่งจุกอีกอุบิบ
ชาวไร่ตาบรินบรินช่างประไร
บทวิร่วมสมัย : 56

โดยเฉพาะการที่ราคาข้าวตกต่ำ อันเป็นผลมาจากคนกลางเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดราคาซื้อ-ขาย นอกจากจะเป็นปัจจัยไม่ส่งเสริมระบบการผลิตของชาวนาชาวไร่แล้ว ยังแสดงถึงความไม่เป็นธรรมในระบบการจัดสรร เพื่อแบ่งปันผลผลิตอีกด้วย ทั้งนี้เพราะในขณะลักษณะดังกล่าวได้กลายเป็นเงื่อนไขที่ค้าทุนผลประโยชน์ของพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นฝ่ายที่มีได้ลงแรงเห็นดเห็น้อยแต่อย่างใด แต่ทำให้ชาวนา หรือเกษตรกรต้องสูญเสียผลประโยชน์อันเกิดจากหยาดเหงื่อ แรงกาย ระบบการเป็นเบี้ยล่างทางเศรษฐกิจ ทำให้ชาวนามีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ขาดปัจจัยในการชำระหนี้สิน และการยังชีพ ทำให้พลังและความสามารถในการผลิตลดน้อยลงตามลำดับ ปัญหาเกี่ยวกับการกรรณาของนายทุน พ่อค้าคนกลางจึงนับเป็นปัญหาการผลิตที่สำคัญยิ่ง

ข้าวราคาตก

อ้อยราคาต่ำ

ข้าวโพดตายเหวี่ยง

เปลือกมันน้ำมันมอง

มันหนาวนอกอาตุรเอย

ยิงหนาวกรรณาหารกะเอย

กัหนาวละเหียใจเอย

หนาวหนักหน้องใครเอย

หนิงทรายมณี : 91

กระดุกสั้นหลังเหลือติดเนื้อหนัง
ราคาข้าวตกต่ำทุกวันนี้

เพียงชีพยังเป็นอยู่ต่อสู่นี้
 ยังไม่มีทางแก้ได้แน่ชัด
 บทกวีร่วมสมัย : 56

ป่าเถาข้าวโพดลงทอดข้าวพาง
ตาอำพ้อยยายน้อยแดงโหม
ราคาคณกลางเขาวางกำหนด
ลงทุนก็แพง ลงแรงก็เพียบ

เหงื่อโสมโหมร่างทุกข์อย่างไร
ทางหน่วโตไม่รวยได้
จะขึ้นจะลดอำเภोज
จนกรอบจนเกรียบอยู่ทั่วไป
 คลื่นซัดฝั่งทราย : 18

4. ความไม่สมดุลในทางเศรษฐกิจ คือสิ่งที่ได้ชี้ให้เห็นว่าความไม่สมดุลของระบบเศรษฐกิจระหว่างภาคเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรมกันเป็นปัญหาต่อการผลิตในภาคเกษตรกรรม กล่าวคือในขณะที่ชาวนาชาวไร่มีรายได้น้อยเพราะราคาผลผลิตต่ำ แต่สินค้าประเภทอื่นกลับสูงขึ้นโดยเฉพาะสินค้าประเภทที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อการดำรงชีวิต อันได้แก่ อาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม และสินค้าที่จำเป็นต่อการประกอบกิจกรรม เช่น น้ำมัน บู่ เครื่องมือ อุปกรณ์ผ่อนแรงต่าง ๆ และรวมทั้งค่าเช่าที่ทำการ

น้ำมันขึ้นราคาขาดตลาด
 คัดถึงทุยเพือนเฒ่าเคยใช้มัน
 เศรษฐกิจบิดผันทุกวันนี้
การปรับตัวไม่ทันการเปลี่ยนแปลง
 บู่ก็ขึ้นราคาว่าปีก่อน
 เสื้อผ้ายาอาหารอันจำเป็น

ควายเหล็กอาจจอดตามไม่พายนัน
 ต้องขายมันเปลื้องหนังที่ตอกแรง
 กระดุกขี่โครงขาดีอาจพุดแหง
ของเช็กแพงของไทยถูกทุกประเด้น
 อุปกรณ์ผ่อนแรงแพงเหลือเชียว
 ลำเค็ญเช่นราคาทั้งคาปี

เสียงฟ้าร้องก้องฟ้ามาอีกแล้ว

"ลูกเอ๋ย... ด่าเขานานป็นี่"

เสียงพ่อแผ่วแหบเครือเบาเหลือที่

เก่าแก่ดีคิดเราอีกเท่าตัว"

บทกวีร่วมสมัย : 25

จากบทร้อยกรองข้างต้น ดิวกานท์ เห็นว่าการที่ชาวนาต้องอยู่ในสภาพเสียเปรียบทางเศรษฐกิจส่วนหนึ่งเป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจ ในทางเศรษฐกิจ จึงทำให้เกิด "การปรับตัวไม่ทันการเปลี่ยนแปลง" ข้อความที่ว่า "ของเจ๊กแพงของไทยถูกทุกประเทศ" นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงสภาพการเสียเปรียบในทางเศรษฐกิจของผลผลิต ทางภาคเกษตรกรรมอย่างชัดเจนแล้ว ยังแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนในสังคมอีกด้วย โดยดิวกานท์ชี้ให้เห็นว่า อำนาจในทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของพวกเขา "เจ๊ก" ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อชาติจีน เป็นกลุ่มที่มีฐานะดีมักประกอบอาชีพค้าขาย และมักเป็นกลุ่มพ่อค้าคนกลาง หรือนายทุน ส่วนคนไทยแท้ ๆ มักประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีฐานะยากจน

5. ปัญหาแรงงาน ดิวกานท์ได้กล่าวถึงปัญหาแรงงานในชนบทไว้ 2 ประเด็น คือ การขาดแรงงาน และคุณภาพแรงงาน

การขาดแรงงาน ดิวกานท์ได้ชี้ให้เห็นว่าสาเหตุสำคัญของการขาดแรงงานในชนบทประการสำคัญ คือ ความยากจน ความแห้งแล้ง และการทำมาหากินที่ไม่พอเพียงต่อการเลี้ยงชีพ จึงทำให้ชาวนา ชาวไร่ ส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวซึ่งเป็นวัยอันเป็นแรงงานสำคัญได้อพยพโยกย้ายถิ่นหากินบ่สอยให้เด็กและคนชราจำต้องเผชิญชะตากรรม และต่อสู้กับระบบการผลิตที่ขาดแคลนและโหดร้าย เมื่อขาดพลังในการผลิตทำให้พออนุมานตัวผลผลิตที่ได้รับว่าย่อมลดน้อยลงไปตามลำดับดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

ร้อนแดดที่แผดเปรี้ยง

ยายแก่กะจอบเก่า

.....

ระอุเพียงจะผลาญเผา

กำลังก้มกำลังเงย

.....

เพือกม้วนที่ม้วนตาย	เหมือนแรงย่ายกไกลลิ้น
หยาดเหงื่ออัน รือริน	ต่างเลือดเนื้อน้ำตาพร่า
เงื้อมจับด้วยมือสั้น	ทุ่มแรงพันซึ้งคนขาว
กระเทือนกระเทือนกราว	กระตุกลิ้นจนลิ้นหลัง
	บทวิร่วมสมัย : 22

ภาพของ "ยายแก่" ซึ่งน่าจะหมายถึงตัวแทนของชาวนาซึ่งหมายถึงแรงงานในชนบท กับ "จอมเก่า" อันเป็นสิ่งแทนของเครื่องมือในทางการผลิต ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ตัวสภาพปัญหาในทางการผลิตของชาวนา ชาวไร่ ได้เป็นอย่างดี ตัวภาพที่ได้เห็นให้เห็นว่าความอดอยาก ความแร้นแค้น และความแห้งแล้งในชนบทเป็นสาเหตุสำคัญให้ชนบทประสบปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาการทิ้งถิ่นหากิน และการสูญเสียแรงงาน ดังคำประพันธ์ ต่อไปนี้

<u>ไถ่กรรหมแก่เล่าเป็นเผ่าทุ่ง</u>	<u>ดอกผักบุ้งริมหนองที่ปองหวัง</u>
<u>มาตายแล้งเสียแล้วหนอเหมือนตอซัง</u>	สะอื้นสังสัคคำก็ไม่เคย
<u>นกกกระตัวกระเด็นไม่เห็นหน้า</u>	เมื่อน้ำแห้งแล้งลนิจจาเอ๋ย
จะคอยวันฝนไหม้มาขึ้นเขย	จึงจะเผยชีวันฤกษ์นิต
<u>เจ้ากบเขียดเกรียวกรอดมาเจียบกริบ</u>	ไปเสกพิภพจาตลลเสียถิ่นไหน
ช่างเจียบเจียบเจียบเหงาเกินเข้าใจ	ดังทุ่งร้างชีพไร้ในหน้าแล้ง
	หนึ่งทรายณนี้ : 92 - 93

จากบทหรือกรอนดังกล่าว จะเห็นว่า ตัวภาพที่ได้ใช้ "กรรหมแก่เล่า" เป็นสัญลักษณ์ของคนชรา ที่จะต้องเผชิญชะตากรรม ท่ามกลางความอดอยากแห้งแล้ง "ดอกผักบุ้งริมหนองที่ปองหวัง" เป็นสัญลักษณ์ของความหวังของชนบทที่แห้งแล้ง ที่ไม่อาจบังเกิดขึ้นได้ส่วน "นกกกระตัวกระเด็น" และ "เจ้ากบเขียด" เป็นสัญลักษณ์ของคนที่มีพลังในการต่อสู้ดิ้นรน ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตาโดยเฉพาะ

คนวัยหนุ่มสาว จึงต้องมีการอพยพโยกย้ายถิ่นหากิน

หมู่บ้านแห่งชนหมลานหิน
ป่าเลื่อมโหม่มเริง
สะแกนครอบรอบราย
สขรือพ่อคั่นวันคืน
ลมร้อนมาวูบวูบร้อน
แมลงปอน้อยหลงทาง
จักจั่นเรไรหาหย่น้ำ
รอบาบไม้ใหม่มา
แม่เฒ่าขอดน้ำท้ายท้าย
ขอดรินวิญญานชรา
รูปรอยอันเร็นเรื่องราว
คือเข็มคือลิ่มทิ่มแทง
พ่อเฒ่าจักดอกไม้ไผ่
ตะกร้าอะเคื้อเหงื่อพรู
กระจาดกรขบขบขบ
มาคอยใครเยี่ยมใครยล

ผ้าวดินพื้นแตกแผดเผา
รวกออกดอกเตชะเหงายืน
สขเดาเดียวดายใช้ขึ้น
เตาพื้นสูงไฟไล่ล้าง
เพลิงป่ามารอนลงกร่าง
บอบบางเกินกว่าจะทน
นกป่าร้างป่าร้างทมน
รอนเมื่อไรจะมา
ขอดชีวิตด้วยสังขาร
อิดโรยอ่อนล้ารูปแรง
รวดร้างสาหัสแล้งแห้ง
เพิ่มรอยแผลแห่งฤดู
ไม้ไผ่ที่ยังเหลืออยู่
จักกู่ดวงวิญญานจน
มานั่งอยู่ริมถนน
มาแค้นใจคนใจใคร

บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 40 - 41

ในบทร้อยกรองดังกล่าวก็เช่นกัน ศิวภานที่ได้กำหนดให้ "สะแก" "สขเดา" "สขรือ" เป็นตัวแทนของชีวิตที่ไร้สุข ส่วน "แมลงปอน้อย" เป็นตัวแทนชีวิตที่บอบบางขาดความอดทนไม่อาจเอาชนะความโหดร้ายของโชคชะตา ในขณะที่ "จักจั่น" และ "นกป่า" เป็นตัวแทนของชีวิตที่ยังมีพลังต่อสู้ดิ้นรนพร้อมที่จะเผชิญกับชะตากรรม

ตีความที่ได้สะท้อนให้เห็นว่าการอพยพของแรงงานส่วนหนึ่งมุ่งไปตอบสนองระบบการผลิตในภาคอุตสาหกรรมของสังคมเมือง ซึ่งเขาไม่เห็นด้วยกับภาวะการดังกล่าว ถึงแม้ว่าชนบทจะเต็มไปด้วยปัญหาหนี้การ แต่เขายังคงตรึงและเห็นคุณค่าของท้องถิ่นชนบท ดังบทประพันธ์ที่ว่า

<u>หลังไหลมาลาภลาม</u>	<u>มาสามริชชีวิไลซ์</u>
<u>โปรยพ่นวิญญานไท</u>	<u>ให้พิลาสวัดถิณ</u>
กระเสือกกระสนสู้	ในอุตุอยู่ในอิมคริม
ชอกหล่นสะลิมซิม	ข้าแรกแทรกอยู่ซ่อนซ่อน
.....	
ปากหน้ามาตรอมตาย	ในรื้อรายระคายเคือง
หนีแล้งมาแล้งเหลือ	มาเบื่องเปล่าร่ำลมปราม
<u>มาโยมาทอยู่</u>	<u>มาอดสูแดนสุสาน</u>
<u>แผ่นดินคอนกรีตดาน</u>	<u>นี้กันดารกว่าบ้านเรา</u>
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 49

จากบทร้อยกรองดังกล่าว ตีความที่ชี้ให้เห็นว่าการเข้าไปรับแรงงานในเมืองหลวง นอกจากจะถูกกดขี่แรงงาน สูญเสียอิสรภาพ มีชีวิตไม่ต่างกับเครื่องจักรแล้ว ยังมีสภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้ายยิ่งกว่าในชนบท จากข้อความที่ว่า "หน้าแล้งมาแล้งเหลือ มาเบื่องเปล่าร่ำลมปราม" ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเลวร้ายของสังคมเมืองหลวง และการไม่เห็นด้วยกับการมาใช้ชีวิตในเมืองหลวงของชาวนาอย่างชัดเจน และตีความที่ยังใช้คำว่า "สุสาน" เรียกกรุงเทพมหานคร อันแสดงถึงสภาพที่เลวร้าย และสภาวะที่ไม่พึงปรารถนา

สาเหตุการขาดแรงงานในชนบทประการต่อมา คือภารกิจหน้าที่ที่มีต่อสังคม และประเทศชาติ ตีความที่มีความเห็นว่าการเกิดชายฉกรรจ์ไปเป็นทหาร เพื่อทำหน้าที่ปกป้องประเทศชาติก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ขาดกำลังสำคัญในการทำกิน ดังบทร้อยกรองต่อไปนี้

เมมตั่งเด้าอิมดริมแต่ก่อนคำ
 แบลบปรกายปลายคู้ท่งสุพรรณ
 หับกรท่อมซอมซ่อเส้าไม้ไผ่
 ฝนเม็ดแรกแตกฟ้ามาโลมแล้ง
 แม่เฒ่าหนาวนอนชดอยู่บนแคร่
 ทมกยังคาตยบันอยู่ไม่รู้สิ้น
ลูกแม่เอยอยู่ไหนเวลานี้
ลมฝนมาฟ้าเปลี่ยนสะเทือนสยท้าน
 กินข้าวเย็นแล้วหรือยังลูกแม่
 ว่ากินนอนรื้อนรนจริงลูกรัก
ฝนลงท่งหน้าลงนามาถึงแล้ว
โธ่ลูกแม่ไปทัพลับดรรโล

เสียงฟ้าว่าคำทอยู่เลือนลั่น
 ลมกระชั้นกระโชกกระซกแรง
 ยชยวบไหวเพิงเร็ดกระเจิดแหว่ง
 ความมืดแห่งรัตติกาลค่อยกลืนเกิน
 หายใจหอบเหนื่อยแท้ทอดถวิล
 มือก็สิ้นแรงคว้าที่จะควาน
ทุกข์ทวิเท่าไหนอยู่ไกลบ้าน
แดนกันดารป่าดงคงทวนทัก
 ฟังกระแสบ่าลูกแม่ทุกข์หนัก
รบไม่พักสักเพลาทหรืออย่างไร
พรุ่งนี้แนวดินน้ำจะน้ำใส
จะมีใครเฝ้าทากเหมือนเคยทา

บทกวีร่วมสมัย : 31

จากร้อยกรองบทดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความผูกพัน และความห่วงใย
 ที่แม่มีต่อลูกและชะตากรรมอันน่าสยเสียดใจของหญิงชรา ศิวาทที่ได้อ่านถึงหญิงชราต้องเผชิญชะตา
 กรรมต้องต่อสู้ ตีรันทนเลียปากท้องตามลำพังในขณะที่ลูกชายต้องไปเป็นทหาร บกป้องดินแดนดินไทย
 แต่ไม่อาจปกป้องดูแลมารดาผู้มีพระคุณให้รอดพ้นชะตากรรมในคำคืนที่เห็นบนทิว และชะตากรรมชาติ
 อันโหดร้ายได้ การสิ้นชีวิตของหญิงชราเป็นเสมือนตัวแทนความสิ้นหวังของคนชราที่อยู่ในสภาพดังกล่าว
 นับเป็นภาพที่ให้ความรู้สึกสะเทือนใจอย่างมาก

ฝนเริ่มหนักหนาเม็ดจนหนักมาก
 ร่างชราสะท้านสั่นระกา

ลมกระซกซึกฟานล้งคาคว่า
 ฟ้าก็ร่ำร่ำร้องอยู่กองฟ้า

มโนภาพลำดับลับเลื่อนหาย

ภาพลูกชายที่ซัดก็เลื่อนพรา

หยาดเอ๋ยหยาดฝนหลังลงหลังคา

หยาดน้ำตาหยาดเลือดก็เหือดริน

ฝนหยุดแล้วลมสงัดกาตัดตึก

กลางป่าพญานาค้างพราวหนาวโศดหิน

ทหารหนุ่มคุ้มแดนป้องกันแผ่นดิน

ไม่อาจพิมพ์อักษรย่อ

บทกวีร่วมสมัย : 32

สาเหตุการขาดแรงงานในชนบทอีกประการหนึ่ง ที่ตัวภาพที่ได้เสนอไว้ คือความสุขสบายในทางวัตถุ ความศิวิไลซ์ของสังคมเมือง ทำให้แรงงานส่วนหนึ่งไม่หวนคืนชนบทเมื่อถึงฤดูกาลทำนา

บัลลอบจากไกล

หรือแม่มาลัย

จากผล

สงกรานต์เดือนห้า

ห้องหมู่บ้านนา

คณพวง

สิ่งหนึ่งสิ่งนั้น

หรือแม่จึงร้าง

จึงเลื่อน

เจ้าหมกเขาเถื่อน

ไปรษณีย์เร็ว

โครงงาน

มาลัยไม่ว้อ

บัวลอยไม่กือ

សិល្បា

หลงเพลินปลาช่า

หรือดีสโเกบาร์

ได้กัน

บทกวีร่วมสมัย : 18

คุณภาพของแรงงาน คือภาพที่มีความเห็นว่าชนาชาวนาไทยขาดคุณภาพ ก็นับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการร่นระบบการผลิตและการยังชีพของเกษตรกร โดยเฉพาะการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการและการวางแผนการใช้เทคโนโลยี และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการดำเนินการทางธุรกิจอย่างชาญฉลาด ทำให้ชาวนาชาวนาไร่ต้องอยู่ในสภาพเป็นเบี้ยล่างทางเศรษฐกิจ การยังคงประกอบอาชีพในลักษณะดั้งเดิมไม่รับรู้การเปลี่ยนแปลงและมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายไม่ตื่นร่นต่อสู้ในเชิงการแข่งขัน แต่มุ่งมั่นขยันหากินแต่เพียงอย่างเดียว คือภาพที่เห็นว่าไม่อาจช่วยให้ชาวนาชาวนาไร่มีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังตัวอย่างบทหรือกรอต่อไปนี้

<u>หันดูสิมือตา</u>	<u>ชุ่มเหงื่อล้าคือมือใคร</u>
<u>มีองามงมงานง่วน</u>	<u>ลำบากล้าก้นไทยไทย</u>
<u>ทนแล้งทนแดดลม</u>	<u>ทนทุกข์ทนร่นร่น</u>
<u>ตราครดรากร่นราไป</u>	<u>ไม่เปิดหูไม่ลืมตา</u>
<u>ดู... สิดูนั่น</u>	<u>ดูชนชั้นนากา</u>
<u>สุดเขื่อนนาคต</u>	<u>กำลังลดจนโรยรา</u>
<u>รอล้นในหยาดฝน</u>	<u>ผลิตผลรอรราคา</u>
<u>ชีพรอมรนา</u>	<u>ตายช้าตายทั้งเป็น</u>
	<u>บทกวีร่วมสมัย : 13</u>

คือภาพที่มีความเห็นว่า การที่เกษตรกรหรือชาวนาชาวนาไร่ ขาดคุณภาพไม่มีความรู้ความเข้าใจหรือแนวทางในการแก้ปัญหา เมื่อเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความยากจนเรื้อร่น ก็มักหาทางออกให้กับปัญหาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดปัญหาที่ซ้ำเติมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการหาทางออกโดยการหันไปเล่นการพนัน เล่นหวยใต้ดิน สลากกินแบ่งของรัฐบาลเพื่หวังรวยทางลัด แต่กลับทำให้ชาวนาต้องประสบกับภาวะการสูญเสียทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งทำให้ประสบภาวะยากจนยิ่ง

ซึ้งกว่าเดิม แนวคิดดังกล่าวได้ปรากฏในร้อยกรองจากหลากหลายบท เช่น "มนิฉัน" บางบทใน "นิราศประจักษ์" "อีแซวสหายทุ่ง" ดังตัวอย่าง

ทั้งเงาทุ่ง	ประจักษ์ทุ่งที่เคยหา
ด่อน้ำขาวแต่ละคำ	ไม่เลี้ยงใคร...
เอ๋ยแล้วไม่เลี้ยงใคร	
<u>หักเดียวเสียทุกต้น</u>	<u>แล้วเห็นพึ่งหวาย</u>
<u>เมื่อทานาไม่รวย</u>	<u>ก็จะเลือกว่าไร</u>
<u>ปลงศพแม่โพสพ</u>	<u>ประจักษ์สายกศัล</u>
<u>ปากก็เริ่มบ่นบ่น</u>	<u>ศาลเจ้าพ่อไพร</u>
ซูดซูดคลาศลาคำคืน	ว่าจนดินจนดึก
พอดาโหลลิลลิก	เห็นเลขว่าไร
<u>ครึ่งเริ่มประเดิมล่าง</u>	<u>มันออกข้างบนตลาด</u>
<u>ก็จึงหวังจึงวาด</u>	<u>ความหวังใหม่</u>
เจ้าดีที่บ่นกระดาน	อาจารย์มันด้นพันหมาก
เลขพิบอกริบาก	ซื้อหลายใบ
ทั้งบนดินได้ดิน	<u>กินเวียนอีกรอบ</u>
<u>มันเจียดเจียดพอชอบ</u>	<u>รอบต่อไป</u>
.....	
<u>มันกินโคคู่โอ</u>	<u>กินกระบือคู่แรง</u>
<u>ยังหวังถูกโฉลกแพง</u>	<u>ถอนทุนให้ได้</u>
<u>พอเลขลือคอกเกร่อ</u>	<u>เลขคอมพิวเตอร์ตั้งจำ</u>
<u>ก็เจ้าของที่นา</u>	<u>ไม่เข้าไย</u>
	คลื่นซัดฝั่งทราย : 38

6. ปัญหาการขาดการช่วยเหลือจากรัฐและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดิวกานท์ชี้ให้เห็นว่า
เท่าที่ผ่านมาในส่วนของรัฐยังมิได้มีบทบาทเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนต่อการพัฒนาการผลิตของชาวนาชาวไร่
อย่างแท้จริงโดยเฉพาะปัจจัยเกื้อหนุนบางประการที่รัฐสามารถดูแลจัดสรรและตอบสนองให้กับชาวนา
ชาวไร่ได้ เช่น การชลประทาน การประกันราคาข้าว การให้ความรู้ความเข้าใจในการเกษตรกรรม
ก็ไม่อาจดำเนินการได้อย่างทั่วถึงและยังเกิดผลอย่างจริงจัง ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

จำเริญกาลปัญหาชนบท

เกษตรกรรมทากินทั่วถิ่นคาม

แน่ะ... ทิดดอ้าทานหน้าตาก้าร้าน

"ช่วย ! บ่มีโครงการมันข้าใจ"

.....

กระตูกสันหลังเหลือติดเนื้อหนึ่ง

ราคาข้าวตกต่ำทุกวันนี้

ชาวนาเป็นเบี้ยล่างอย่างไรค่า

"เฮอะ ! ราคาประกันหน่วยงานรัฐ

มิเคยลดทุกซัชนสยาม

ประสบความขัดสนบนถิ่นไทย

ชลประทานกามหาทกสมัย

ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดู

.....

เพียงชีพยังเป็นอยู่ต่อสู่นี้

ยังไม่มีทางแก้ได้แน่ชัด

โรงสีกดราคาตามก้นด

สีช่องขัดหลายแท้นาเจ้านาย"

บทกวีร่วมสมัย : 56

โรงน้ำหนักขึ้นลงโรงความหวาน

สมาคม สหพันธ์... อันมีไว้

เท่าที่เขาต้องการเขาทำได้

กับอดไปไขว่คว้าทิศทางลม

บทกวีร่วมสมัย : 58

ในส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะผู้แทนราษฎร และบรรดานักการเมือง ดิวกานท์เห็นว่า
นอกจากจะมีได้พิทักษ์ผลประโยชน์ของชาวไร่ชาวนาแล้ว ยังให้การสนับสนุนและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
พ่อค้า นักธุรกิจ นายทุน อีกด้วย

ถามถึงผู้แทนราษฎร

"เฮ้ย ! ก็ท่านมีหุ้นกับพ่อค้า

ยามทุกข์ร้อนลาเลยไม่เห็นหน้า

คอยเหยียบบ่าชาวไร่ให้ติดดิน"

บทกวีร่วมสมัย : 99

ในการเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ นอกจากได้เสนอเกี่ยวกับปัญหาค่าครองชีพของ
ชาวนาชาวไร่แล้ว ดิวกานท์ได้กล่าวถึงปัญหาค่าครองชีพโดยทั่ว ๆ ไปอีกด้วย เช่น

แสนสมเพชเวทนาชีวิตร้าย

ทุกข์เพราะความไม่สิ้นหนี้มีมาก

ทุกข์เพราะชั่วผลผลิตออกเอ๋ย

ไว้อาตุรพทุศกวิโยคสมัย

ทุกข์ลำบากยากไร้กระไรเลย

ทุกข์เพราะปากท้องมนุษย์สุดเฉลย

ทุกข์ไม่เคยสร้างทุกข์ที่รุกราม

นิราศปรารภนา : 9

ถึงบ้านเบี้ยขาดเบี้ยบำรุงบ้าน

เบี้ยได้ถิ่นฐานเรือนไม่เย็นอิน

จึงอ่อนเปลี้ยเปลี้ยล่างกับบางบ้าน

แม้เบี้ยแผ่สภาพองคชนองใจ

อเสดานผูกเรือนกรบ่อนบั้น

โบนแต่ดอกเบี้ยระยลจรบดใบ

นายเงินกับแรงงานมานานเฒ

ก็เพียงผู้ยิ่งใหญ่ผู้ยิ่งใหญ่

นิราศปรารภนา : 14

ดิวกานท์มีความเห็นว่าการมีโรงรับจำนำ หรือสถานธนาพาลเป็นจำนวนมาก คือเครื่อง
บ่งชี้อย่างหนึ่งถึงภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ดังตัวอย่าง

ถึงโรงรับจำนำประจำย่าน

ก็นึกเห็นปัญหาตราพิศเคือง

เห็นพลุกพล่านลูกค้าที่หนาเนือง

ต้องปลดเปลื้องเปลื้องทรัพย์สินตกคาร

ก็ได้รับจากประชาชนประเทศ

ว่าสมเอยสมเพชเศรษฐกิจ

สะท้อนเศรษฐกิจที่ตกต่ำ

ไม่สมภาคพยานในแผ่นดิน

นิราศปรารภ : 28

จากการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจของดิวงานท์ ปุณณสูติ ผู้วิจัยพบว่า ดิวงานท์ มีความเห็นว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปแต่อย่างใด ความแตกต่าง ระหว่างคนรวยกับคนจน ยังเห็นได้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะชาวนาชาวไร่ ซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของ ประเทศมีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนและแร้นแค้น ทั้งนี้เพราะผลสืบเนื่องมาจากปัญหาเกี่ยวกับการผลิต ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ชาวนาชาวไร่ ต้องเผชิญกับความแปรปรวนของธรรมชาติ การเอาผิดเอาเปรียบ จากนายทุน และพ่อค้าคนกลาง ทั้งในด้านอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ราคาผลผลิตและวิธีการโรงงานรูปแบบ ต่าง ๆ โดยปราศจากการดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือ และพิทักษ์ผลประโยชน์อย่างจริงจังจากรัฐและหน่วยงาน ที่รับผิดชอบ ชาวนาสวนหนึ่งต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ทำกิน ต้องเช่าที่ทำกิน และประสบปัญหา การแบ่งสรรผลผลิตที่ไม่เป็นไปอย่างยุติธรรม การมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้เกิดภาวะ ผลิตเคื่องในการครองชีพ ชาวนาชาวไร่ส่วนหนึ่งจึงอพยพไปเผชิญชะตากรรมในเมืองหลวง บ้างก็ ประสบปัญหาอดซื้อแรงงานจากนายจ้าง บ้างก็อยู่ในสภาพตกงานไร้ที่อยู่อาศัยต้องขอทานเพื่อประทังชีพ ไปแต่ละวัน ซึ่งล้วนแต่เป็นสภาพที่เลวร้ายยิ่งกว่าสังคมชนบท ดิวงานท์เชื่อว่า วิธีการแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจดังกล่าว จะสามารถรักษาได้ด้วยวิธีการต่อไปนี้คือ

1. รัฐจะต้องมีสวัสดิการทางสังคมเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับชีวิตเกษตรกร และคนยากจน ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาลักษณะความเป็นอยู่ขึ้นพื้นฐานให้ดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่เพราะ การประกันราคาข้าวหรือพืชผลแต่เพียงอย่างเดียว ไม่อาจช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างแท้จริง

คนปลูกข้าวคือผู้ค้าขุโลก

โยทั้งทอดเขาอยู่อย่างแร้นแค้น

.....

โยปล่อยให้เขาโศกเป็นหมื่นแสน

โยกินแดนอุดมนี้กันดาร

.....

เมื่อเจ้ากิน เจ้ากลืนจนเต็มกล้ำ
ใจปรักษ์ราคาหน้าเคียวคราว

ต้องทดค่าแทนคุณของเมิดข้าว
แต่ชีพชาวนาพองเจ้าต้องปรักษ์
 หนึ่งทรายณนี้ : 84

2. ทุกฝ่ายในสังคมร่วมมือให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาละทิ้งความเป็นคนเห็นแก่ตัว ความมักได้
 ตีวาทน์เชื่อมั่นว่า การเสียสละของทุกฝ่ายด้วยความจริงใจและตั้งใจแก้ปัญหาย่างจริงจังจะก่อ
 ให้เกิดสันติและบรรเทาความเดือดร้อนต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะผู้นำจะต้องก่อปรด้วย
 มนุษยธรรม เมตตาธรรม และคุณธรรมของผู้นำที่ดี มีใจกระหายตนเป็นผู้เอาเปรียบหรือการหาการ
 สนับสนุนการเอาเปรียบ ถือโกงประชาชน

ใครเจ็บร้อนมิพ่นพักกระอักโอย
 ถามทำ ... คนดีศรีอยุธยา
 ใครจะหาทางรอดปลอดภัย
มีไหมมนุษยธรรมนำชีพชอบ
มีไหมเมตตาธรรมเป็นกำแพง
 ทุกข์ที่ทับบาทที่กรมหมท้อ
 แบ่งสาคินธุ์น่านโยบาย

ร้อยสังเวชเศรษฐกัยใครหิวโหย
 ใครถูกโอบยวิบากแด่นาแผ่นดิน
 เห็นไหมทุกข์เพื่อมนุษยไม่สุดสิ้น
 ชุบชีวินยากไร้ให้มีแรง
มีไหมรบอบยุติธรรมนำสืบแสง
 กิ่นไฟแห่งธรรมที่กล้ากราย
 ล้วนคอยรอคุณธรรมนำเผดฉาย
 ดับร้ายคลายร้อนอุราวม
 บทกรวีร่วมสมัย : 100

3. การแก้ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรง อันได้แก่การชุมนุมประท้วงเพื่อต่อรองของชาวไร่ชาวนา
 อาจนำไปสู่การรวมพลังเข้าต่อสู้ หากการปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ ตีวาทน์ได้แสดงความ
 เชื่อมั่นว่า หากทุกฝ่ายไม่ร่วมมือช่วยกันแก้ปัญหาด้วยวิธีการในข้อที่ 1 และ 2 ยังคงปล่อยให้สภาพการ
 เอารัดเอาเปรียบเกิดขึ้นในสังคม การแก้ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรงก็จักต้องเกิดขึ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยง

ที่นี้เมื่อภาวะของความอดทนต่อความไม่เป็นธรรมของชาวนาได้สิ้นสุดลง การตัดสินใจหาด้วยกำลังอาวุธและเลือดเนื้อก็จำเป็นเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามคำถามที่กล่าวดูเหมือนจะเห็นด้วยกับวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว

เพลงคนจนแห่ประท้วง
ขณะเพลงคนรวยขับประเลง
เป็นระเบิดเวลาว่างไว้
เสียงร่ำไห้แห่งระชาซึ่งระทม

กรชนรื้อนกระเหินแล้งหมดแรงคืน
ทั้งเพลงกามเพลงกินเย้ยยัทรพรม
รอเวลาเมื่อไรจะกลม
คือเป็นคมดาบกล้าที่นำกลัว
บทวิกรมสมัย : 25

ขณะที่ชาวนาน้ำตานหยด
จะกดขี่ซ้ำซ้ำซ้ำซ้ำ
ยิ่งขยายช่องว่างให้ห่างมาก
ยิ่งเอาเปรียบเหยียบย่ำกันร่ำไป
จะคอยเดี่ยวเกี่ยวดองเป็นกองทัพ
ควรร่วมเดี่ยวเกี่ยวข้าวคนละมือ

พ่อค้าชุดสูบลี้อดล้นเป็นต่อ
เขาหาได้ทุกข้อที่พอใจ
ประสานยาถึงแก้เกินแก้ไข
จะเกิดโพลามทุ่งพลังกระหือ
ออกเดี่ยวขับพาดกันละหรือ
ช่วยเชิดชื่อชาวนายกรฐาน...
บทวิกรมสมัย : 28

แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง

การเมืองการปกครอง เป็นการจัดระเบียบทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับมนุษย์ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกของการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยมีรัฐบาล หน่วยงาน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ เป็นองค์การที่ทำหน้าที่รับผิดชอบและสนองตอบเป้าหมายดังกล่าว

จากการศึกษาทฤษฎีการเมืองของดิวกานท์ บทมธุติ พบว่าเขาได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง การปกครองไว้ในหลายประเด็นดังนี้

1. นักการเมืองและผู้นำทางการเมือง ดิวกานท์มีความเห็นว่านักการเมืองส่วนใหญ่ขาดความจริงใจต่อประชาชน และอุดมการณ์แห่งตน ในช่วงก่อนการเลือกตั้งมักจะแสดงออกถึงการมีเมตตาริจิตที่ดีงาม ห่วงใย ประชาชน แต่หลังจากได้รับการเลือกตั้งกลับใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน ไม่สนใจที่จะปฏิบัติตนเป็นตัวแทนที่ดีของประชาชน

รบบาณ่วยฟ้ามมาเป็นคลื่น
 ชีวีรุษน้ำถูไม่ทันวาง
 ขึ้นบ้านกัโหว่ดั่งอีนางบวม
 ทานหักพอกักใครใครไม่ลืมเลือน
 เรียบกลึงเพิ่มจิตผลคนบ้านใกล้
 เลือกเบอร์ใดพรตใดเข้าใจกัน
 ถนนคลองเขื่อนน้ำทวนพวย
 ดะลยคำย้าชานนั้นแนบเนียน

ตกรายพันกระดานเป็นดวงต่าง
 "ท่านมาแล้ว" คนช่างลางบอกบนเรือน
 ตกรับไหวรวบชีวีวเป็น
 สั่งเด็กเลือนเหล้ายามาแจกปัน
 มาเชือดไก่ต้มส้มร่วมสังสรรค์
 ท่านยืนย่นสร้างวัดสร้างโรงเรียน
 นโยบายเร่งด่วนไม่พวนเพี้ยน
 หากไม่เพี้ยนพูดแล้วทาดิแท้จริง
 บทกวีร่วมสมัย : 44 - 45

เหมือนส่องทนายไม่เห็นหัว
 พ่อช้อดดอกตาลหนอก้านตอง

ข่าวว่าเป็นผักกั่วที่ในสภา
 ไปเป็นดอกทองโอบ ... เสียท่า

ผู้แทนของสันคนสำคัญของชาติ	นึกก็น่าอนาคเป็นหนักหนา
เลือกดีไม่ได้ร้ายที่ได้ไม่ดี	มันก็เป็นเช่นนี้กันหนา
ประโยชน์ชาติไม่รู้ประโยชน์กูได้รับ	คอยแต่จบบแต่จับสุดท้ายคนหนา
พวกนกสองหัวจั่วหลายดอก	ทั้งหัวตาหัวตอกมันฆ่าตา
อุดมการณ์ไม่มีได้คิดศรีสิ้นเสื่อม	พอทุบกระเพื่อมถูกยุบสภา
	หนึ่งทราบดี : 101

การที่มีผู้แทนราษฎร หรือนักการเมืองที่ไม่มีประสิทธิภาพ มีพฤติกรรมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน คดโกงทุจริตฉ้อฉล มีความเห็นว่าเป็นเพราะบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งส่วนใหญ่ มิได้เป็นบุคคล ที่ก่อปรด้วยความรู้ความสามารถและคุณธรรมเสมอไป แต่ได้ตำแหน่งทางการเมืองมาด้วยวิถีทางอันไม่ ชอบธรรมด้วยอำนาจอิทธิพล แลขบารมีทางการเงิน ดังนั้นเมื่อบุคคลเหล่านี้ มีโอกาสได้รับตำแหน่ง ทางการเมือง หรือหน้าที่อันสำคัญก็จะครอบงำผลประโยชน์อย่างเต็มที่

ผู้แทนราษฎร	ละครรัฐสภา
หาเสียงเสียงสุรา	มาเล่นเล่นเป็นผู้นำ
ยุคนี้สมัยนี้	เล่นละครอุปถัมภ์
การเมืองเหมือนสีดา	อำนาจทรัพย์สินแทรกกลืนบน
บาปใบ้สาทิบอด	จึงเห็นลอร์ดลักเหตุผล
ภัยพิบัติอิทธิพล	เข้าข่มคนให้ขลาดเกรง
การบุญเข้าบังหน้า	อวดประชาอยู่เฉยเฉย
อ้างคุณแก่ตัวเอง	เอาป้ายปักประกาศนาม
ความดีมีมาก	บริจาคแต่เงินงาม
เบื่องหลังแม่เลวทราม	ใครจะทราบวิสัยจริง
	บทกวีร่วมสมัย : 22

ติวกันท์ ได้แสดงความเห็นต่อไปอีกว่า สำหรับคนที่มีอุดมการณ์ไม่หวังจะเข้าไปทำงาน เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมอย่างแท้จริงนั้น หากปราศจากทรัพย์สินและพรรคพวกก็ยากที่จะประสบ ความสำเร็จผลที่ได้รับอาจกลายเป็นสิ่งตรงข้ามกับการกระทำ ด้วยอำนาจเงินสามารถพลิกผันให้คนเลว ได้รับความนิยมนยกย่องเป็นคนดีมีเกียรติในสังคม ในขณะที่คนดีอาจถูกมองเป็นคนเลวก็ได้ ติวกันท์ ได้กล่าวเตือนในลักษณะเห็บแถม ประชดประชันว่า

จนเจียมเสงี่ยมใจ

เป็นฐานเขาทอดพิง

แม้การศึกษาดี

พรรคดีนโยบาย

หวังชื่อจะหาญสู้

รักลาอาจลาเอียง

ผู้แทนราษฎร

ใครซื้อ, ใครตบตา

อย่าฝันใฝ่เลยชายหญิง

กระโดดผ่านประจันอายุ

ไม่มีเงินก็อย่าหมาย

ยอมฟ่ายพวกเขาร่วมเพียง

ก็แต่หมู่เขาขึ้นเชียง

ไม่เที่ยงแท้หรอกชีวา

ละครรัฐสภา

ใครชนะใจปวงชน

บทกวีร่วมสมัย : 57

ในส่วนของผู้บริหารการเมือง ติวกันท์มีความเห็นว่านอกจากจะขาดความจริงใจต่อประชาชน และอุดมการณ์แห่งตนแล้ว ในการบริหารราชการบ้านเมืองมักเห็นถึงผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง เป็นสำคัญ ใช้อำนาจหน้าที่ในทางราชการ แสวงหาผลประโยชน์และสร้างฐานอำนาจบารมี เพื่อการ เลือกตั้งในสมัยต่อไป ดังปรากฏในบทหรือกรองต่อไปนี้

เกิดดูชาติดูเช่นผู้เป็นใหญ่

ได้แต่รับแต่รู้อยู่เบื้องเบื้อง

บ้างเป็นเช่นเรามีได้เรื่อง

ว่ายังเยี่ยงยกย่อนซ่อนกล

ซ่อนเกมกฎเกณฑ์เป็นทีหนึ่ง

ได้พาดปะจ้ยแก้จน

จะพักเพลพักพอกินาไม่

สมัยหน้าสมัยไหนได้หายพัก

เกมดันเกมดึงซึ่งได้ผล

ได้เพิ่มอิทธิแห่งพลพรรค

หาโอกาสหาไว้ให้หนักหนักร

ประชาชนห้อมล้อมรักพ่อนักบุญ

คลื่นซัดฝั่งทราย : 8

ดิวงกนั้ได้ชี้ให้เห็นว่าการคอร์รัปชัน หูจริด โกงกินเป็นพฤติกรรมของนักการเมือง และผู้นำ
โดยทั่วไป เขาได้ประชิดเห็นแบบบรรดาหน้าการเมืองที่ยอมทนให้อยู่ภายใต้อำนาจเงินว่า

เพียงพอขอให้กูขาย

สืบหาอันใจเล้า

ขายสิทธิทุกทิศที่

ตกทุกข์แล้วชุกเข็ญ

ขายเกียรติอุดมการณ์

รับของรับใบสั่ง

นายเงินมันบังดับ

หุ่นยนต์ทุกตนตัว

ปลอมสายสพายพาด

เสียงบุญวาสนา

ขายอาวุธสงคราม

ขายชาติประชาชน

ขายแดนแผ่นดินอยู่

รักพอกรักพูนภัย

กำไรหลายแล้วกูเอา

กูไม่รู้กูไม่เห็น

ที่ชอกช้ำที่สาแค้น

เพราะเหตุขายมาหลายครั้ง

ขายวิญญาณทั้งชีวิตยัง

คอยรับใช้นายเหนือหัว

มันบ้าชาเช่นควายจ้าว

ก็ไม่ต่างในสภา

ขายเครื่องราชล่างอาชญา

ชะตาอันอยู่สืบสน

ยื้อนสงครามมาผาดน

อย่างเลวชาติอนาถใจ

ให้ศัตรูสู่อำตัย

แก่แผ่นดินมิไยดี

ขายทั่วทุกหัวระแหง	ขายตำแห่งขายเก้าอี้
สังคมนาฬหวิ	ก็ช่างสังคมนาฬหวิ
ขายลายสือลายเซ็น	โดยเส้นสนแห่งกลาเณ
เส้นตรงเส้นโค้ง	ไหนจะเด่นเท่าเส้นคด
<u>ขายจรรยาบรรณปิด</u>	<u>ความถูกต้องที่ปรากฏ</u>
<u>ขายปิตุสถานพจน์</u>	<u>ที่เคยจะพำนักเพ็ญ</u>
ขายกันทุกโอกาส	เมื่อโอกาสอำนวยเห็น
ทุกกิจทุกการเป็น	เส้นทางด้านธานี
เพียงขอให้ถูกรวย	ด้วยการขายในวันนี้
ถูกไทยในอัปรีดิ์	มีหรือที่จะไม่ขาย
	หนังสือหมายเลข : 129 - 130

ด้วยเหตุที่นักการเมืองมีความเห็นแก่ตัวทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงเห็นแก่พวกพ้องบริวารมากกว่าเห็นแก่ความถูกต้องและประโยชน์สุขของส่วนรวม ได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น รัฐบาลที่จึงเห็นว่าความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงของรัฐจักบังเกิดขึ้นได้ ต้องมีผู้นำที่มีนโยบายการบริหารที่ดี มีรัฐสภาที่มั่นคง และมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดแล้ว ยังจะต้องปราศจากนักการเมืองที่ทุจริต ปราศจากความไม่เป็นธรรม และความไม่เสมอภาคในสังคม

รัฐใดรัฐกอปรด้วย	รัฐบุรุษ
รัฐประชาสนกุต-	เลิศล้ำ
รัฐสภามุท-	ธานี
รัฐธรรมนูญดี	อะเค่ออักโข
มนตรีนะชาติดี	เฉดใส ชีพ
มนมิตเมามุตรโคตร	คู่กล้า

มน เทียบกรรขท่อมไทย	เสมอเกิน
มน ดร.เสกทิ.เศษสร้าง	ปัดสิ้นรังควาน
ดรี ทวารสว่างแล้ว	ชาลา
ดรี รัตนรังศรีทศา	เพียงไว้
ดรี คูลประหัดสา-	มานัยสยบ ยอบเนอ
ดรี ลึกษาเปียวไซ	ชอดซี่ความเสียม
หนึ่งทรายณิ : 51	

ในการวิจารณ์พฤติกรรมของผู้นำทางการเมือง ผู้วิจัยได้พบว่า ดิวกานท์ไม่เลือกมาสู่รัฐบาล สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทั้งในแง่ของพฤติกรรมส่วนตัวและคณะรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการแต่งตั้ง โดยเข้าดำรงตำแหน่งติดต่อกันเป็นเวลา 8 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 - 2531 ดิวกานท์มีความเห็นต่อนักการเมืองผู้ที่ไม่เหมาะสมกับเป็นผู้นำรัฐบาล เพราะไม่สามารถบริหารประเทศให้บังเกิดความพาสักได้ ป่านเมืองประสบปัญหามากมาย ชำรุดการ นักการเมืองต่างกอบโกยผลประโยชน์ ยานาจาในการบริหารประเทศถูกผูกขาดโดยกลุ่มอำนาจทหาร ดิวกานท์ ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นเรื่องราวดังกล่าวไว้ในบทร้อยกรอง เป็นจำนวนถึง 7 บทด้วยกัน คือ "เทวดา" "ดีแตก" "หายา" "ศรีอยุธยา..เอ๋ย" "ปีแล้วปีเล่า" "หลง" และ "แต่...ท่านสุภาพบุรุษ"

บทร้อยกรองชื่อ "เทวดา" เขียนขึ้นในเดือนสิงหาคม 2529 หลังจากเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ในวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ซึ่งผลจากการจัดตั้งรัฐบาลครั้งนั้น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ยังคงได้รับการยอมรับให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยการแต่งตั้งภายใต้ความเห็นชอบของบรรดาพรรค ร่วมรัฐบาล ร้อยกรองบทนี้กล่าวถึงบรรดาผู้แทนราษฎร นักการเมือง หลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้น ต่างก็ต้องมาประชุมกันเพื่อรวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาลและเลือกสรรบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดิวกานท์ได้กำหนดให้ "เทวดา" เป็นสัญลักษณ์ของนักการเมือง ผู้แทนราษฎรที่มาจากท้องถิ่นต่าง ๆ กัน ดังนี้

ปางหัน	บรรดาเทพเจ้าน้อยใหญ่
ด้วยฤทธิจักรวรรโล	มุ่งไน้โตไกรลาสศิริ
<u>เทพแห่งดินดำดินมาดำดำ</u>	<u>เทพแห่งน้ำมดน้ำมาเรวรี</u>
<u>เทพแห่งลมลอยลมมาทันที</u>	<u>เทพแห่งไฟบุรีไฟรังสีลา</u>
<u>เทพแห่งฟ้าแห่งภูอิทธิพล</u>	<u>เทพแห่งทุ่งมณฑลอนาภา</u>
<u>เทพแห่งศาลโพธิ์ไตรพรพนา</u>	<u>เทพแห่งพาราณสวกพกวพรค</u>
พร้อมหน้าเปื่องหน้าดิวิรูป	จุดชุมเทียนชวาลสมานสมัค
เข้าชื่อรอมชอมพร้อมพรัก	เลือกผู้เป็นหลักเทวฤทธิ
เมื่อนั้น	<u>พระมูคยะเทษยันทรังสิทธิ</u>
<u>ขึ้นแท่นสถาปนาณกมิต</u>	<u>ยืมนิดอย่างสงวนท่าที</u>
ยื่นหัตถ์รับรักหมากหอม	พร้อมกระเข้าบุปผาลดาศรี
ส้าเทพศรัทธาสุดดี	อิงมีอิงคยึงอิงอล
	หนังสือรวมนี้ : 117 - 118

ข้อความที่ว่า "พระมูคยะเทษยันทรังสิทธิ..." และ "ยืมนิดอย่างสงวนท่าที" เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หมายถึงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

นทร้อยกรองดังกล่าว นอกจากจะได้สะท้อนภาพการรับตำแหน่งทางการเมืองของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์แล้ว ยังได้สะท้อนปัญหาความขัดแย้งภายในรัฐบาล อันเป็นผลมาจากความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ทางการเมืองอีกด้วย

ตัวกานท์ไม่เห็นด้วยกับการดำรงตำแหน่งของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เขาเห็นว่าขาดบุคลิกภาพผู้นำ และไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาบ้านเมืองแต่อย่างใด ประชาชนยังคงเดือดร้อน คนชวยังคงความยิ่งใหญ่ วารสารรอบบ้าน ฉบับวันที่ 20 กันยายน 2530 ได้ตีพิมพ์ร้อยกรองของเขาชื่อว่า "ดีแตก" วิจารย์พฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้

บ้านนี้เมืองนี้ดีนัก

บทกวีร่อนโรได้แคะ

บ้านนี้เมืองนี้ดีล้ำ

ผู้หนึ่งครองฉันทงาเงอย

.....

บ้านนี้เมืองนี้ดีเหลือ

แก่งแพะกระด่ายตื่นตูม

บ้านนี้เมืองนี้ดีกว่า

ดีแก่งแย่งดีหนีเลว

บ้านนี้เมืองนี้ดีดี

พุทธะแตกแห่ล่าเห่าตื่น

ผู้หลักผู้ใหญ่ก็แบะ

แหะแหะยิ้มเพลงเลอะเทอะ

ผู้นำไปเบื่องเบื่องเปรอะ

ชื่อเซอะจันสากลากจุง

.....

แรดเลื่อกรดิงช้างงูม

แปลกภูมิสมัยไฟเปลว

ดีมาดีชมลัมเหลว

ปากเหวทุบร้ายปายป็น

มากมีสำนักหลากดิล

ยุคโศตโหดหิน-กินเมือง

หนึ่งทราชมณี : 101 - 102

นอกจากนั้นตัวกานท์ยังเห็นว่าพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ บริหารบ้านเมืองโดยเห็นแก่พวกพ้อง หมู่คณะ คือกลุ่มอำนาจทหารด้วยกันมากกว่าพวกอื่น ฝ่ายอื่น แนวคิดดังกล่าวปรากฏชัดเจนในบท ร้อยกรองชื่อ "ทนายท" ซึ่งได้ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ประชากร ฉบับวันที่ 1 เมษายน 2530 หลังจาก ที่ได้เข้าเป็นผู้บริหาร และได้รับการปรับเปลี่ยนโยกย้ายตำแหน่งของเหล่าผู้นำทหาร ซึ่งตัวกานท์ เห็นว่าบุคคลผู้อยู่เบื้องหลังก็คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

สืบทอดเทือกเถาเป็นทอดแถว

เชื้ออิทธิปัตตาตัวร้าย

ข้าคนเดียวคนดีแห่งศรีอยุธยา

เวียนนั่งตั้งหมู่ขุนไครว

ล้วนแล้วหลากเหลือแต่เชื้อสาย

กระหายอำนาจจันดดา

กำลังสูงสุดอยู่ที่ข้า

ทักท้วงศรัทธาว่าทวมโศก

กลอธรรมกตธรรมตำหนิต
อ้างต้องรับผิดชอบอยู่ร่ำไป

กลุ่บทบปรัชญาสาไทย
คล้ายใครไม่คิดเห็น เช่นตน
หนึ่งทรายณนี้ : 125

และยังได้สะท้อนถึงสภาพกึ่งเผด็จการในรัฐบาลชุดดังกล่าว และการพยายามกุมอำนาจไว้
เพียงผู้เดียว และสืบทอดให้กับบุคคลในกลุ่มพวกพ้องของตน ที่เห็นว่าเหมาะสม

สุดทางที่ตำแหน่งนั้นแหละ
ต้นหนแห่งรัฐนาวา

ใครและใครก็รู้รู้ว่า
ต้องมาจากไหนในวันนี้ ฯ
หนึ่งทรายณนี้ : 86

ตีความที่มีความเห็นผู้นำรัฐบาลท่านนี้เป็นคนหลงอำนาจ วาสนา ลาภยศ สุข และสรรเสริญ
อันเกิดจากบารมีทางการเมือง โอกาสที่จะลงจากอำนาจทางการเมืองอย่างง่ายดายจึงเป็นสิ่งที่เกิด
ขึ้นได้ยาก เขาจึงได้พยายามเรียกร้องให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ลาออกจากตำแหน่งเพื่อเปิดโอกาส
ให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปบริหารประเทศ

"อยุธยาไม่
คนดีที่รำลึก
คนหนึ่งไม่ยอมหนี
โสมมที่สมมุติ
คนแก่ไม่ยอมแก่
เกษมเงินดั่งชัย
สูญสิ้นซึ่งอำนาจ
กระเหี้ยนกระหือรือ

ไว้คนดี" หันจริงหรือ
คือผู้ใดในอยุธยา
เก้าอี้เก่าจนขาด
พูดให้เห็นมีวันไหน
ยากแค้นอย่างพิ้นใจ
หยัดกระสันกระษัณหรือ
ยังมุ่งมาดไม่วางมือ
จะยื้อยุดอยุธยา

อยุธยาไม่
กลัวจะขาดแคลน

ไว้คนดี-ที่ทดแทน
แด่ชราตายคาเมือง
คลื่นซัดฝั่งทราย : 19

ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2531 ท่ามกลางความไม่คาดฝันของหลายฝ่าย พลเอกเปรม- ติณสูลานนท์ ได้ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งทางการเมือง ด้วยความสมัครใจ ดิวกานท์ได้แต่งบท ร้อยกรองชื่อว่า "แต่...ท่านสุภาพบุรุษ" เป็นการชื่นชม พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในฐานะเป็น วีรบุรุษ ผู้เอาชนะใจตนเองได้ ดังบทประพันธ์ ต่อไปนี้

ชนะโลกชนะลามลึกการะ
ชนะโกรธเกรี้ยวกราดปรหลาดนิก
ชนะหลงปลงปลิดจิตว่างเปล่า
ชนะเท่าชนะเงิบเบเรียมพานพวง
แต่ความเป็นสุภาพบุรุษที่สดชื่น
คู่ปลอญวางวางเงาเบาสบาย
ว่าจะรู้สละลยวางบ้าง
ละอำนาจบาตรใหญ่เพาโกเป็น

ชนะใจตนชนะปัจเจก
ชนะศึกในไล่ศึกในทรวง
ชนะใดไหนเล่าจักใหญ่หลวง
ชนะช่วงโอกาสกล้าชายชาติวี
ใครคนหนึ่งคนนั้นผู้ก้มผาย
เหมือนเท้าทายทายาที่ผู้ยัดยืม
เพื่อสู่ทางเจริญจะราบรื่น
แล้วดำรงมั่นมีมาหา - ประชาชน
หนึ่งทรายยมิ : 131

จากการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของดิวกานท์ ที่มีต่อการเมืองและผู้นำทางการเมือง พบว่า ดิวกานท์ไม่เลื่อมใส ศรัทธา นักการเมือง ทั้งนี้เพราะเขาเห็นว่านักการเมืองส่วนใหญ่ ขาดความจริงใจต่อประชาชนและอุดมการณ์ ขาดคุณธรรมของการเป็นผู้นำ

2. การเลือกตั้งและพรรคการเมือง ดิวกานท์มีความเห็นว่าการเลือกตั้งและระบบพรรค การเมืองของประเทศไทยยังมิใช่สิ่งแสดงความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะมีผลประโยชน์

เป็นปัจจัยกำหนดที่สำคัญ โดยเฉพาะการเลือกตั้ง ตัวกำหนดได้ชี้ให้เห็นว่าขาดความบริสุทธิ์ยุติธรรม
เต็มไปด้วยกลโกงต่าง ๆ เช่น การซื้อเสียงขาดสิทธิ การให้อามิสแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบ
เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การใช้อิทธิพลเข้ามายุ่งยุดคดโกง ประชามติโดยเฉพาะการซื้อเสียงขายสิทธิ์
ได้กลายเป็นปัญหาสำคัญของการเลือกตั้ง และการพัฒนาระบบประชาธิปไตย บริหารปกครองที่ได้เสนอ
แนวคิดดังกล่าวไว้ค่อนข้างชัดเจนได้แก่ "ประเทศอนาถา" "ละครหน้าครา" "เจ้ากระต่ายจ้อย"
"แต่ผู้ปลดตชพาย" เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

ยุคความผันฟ้าให้ใครก็พ้นฟ้า	เล่นละครตบตาประชาธิปไตย
มากมือถืออควาย เชือกตชพายเป็นพวง	ลากจูงจุมูกกลางลวงมาเปลี่ยนไกล
ซื้อกลุ่มอุ้มหีบหน่วยพิทักษ์รับกลาง	ได้เปอร์เซนต์ประสงค์กันสยจิตสยใจ
มุ่งปริมาณไม่ต้องการคุณภาพ	เสสิสิทธิ์ถูกสาปราวกับบอนไซ
นักเลงหัวขะแนจอมแผนเป็นพา	บ้างชูบ้างก็มากันไม่เลือกว่าใคร
อ้ายผู้พิทักษ์ก็สาละอามิส	ผู้หนึ่งเมืองเรื่องฤทธิ์เยี่ยงกลับไหล
เงินพาดเป็นพ่อนมันอ่วมอ่อนใจยิ่ง	จนที่สุดชีพมันก็ต้องแพ้ไฟ
	หนึ่งทรายหมื่น : 115

ถือขันขอเศษเปีย	บุบแบน
ง่ายกว่าขอคชแน	เลือกตั้ง
บุญคุ้มกับคุ้มแผน	ทุกภาค
บุญพรรคบุญพวกพลัง	พลาดแพ้บุญ
เขาชนเขาเสียงอิทธิ	พลพาล
ขุนทาสไว้เป็นฐาน	ต่ำได้

3. สภาพโดยทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือภาพที่มีความเห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย มิได้พัฒนาไปเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะนอกจากจะเป็นเพราะระบบทางการเมืองตกอยู่ใต้อำนาจทางการเงิน และผลประโยชน์เป็นสำคัญ อีกทั้งปัญหาความยากจนพื้นฐานของประชาชนในประเทศแล้ว การปฏิวัติ รัฐประหาร หรือการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อยึดอำนาจรัฐบาล ก็นับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

ขวานทองส่องเพริศพรเจิดหล้าดาโลก
ตะวันรุ่งขึ้นเรืองตะวันเหลืองสลับสลับ
กระเบื้องเพื่องปูลงน้าได้น้อยจมดิ่ง
บัดเดี้ยวดังปึงเปรี๊ยะเสียงงอสน่บาด
ครึ่งสุริยตรีสุภาสร่มเงาไม้สวยสด
เกิดดับภาพผันมหัศจรรย์ปริศนา
ว่าหมอกต่างำชาติเมฆอุบาทว์งำเมือง
แม่ธรณีคือกแม่อุทกสขท่อน
กิเลสเหนียวเหนอหนาววิชชาทรชน
มิใช่เทศกาลรัฐประหารปฏิวัติ
อันลมนพวิปริตมาเกิดพิศฤดู
ไฉ่สายรักถักรุ่งเมื่อรุ่งเรืองเรืองริ
เห็นอึดตาเต็มตาเห็นดักตาเต็มแผ่นดิน
ห้าสิบสี่ปีลา-ห้าสิบห้าปีแล้ว

ดาวประจำเสวยโชคประชาธิปไตยสรวย
เป็นอาเพศชมพูขมิ้วเมื่อดาวโจรเพ่นพ่าน
แผ่นดินเรือเสือสิงห์กรรขิงแรดเริงร่า
ไฉ่วันตณกรรดาชดกลิ้งกลาดกลางลาน
ก็แผ่ความงามงดปลดปลิดพิษภัยพาล
เป็นคำถามคำท้าผากทุกชีวาวิญญาน
ภูตฟ้องตองเหลืองเมื่อไรจะเปลื้องลมนพรัตน
พระวาโยโยกย่อนอัคคีร้อนช่วยเพาพลาญ
อกุศลสืบสนบสนันภูสงสาร
ถาจะเยียดจะมัดให้ต้องจัดเทศกาล
บ่มอัยบยศอดสุลบทสู่ทั้งจักรวาล
จะคอยมิดสัญญียายอยกโลกบาล
เห็นกลรกงกลกินเห็นโหดหินหักทนาย
สับทงกนกเด้าแมวยังกกแก้วรัตติกาล
นึ่งทรายณนี้ : 122 - 123

จากบทหรือกรอียดดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นอุปสรรคของพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยของเมืองไทยได้ค่อนข้างชัดเจนจะเห็นว่า คำว่า "เทศบาล" โดยปกติใช้เรียก ช่วงเวลา, คราว, สมัย ที่กำหนดจัดงานประเพณีหรือกิจกรรมที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง การที่ตีความที่ นำมาใช้ในข้อความที่ว่า "... เทศกาลรัฐประหารปฏิวัติ ภาวะเยียดยัดให้ต้องจัดเทศบาล" ได้สะท้อนให้เห็นว่าการเมืองไทยถือว่าการปฏิวัติรัฐประหารเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และถึงว่าสมัยของการเกิดจตุสดมภ์กับงานประเพณี ดังนั้นผู้ใดก่อการดังกล่าวในเวลาที่มีเซ "เทศบาล" นอกจากจะแสดงถึงการไม่ยอมรับในวัฒนธรรมการสืบทอดอำนาจทางการเมือง ของบรรดาผู้นำแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงความเป็น "ปรปักษ์" กับผู้มีอำนาจในขณะนั้นด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าวตีความที่ จึงเห็นว่าแม้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยจะผ่านมาเป็นเวลาถึง 55 ปีแล้ว แต่มิได้เกิดพัฒนาการแต่อย่างใดเลย อำนาจในการปกครองประเทศยังมิได้ดำเนินไปตามครรลองของประชาธิปไตย จากข้อความที่ว่า "ห้าสับสปล่า ห้าสับห้าแปแล้ว สับหงนกเด้าแมว ยังกกแก้วรัตติกาล" คำว่า "นกเด้าแมว" จึงน่าจะหมายถึงผู้นำทางการเมืองที่ได้อำนาจรัฐมาด้วยวิธีที่ไม่ชอบด้วยหลักประชาธิปไตย ส่วน "แก้ว" ซึ่งเป็นของมีค่าจะหมายถึงอำนาจในการปกครองบ้านเมือง ก็คืออำนาจอธิปไตยนั่นเอง

ในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยตีความที่ได้แสดงออกอย่างชัดเจน ถึงความชื่นชมในวีรชนผู้เสียสละเลือดเนื้อเพื่อประชาธิปไตย ดังคำประพันธ์ที่ว่า

วาทองพราหมพราดูล

ผู้ก่อบกิจชีวิตพลี

เป็นมันคงอสงไขย

เอ๋ย... ลอยลับ

เป็นลูกประชามวลชน

ผู้เอื้อเกื้อกุลแก่โลกีย์

เพื่ออิสริย์อันยิ่งใหญ่

วิหคนกพรได้ชมเอย

ตายแล้วให้กลับมาเกิดใหม่

เป็นตัวตนอธิปไตย

เลือกรักเสรีบริสุทธิ์
พิชิตฐานานนท์

ยังโลกมนุษย์ให้สดใส
ให้ดลให้ได้ตั้งใจเอย
สร้อยสันติภาพ : 96

จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นนักต่อสู้เพื่อมวลชน คนหนึ่งที่ ดิวภาพที่ ชื่นชม และยกย่อง

นักสู้แห่งภูเขา
สองเมืองให้เรืองโร
หนองกุ้งทุ่งหัวนา
นาตักดินาตรอง

ผู้ฟันฝ่าจุดเปลวไฟ
ทิ้งสองไพรให้เรืองรอง
จยพลิกนาคจากลบทอง
เป็นนาข้าวของชาวนา
บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 78

นอกจากนั้นดิ้วภาพที่ ก็ยังได้แสดงความดีใจเห็นต่อการสืบสานเจตนารมณ์ของวีรชน
ในคนรุ่นต่อ ๆ มาอีกด้วยว่าบ้างก็สืบทอด บ้างก็ทำลาย และบ้างก็ฉวยโอกาสสร้างผลประโยชน์
ผลงานให้กับตนเอง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เสรีภาพทาบท้อง
เมื่อหนุ่มสาวระเนน
ตราบเลือดใช้โคลนเลน
ราลิกนิกแล้วก้ม
วันหนึ่งเดินผ่านเนื้อ
ใครมอดใครแมงกิน
ใครร้อยสุมาสินทร์
ใครเอ๋ยใครร้องไห้

ทุ่งพระเมรุ
ร่างล้ม
ดาวโลก นาคอ
กราบผู้พลีสมัย
นาดิน
กัดไม้
มาต่อพวงเอย
หม่นฟ้าดาดหนาว

ก้าวต่อแผ่นี่เพื่อน	จงดู
โครงการฉายชู	ชื่ออ้าง
เอาเกียรติยศ	ไปเสพ เสวยแฮ
หนคิดใครเล่าต่าง	เจ็บแค้นแทนใคร
	บันทึกแห่งด้วยหทัย : 71

จากการศึกษาความคิดเห็นทางการเมืองของตัวงานที่ ที่มีต่อพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตัวงานที่เห็นว่าระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทย ยังมิได้พัฒนาไปเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะปัจจัยหลายประการเป็นต้นว่า คุณภาพของนักการเมือง พรรคการเมือง ปัญหาพื้นฐานของประเทศ การปฏิวัติ รัฐประหารของกลุ่มอำนาจทหาร อย่างไรก็ตาม ตัวงานที่ได้แสดงถึงความชื่นชมในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และเหล่าวีรชนที่ต่อสู้เพื่ออิสรภาพของมวลชนและอำนาจอธิปไตยของประเทศ

4. รัฐบาล เป็นตัวแทนสังคมโดยรวม รัฐบาลมีหน้าที่ในการปกครองและบังคับบัญชาการปฏิบัติตามกฎหมาย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นหลัก

ตัวงานที่เห็นว่าส่วนหนึ่งของรัฐบาล ก็คือนักการเมือง เมื่อนักการเมืองขาดคุณธรรมระบบพรรคการเมืองเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของพรรคและพวกพ้องเป็นสำคัญ รัฐบาลที่ถูกจัดตั้งขึ้นจึงอาจมิใช่รัฐบาลที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ และประชาชนอย่างแท้จริง ปัญหาในการบริหารประเทศในด้านต่าง ๆ จึงเกิดตามมา ตัวงานที่ ปทุมสูติ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐบาลไว้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 รัฐบาลไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ ตัวงานที่มีความเห็นว่ารัฐบาลตลอดจนผู้ใช้อำนาจเกี่ยวข้องในสภราชการต่าง ๆ ยังไม่สามารถบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่สังคมและประเทศชาติได้ โดยเฉพาะในแง่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รัฐบาลยังไม่อาจควบคุมให้ผู้นับพระเบญจวินัยที่ตั้งงามได้ ประกอบกับฝ่ายรัฐบาลยังขาดการดูแล ความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างทั่วถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงมักใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนและพวกพ้อง

ชมแข่งวิ่งแกว่ประชาชน ความไม่เป็นธรรมจึงเกิดขึ้นในสังคม เช่นการจับกุมบุคคลผู้ไม่กระทำความผิด
กฎหมายมาลงโทษและพยายามใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น ชี้นิ้วผู้ต้องหาเพื่อให้รับสารภาพ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

คนดีก็ไล่ล่าถูกผลาญพร่า

ราษฎรเป็นผักปลาราคาต่ำ

คนไม่ก่อกรรมกลับต้องรับกรรม

ยุติธรรมอยู่ไหน ... ไร้มี

บทกวีร่วมสมัย : 101

สมคบอิทธิพลฉ้อ

ฮ้ายเจ้าสัวตัวกลั่นทุ้ง

ฮ้ายกาเกี๋ยเขียวเขียวลากพง

ปลงใจรู้เห็นเป็นกบั้ง

บั้งทัญญูตีหยามหยาม

แผ่งตราบระยาเขื่องเปื่องหลัง

ม้าแพะทูก เข็มเป็นคราวครึ่ง

จ้าวควายฮ้ายจังกเป็นง...

คลื่นซัดฝั่งทราย : 15

ดูจากที่ได้ชี้ให้เห็นว่าความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ ความไม่ตั้งใจจริง
ที่จะพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของประเทศชาติของรัฐบาล ได้ก่อให้เกิดปัญหาความไม่ชอบธรรม
ขึ้นในทุกวงการ ทั้งนี้เพราะการขาดการดูแลสอดส่องอย่างทั่วถึง ดังเช่น ความไม่เป็นธรรมใน
การเก็บภาษี

ดูราสรรพากรเก็บภาษี

เก็บถ้วนเก็บถี่หรือทิ้งเกลื่อน

ที่ลงทุนลงดาฝ่าเพื่อน

เป็นกลเจื่อนเหตุใดสงสัยนัก

ที่ควรจะไม่ผ่อนไม่ผ่อนปรน

ที่ควรจะไม่ผ่อนไม่ประจักษ์

กาแพงสูงต่ำหาอีกยัก

คือกาพิศลับลักษณะหากสังคม

คลื่นซัดฝั่งทราย : 13

ความไม่เป็นธรรมในระบอบราชการ

ตราชฎีธรรมในความหวัง	ก็ตรึงมึงเยี่ยงมึงช้างซ้ายขวา
สุดแต่ช้างโหนดพวงถ่วงอัตรา	ลากพลงหนักหนาไม่กว่ากัน
สุจริตกิจจาต้องฝ่าเพื่อ	แม้ถูกทั้งถูกก็ถือเหลือกลิ่น
ก็สะกดสะขังดินแดน	เพื่อชี้วันยอมมาให้ร้ายวะ
	คลื่นขัดฝั่งทราย : 17

นอกจากนั้นความไม่มีประสิทธิภาพของอำนาจรัฐ ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมให้ลุ่สว่าง
ไปได้ ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่หรือผู้รักษากฎหมายเป็นผู้กระทำเสียเอง หรือคอยให้การสนับสนุน ดังเช่น
กรณีปัญหาโสเภณี

แต่งงานหนักหักนี้ยวันนี้	ร่างที่พลีใจที่เพี้ยนเปลี่ยนเปล้า
<u>ฝูงเหลือบเขมือบลูกมรมเอา</u>	<u>แมงดาแม่เจ้าถึงโรงพัก</u>
ห้วงทะเลสุจริตไม่เคยแห้ง	นาวาแห่งท้องทะเลเราไร้หลัก
มรสุมคลื่นลมโถมทัก	ใครจู้กรู้ปริศนาชะตากรรม
	คลื่นขัดฝั่งทราย : 23

ความไม่สะดวกในการใช้บริการของรัฐ โดยเฉพาะบริการในด้านสาธารณสุขโรคก็เป็น
เครื่องบ่งชี้ถึงความไม่มีประสิทธิภาพของรัฐในอีกประเด็นหนึ่ง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

อีกเกลื่อนกล่นหนทางร้างรก	ตกทุกข์ได้เชือดฉลาดล่า
ได้เจ็บเจ็บป่วยด้วยกรากกร่า	หวังน้ำใจแพทย์พยาบาล

เห็นบาบัตปัดเป่าแล้วเจ้าข้า
ขาดแคลนแต่บัดนี้ประมาณ

ล่าช้าติดขัดเสียทุกด้าน
บริการราชการหย่อนยานนัก
คลื่นขัดฝักราช : 9

ความใช้คุกคามลามเชย
ที่ซึ่งพึ่งพาปราณี
จรรยาแพทย์รัฐขัดสน
เพื่อเลือดเลือดเหือดตายซัก

ล่าเคียวเชยชุกทุกที
บ้านนี้เมืองนี้แสงนัย
พวงผลล้นคณนวงหนัก
กระอักเลือดแล้วนราดูล
หนึ่งทราชมณี : 119

เข้าคิวขอบัตรนาราคาญคิด
ระบบพรรคระบบพวกสะดวกจร
ที่ป่วยหนักพักโรงพยาบาล
รอดตรวจรักษาทอดอาลัย

อภิสิทธิ์มาส่งยังได้ก่อน
ราษฎรธรรมดาเข้าต่อไป
บริการแพทย์ก็มีพอใช้
ตั้งรอชีพดักข่มลายลาญ
บทวีรร่วมสมัย : 112

4.2 รัฐบาลขาดเป้าหมายที่ชัดเจนและขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาประเทศ ดิวกานท์
มีความเห็นว่ารัฐบาลภายใต้การนำของผู้นำในแต่ละยุคสมัยขาดการประสานงานในทิศทางหรือเป้าหมาย
ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่มักมุ่งพัฒนาสังคมเมืองมากกว่าชนบท จนทำให้เมืองกับชนบทเกิด
ความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

เห็นสังคมวันนี้ใหม่พื้น้อง
มองให้ไกลนึกให้กว้างอย่างพิริว

ยังมีช่องว่างรอบปะต่อติด
ไซ่เพียงคิดแต่แค่เห็นแก่ตัว

เมืองกับป่าถูกแยกความแตกต่าง
 แม้ไม่เท่าเทียมสมให้ชมชั่ว
 วน ! นายเกื่อนอยู่ป่าจนพอสี
 แร้นแค้นทานาไร่ไร่กาหลัง
 นั้น ! นายเมืองอยู่เมืองเบรื่องปริญา
 มีความหวังจุดหมายเป็นนายคน
คนหนึ่งอยู่กรรทอมชอมชอโย
หนึ่งนอนเห็นหนาวร้างแรงลม
หนึ่งได้โผิงพอนาหว่น
หนึ่งทำงานกลางแดดแผดร้อนกาย
หนึ่งจับเสียงจอบเอาแรงเข้าทุ่ม
หนึ่งพักผ่อนรับลมร่มสขเก
หนึ่งกินแกงเลี้ยงบวบเบมชอก
หนึ่งดื่มเหล้าหัวหนองคลองดูนา
หนึ่งมีเหล้าโรงแกลัมส้มชะม
 หนึ่งรินบรันดีจากแดนไกล

 นึกให้กว้างมองๆที่ไกลไปกว่านี้
ใจเพียงเห็นเห็นจอย่างจอมปลอม
จะชาวเมืองชาวป่าถ้าจะคิด
ชาติอยู่ได้ด้วยชนพลหลัง

รอกการสร้างเสริมชอมอยู่พร้อมทั่ว
 ก้าวชั่วรอช้าให้ชิงช้า
 อนาคตอย่างดีกระดุกสันหลัง
 มีความหวังชีวิตที่มีคน
 กะอนาคตไกลในเหตุผล
 นิ่งแท่นบนเก้าอี้กรทรวงกรม
คนหนึ่งอยู่ตึกโตโตโก้สุขสม
หนึ่งท่มพ่นพ่นอุ่นสบาย
หนึ่งช้อนเลี้ยงหาจนหาหาย
หนึ่งอยู่กายยื่อพิสซึ่งติดแอร์
หนึ่งกดปุ่มคอมพิวเตอร์ดีกว่าแพ
หนึ่งโหลดแลชายหาตักยา
หนึ่งสะเต็กได้กรอกชอกอ้า
หนึ่งปรยาตันกลั่นแล้วทันใจ
 ล้อมวงท่ามลานหน้าอัฒาชัย
 สนุกในคลับบาร์กัดตาการ

สังคมมือเราต้องเสริมชอม
หว่าย้อมต้องยิ่งด้วยจริงจัง
คือฐานอิฐอาคารที่มั่นคง
ใจสำทังหมู่คนหนึ่งใจ
 บทกวีร่วมสมัย : 76

เด็กชาตครุฑฐานวิญญานกล้า	โรคชาตยารชังไข้ทางไกลหมอม
นาชาตน้ำตาคราดข้าวชาตกอ	หนุ่มชาตหอสาวรำให้ไร่เพลงรัก
แดนแหบดรวยเพลงแคนว่าแคนแค้น	ลมแล้งแล้งลมบ้ากรรณพาทนั้
อิทธิพลเกือบมากยากพิทักษ์	ชีพไร้หลักประกันไม่มั่นคง
ชนบทยากไร้ไกลเป็นเพียง	ชาตเสปียงบำรุงความสูงส่ง
รอน้ำสาหัสว่างเส้นทางตรง	ตอยาอดพันกันดารในหนี้
<u>ขณะเมืองเรืองรุ่งกรุงงามด</u>	<u>ชีพแร้นแค้นชนบทถูกกดขี่</u>
<u>ทำคู่แทนทำคู่หน้าเร่งทำดี</u>	<u>ช่วยน้องที่ชนบทปลดเปลื้องทุกข์</u>
	คลื่นขัดล้างทราย : 32

ดิวงานท์ได้เสนอความคิดเห็นว่าการพัฒนาประเทศนั้น ควรจะมีเป้าหมายนโยบายที่ชัดเจน การพัฒนาเมืองและชนบท ควรดำเนินไปอย่างสมดุล เพราะสังคมทั้งสองลักษณะย่อมต้องมีชนบทที่พึ่งพิงต่อกัน เขาเห็นว่าการเน้นปัญหาเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งโดยเฉพาสังคมเมืองซึ่งเป็นที่ยอดยของคนกลุ่มน้อยเมื่อเทียบกับชนบท นับว่าเป็นการวางนโยบายที่ผิดพลาด ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

ลิวป่ายับเมืองริ้งจะตั้งมั่น	ยิ่งแบ่งชั้นชนแยกแตกรักใคร่
วังแต่หย่อนอ่อนแอพ่ายแพ้ภัย	ความเป็นไทยก็อาจเป็นทาสแทน
ร่วมสังคมชาตินี้เป็นพี่น้อง	แผ่นดินทองที่รักและหวงแทน
ใช่เพียงรักรักแลกปากแบนแบน	ต้องเร่งแผนสร้างป่าประสานเมือง
	บทกวีร่วมสมัย : 77

อย่างไรก็ตาม ดิวงานท์เห็นว่าชนบทเป็นส่วนที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการเร่งรัดพัฒนา เพราะนอกจากจะเป็นที่ยอดยของคนส่วนมากในประเทศแล้ว ชนบทยังเต็มไปด้วยปัญหามากมาย ทั้งปัญหาความยากจน ปัญหาอิทธิพลเกือบ ปัญหาการเอาเปรียบระหว่างนายทุนกับชาวนา ดังปรากฏ

ในบทประพันธ์ต่อไปนี้

ภัยอิทธิพลเฟ้นฟาน	ดิบด้านปัญญาสาเกย
กุมกามาจากจากร	ราวไฟไหม้รุ่มรุ่มฟาง
พางน้ำกละเส้นเอ็นกัว	ปลิตปลิวปวดเจ็บเหน็บร่าง
หนาวร้อนซ่อนร้ายรายทาง	ซึ่งร้างรกร้างแรงโรย
สุวรรณภูมิเกษตร	ทุเรศทุรังทิวโหย
กระดุกสันหลังครางโอย	บอบบอยวิบากกรรม
บทบาทนายเงินกินเหงื่อ	กินเนื้อกินเลือดเชือดซึม
จ้วงงานเจื่อนโรงงม	ลูกล้มชมชานปานกัน
ไกลรันทรรพันไกลเป็นเพียง	ไกลเสียกินเกือบสยะเกือบขัญ
รอบลิดชีวิตวัน	สารพัดสารพัน ... อันตราย
	หนังสือรวมฉันทน์ : 83

นอกจากนี้ปัญหาในชนบทหากไม่ได้รับการแก้ไข ก็จะส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาตามมา เช่น การอพยพเข้ามาใช้แรงงานในเมืองหลวง ปัญหาโสเภณีดัง ตัวอย่างบทประพันธ์ต่อไปนี้ที่ว่า

ถึงหน้าอาบอบนวดไต้ปวดเมื่อย
 มาเหน็ดเหนื่อยในท่ามความบัดสี
 มาเสียกายเสียใจมิไยดี
 มาจากที่ไหนบ้างหลังโหลมา
 มาบ่าเรอบารุงความพึงเฟื่อง
 มาปลดเบาสั่งกามฉันท์เพศฉันทา

มาจากดินจากดอยด้อยราคา

มาจากนาจากไร่ซึ่งแร่ดิน

นิราศปรารภนา : 68

ในการพัฒนาสังคมนอกจากจะเป็นชนบทแล้ว ดิวกานท์เห็นว่าสังคมเมืองในส่วนหนึ่ง คือสังคม
ซึ่งเป็นที่อยู่ของคนยากจน ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะ
และการพัฒนาเท่าที่ผ่านมาเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการกระทำส่วนใหญ่ก็มิได้มีความ
ตั้งใจจริง มักมีจุดประสงค์อื่นแอบแฝงมาด้วยเสมอ กล่าวคือมักใช้สังคมเป็นข้ออ้างในการแสวงหา
ผลประโยชน์สร้างผลงานให้กับตนเอง

หนึ่งชีพว่างห่างไร่กลไกรรัฐ

ซึ่งจะเป็นบันไดใครให้ใครเขา

เพราะเขามองหมายเช่นเป็นสะพาน

โลกสลัมมีตมอญและช่องซัด

กว่าจะพัฒนาอีกข้ามาน

ได้ไต่เต้าติดตัวข้ามหัวผ่าน

สร้างสงสารชั่วพริบตาช่วยยาม

บทกวีร่วมสมัย : 101

ดิวกานท์มีความเห็นว่าความแตกต่างในทางการพัฒนาเพื่อการสร้างสร้งความเจริญให้กับสังคม
ย่อมนำไปสู่ความแตกต่างของโอกาสในสังคมอีกด้วย

วสันต์สาตทยาตพิพย์จากลิบฟ้า

ดะแบกเมืองมมสนามตามต้องการ

ภายในคอกคุ่มกันบรรจงปลูก

เป็นส่วนหนึ่งโครงการงานเจาะจง

ชโลมล้าหลอเลี้ยงเสบียงอาหาร

ระเรื่งก้านฟ่อนกิ่งหนิงทยง

ดะแบกถูกกมอมเลี้ยงเพียงเหมหงส์

รัฐประสงค์ปลูกป่าหัวธานี

ดยแบกไม้ในนามความทรงจำดี	ยิ้มพยักในหยอกหมอกแสงสี
เร่งวันคืนยืนเฝ้าอย่างผู้ดี	รอนาที่ดลชี้ออรชร
อีกมุมหนึ่งซึ่งไกลไปจากนี้	แรงรวีแผดเผาอยู่กร้าวกร่อน
ดยแบกไพรในสนามควมร้าวรอน	ถูกตัดทอนโศกสยะเหือนเกลื่อนกระเด็น
.....	
ซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างดยแบก	ที่เกิดแปลกแตกต่างคนละป่า
ขณะที่ดยแบกเมืองเพื่องฟ้า	ดยแบกไพรไกลตาถูกฆ่าฟัน
	บทกวีร่วมสมัย : 3

4.3 รัฐบาลเอาเปรียบประชาชน คือความเห็นที่ว่าหน่วยงานหรือองค์การบางอย่างของรัฐ เช่น โรงงานยาสูบ กองสลากกินแบ่งรัฐบาล โรงงานสุรา เป็นหน่วยงานที่เอาเปรียบและมอมเมาประชาชน

ถึงโรงงานยาสูบปรุงยาเส้น	ซมึกเขม้นมุ่นการผลิต
ผันกำไรให้รัฐเสพสัมฤทธิ์	ประชาชนเสพติดนิโคติน
.....	
ถึงโรงงานสุรา নিজจาเอ๋ย	เขาเปิดขายผลิตขายไปทั่วถึง
ประเทศที่ซื้อเหล้าขี้เมาอิง	จมนับครึ่งหรือก็ค่อนอ่อนระอา
.....	
ถึงกองสลากกินแบ่งคือแรงร้าย	จิกกระจายอาจมผสมผสาน
โรครบชาติหวาดหวังประดังประเด	ทั่วพทุฒ์เททุกทิศทาง
	นิราศปรารภ : 67

4.4 รัฐบาลใช้กฎหมายที่อยู่ยุติธรรม ขาดความศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านที่มิมีความเห็นว่ากฎหมายที่รัฐบาลใช้ในการปกครองประเทศขาดความยุติธรรม ไม่มีประสิทธิภาพขาดความศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนถูกกดขี่ข่มเหงจากผู้มีอำนาจ และผู้มีอิทธิพล เพราะกฎหมายได้ตกเป็นทาสของอำนาจเงินตรา จะให้ความคุ้มครองพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจทรัพย์สินเงินทอง กฎหมายจึงมีอำนาจยิ่งกว่ากฎหมาย ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ทุกวันนี้ที่เห็นความเป็นอยู่	นักกฎหมายหลอกลวงเหมือนไร้ค่า
ใช้มือเท้าต่างการใช้ปัญญา	เป็นใบหูหาสิบกฟางในสังคัม
ยุติธรรมกำหนดเป็นกฎหมาย	แต่ไม่วายอยู่ยุติธรรมจะดำรง
ดาซังเพียงเอียงได้ใครนิยมน	กฎหมายจมนอำนาจหาสสินทรัพย์
สุจริตชนหาสัมมาชีพ	จึงถูกบีบหนอนพวดาไม่หลับ
กฎหมายเกือบเกลื่อนกล่นมรมบังคับ	ใครจะรับผิดชอบช่วยตอบที
	คลื่นซัดฝั่งทราย : 18

จากการที่กฎหมายมีอำนาจเหนือกฎหมาย ชาวบ้านที่ได้ชี้ให้เห็นว่าทำให้อำนาจมืด หรืออิทธิพลเกือบโดยเฉพาในสังคมชนบทคุกคามสวัสดิภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก ประกอบกับขาดความมั่นคงในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน บ้านเมืองขาดหลักประกัน ที่จะให้ประชาชนได้พึ่งพิงอย่างแท้จริง เห็นได้จากคำประพันธ์ต่อไปนี้

เบรี่ยเปรี้ยงปาทเสียงฟ้า	เสียงปืนผ่าวังหลุมพอง
วังรักรักไม่ครอง	ต้องร้างร้างทั้งร้างรัก
กตุมหาหมุกส์	หน้าหมาบ้าหมาวิ่งกัด
หมาน้อยหมาใหญ่	เลงหมาหมาหมาชุมชุม

หลุมทองพุดทองเพา
 หลุมซึ่ขะคฺลุม
 กือตฺมียูได้
 เกินดีกว่ดี เป็น
 ว่างหลุมทองหลุมเลียด
 ว่างนชั้นช่นหมอง
 ตะเริงตะเริง เจริญ
 ตะเริงตฺลึง
 กือตฺแล้วตฺพสุม
 หลุมทองหลุมภูตพราย
เบรียงเบรียงเสียงนินปา
นัวเหี่ยวเหี่ยวเกี้ยว
 หะโหม-มกฺนธรรม
 เทียนไฟไม่ส่องแสง
 สุดโด่งไกลบินเหียง
 ว่างหลุมทองหลุมผิ

กฎหมายใครกดขี่
กดขี่ทุกชีวิต
ทกวรรคหลักชีวิต
ยามสมิตมิตฟ้า

หลุมไฟเตาหมาเห่าหลุม
 หลุมซึ่หมากินซึ่เหม็นๆ
 ไม่ดีพอก็กระเด็น
 จุดเข่นขมิ้นมองๆ
 หลุมดินเดือดว่างหลุมทอง
 คลองธรรมคอดตลอดว่างๆ
 เหยยตะกวดตะกายฟุ้ง
 เป็นลางเหตุอาเพศร้ายๆ
 แห่งสุ่มทุมหลุมความตาย
 เหล่านูตกรายนากริงกัวว
ปานเสียงฟ้าที่ฟ้าหัว
ชั่วพริบตาค่าแรงแพงๆ
 เบรียงคฆมาควัดขแดง
 ภาตฺบสิ้นสุรียศรี
 เสียงนินเกื้อนทุกนาที่
 หลุมสุดท้ายใครลงหลุมๆ
 หนึ่งทรายณ : 99 - 100

จึงกดจมอยู่อาณิน
ทุกชีวิตทุกชีวา
ถูกซ้ำตีทุกมารา
มิตฮาดรีที่สดแล้ว
 บทกวีร่วมสมัย : 8

เหืองเหืองอนากน้ำ	ตาเคร
<u>กัณฑ์สมัย</u>	<u>ถึงเห็น</u>
<u>กบฏตรกณหมายาด</u>	<u>ข่มขู่</u>
<u>กบฏมุกดขับสัน</u>	<u>ประเทศนี้หนักหนา</u>
ร้อนกว่าร้อนกว่าร้าย	แรงจน
อำมหิตแห่งกมล	มีดแล้ว
อำนาจมืดอิทธิพล	สุดโผล่
ไอ้พุทธแผ่นดินแผ้ว	ร่วงแก้วลิไลจน
	บทกวีร่วมสมัย : 11

นักเลงโตโตมากทุกภาคพื้น	<u>นักเลงปืนหยามศักดิ์นักกฎหมาย</u>
ราวเยาะเย้ยเหยียบหน้าและเท้าตาย	อำนาจฝ่ายเมืองฟ้าพิทักษ์ชน
สุจริตกิจจากอาชีพ	ถูกกองเก็บจิมแทงทุกแห่งชน
ขึ้นเหนือเล็กแหลกลงไม่คงทน	เมื่อไม่อาจประจบประชันขึ้น
.....	
<u>หลักประกันสังคมล่มแล้วหรือ</u>	<u>กฎหมายถือบังคับจึงสืบสน</u>
<u>ปล่อยกฎหมายและมาประชาชน</u>	<u>ทีละคน ทีละคน ... จนเป็นล้าน</u>
	บทกวีร่วมสมัย : 99

จากการศึกษาแนวคิดของดิวกานท์ ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองนั้น ดิวกานท์ที่ชื่นชมใน การปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ยังเห็นว่าการเมืองไทย โดยเฉพาะการเลือกตั้งและพรรค การเมืองยังมิได้เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงของสังคมไทย ดิวกานท์เห็นว่า การปกครองของสังคมไทยเป็นประชาธิปไตยที่เพียงรูปแบบและวิธีการเท่านั้น ในสภาพความเป็นจริง อำนาจในการปกครองประเทศได้ถูกเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ตกอยู่ในมือของคนกลุ่มเดียว

ประชาชนถูกกดขี่ข่มเหง กฎหมายของบ้านเมืองขาดความศักดิ์สิทธิ์ผู้รักษากฎหมายละเมิดกฎหมาย
 เสียเอง การบริหารงานของรัฐก็ขาดประสิทธิภาพ นักการเมืองส่วนใหญ่มุ่งหวังแต่ประโยชน์ส่วนตน
 ฉ้อราษฎร์บังหลวง ขาดความสำนึกในหน้าที่ของการเป็นผู้แทนราษฎร ผู้นำขาดคุณธรรมและศีลธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับสังคม

สังคมเป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่งต่อมนุษย์ ทั้งนี้เพราะเป็นศูนย์รวมของรสนิยมวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ จากการศึกษาวรรณกรรมของดิวกานท์ บทมธุติ พบว่าเขาได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับสังคมไว้ในหลายประเด็นด้วยกัน ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับบุคคลในสังคม

ดิวกานท์ได้ให้ความสำคัญต่อบุคคล หรือสมาชิกในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพราะดิวกานท์มีความเห็นว่าการที่สังคมจะดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุขได้นั้น ย่อมเกิดจากการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของทุกฝ่ายด้วยความชอบธรรม และประสานประโยชน์อย่างมีสมานฉันท์ แนวความคิดเกี่ยวกับบุคคลในสังคมเท่าที่ปรากฏในบทหรือกรองของดิวกานท์ มีดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสถานะภาพของบุคคล

สถานะภาพของบุคคล หมายถึงการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคคลในสังคม เช่น สถานะภาพของบิดา - มารดา สถานะภาพของครู สถานะภาพของเด็กและเยาวชน เป็นต้น

การศึกษาแนวคิดที่ปรากฏในบทหรือกรองของดิวกานท์ ทำให้เห็นแนวคิดที่เกี่ยวกับสถานะภาพของบุคคลได้อย่างชัดเจน ซึ่งได้แก่แนวคิดที่มีต่อสถานะภาพของบุคคลโดยทั่วไป แนวคิดที่มีต่ออาชีพของบุคคล และแนวคิดเกี่ยวกับฐานะทางสังคมของบุคคลซึ่งจะได้กล่าวตามลำดับต่อไปนี้

1.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับสถานะภาพของบุคคลโดยทั่วไป

1) เด็กและเยาวชน ดิวกานท์ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้

ความสำคัญของเด็กและเยาวชน ดิวกานท์ตระหนักในความสำคัญของเด็กและเยาวชน เขามีความเห็นว่าเป็นเด็กทุกคนในโลกนี้เป็นทายาทของมนุษยชาติ เป็นความหวังและเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอนาคตและทิศทางความเป็นไปของสังคม ประเทศชาติ และโลก ความแตกต่างในทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิประเทศ แท้จริงเป็นเพียงความแตกต่างที่เกิดจากการสมมุติเท่านั้น ความสำคัญและบทบาทที่แท้จริงของเด็กและเยาวชนที่มีต่อโลกและสังคมก็คือ การเป็นผู้สืบทอดความดีงามแห่งมนุษยชาติ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

เชือดือทาทาหมนุษย์	ผู้บริสุทธิ์ทั้งผอง
พิวตาขาวเหลืองเรืองรอง	ล้วนเป็นพี่น้องเผ่าพันธุ์
แพกภาษาพูดติดเพี้ยน	แพกภาษาเขียนผิดผัน
ถือศาสนาต่างกัน	ใจต่างสารมัญญะ
รู้แวงแบ่งภูมิอากาศ	รัฐชาติแบ่งคาบสมุทร
แยกหลักธิดายฝ่ายบุตร	เพียงแยกสมมุติมายา
เชือดือทาทาหมนุษย์	ผ่านคืนวันแกร่งและกล้า
ได้เรียนได้รู้โลกา	ได้เห็นปัญหาโลกภัย
จมองน้องพี่และเพื่อน	ล้วนมีชีพเหมือนกันไหม
ล้วนธาตุแท้เราเขาใคร	ล้วนจิตล้วนใจเฟื่องรัก
	สร้อยสันติภาพ : 68

ธรรมชาติของเด็กและเยาวชน คือภาพที่ฉันเห็นว่าเด็กไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ธรรมชาติของเด็กก็คือ ผ้าขาวบริสุทธิ์ เป็นผู้มีความดีงามเป็นสมบัติพื้นฐานติดตัวมาแต่กำเนิดอย่างเท่าเทียมกัน แต่การจะดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีคุณประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติได้นั้น ขึ้นอยู่กับสังคม สิ่งแวดล้อม แต่ละช่วงพัฒนาการของชีวิต ตลอดทั้งความสามัคคี ความศรัทธาในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

เด็กเด็กทุกชาติภาษา	เกิดมาจากร้านหมัก
ภาษาถิ่นร้านทรลักษณ์	แพ่งพักแต่ผ่อนพามา
ภาษาถิ่นแก่งเซอ	เลิกละเลวโหลไรค่า
ขึ้นอยู่กับการพัฒนา	ศรัทธาในเพื่อนมนุษย์
	สร้อยสันติภาพ : 69

หน้าที่ของเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้ที่เด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของสังคมและประเทศชาติ ตลอดทั้งเป็นทายาทแห่งความดีงามของมนุษยชาติ ดิวกานท์จึงเห็นว่า หน้าที่อันสำคัญประการแรกของ เด็กก็คือ ความมุ่งมั่นในการศึกษาหาความรู้ พยายามศึกษาเรียนรู้โลก และชีวิตาให้เข้าใจเพื่อจักได้หา เอาความรู้ ความเข้าใจไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

จงเร่งรู้จักชีวิต

รู้จักวิญญานบริสุทธิ์

รู้เขารู้เราก้าวรุด

สู่จุดหมายอันงดงาม

สร้อยสันติภาพ : 69

ดิวกานท์มีความเห็นว่า เมื่อเด็กสนใจในความสำคัญแห่งตน จึงไม่ควรเอาเปรียบอย่าง ผู้หลอกลวงใหญ่ที่ประพฤติมิชอบตามกฎหมายของคลองธรรม แต่ให้ถือความจริงใจ ความซื่อสัตย์สุจริต และตั้งมั่น ในอุดมการณ์อันดีงาม

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย

ความรู้เขายังด้อยค่อยศึกษา

ดูผู้หลอกลวงใหญ่ในพารา

เขาคามหาภัยกันอย่างไร

ที่เขาโกงเขอย่ำโกงไปตามเขา

จงตั้งเอาสุจริตเป็นนิสัย

ถึงลำบากยากแค้นแสนภูมิใจ

เมื่อเขอได้ทำดีที่สุดเอ๋ย

หนึ่งทราบนถิ : 144

ในเรื่องของการศึกษาและเรียนรู้ ดิวกานท์เห็นว่าเด็กควรจะกระทำอย่างจริงจัง และพร้อม ที่จะเรียนรู้ทั้งในแง่ของวิชาความรู้ และประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง

เด็กโง่งน้อยเอ๋ย

เมื่อเจ้าไม่เคยเป็นนักเดินทาง

ก็เหมือนวังไปทุกอย่าง

ในห้วงม่านที่ยาวไกล

หันให้พุ่มนี้	มขรินจจะมีมะเรื่องมขไร
มีอะไรมาใหม่ใหม่	อีกมากมายให้รู้เรียน
คนดีของพ่อ	จะต้องไม่ทอดความพากเพียร
ตั้งโรคแก้วที่เทียมเกรียน	ไปสู่กรุงกาญจน
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 55

ชีวภาพที่ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชน ว่าจงกระษัตริย์ให้พร้อมที่รับ
ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน และเห็นคุณค่าของประสบการณ์

เด็กโง่งน้อยเอ๋ย	เมื่อเจ้าไม่เคยก็ค่อยศึกษา
ฉลาดแม้เมื่อดีงา	จะลดโง่งที่งาใจ
เจ้าถ้อยชาสว	ไม่สิ้นทั้งถ้อยแห่งดวงหทัย
จะรู้ค่าสารสนใหม่	เป็นกาไรไม่จิตจา
.....	
เด็กโง่งน้อยเอ๋ย	ไม่คิดไม่เคยก็ดูสักหน
ไปจนถาจะรู้ตน	เมื่อต่ำตื้นปัญญาตาย
รู้จริงแท้จริง	รับรู้ว่ามีสิ่งไม่รู้อีกหลาย
นั่นแหละคือความแสบตาย	ของผู้รู้ฉลาดคม
.....	
เด็กโง่งเด็กโง่ง	เมื่อเจ้าจะได้จะทวนกระแส
ไปโถมใจให้แท้จริง	ถาจะถาถึงความรู้
ดอกไม้ว่าหอม	ไม่ได้มาดมมิเพียงดู
ก็ดูแสนจะอดสู	อยู่ท่าร้างจนโรยรา
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 56

วิธีการศึกษา การเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่เกิดจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน คือ แผนภูมิบัตรอันเป็นหัวใจของนักปราชญ์ อันประกอบไปด้วย ส ข จี ปุ ลิ, ส ข คือการฟัง อ่าน อันหมายถึงการเป็นผู้ฟังที่พร้อมที่จะรับความรู้ และประสบการณ์ใหม่ ๆ จี คือการเรียนรู้ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองด้วยความคิด สติ และปัญญา ปุ คือการถาม หรือ ความพยายามในการขจัดความไม่รู้ หรือ ข้อสงสัยทั้งปวง และ ลิ คือการบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อย้ำและเตือนความคิด ความทรงจำ

ส-ตยสฺเมตตอง	ตรับสมัย นาทอง
จิ-นตนาการไกล	ฝึกกล้ำ
ปุ-จนาวิสัยนาไซ	ข้อจิต นขแม่
ลิ-จิตลักษณะไว้หล้า	แหล่งรู้เรียนวิถี
.....	
รักเรียนรักเร่งร้อย	วังเรียน
คุณค่าคุณเคยเคียง	ค่อยดี
สาสารเสกศัพท์เสียง	ดิลบัสือ
สือเลศเลอเลื่องล้ำ	โลกล้วนเลื่องแล
	หนึ่งทราบนนี้ : 135

นอกจากนั้น การศึกษา ภาษิต สำนวน คำคม ของปราชญ์โบราณ ก็จะเป็นวิถีทางหนึ่งที่ช่วยป้องกัน หรือเตือนใจมิให้เกิดการกระทำที่ผิดพลาด

กระแสนุญชิตีตบ้าย	ปัจจุบัน
ฟังท่านคิดถากกัน	จดถ้วน
ปราชญ์ปลุกลูกหลานไทย	ญาปราช เป็ร้องแะ
อนาคตถากถ้วน	มฤตม์เชื้อปรีชา

ภาษาภาสิตเข้า	คำชม
เชิงทัศน์สังนิม	แบบรู้
สังวาสกวิตรม-	นิยร่วม สมัยรา
มรดกตกทอดผู้	สืบตามสันดาน
ปากธารทิพย์โศลกเสียง	าจรูญ
ปาก สุ จิ ปุ ลิ พูน	เพ่งก้อย
ปากกฤษณตริตากุล	เกื้ออักษ-ชรรษา
ปากรักไวโรภกร้อย	กับแล้วจึงสลาย
	หนึ่งทรายณิ : 136

เป้าหมายในการศึกษาหาความรู้ คือภาพที่ให้เห็นให้เห็นว่า นอกจากจะเป็นไปเพื่อตนเอง
จะดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่าต่อสังคม และช่วยเหลือผู้ยากไร้แล้ว การสรรค์สร้างสันติภาพให้เกิดแก่สังคม
และมนุษยชาติก็เป็นเป้าหมายของการศึกษา และหน้าที่อันสำคัญยิ่งของเยาวชน

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย	ประสบการณ์เขายังด้อยค่อยฝึกฝน
พิภวิชาช่วยตัวให้พอรอด	ทั้งช่วยคนด้อยดั้นในแผ่นดิน
<u>ช่วยโลกมีสันติภาพสันติสุข</u>	<u>สันติธรรมบ่มล้ำปลูกขับปลอกปลิ้น</u>
<u>จงเป็น "หนึ่งทรายณิ" หลอมชีวิต</u>	<u>สร้างอจินไตยพ... สงบเอ๋ยฯ</u>
	หนึ่งทรายณิ : 144

อย่างไรก็ตาม แม้เด็กและเยาวชนจะได้รับการยอมรับและตระหนักในความสำคัญว่าเป็นหัวใจ
ของชาติและอนาคตของสังคม แต่เด็กภาพที่เห็นว่ายังมีเยาวชนจำนวนไม่น้อยนอกจากจะถูกทอดทิ้งไม่ได้
รับการดูแลเอาใจใส่จากสังคมแล้ว ยังถูกกดขี่ ทุบตี รังแก ถูกทารุณกรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ อีก
มากมาย เช่น ใช้นาฬิกาการไ้แรงงานเด็ก ใช้นาฬิกาเด็ก หรือการถูกล่อลวง เพื่อธุรกิจบางประการ

ตลอดทั้งการหลงผิดในอบายมุข และการเป็นทาสของวัตถุ ความทุกข์เพื่อ ความศิวิไลซ์ อันไม่เป็น
แก่นสารของชีวิต ดังตัวอย่างบทหรือกรองต่อไปนี้

ถึงโรงงานลับลับตรอกเล็กเล็ก	แรงงานเด็กช่องสุ่มบังมุดึก
นัยน์ตาเศร้าเหงาทั้งปรีทันทิก	ไยสะทีกสะทือนทอดถอนทรวง
ทุกเม็ดเหงื่อเรื่อแรงที่ถูกรีด	เหมือนถูกกรีดเลือดเนื้ออยู่หน้าทรวง
ป่วยพิการเรื้อนกายไส้กัว กลวง	เรื้อนใจดวงใจรีบรีดสั้วรวง
ช่วยหนูด้วย ช่วยหนูด้วย ... ใครช่วยได้	พวกหนูอยู่ที่ไหนใครรู้บ้าง
เจ็บกว่าเจ็บเบียนเย็นทุกเส้นทาง	หยาดน้ำค้างยามค้ำหนาวหน้าตา
	นิราศปรารภนา : 70

เด็กหญิงแมลงเม่าผู้เยาว์ยาก	ร่อนเร่มาจากภาคไหน
สู่เมืองอมรแปลงแพงโพ	ชีวิตหมกไหม้เงาข่อย
เป็นทาสแรงงานในโรงงาน	บ้างแบมือขอทานตาลห้อย
ร่วมแก๊งฉิลฉางในตรอกซอย	ซึมเหงาเศร้าสร้อยสุดทางไป
เด็กหญิงแมลงเม่าผู้เขลาติด	เสพติดพิษสารแห่งกาลสมัย
เริงแรงแสงสีสไปท์	ปีกเปลืองเปลืองไปเท่าไรแล้ว
ติดบ่วงลวงหลงแห่งกรงเล็บ	บาดเจ็บเพราะเห็นเป็นกรงแก้ว
อิสราอันบรรเจิดเพริศแพรว	ชักแถวสู่เตาเผาชีวิตน
	หนังสือทนาย : 47

ดิฉันทึ่งในความเห็นต่อปัญหาของเด็กและเยาวชนดังกล่าวว่านอกจากจะเป็นหน้าที่ของรัฐ
และสังคมจะต้องดำเนินการแก้ปัญหาแล้ว เด็กและเยาวชนด้วยกันก็จักต้องมีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

2) พ่อ - แม่ คือภาพที่มีความเห็นว่าเป็นพ่อ - แม่ เป็นบุคคลที่มีพระคุณสูงสุดในชีวิตลูกเป็นทั้งผู้ให้ชีวิต และจิตวิญญาณอันดีงาม การแสดงออกถึงการสักการะพระคุณของพ่อแม่ จึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง

มาตุบูชา	ข้าหว่มารดา
ผู้ให้ชีวา	เดิบล้าแข็งแกร่ง
การอุทิศเลี้ยง	ชีพเพียงเพชรแพง
เกินจนเกลาง	คุณแห่งมารดร
บิดบูชา	ข้าหว่บิดา
ผู้ให้ชีวา	ปลูกฝังสั่งสอน
รู้กฎรู้ผิด	รู้จักคุณากร
ชีพไม่แคลนแคลอน	บุญบิดาครอง
	เพื่อนแก้วคำกาพย์ : 19

เนื่องจาก พ่อ - แม่ เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในชีวิตของเด็กและสถาบันครอบครัวอันเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม หากผู้เป็นพ่อ - แม่ ไม่ปฏิบัติตามที่ ศิวาทนที่มีความเห็นว่าเป็นบาทหลายอย่าง จะตามมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เขาจึงได้ร้องขอให้บุคคลผู้เป็นพ่อ - แม่ กรททาหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แบบ จะต้องเป็นผู้ให้ทั้งเลือดเนื้อ ชีวิต และจิตวิญญาณอันดีงาม

ถ้าเธอเสมอแม่	จงเป็นแม่เสมอเสมอ
แม่รักแม่บาเรอ	บารุงลูกซึ่งรักนั้น
ถ้าเธอเสมอพ่อ	จงเป็นพ่อเสมอกัน
พ่อรักพ่อคุ้มขวัญ	คุ้มครองลูกซึ่งรักล้ำ

ถ้าเธอคือแม่พ่อ	ผู้ก่อก่ออดีตกรรม
กลปัจจุบันหน้า	อนาคตประคับประคอง
เธอยอมต้องพร้อมพริ้ง	ร่วมพลัง เธอทั้งสอง
สรรค์สร้างถนนทางทอง	ให้ลูก เธอทุกคนเดิน
เดินไปในโลกกว้าง	เพื่อสรรค์สร้างเส้นทางเจริญ
ทางอันโลกสรรเสริญ	และสืบทอดตลอดไป
<u>ถ้าเธอคือพ่อแม่</u>	<u>ผู้แน่วแน่จนแก้ไข</u>
<u>สังคมที่เชิดจ</u>	<u>จนแก้ไขได้ไม่ยากเข็ญ</u>
<u>ด้วยเสียงด้วยหลอมลูก</u>	<u>ด้วยปณิธานให้เขาเป็น</u>
<u>คนดีไม่ลาเคียด</u>	<u>แต่ล้ำค่าความเป็นคน</u>
<u>เป็นผู้รู้จักรัก</u>	<u>รู้จักในเหตุผล</u>
<u>รู้สร้างสังคมตน</u>	<u>ทันตาได้รู้ตาธรรม</u>
<u>ถ้าเธอคือแม่พ่อ</u>	<u>โยเกื้อก่อแต่กลการ</u>
<u>กลโลกกษณยาม</u>	<u>ความเป็นแม่เป็นพ่อขึ้น</u>
<u>เธอควรเป็นพ่อคน</u>	<u>เป็นแม่คนที่สำคัญ</u>
<u>เป็นพรหมเป็นพระปิ่น</u>	<u>บุตรบิดาตาตา</u>

สร้อยสันติภาพ : 64

3) สตรี คือคนที่เป็นผู้ยกย่องเพศแม่ และเห็นว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ ได้สร้างสรรค์และแบกรับการสังคมาโดยตลอด ได้มีผู้เปรียบสตรีโดยทั่วไปว่าเป็นเพียงดอกไม้ คือคนที่ต้องการให้สตรีเปลี่ยนภาพพจน์ดังกล่าว โดยการกระทำตนให้มีคุณค่า เรียนรู้การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ มีความเข้มแข็ง อดทน มีคุณธรรมประจำตน ดำเนินชีวิตอย่างผู้มี สติ และปัญญา ไม่ย่อท้อ หรือยอมแพ้ต่ออุปสรรคใด ๆ เสี่ยงสละ และพร้อมที่จะอุทิศตน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

มวลบุปผชาติใด	เธอ-ผู้ให้ความหอมหวาน
ตรลบและขอบอวล	ทวนลมอยู่มิรู้หาย
ถ้าเธอเป็นดอกรัก	ຈະເຢິ່ງດັກມາລັຍຮາຍ
รักโลกได้โศกวาย	ກຸ່ນກ້າຈາຍຮັກກ້າຈຽ
แม้เธอเป็นดอกโศก	ເພື່ອນໂຮດຊະຕາລອນ
ผู้โศกกาสรตรอน	ຜູ້ສຽດສູ່ສູ່ສູ່
หากเธอเป็นดอกบัว	ຈະເຄື່ອນດັກລັງກັດປະຣາຍ
บัวธรรมพิภพพิบ	ໄວ້ຄວາມສູ່ສູ່ສູ່
มาตรเธอเป็นดอกแก้ว	ດ້ອງເຫຼີດແຫຼ້ງແກ້ງບຸພາ
แก้วแก้วแก้วนรา	ກໍລ້າເປັນເກຣາຊາມ່ອນປະກາຍ
ถึงเธอเพียงดอกบัว	ກາເນີຕາມານຸຍາງ
เดี่ยด้าถูกอาพราง	ຕ່າງດ້ອງສູ່ສູ່ສູ່
ดวงบุปผชาติไหน	ຍ່ອມສຸດັນຮັດຊິນຊມ
อยู่ซ้ำสมัยชม	ມຸນຍະຊາດດ້ອງການເຮົາ
	บทกวีร่วมสมัย : 49

1.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพของบุคคลในสังคม

ตัวงานที่มีความเห็นว่าอาชีพทุกอาชีพในสังคมต่างมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคม จากการศึกษาแนวความคิดของตัวงานที่ ได้มีผลงานอาชีพต่างๆ พบว่า ตัวงานที่ยกย่องสรรเสริญบุคคลที่ประกอบอาชีพสุจริต เช่น ศิลปิน ครู และตัวงานบุคคลที่ประกอบอาชีพทุจริต และใช้จรรยาบรรณในอาชีพของตน เช่น ข้าราชการที่ทุจริตโกงกินใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน เบียดบังผลประโยชน์ของรัฐและประชาชน ดังจะได้อธิบายโดยละเอียดดังนี้

- 1) อาชีพศิลปินสาขาวรรณศิลป์ อาชีพศิลปินสาขาวรรณศิลป์ที่กล่าวถึง ได้แก่ กวีและนักประพันธ์ นักข่าว

ก. กวีและนักประพันธ์ ดิวงานหทัยยกย่องอาชีพกวีว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ
 ทั้งนี้เพราะเป็นการใช้ปัญญาและความสามารถ เพื่อประโยชน์แก่มวลมนุษย์ เป็นอาชีพที่ต่อสู้เพื่อคน
 ยากไร้ และผดุงไว้ซึ่งศีลธรรม คุณธรรม ความถูกต้อง ตลอดทั้งยังช่วยยกระดับจิตใจมนุษย์อีกด้วย
 ดังคำประพันธ์ที่ว่า

คิวกวีมีค่าແພ່	เมืงทราย
ແຕ່ລະເມື່ອມີความหมาย	มากล้ำ
ร่วมทุกข์ร่วมสุขหลาย	แหล่งโลก
ร้อยรัดสัจจะคำ	คำฟ้าดินสมัย
.....	
ถ้าถามถึงความทุกข์	อันซ่อนซุกในเมืงทราย
ขับว่าน้ำตาขาย	เป็นสายเลือดกาเหือดริน
.....	
เห็นการอันปรากฏ	สัมผัสสรสสาเคື່ອຽກ
ร่วมกล้าสืบสากล	จนตราบสิ้นอินโดย
	หนึ่งทรายผลิ : 11
.....	
ตื่นก่อนการเวกแก้ว	หากิน
จุดประกายกับหทัยกวี	สว่างไว้
นั่งเขียนกวีริน	รักว่า รักเยย
คำหยาดหยาดยาไส้	มนุษย์ช่องเสกสม
ลงลายใจหนึ่งน้อย	ปรารภนา
เป็นเพื่อนชีวิตตรา	ครูป้าง

หล่อเลี้ยงสุโยธา	ชชลอโลก
อวยโรศลกรักสล้าง	แหล่งพื้นภูมิทวี
.....	
หลอมหยกัยทุกซ์หื้อ	ที่มว
เม็ดเหงื่อทุกเม็ดควร	คำส้า
น้ำตาไรนาสวณ	บริสุทธิ์ ใสแยะ
เสริมสัจธรรมคำ	คำฟ้าดินสมัย
	สร้อยสันติภาพ : 18 - 19

จิตภาพที่มีความคิดเห็นว่าการวิและนักประพันธ์เป็นอาชีพที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม ต้องมีจิตสำนึกที่ดีงาม และมีจรรยาบรรณในงานของตน เขาเห็นว่าภารกิจที่สังคมจะดำรงอยู่ได้ย่อมเป็นผลมาจากการร่วมมือ ร่วมใจ สรรค์สร้างของทุกฝ่าย กวีในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมย่อมต้องตระหนักในบทบาทและความสำคัญในงานของตน ไม่ควรย่อหื้อต่ออุปสรรคใด ๆ

ตึกสูงขึ้นดากฟ้า	เอาก้าว
ทรายอิฐเป็นรากฐาน	ส่งส้าง
ชีวิตจิตวิญญาณ	น้อยหนึ่ง นี้นา
มีส่วนผดุงสร้าง	สุขเลี้ยงโลกสมัย
<u>หวาดไหวโยธีย์</u>	<u>เจกกวี</u>
<u>การชนแบกรับ</u>	<u>มากแท้</u>
<u>สำนักหากนิกหนี</u>	<u>โลกอนาถา นึกพอ</u>
<u>น้อยหนึ่งซึ่งมิแพ้</u>	<u>เกิดพร้อมบาเพ็ญ</u>

<u>เข็นคานขึ้นจากดิน</u>	<u>ดินเขา</u>
<u>ส่วยอดหิมาลัยเสลา</u>	<u>สลักได้</u>
<u>เสียงพุดผะแพ้วเบา</u>	<u>คิดบอก ใจถา</u>
<u>จักทักจักแค้น</u>	<u>แหว่ฟ้าลั่นฟ้า</u>

บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 19 - 20

ดวงอาทิตย์ยังได้แสดงความเชื่อมั่นว่ากวีนิพนธ์สามารถช่วยโลกและมนุษย์ให้พ้นภัย และนำมาซึ่งสันติสุข และความร่มเย็น

<u>ดับไฟในโลกด้วย</u>	<u>กวีคา- ถาเขย</u>
<u>น้ำพจนทุกบทบา</u>	<u>รเมตถ้อย</u>
<u>ทอดักอักษรราฟา</u>	<u>สันติภาพ</u>
<u>เพื่อโลกอีกร้อยร้อย</u>	<u>กับเรื่องรมณีย์</u>
<u>หวังกวีอมตะห้อม</u>	<u>หมิว</u>
<u>ครวญเหินหนาวโสมโอ</u>	<u>อุกทล้า</u>
<u>พิรุณอ่อนเย็นโศก</u>	<u>ทวยทวีป</u>
<u>ยังชีพแลเชิดหน้า</u>	<u>พี่น้องมนุษย์ชน</u>

สร้อยสันติภาพ : 19

ด้วยความศรัทธาและชื่นชมในการเป็นกวี และคุณค่าของกวีนิพนธ์ ดวงอาทิตย์จึงต้องการให้มีบทกวี ที่ต่อสู้เพื่อคนยากไร้ เพื่อความถูกต้องและสันติสุขของสังคม เขาได้แสดงออกถึงนิทานใน การสร้างงานกวี ในลักษณะดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

<u>ให้จัดร้านจัดร้านล้ำและแกร่ง</u>	<u>ให้สาแดงอุดมการณ์อันโดดเด่น</u>
<u>สัจจาวรรณศิลป์ไม่ปันเบบ</u>	<u>แก้แค้นก่อกวนเกณฑ์ที่เป็นธรรม</u>
<u>จึงเขียนบทวีเพื่อชีวิต</u>	<u>ที่ด้อยเปลี่ยนเสียสิทธิ์สายระสา</u>
<u>เพื่อสังคมจะสมดุลคุณธรรมคำ</u>	<u>ไม่เพี่ยงพลาแกพาลจนพ่ายแพ้</u>
หวังให้คำภีร์ที่จัดเขียน	เป็นคำเรียนใจคดอยู่ชั่วชั่ว
เป็นคำหอมกมลอมกมลคนแดนดั่ง	เป็นคำวันรู้ร้อยสร้อยหทัยงัด
เขียนกวีทำไม-หากใครรู้	เขาย่อมสู่อำนาจกรนักสรรคสร้าง
สร้างอำนาจกรกวีที่ราชาง	กว้างกว่ากว้างไกลกว่าไกลเร้งเร้ง
	หนึ่งทรายณนี้ : 9

ความซาบซึ้งและตรึงใจในคุณค่าของกวีนิพนธ์ ดิวงานท์ได้แสดงออกถึงความปรารถนาที่จะอุทิศชีวิตเพื่อเป็นหาสรบงานกวีนิพนธ์ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

สร้อย อักษรสั่งฟ้า	ผากดิน
สัน ดินดินถวิล	คำไว้
ติ ลกโลกกวีนิพนธ์	หวังวาด
ภาพ มนุษยชาติให้	วิจิตรซึ่งใจแสนดี
ดิวงานท์หาสกวัดแผ้ว	พจกมล
กานท์ อุบะอุบายรณ	เทวสร้าง
บท รัดเกล้าเกสร	ใจทวน เชนา
สุดี โศลกคดโลกสร้าง	โลกอชเคื้อสงไชย
	สร้อยสันติภาพ : 118

ด้วยเหตุที่กิจกรรมเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ สังคม และโลก ดิวงานที่จึงเห็นว่าการเรียนรู้
 ในทางการประพันธ์เป็นวิชาที่เยาวชนควรจะต้องศึกษา ฝึกฝนไว้ โดยเขาได้เสนอแนวทางของการ
 เริ่มต้นเป็นกวีไว้ดังนี้

เริ่ม อรุณรุ่งฟ้า	ชะเลผัน
รัก ฟ่องผั่งคล่องบรรณ-	โลกแพรว
จาก ตมเติบโตมด้น	ปรุ่งแต่ง
ใจ สัตตบุตย์แก้ว	กอดก้านกิ่งตรขกุล
ไฟ จรูญจรัสเรือง	ราไฟ
ผ่าน พิภพอุทัยสมัย	เมื่อเช้า
จาว มิ่งสิ่งเรืองโร	เจริญรา
จา หลักจาเรียงเร้า	คำแล้วฤาโรย
ลำ ลีวโหลยสิบเรียง	จักรวาล
ลึก ทูรบาดาล	ดำปึง
ตริก บรรพกับสาน	กลับกับ
แก่น กอดกรซหึ่ง	ถองเพื่องนอม
मैं หลอม मैंหล่อเลี้ยง	สำเคญ
คิด ต้มฟ้าตากระเด็น	บอกได้
หมั่น คิดหมั่นเขียนเป็น	ปิยวากย์
เขียน ถากกรซหึ่งไว้	เวียนฟ้าผากดิน
เพียร วินสินหมึกล้าง	วาดะ
สื่อ สรรพสาระ	หลังลำ
สร้าง อีสริยะ	ยังทวีป
สรรค์ ชีพชุปชีพซ้ำ	เชิดชีสสา

จรร ยากวิศย้อม	วิญญาณ
โลง ห่อพัชรตรชาการ	กองหล้า
โลก ที่ศพนนิธาม	คงเหียง
ธรรม เทิดสัจธรรมกล้า	หนึ่งก้อนเกลือเค็ม บารณี
	หนึ่งทรายมณี : 137 - 138

ในส่วนของอาชีพนักรบพันธ์ ดิวกานท์มีความเห็นว่าเป็นอาชีพที่จะต้องรับผิดชอบต่อสังคม
ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากริ แม้ว่าบางครั้งจะต้องต่อสู้กับปัญหาปากท้องและค่าครองชีพ

ห้องลับรื้อกรรือกรื่องว่าห้องทิว	พัดลมปลิวกระดาศเปลาไปกราวกริ่ง
จิตยังท่วงใจยังหนักเหมือนหลักตริง	เป็นท่อนพุ่มหุ่นขี้ผึ้งเสียวให้พอ
.....	
จนกลับแรงแสงเรืองเมื่อค่อนรุ่ง	ความคิดปรุงแต่งหัวคำถึงยามสว่าง
รจนารাত্রีที่เรื่อราง	ค่อยเป็นร่างเรียงแถวบนแท่นพิมพ์
ในคืนมืดยังมีติดอยู่อีกมาก	ในความยากยังไร้ไม่เอนอ้อม
ในไส้แห้งแสวงหาโอชาชิม	ในคืนหนึ่งนั่งจิม ... แทบขาดใจ
	หนึ่งทรายมณี : 79 - 80

ข. นักข่าว ดิวกานท์มีความเห็นว่า นักข่าวเป็นอาชีพหนึ่งที่มี
ความสำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะในแง่ของการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้อง การผดุงไว้ซึ่งความ
เที่ยงธรรม การพิทักษ์คุ้มครองคนดี และผลประโยชน์ของประชาชน ดิวกานท์ได้ชี้ให้เห็นว่านักข่าว
ควรมีจรรยาบรรณในอาชีพของตน เป็นต้นว่าเสนอข่าวหรือข้อมูลตรงความเป็นจริง มีความอดทน
ในการเสาะแสวงหา สืบสาวเรื่องราวข้อเท็จจริง ไม่ยอมตกอยู่ใต้อำนาจเงินและอิทธิพลของคนชั่ว
ประการสำคัญจะต้องตั้งมั่นในอุดมการณ์ และนิธานของนักข่าวที่ดี คือผดุงคุณธรรม รักศักดิ์ศรีเกียรติยศ

แห่งตน และเป็นตัวแทนของความถูกต้องทั้งปวงโดยไม่วันไหนหรือเกรงกลัวต่ออุปสรรค หรือ
ปัญหาใด ๆ

เพื่อข่าวจักเห็นเป็นข่าว	อย่าสาวเท้าเสาะสืบสาย
ที่ลับที่แสงแฟงร้าย	ห้าท่ายห้าทอดทุกทิศ
เพื่อความคิดว่าไม่ควาง	เป็นกลางสื่อกรองสัจกิจ
จะเรี่ยจระวางชีวิต	มิบิดมิเบือนใจเบา
เพื่อภาพลภาพลภาพ	ละลาบละล้งบอกเล่า
ใช้ขุนจับแ่งแต่เงา	ดุ่มเดาติบด้นบันโดย
เพื่อชุดคู่ยได้ได้คาบ	แม้หนาทอนหัวทิวโหย
กาแบกแลกบ่าบอบบย	จักปรยข่าวข่าวเงื่อนนม
เพื่อคู่ประกาศให้ก่อ	ที่ช่องที่ขัดแค้นชม
ใดเอมเพราะอุบเพราะอม	อาจมพองจักประจahn
เพื่อคำข่าวคำใช่ชาย	จ่งงายงาบทงุ่นงาน
ทุกหยาดเหงื่อยังวิญญาน	ยอมเหียงนิธานศรัทธา
เพื่อเจ็ดสัจธรรมคงเที่ยง	ห้าเสียงเคียงศักดิ์รักษา
หยัดยงเกียรติยศจรรยา	ร่วมชีพประชาเชิดชัย
เพื่อข่าวจักเห็นเป็นข่าว	เสาะสาวมือสอดสาวไล่
ที่ลับที่เร้นซ่อนเร	แทรกปรนเข้าไบทราบปลง
	หนึ่งทรายมณี : 76

ดิฉันที่ได้แสดงความรังเกียจ ชิงชัง นักข่าว ที่กระทำตนเป็นทาสของเงินตรา ทั้งนี้
เพราะนอกจากจะเจตนาเสนอข้อมูล ข่าวสารที่ผิดพลาดแล้วยังสร้างความเดือดร้อน ความทุกข์ให้
กับฝ่ายที่ถูกต้อง ทั้งนี้เพราะเป็นการให้การสนับสนุนคนชั่วให้ยืนหยัดอยู่ในสังคม

<u>คอยรับใช้นายงานอยู่เงื่อง่า</u>	<u>โคตรอนาภาพนัสนาปลั่ง</u>
<u>สขบัดเส้นโสโคตรกรกรกรกร</u>	<u>โลกสัชชาเรอชคั้งเป็นคราบโคล</u>
ละเลื้อนเปื้อนเปรอชเปส่าประโยชน์ปวง	เพียภาพลวงตาบอดาให้บอดาไป
มีส่วงเลศเหตุเร็นว่าเช่นไร	ก็ส่วงใจจมเหตุกลเลศลิก
<u>ซึ่งยังความอัปยศบนัน</u>	<u>จรรยาบรรณวิสุทธให้กุดกัก</u>
<u>สารอกคายเมือกค้ำไ้สาณิก</u>	<u>จึงเป็นหมึกเปื้อนกรยดาชที่บอดชบ</u>
	หนึ่งทรายมณี : 77 - 78

จากการศึกษาแนวคิดของดิวกานท์ ปทุมสูติ ที่มีต่ออาชัพนิพนธ์ ทางด้านสาขาวรรณศิลป์ โดยเฉพาะอาชัพกริพนธ์ พบว่าดิวกานท์ยกย่องอาชัพกริเป็นอาชัพที่เกียรติ มีคุณค่า ช่วยสร้างสรรค์สังคม ให้บังเกิดสันติสุข

2) อาชัพครู ดิวกานท์ สรรเสริญและยกย่องครูว่าเป็นบุคคลที่ประเสริฐ เป็นบุรุษนิยบุคคล และเป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณให้แก่ศิษย์ ดิวกานท์ซึ่งได้เห็นว่าคุณครูที่แท้จริง นอกจากจะได้อุทิศตนอบรมถ่ายทอดวิชาความรู้ และคุณธรรมให้แก่ศิษย์แล้ว ยังเป็นแบบอย่างของชีวิตให้กับศิษย์ อีกด้วย ดังคำประพันธ์ว่า

แต่... ครูผู้สร้างผู้ถางถาก	ผู้บากบาสร้างสรรค์การศึกษา
ผู้ประสาทประสิทธิ์ชีวิตยา	ผู้พัฒนามนุษย์เป็นความเป็นมนุษย์
ผู้ให้ด้วยวิญญาณแห่งการให้	ให้ความรักจากใจบริสุทธิ์
ให้ความรู้เริงเร้าก้าวรุด	ให้ความยุติธรรมล้ำชาติ
ให้ความจริงยิ่งใหญ่ให้ความคิด	ให้รู้คิดรู้ถูกทุกวิถี
ให้รู้โลกรู้ธรรมเทิดทวี	ให้รู้ดีรู้ได้ความเสมอ
เป็นแม่พิมพ์พ่อพระผู้ไม่แพ้	มุ่งก่อแก่งสร้างงามสม
เป็นนักสู้สร้างนักสังคม	มั่นอุทิศตนนิธาน

เป็นดวงฉินแห่งชีวิตวิจิตรจำ
สุดดินฟ้าฟ้าจักรวาล

เป็นเทียนส่องทิศอันไพศาล
ขอกราบกรานสุนทรพจน์กลางดวงใจ
หนึ่งทราวมณี : 8

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพฤติกรรมของคนส่วนน้อยที่อยู่ในคราบของคนเป็นครู ได้ประพฤติ
ผิดแนวทางจรรยาบรรณอันดีงาม จึงส่งผลกระทบต่อสภาพภาพ และภาพพจน์ของครู
โดยเฉพาอันหาข้อวาระระหว่างครูกับนักเรียน

มองไม่เห็นหลักจรรยาบรรณ

ปล้นขโมยทรัพย์สินของครู

.....

อย่าเพียงเหมาะครูพลศึกษา

กตัญญูทางเพศสภาพ

หน้าที่แห่งครูผู้ให้

วิญญาณแห่งวิญญาณครู

แม้ครูอาจารย์ซึ่งก็บัดนี้

นักเรียนสาววันนี้ยืนตรา

.....

ย้ายวิชาขึ้นชั่วโมงจรตทาง

โดยอาศัยโครงสร้างนัดชบ

กลับขอกำไรใส่ประกบ

ล้มลงสลายลงมิดแล้ว

คลื่นซัดฝั่งทราย : 11

เด็กหญิงแมลงเม่าผู้หมานั่น

ความสวยความสาวความเยาว์วัย

กักขังในคราบน้ำมครุ

วิปริตฤทธิ์อำนาจ

ศึกษาในสถาบันอันสดใส

การอดบลดนัยในวัยนี้

เพศผู้ผู้ต่ำช้าต่อหน้า

พร่ำพร่ำจนจางแล้วก็ราย

หนึ่งทราวมณี : 47

ตัวงานที่ได้ย้ำให้เห็นว่า แม้พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นเพียงคนส่วนน้อย แต่เนื่องจากครู
เป็นบุคคลที่สังคมให้ความเคารพ และมีค่านิยมที่มุ่งหวังในทางดีงาม จึงย่อมส่งผลกระทบต่อ
ต่อความรู้สึกของคนทั่วไป และผู้ยึดอาชีพครูอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง

โธ่ดวงประทีปที่สาธุทอ
คือปลาเผานึ่งคล้ายไม่แคสั่ว

เพลิงไฟแพนผ่อทุกโคมแก้ว
เชื้อแถวร่วมช้องพลอยหมองมัว
คลื่นซัดฝั่งทราย : 11

และเนื่องจากบุคคลผู้ประกอบอาชีพครู ก็เป็นบุคคลที่ยังคงยืนดีในลามา ยศ สุข สรรเสริญ
และมีรัก โลภ โกรธ หลง อย่างบุุณชนทั่วไป ตัวงานที่จึงเห็นว่าความพลั้งเผลอยันเกิดจากสิ่งเหล่านี้
ยังมีอยู่มาก แต่ครูผู้ทานนี้ที่สอนคนยอมรู้สึกตัวมีสติระลึกรู้ได้ในเวลาอันรวดเร็ว ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

มาจะขับเสภาร่วมสมัย
ตุลาคมดีก็ราดีตุล
สองชั้น-สองชั้นใครสิงโลด
ลูบหน้าปชจุมกมีรู
ครานั้นแม่พิมพ์ผู้อำพ
โลกนี้อยุธยาธรรมกล้ากราย
ไม่รู้กระดิกหางอย่างเรือหาง
ไม่รู้เสกโหลสายธาร

จึงรณแม่พิมพ์ผู้ฟังเพื่อน
หัวอกเดียวกันสองเรา
ง่าหาดีหมายจะได้ชอบ
ปิดทองหลังองค์พระขนิมา

ปึงบรพรมณเฑาะบุลลพ
วันวันตาชังไม่ตั้งชู
ผลประโยชน์ยุ่งยากอีก
ประตุดับดับตนมากมาย
พูดกับแม่พิมพ์ผู้แก้ท้าย
หน้าพายเรือจ้างอดมการณ
เผื่อทางแจวเจ้าสาละพาน
ดักดานขึ้นเดียวทั้งตาปี
พลงเือนปลอบว่าอย่าหมองศรี
หาดียอมได้ดี-ที่ศรีธา
รับมอบรางวัลเสนา
เชื่อเกิดว่าทองจะยังหลังพระ

.....

"ข้าขอสัญญาต่ออาชีพ
เป็นตะวันเมื่อทิวากล้าสาณิก
จะเข็นครกขึ้นภูพาน
ปีนี้ปีไหนไม่สำคัญ

.....

จะเป็นดวงประทีปในยามดึก
สู่ติการะโหมกรมวัน
ถึงผัวดินกินเกลือกส้ากลั่น
กับก่ขึ้น... ไม่สนใจ" ฯ

หน้าทราบนี : 70 - 71

เนื่องจากได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างคนให้มีคุณค่าของความเป็นคน อย่างเต็มเปี่ยมโดยเปรียบได้กับ
"ช่างปั้น" ตัวงานที่จึงได้ฝากชื่อติดให้กับครูโดยทั่วไปว่า จงเป็นช่างปั้นที่มีประสิทธิภาพ ดังคำประพันธ์
ที่ว่า

ถ้าครูคือช่างปั้นในวันนี้
ส่วนหลาหลาจากห้องไ้-ห้องนา
จะปั้นเป็นเช่นไรได้เช่นนั้น
ฝากวิญญาณสาณิกอันลึกส้า

.....

อย่าปั้นไว้ปั้นควายให้เกลือกกลาต
ปั้นคุณธรรมความดีจิตใจฟู
ปั้นดินให้เป็นดาว-ถ้าเป็นได้
ปั้นคนให้เป็นคนพันราศี
ก่อนดินในอุ้งมือที่ถือกา
เมื่อรักปั้นปั้นชมให้สมปอง

ก่อนดินที่ครูปั้นนั้นมีค่า
ถึงร่มรายชายป่าอารยธรรม
จะสร้างสรรค์หรือจะขี้ขยา
ขณะคลุกดินคสาณิกในมือ

.....

แต่ปั้นปราชญ์ปรงเมืองให้เรืองหรู
ปั้นความรู้ความรักหลักความดี
ย่อมเป็นความภูมิใจในศักดิ์ศรี
ปั้นชีวิตความหวังรุ่งรังรอง
คือก่อนตาตาตา-งามผุดผ่อง
อย่าให้ต้องเสียชื่อมือขึ้นครู
หน้าทราบนี : 72 - 73

นอกจากนี้ตัวภาพที่ได้กล่าวถึงธรรมชาติกับบุคคลผู้มีอาชีพครูไว้ด้วย กล่าวคือเขาเห็นว่าครูที่ดีควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยพรหมวิหารสี่ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และอิทธิบาทสี่ คือ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา

จากการศึกษาแนวคิดของตัวภาพที่ หมดอาชีพครูนั่น พบว่าตัวภาพที่ยกย่อง สรรเสริญ บุคคลที่เป็นครู และเห็นว่าอาชีพครู เป็นอาชีพที่มีเกียรติ แม้ว่าสภาพบางประการทางสังคมจะเกิดการเปลี่ยนแปลงแต่ครูยังคงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตและสังคม

3) แพทย์ พยาบาล ตัวภาพนี้ มีความเห็นว่าแพทย์ พยาบาลเป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในสังคม เขาเห็นว่าการมีอาชีพดังกล่าว ผู้ประกอบการควรมีเมตตาธรรม เป็นที่ตั้ง แต่ในสภาพที่เป็นจริง แพทย์ พยาบาล ส่วนหนึ่งกลับขาดจรรยาบรรณในอาชีพตน มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ โดยการไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ในทางราชการ แต่มุ่งเปิดสำนักงานแพทย์ส่วนตัว

คลินิกผุดงอกดังดอกเห็ด

ขอตเกล็ดปลาชีวซึ่งถูกดัก

ช่องว่างระหว่างความร้ายรัก

ความมักได้มักจักช่วงชิง

เข้าแทนที่เมตตาเปียดอก

หายหากกรุณาเปลี่ยนกลิ้ง

รสชาติสังขารความจริง

เป็นลูกดิ่งทิ้งท้ามโนธรรม

คลื่นซัดฝั่งทราย : 17

4) ทหาร ตำรวจ ตัวภาพนี้ มีความเห็นว่า ทหาร ตำรวจ เป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพ และความปลอดภัยของชีวิตและสังคม จากการศึกษาค้นคว้าของตัวภาพที่ หมดอาชีพดังกล่าวพบว่า ตัวภาพที่ไม่พอใจกับพฤติกรรมของทหาร ตำรวจ เขาเห็นว่าส่วนหนึ่งของข้าราชการเหล่านี้นอกจากจะมิได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง คือ พิกัดความปลอดภัย บริการให้ความ

สะดวก รับใช้ ประชาชนแล้ว ยังอาศัยอำนาจ หน้าที่เข้ารังแก ช่มเหง ประชาชนอีกด้วย เช่น ช่มชิน
ช่มชู่ ชูดริตประชาชน ดังตัวอย่างบทประพันธ์ต่อไปนี้

ออกที่ร้อนรุ่มร้าวราวพรก	อ้ายคันตกเป็นผู้ต้องหาใหม่
เจ็บแค้นคิดสาเดญความเป็นไป	"นี่เราคิดอะไรในความจริง"
.....	
"เขาจับแล้วเขาเอาผิดเจ้าเน	เกยขึงแม้ไม่มีผิดก็ผิดได้
บลิ้งเกาะเลือดต้องออกทุกครึ่งใบ"	คำที่ใครใครกล่าวก็สมจริง
หันเง... พ่ออ้ายคันวางท่อฟ้า	สามหมื่นห้าสิบจิบกันสูงสิง
สันทนสอบสวนเก่าถูกเผาทั้ง	ร่างใหม่พริ้งเพราพิศ "จับผิดตัว"
	บทกวีร่วมสมัย : 105

5) ชีวราชการทั่วไป ตีความที่มีความเห็นว่าชีวราชการส่วนหนึ่งยังขาด
สถานที่ติดต่อหน้าที่ โดยเฉพาะหน้าที่ในการรับใช้บริการประชาชน ดังนี้เมื่อประชาชนโดยเฉพาะ
ชาวไร่ชาวนา คนยากจนไปติดต่อขอรับบริการ มักพบความผิดหวังในการบริการเสมอ ทั้งอาจถูก
แสดงกิริยาในลักษณะที่ไม่พึงประสงค์อีกด้วย ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

ขลุ่ยพ่นวุ่นวายกันไปหมด	ตลอดตรอกและถนนวิถี
เป็นวันศุกร์สิ้นเดือนพอดี	คือวันที่รอคอยของใครใคร
ยายแม้นมาอาเกอทะเล่ทะเล่ล่า	เข้าไปหาสัสดียกมือไหว้
"ทข่าทขี้ห้อยทขเป็นนอยู่ไหน"	เสียงสั้นเหมือนเป็นไอ้เพราะไม่เคย
"เฮ้ย! มาอยู่อะไรขที่นี่	โน่นถามที่คนนั้น" ทานสัสฯ เอ้ย
บ๊วยปากโดยมิใส่ใจเฉยเมย	ยายแม้นเงยงกเงินชะงักกร้าม

ตรุษหนึ่งกำลังอ่านหนังสือ	คนนี้หรือที่ทานให้มาถาม
ท้าวใจดีเข้าหาพยายาม	ยกมือไหว้วันหวนตามคำถามเดิม
"รอน ! ขึ้นบน" เสมียนสาวตอบหัวหัว	ยายแม่แป้นใจแปลบประหลาดเพิ่ม
เก้กั้งขึ้นกระโดดกายเหิบเหิม	ไม่รู้เริ่มถามใครแต่ไหนดี
	บทกวีร่วมสมัย : 103

จากการศึกษาแนวคิดของดิวกานท์ ต่ออาชีพข้าราชการพบว่าดิวกานท์ยังไม่พอใจพฤติกรรมของข้าราชการ เขาเห็นว่าข้าราชการเหล่านี้ควรสร้างจิตสำนึกต่อหน้าที่ ในฐานะผู้รับใช้ประชาชน มิใช่เนายของประชาชน

2. ความแตกต่างทางชนชั้นในสังคม

ฐานะทางสังคมทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสถานภาพทางสังคม และแนวการปฏิบัติต่อกัน จากการศึกษานห้อยกรองของดิวกานท์ พบว่าความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมขึ้นอยู่กับอำนาจในการครอบครองทรัพย์สินว่ามีมากน้อยเพียงใด ตลอดจนมีความมียานาจวาสนา ดิวกานท์มีความเห็นว่าในสังคมไทย ความแตกต่างระหว่างฐานะ คือคนรวย กับคนจน เป็นสิ่งที่ปรากฏอย่างเด่นชัด ในขณะที่คนรวยมักเป็นฝ่ายที่เพียบพร้อมจนเกินความพอดี แต่คนจนขาดแม้กระทั่งปัจจัยเพียงเพื่อประทังชีวิต

<u>คนรวยขี้เก๋ง</u>	<u>ฟังเพลงสนุก</u>
<u>คนจนขี้ตึกตึก</u>	<u>ฟังเสียงกระตักวิญญาน</u>
อากาศไม่สม	อารมณ์ไม่สาม
อาเกียร้ออาการ	ปานเสพอากุล
	บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 48

ดิวกานท์มีความเห็นว่า ความร่ำรวยกับความยากจน มิใช่สิ่งบ่งบอกหรือแบ่งแยกฐานะ
ของบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งแสดงโอกาสทางสังคม และสิทธิอื่น ๆ ของบุตรหลานอีกด้วย กล่าวคือ
ในกรณีที่ลูกหลานของคนจน ไม่มีทรัพย์สินเงินทองต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการด้วยความ
สามารถของตนเอง แต่ลูกหลานคนรวยอาจไม่จำเป็นต้องต่อสู้ใด ๆ ทุกอย่างสามารถได้มาด้วย
ความง่ายดาย จึงทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างคนรวย คนจนยิ่งมีมากขึ้น ดังบทกวีกรองต่อไปนี้

พ่อไม่มีที่ดินจะยกให้	ไม่มีหนี้มีไร่นารอลูกเอ๋ย
เพียงที่ซุกหัวนอนหมอนมุ้งเกย	จงคืนเคยอาศัยร่วมชายคา
พ่อไม่มีบริษัทหรือหุ้นส่วน	จงเฝ้าครุฑฯ เจียมใจไว้เถิดหนา
ไม่มีตำแหน่งงานปริญญา	ไว้รอท่าอนาคตอย่าเพลาจิต
พ่อไม่มีตำแหน่งทางการเมือง	จงอย่าเพื่องอย่าผันผวนจิต
ไม่มีเส้นไม่มีสีหน้าชีวิต	อภิสิทธิ์ใดต่อพ่อไม่มี
	บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 63

3. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคม

ดิวกานท์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมว่า ควรจะศึกษาธรรมะ
ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิตและสังคม ตลอดจน
ใช้ชีวิตให้มีคุณค่าแก่สังคมและมนุษยชาติ นอกจากนี้ควรตระหนักถึงความโหดร้ายของสงคราม การเบียด
เบียนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะหาความหมายมาสู่มนุษย์ และควรตระหนักในวิถีทางแห่งสันติภาพของโลก
และสังคม

มีคนอยู่หลายคน	มีตัวตนเข้าต่อไฟ
มีจิตและมีใจ	แม้มากมายเหมือนไม่มี

มีคนอยู่เพียงคน
มีธรรมมรรควิธี

ดูมาราดา
เห็นชอบนิยมชม
มองดีให้เห็นได้
ร่วมทางสิบทวน
อวยธรรมคำชูขึ้น
รับบทมิเปราขบาง
คือสันติสุข เอื้อ
สื่อสันติภาพมิตร -

มีตัวตนเข้าต่อดี
แม้หนึ่งน้อยค่อยมีทาง
หนึ่งทรายมนี : 63

ด้วยดวงตาเหนือเปลือกตม
บุณชนรชคนควร
อาศัยดีช่วยชี้ชวน
เอาส่วนดีช่วยชี้ทาง
ในวันคืนแห่งโลกกว้าง
ระคางแคลงแห่งความคิด
อย่เคื้อใจอันไพจิตร
ภาพนั้นนิรันดร์สมัย
สร้อยสันติภาพ : 25

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ

ธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งในโลก โดยเฉพาะสิ่งที่มีชีวิตจะต้องอาศัยปัจจัยเพื่อการดำรงอยู่จากธรรมชาติ

ในความคิดหรือทัศนะของดิวกานท์ ธรรมชาติ หมายถึงสรรพสิ่งในโลกที่ยังไม่ได้ถูกดัดแปลงปรุงแต่งด้วยฝีมือมนุษย์ ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดิวกานท์ชาวซึ่งตั้งถ้อยคำ และปรารถนาให้มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาได้ตระหนักในความสำคัญ และเห็นคุณค่าของธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์ชาติอย่างเอกฉันท์ เพื่อจักได้ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เพื่อสืบทอดไปยังอนุชนรุ่นหลังก่อนที่จะหมดสิ้นไปจากโลกด้วยฝีมือมนุษย์ ดิวกานท์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติไว้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ดิวกานท์มีความเห็นต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติว่า เป็นสิ่งที่ต้องกระทำเป็นอย่างยิ่งเพราะธรรมชาติมีคุณค่าอย่างใหญ่หลวงต่อมวลมนุษย์และสรรพชีวิตในโลก โดยเฉพาะมนุษย์เป็นธรรมชาติได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ทั้งความเพลิดเพลินความรื่นเริงและปัจจัยในการดำรงชีวิต

คุณค่าของธรรมชาติที่ดิวกานท์กล่าวไว้อย่างชัดเจน คือการให้คติธรรม และแง่คิดต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ดิวกานท์มีความเห็นว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่ทำให้ทุกอย่างแก่ชีวิตมนุษย์ แม้กระทั่งการเรียนรู้เข้าใจชีวิต และกฎเกณฑ์ทั้งปวงของการดำรงอยู่ของสรรพสิ่ง มนุษย์ก็สามารถค้นหา ศึกษา และพิจารณาได้จากธรรมชาติ ดังเช่น น้ำ ดิน ฟ้า นอกจากจะให้คุณประโยชน์ในการให้ปัจจัยแก่ชีวิตแล้ว ธรรมชาติของสิ่งเหล่านี้ยังให้คติแง่คิดในการครองชีวิตแก่มนุษย์อีกด้วย

น้ำ ดิวกานท์ได้ชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติของน้ำได้ให้แง่คิดในการดำรงชีวิต เป็นต้นว่าเป็นแบบอย่างของการเป็นผู้ให้ที่ดี คือ ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ไม่เลือกผู้รับให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่บุคคลทั่วไปอย่างเป็นธรรม และเสมอภาคทั่วกัน ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ดูน้ำยามเมื่อเลี้ยง

เรียวไหล

มาแต่ยอดเขาไกล

ปานลำ

สูงสุดสักเพียงไหน	ใจสุด สายแม่
เพื่อแม่ทุกหย่อมหญ้า	ราบแล้งลุ่มลาน
เป็นธาร เล็กใหญ่ล้วน	หยาดลง
ซาแรกแทรกไพรพง	พุ่มขึ้น
ปิงหนองร่องคู่คง	ขนาดร่าง แลมา
ภาชนะลึกแลตื้น	ดักจ้วงเต็มเสมอ
	สร้อยสันติภาพ : 36

นี่เป็นแบบอย่างที่ดีแสดงถึงศิลปะในการดำรงชีวิตที่รู้จักแข็ง รู้จักอ่อนตามกาลเทศะ ตามโอกาสอันควรและสภาวะแวดล้อม ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ใจแรงแฝงผากเร้น	หลังรวม
เร้นรูปอ่อนผ่อนปรน	ประโยชน์กว้าง
คมแข็งแทงตัวตน	ซ่อนอยู่ ยิ่งนา
ปราศจากท่าทีกระด้าง	กับด้าวเกี่ยวตอน
	สร้อยสันติภาพ : 36

นี่เป็นสิ่งที่เสมือนเครื่องบรรเทาทุกข์ บำรุงสุขให้ความชุ่มชื้นแก่โลก ดังบทประพันธ์ที่ว่า

แบ่งร้อนพอนพกขึ้น	ราไฟ
เย็นโลกชลาสัย	หลังล้อม
ดับเดือดเหือดโดยไอ	เย็นอาบ อิ่มเอม
อิมจิตอิมใจอ้อม	หยาดซึ่งสงบเย็น

จงเป็นน้ำฉนั้น	นยฺเหอ
ทุกษยาดนยดปวเรอ	โสกทล้า
รู้ธรรมชาติเสมอ	ชลมารค
รู้หลากรู้ลดกล้า	กิจรู้เจริญภาวิล
	สร้อยสันติภาพ : 36 - 37

ฟ้า ธรรมชาติของฟ้าได้ให้ข้อคิด เช่นการเป็นผู้รับ และเป็นผู้ให้ในเวลาเดียวกัน

กาฬจักรน้ำ	บานไกล
อุบถอบลของเอย	อัมแล้ว
หยาดโสมโลกวิไล	เริงร่า
หลอมค่าแผ่นดินแผ้ว	แย้มฟ้าผ่าเย็น
จงเป็นฟ้าเพื่อฟ้า	ดินเรือง
เป็นมิ่งหลังดาเมือง	แมกไม้
หมอกกล้านหม่นฟ้าเหลือง	อรุณ สางเหนือ
สำหรับเธอผู้ให้	แห่งฟ้าฟากนาม
	สร้อยสันติภาพ : 41

ดิน ธรรมชาติของดินเป็นแบบอย่างที่ดีของการเสียสละ การเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่มีคุณภาพและมีคุณค่า ดังบทประพันธ์ว่า

ใดใดเกิดแต่ตัว	ดินหลอม
จอมปลวกกระทั้งจอม	ดิชเรตเรือง

อกดินแม่อุ้มกนอม	แน่นหนัก
ประกายประกายประไพ	บัดเลียงเสปียงดิน
จงเป็นดินกินเนื้อ	นาชน
นขมิงกมลสกล	แกร่งกล้า
ทุกก้อนกอบปรกมล	รัฐประเทศ
โพเศษไพศาลหล้า	แหล่งจวนดินงาม
เอื้อคามเอื้อเขตแดน	แดนดิน
แบกรับสรรพชีวิต	โลกไว้
ให้ชีพแก่กรวดหิน	ทรายเกียรติยศแด่
หนึ่งแม่ธรณีให้	โลกแล้วตราบกาล
	สร้อยสันติภาพ : 42

ตีความทำให้ความสนใจกับธรรมชาติในแง่ของการให้แง่คิดกับชีวิตเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากบทร้อยกรองชุด "สร้อยสันติภาพ" ส่วนหนึ่งได้เสนอแนวทางในการดำรงชีวิต โดยอิงธรรมชาตินิยม เช่น บทร้อยกรองที่ชื่อว่า "มหาตมย์" กล่าวถึงสายฝนที่หลั่งลงมาหล่อเลี้ยงทั้งโลก โดยให้แง่คิดในด้านการสร้างสันติสุขให้สังคม กล่าวคือสังคมจะดำรงอยู่ได้ย่อมเกิดจากทุกฝ่ายปฏิบัติภารกิจอย่างเกื้อกูล ประสานประโยชน์ต่อกัน ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

ไฉ่เม็ดฝนเอย	
ผลดอกงอกเงย	งามขจี
เสียงเพรียกปฐพี	
ทุกถิ่นทุกที่	ศรัทธา
ขึ้นผ่าน้ำฟ้า	
คือชีพพิภพหล้า	นิรันดร์

คือ เธอและฉัน	
จะเกี่ยวกัน	นานไกล
ภาคนี้พาไท	
หล่อเลี้ยงไท	อาหาร
หยุดแล้งแรงร้อน	
หยุดโทษหิวบื้อ	ปรงแรง
ปรงป่าเมืองแปลง	
เป็นสีสันแห่ง	ชีวิต
คือภารกิจ	
ทุกขณะจิต	แท้จริง

สร้อยสันติภาพ : 42 - 43

คุณค่าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของธรรมชาตินี้ที่สะท้อนของจิตภาพที่ คือการเป็นผู้ให้และเป็นที่มาของสรรพสิ่งทั้งปวง ทั้งในแง่ของรูปธรรม นามธรรม เป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม ความยิ่งใหญ่ และสัจธรรมอันสูงค่า ธรรมชาติจึงเป็นประจักษ์ "ศาสนา" ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ศาสนาองค์หนึ่งคือธรรมชาติ	ผู้ประกาศความจริงสิ่งไพศาล
ความเป็นหลัก้าดินจิตวิญญาณ	ณ สถานทิพย์ธรรมแห่งความจริง
ว่าจริงแท้ที่เห็นเป็นปรากฏ	ไว้สมมติมายามีค่ายิ่ง
ค่าแห่งวัยคืนวันอันพักพิง	ซาบซึ้งสรรพสิ่งไว้รับซ่อน
ซึ่งซ่อนซับซ้อนไม่ลับสน	เมื่ออินยลกลเห็นสิ่งเร้นซ่อน
เร้นลับในล้นหล้าขนาดอน	ไว้ลับนัยนากลับแก้กมล
เมื่อกมลก่อเพื่อธรรมล้ำลึก	ธรรมชาติหยาดรู้ลึกมิรู้สูญ
ธรรมดาจะยิ่งใหญ่ใหญ่ล้น	เกิดทุนสัจธรรมที่อาไพ

<u>ศาลาองค์หนึ่งคือธรรมชาติ</u>	<u>สละยาตบวิสุทธิและสติ</u>
<u>ในน้ำดินหินผาและป่าไพร</u>	<u>อากาศธาตุลมไฟอันรายล้อม</u>
<u>ประสบการเฝ้าหน้าไกลในชีวิต</u>	<u>ปรกประติษฐานดวงใจที่ยกนอม</u>
<u>ดวงแก้วแห่งดลภาดงามพรักพร้อม</u>	<u>โลกนี้ย่อมพ่ายอยู่อีกยาวนาน</u>
	บันทึกแห่งดวงทัย : 101

2. แนวคิดเกี่ยวกับการทำลายธรรมชาติ

ตัวกานท์มีความเห็นว่าธรรมชาติมีคุณประโยชน์อย่างอเนกอนันต์ แต่มนุษย์ไม่รู้จักรักษา และทำลายธรรมชาติเหล่านั้นให้ได้รับความเสียหาย เช่น ตัดต้นไม้ทำลายป่า การไม่รู้จักรักษา ของ ดิน น้ำ อากาศ ตัวกานท์ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับ สาเหตุการทำลายธรรมชาติไว้ดังนี้

2.1 เกิดจากความโง่ของมนุษย์ ที่ไม่รู้คุณค่าของธรรมชาติดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

	ป่าเอยป่าดิบ
ข้าวตางยิบ	ป่าดิบเปิดเปิง
ไม้ใหญ่ห้อยครี้น	สัตว์ตีนกระเจิง
กระเซอะกระเซิง	<u>หนีสัตว์สังคัม</u>
	ป่าเอยป่าสงวน
ถูกรุกทุกส่วน	ป่าสงวนราวกล่ม
หลายราบภูริสัน	ลี้วทันไพรพนม
<u>น้ำมีอโสมม</u>	<u>สมคบขบวนการา</u>
	ป่าเอยป่าโปร่ง
ชักลากชักโยง	ป่าโปร่งดงถ่าน

ดงเถื่อนเกลื่อนกล่มแพ้โดยกันดารอิทธิพลอิทธิพลกินดำนกินดงฯ

หนึ่งทรายหนึ่ง : 54

ดีวาทน์มีความเห็นว่า บุคคลที่เป็นตัวการสำคัญในการตัดไม้ทำลายป่า คือข้าราชการ
ชั้นผู้ใหญ่ นักธุรกิจ โดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

โพนป่าหินาตถูกตัดโค่น

เขาโจงกันหัวอ้ายตัวร้าย

สมคบอิทธิพลผลชั่วอ้ายกากีสี่เขียวเขียวลากพง

ภูเขาหัวโหล่นหินหาย

อ้ายป่าไม้ตัวดีกินป่าดงอ้ายเจ้าสัวตัวกลั่นพวงปลงใจรู้เห็นเป็นกำบัง

ดลันซัดฝั่งทราย : 8

ดังนั้นเมื่อ สิบ นาคะเสกียร ข้าราชการกรมป่าไม้ผู้ซื่อสัตย์สุจริตได้จบชีวิตลง ดีวาทน์จึงได้
เขียนร่ายกรองไว้อาลัย ดังนี้

เขียนหยาดน้ำตาไว้ในป่าแก้ว

ว่าก็หยาดหยดรินหนาววิญญาน

วาดอนสาวรีย์ชีวิตหส่าว่าสิบसानตานาไพรนี้แสนแพง

หนึ่งแรงพล้งกายใจยุติ

ป่าสูงสัตว์สวยที่แสนรัก

ไฉ่ลานสักไพศาลบนลานโลก

ลมพัดใบสักพลั่วปลิวปลิวกว้าง

เขียนแล้วเขียนอีกให้โลกอ่าน

จะจ่อมจางใจโลกใดกล้าง

"สิบ นาคะเสกียร" สกิดแหล่ง

ห้วยซาแข็งชุกเขื่อนผาเคื่องัก

น้อยจ้อยกระจริตให้เหยยหนัก

แสนยากจะพิทักษ์ทุกทิศทาง

ถึงกาลเป็นลานใดก่อนรุ่งสาง

ปลิดสายใยหยาดร้างวิญญาน

เหลือเพียงร่องรอยแห่งความรัก	รักลนสักรักสัตว์ที่สงสาร
รักห่วยรักป่าอุดมการณ์	ทุ่งใหญ่สายธารที่หยาดเย็น
หยาดเลือดเขียนนิยามความดั่งแด่น	เขียนบนแผ่นดินหินาให้โลกเห็น
ให้โลกตรชนักรักรู้ผู้บาเพ็ญ	ชีวิตเป็นป่าพลีเพื่ออะไร
เพราะอะไรอะไรยังงั้นมอด	ก็ยังลอดตาข้างทางไกล
ป็นยังล่าป่าหลวงป่าดวงใจ	ไพล่งไหม้ป่าม้วยนหมอกควัน
<u>แต่... ดวงวิญญาณนั้นพิทักษ์</u>	<u>บทเรียนอนุรักษ์พากฝั่งฝัน</u>
<u>ดอกไม้ป่าทั้งป่ามาภาณัล</u>	<u>ราพันพิโรรักไม่หักพอ</u>
<u>พลั่วเกสรภาษามาทอมหอม</u>	<u>รายล้อมรอยเท้าที่ก้าวก่อ</u>
<u>กราบสานิงานงดไม่ทอดทิ้ง</u>	<u>การสืบต่ออุดมคติต้องไม่ตาย</u>
	บันทึกแห่งดวงหทัย : 68 - 69

2.2 ความต้องการทางด้านเทคโนโลยี คืองานที่ได้ชี้ให้เห็นว่าความต้องการทางด้านเทคโนโลยี เช่น การสร้างถนนหนทาง การสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียป่าไม้เป็นจำนวนมาก

เลื้อยจักรเอาใบจิก	ขวานใบพลิกเปิดปากแผล
โพนป่าสุดตาแล	ค่อยล้มราบเป็นทางรถ
วันเวย์เป็นทุเวย์	จึงหักเหให้ปรากฏ
ทางวิ่งอันเลี้ยวลด	ซึ่งคดค้อมข้ามภูผา
<u>หลายโหล่งลุ่ลง</u>	<u>โครงการเขื่อนเข้าเือนป่า</u>
<u>เว้าพรอีกไม่ช้า</u>	<u>ทะเลสาบจะเว้ากว้าง</u>
.....	

กระแสน้ำฟ้าเขื่อน
ท่ามุ่นแลหหมอกควัน

นิมิตเดือนตะวันสวรรค์
ตำนานทรายหายนัย

ชีวภาพที่ได้แสดงออกถึงความสละเพื่อหัวใจ ในบทหรือกรองชื่อ "โครงกาสร้าง"
กล่าวคือ เมื่อนักเรียนและครูในชนบทช่วยกันปลูกป่าอนุรักษ์ธรรมชาติ ในที่สุดก็ต้องถูกทำลายเมื่อ
รัฐบาลอนุมัติให้สร้างเขื่อนในบริเวณดังกล่าว ดังบทประพันธ์ที่ว่า

<u>"แดดสวยฟ้าใส</u>	<u>วันต้นไม้แห่งชาติ</u>
<u>โหนภูดินหินตาต</u>	<u>คนเพิงหมาดเมตใหม่</u>
<u>นักเรียนที่รักของครู</u>	<u>ที่รักแห่งภูผาไพร</u>
<u>จะมัวช้ำอยู่ไย</u>	<u>ไปเพาะฝั้นปลูกผม</u>
<u>เอาเมตผมเมตเมม</u>	<u>เสกใส่ไถ่ดวงกมล</u>
<u>ปิ่นน้ำใจไม่จน</u>	<u>ชนไปด้วยนัยคดี</u>
<u>จอบที่เสียมน้อย</u>	<u>ประคับประคองสามัคคี</u>
<u>พร้อมแล้วพลันวัน</u>	<u>เฝ้ามุ่งเดินมุ่งเดิน"</u>
.....	
<u>ภาพครูนักเรียนครา</u>	<u>รวมปลูกป่ารวมปกปัก</u>
<u>สมดุสสมโดยรัก</u>	<u>ธรรมชาติพิลาสพิไล</u>
<u>เคียงสามริสุทธิ์</u>	<u>ดุจชีวาของป่าไพร</u>
<u>ป่าล้าป่าตวงใจ</u>	<u>ได้ปลูกแล้วแนวภูผา</u>
<u>จอบเสียมน้อยน้อย</u>	<u>ดล้อยตะวันบ่ายช้า</u>
<u>กลับถึงเหย้าเคหา</u>	<u>พบข่าวร้าย... ข่าวร้าย</u>
<u>ครูใหญ่กลับจากเมือง</u>	<u>เล่าเรื่องแก่เด็กหญิงชาย</u>
<u>ว่ารัฐบาลนโยบาย</u>	<u>ทำนบกอบใจแจ้งมา</u>

<u>อนมัตติเชื่อนาหม</u>	<u>แลกป่าไม้กับไฟฟ้า</u>
<u>สร้างที่นี้แหลยหนา</u>	<u>ท่านย้าว่าจาเป็น</u>
<u>จบเสียมพลัดป่า</u>	<u>น้ำตาใสสาหลเย็น</u>
<u>รอยฟ้าคล้าแดดเอย</u>	<u>เห็นเปลวไฟไหม้</u>

บันทึกแห่งดวงอาทิตย์ : 64 - 65

2.3 วิทยาศาสตร์และวิชาการสมัยใหม่ คือภาพที่ข้าพเจ้าเห็นว่าวิทยาศาสตร์ และวิชาการสมัยใหม่ กอปรกับความรู้อาณาถึงกาณ์ และความมั่งงายของมนุษย์ ได้มีส่วนทำลายธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม ก่อให้เกิดมลภาวะที่เป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์เอง และสิ่งมีชีวิตอื่น

<u>บังดินกัดินพาก</u>	<u>ดลภาคและพหพี</u>
<u>อิมส์จุลินทรีย์</u>	<u>ก็สลายมิโคร เหลือ</u>
<u>ปรังวิทยาศาสตร์</u>	<u>ตราดประสมเจือ</u>
<u>จนเพี้ยนและเจียนเพือ</u>	<u>กระจายโพทพันธ์</u>
<u>บงน้ำก้น้ำเน่า</u>	<u>ตุจเคล้ำลละคุดครัน</u>
<u>ชุ่มพิษแลยภัยอัน</u>	<u>บริโรคคฤทกกลิน</u>
<u>ปลาบูกัตุเบลิย</u>	<u>ชลเสียวสิดายตื่น</u>
<u>ห้วงธารรหานหิน</u>	<u>สวชห้อมมิชาตนาย</u>
<u>บงฟ้ากัฟ้าหม่น</u>	<u>มลพิษสขพัตรราย</u>
<u>หมอกควันคลยคลุ่มคลาย</u>	<u>มลภาวะครอบครอง</u>
<u>สุดออกชิ เจนจาม</u>	<u>ภาพามพะฒันพ้อง</u>
<u>ฟอกปอดมิปลอดฟอง</u>	<u>พิษฟอดอุราฟอน</u>

บงพิชกีพิชกัย
เพ็ญแสงแมลงภรณ์

บ มิเกลลัมพร
ก็เพราะยาพิฆาตคุณ
หนึ่งทรายณิ : 49 - 50

เห็นไหมโลกวิทยาศาสตร์
ก้าวหน้ากว่าสำคัญ
ยิ่งก้าวยาวไกลไกลกล้า
ยิ่งแข็งแกร่งสะท้อนความอ่อนแอ

ทาสวัดอุประเหียงเพื่องสัน
ก้าวเท่าไรไม่ทันโลกค้นแปร
ยิ่งล้ำลึกสว่างหวังกระแสน
ยิ่งแก้ท้ายพันอัปพน
สร้อยสันติภาพ : 101

ศิวภานท์ได้ชี้ให้เห็นว่าผลจากการทำลายธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นด้วยวิธีการใดก็ตาม ได้ก่อให้เกิด
ภาวะเสียสมดุล และเกิดผลตามมาด้านต่าง ๆ คือ

2.3.1 ความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ ศิวภานท์กล่าวว่า การตัดไม้ทำลาย
ป่าจำนวนมาก ทำให้ดินฟ้าอากาศแปรปรวน ดังนี้ เช่น อากาศแห้งแล้ง ภัยน้ำท่วม

บัตร์สันต์เดียว
เป็นป่าเสื่อมโทรม
หักร้างกลางไร่

ป่าเอยป่าเขียว
ป่าเขียวกลับกลายเป็น
รุกโทรมหักหาย
แล้งร้างร้อนเร้ง
หนึ่งทรายณิ : 54

2.3.2 เกิดมลภาวะ ซึ่งเป็นสภาพที่อันตรายต่อมนุษย์

<u>เห็นไหมว่าเราเรียกสวท</u>	<u>แปรรวบนประเทศเกษตรวิกฤต</u>
<u>ดินเปรี้ยวได้มรดายร้ายฤทธิ์</u>	<u>ชนพิชิตพันธุ์ธัญญา</u>
<u>เพ็ญแสงแรงโรดร้ายกาจ</u>	<u>พินาศมหาตมาคัมภีร์ยามา</u>
<u>ที่สุดจุดหมายมรณา</u>	<u>เคมีภัณฑ์ผลาญพรานมนุษย์พันธุ์</u>
	<u>สร้อยสันติภาพ : 112</u>
<u>เห็นไหมสายธารแห่งสารพิษ</u>	<u>ถังหล้าสาวที่ดทวมสมัย</u>
<u>มรดกโคกชาแรกแจกภัย</u>	<u>ทุ่งโพเถื่อนน้ำมีอมมนุษย์</u>
<u>มลภาวะลุ่มละลายหลอม</u>	<u>ย้อมชลชื่นเขียวเขียวลุด</u>
<u>ขุนคราล้ำไหลไปไกลรุด</u>	<u>โสโครกโคกสมุทรสุดทะเล</u>
	<u>สร้อยสันติภาพ : 113</u>

2.3.3 เกิดอุทกภัย และวิกฤตการณ์ทางธรรมชาติอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อมนุษย์

<u>เห็นไหมตัดไม้ทำลายป่า</u>	<u>ฟ้าดินหินเดือดเลือดไหลปรี</u>
<u>โคลนตมกล่มพัดปฐพี</u>	<u>กมชีวิตปลิดชีพรากชีวิต</u>
<u>ระทมเสียงร่ำไห้ใครหนอ</u>	<u>แม่พ่อพี่น้องของใครนั้น</u>
<u>ลูกเมียเสียสูญอาดูรครัน</u>	<u>เสียขวัญสิ้นสะอื้นอาลัย</u>
.....	
<u>เห็นไหมหิมะคลุมหลังคาข้าว</u>	<u>หลังคารั่วรวมโรคมโหมเห</u>
<u>เยือกแข็งแห่งน้ำสุดคณ</u>	<u>อาจเหวมพิภพในพริบตา</u>

ตราบาตยั้งไล่ลัสมสมุทรโลก

คลอนโยกเบี่ยงกรากแก่นหล้า

หาญชนประลัยกัไม่ช้า

อนาคตคดนำอนาคติด

สร้อยสันติภาพ : 113

ดิวงานที่ได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาทั้งหมดเกิดขึ้นจากมนุษย์ เพราะฉะนั้นศัตรูของมนุษย์ที่สำคัญที่สุด
ก็คือมนุษย์ด้วยกันเอง

เห็นไหมกับมนุษย์คือมนุษย์

ที่สุดของที่สุดที่สับสน

ที่อยู่กึ่งที่อันตราย

ที่หนที่ก่อที่ทรมาน

สร้อยสันติภาพ : 113

ดิวงานที่จึงได้ร้องขอให้เพื่อนมนุษย์ทุกคนช่วยกันรักษาความสมดุลย์ของธรรมชาติ

ครานั้นมนุษย์สู้รู้สึก

สัททิสร้างสร้งในสิ่งสม

สร้างตุลดินฟ้าหล้าอุดม

งศาทำให้กลมกลายสิ่ง

อย่า ทำธรรมชาติให้วิปริต

ถึง ธรรมคำสภิตสยะเพี้ยนหลง

ฟ้า ผ่นหล่นค่าดำรงคง

ต่ำ ค่อมหย่อมมรณะดำรงคง

อย่า ทำธรรมชาติให้ดีแล้ว

ทำ ให้แต่ลั่วคลาดคลาว่าวุ่น

หิน ผาป่าธารต้นทุน

แตก รุกุ่นรุ่นอยู่เรียงราย

อย่า ทำธรรมชาติธรรมดา

แยก ให้แปลกแยกค่าคุณสลาย

แผ่น น้ำจรดฟ้าเจ้าเจ็ดทราย

ดิน พื้นหล่นหมามลายโลกบุรี

สร้อยสันติภาพ : 111

บัดกลางทางวาลิกาได้	การใดผดุงยุคโลกสุขศานต์
การนั้นตรชนันนาให้ชานน	การนั้นทันการทันเกื้อกูล
การใดทำลายยุคโลกทุกข์โศก	การนั้นรันทรมหาให้ทรมสุข
การนั้นกันสกัดไม่ให้แผ่พูน	โลกจะขบ่มสมบูรณดิบิตเบา
บาเพ็ญพิทักษ์ธรรมชาติ	เพื่อบุญดีร่วมยุคทุกหย่อมเหยา
บาบรรบาสบเลื่อมทุกเงื่อมเงา	จิตเกลาริจกล้ำจอนยากกลัว
	สร้อยสันติภาพ : 114

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของจิตวาทน์ พบว่า จิตวาทน์ซึ่งเห็นคุณค่าของธรรมชาติ และเห็นว่าผู้ที่ทำลายธรรมชาติอันนำมาซึ่งหายนะของมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายคือตัวมนุษย์เอง

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาหรือกรอบของตัวกานท์ ปทุมสูติ จำนวน 13 ชุด โดยศึกษาวิเคราะห์ รูปแบบและกลวิธีในการประพันธ์ กลวิธีในการนำเสนอ และแนวคิดที่ปรากฏ ผลการศึกษามีสรุปได้ดังนี้

รูปแบบคำประพันธ์ ตัวกานท์ใช้รูปแบบคำประพันธ์ทั้งงานลักษณะรูปแบบฉันทลักษณ์ที่มีมาแต่โบราณและรูปแบบที่ตัวกานท์คิดขึ้น ในด้านรูปแบบฉันทลักษณ์ที่มีมาแต่โบราณ ตัวกานท์ใช้ทั้งรูปแบบโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และเพลงพื้นบ้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กลอน เป็นรูปแบบที่ปรากฏใช้มากและมีพัฒนาการที่เห็นชัดที่สุดในงานหรือกรอบของตัวกานท์ มีทั้งกลอนสุภาพ กลอนตลาด และกลอนส่นา กลอนสุภาพแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ กลอนที่ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ และกลอนที่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ ซึ่งได้แก่ กลอนแก้ว กลอนแปด กลอนเจ็ด และกลอนหก ลักษณะการแต่งส่วนใหญ่ดำเนินตามแบบแผนฉันทลักษณ์ ผลงานกลอนในระยะแรกค่อนข้างเคร่งครัดต่อแบบแผนฉันทลักษณ์ ต่อมาเมื่อมีลักษณะที่ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ และผลงานช่วงหลังปี พ.ศ. 2531 มีลักษณะที่เคร่งครัดต่อแบบแผนฉันทลักษณ์ยิ่งกว่าเดิม โดยเฉพาะในแง่จำนวนคำ ดังที่แน่นอน ทำให้เกิดกลอนสุภาพ ชนิด กลอนหก กลอนเจ็ด กลอนแปด กลอนแก้ว อย่างเด่นชัด กลอนตลาดที่ปรากฏได้แก่ กลอนนิราศ และกลอนเพลงยาว ส่วนกลอนส่นา ได้แก่ กลอนบทละคร กลอนเสภา และกลอนดอกสร้อย ส่วนใหญ่มีลักษณะตามข้อบังคับทางการประพันธ์ นอกจากนั้นตัวกานท์ได้นำลักษณะบังคับพิเศษ เช่น การแต่งกลบท กระทั่งในลักษณะต่าง ๆ มาใช้ในคำประพันธ์ประเภทกลอนอีกด้วย

กาพย์ เป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่ปรากฏมากรองจากกลอน กาพย์ที่ปรากฏในหรือกรอบของตัวกานท์ ปทุมสูติ มี 5 ชนิดด้วยกัน คือ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 กาพย์สุรางดนามค์ 28 กาพย์ห่อขยงค์ 32 และกาพย์เห่เรือโคลง ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะการแต่งตามข้อบังคับทุกประการ นอกจากนั้นตัวกานท์ ยังได้นำเอาลักษณะการแต่งแบบกลบท และกระชู้แบบต่าง ๆ มาใช้ในคำประพันธ์ประเภทกาพย์อีกด้วย

โคลง เป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่ปรากฏมากในผลงานช่วงหลังโดยมีทั้งโคลงสุภาพ โคลงฉันท์ โคลงห้า และโคลงโบราณลิลิตสุมาลี ในการแต่งคำประพันธ์ประเภทโคลง โดยเฉพาะโคลงสุภาพ ดิวกานท์ได้แสดงความสามารถทางการประพันธ์ โดยการแต่งโคลงกลบทเป็นจำนวนมาก รวมทั้ง กลโคลงกลอน และกรรฐ์แบบต่าง ๆ

ฉันท์ เป็นรูปแบบที่ปรากฏในบทร่ายกรองขนาดยาวเป็นส่วนใหญ่ ฉันท์ที่ปรากฏใช้มีจำนวน 15 ชนิด เช่น สัทธราฉันท์ 21 อธิสังฉันท์ 20 สัททูลวิกิพิตฉันท์ 19 มาลีฉันท์ 15 เป็นต้น ดิวกานท์ยังได้นำเอาลบทต่าง ๆ มาใช้แต่งคำประพันธ์ประเภทฉันท์ เช่น กลบทสารถิ์ชัรบถ กลบทหงษาเร็ว กลบทครอบจักรวาล เป็นต้น

ร่าย เป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่ปรากฏเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะใช้แต่งร่วมในบทร่ายกรองขนาดยาว เช่นที่พบคือร่ายยาว และร่ายสุภาพ

เพลงพื้นบ้าน รูปแบบเพลงพื้นบ้านที่ปรากฏใช้มากได้แก่ เพลงเหย่ย เพลงอีแซว เพลงพวงมาลัย เพลงกล่อมเด็ก เพลงลำตัด และเพลงร่ายบ้านไร่

ส่วนรูปแบบร่ายกรองที่ดิวกานท์ ปฐมมูตติคิดขึ้นได้แก่ รูปแบบร่ายกรองที่ประยูกต์จากเพลงพื้นบ้าน เช่น กาพย์ดอกแคว้ง ซึ่งประยูกต์จากเพลงเหย่ย รูปแบบร่ายกรองที่ประยูกต์จากรูปแบบฉันท์ลักษณ์เดิม เช่น ประยูกต์จากสำนักกลอนเจ็ด รูปแบบกลบทใหม่ เช่น กลค้อนสยัท่อนทั้ง กลเก้าแม่ กลบทมิตรภาพสัมพันธ์ เป็นต้น และรูปแบบร่ายกรองที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างรูปแบบเพลงพื้นบ้านกับรูปแบบฉันท์ลักษณ์เดิม

กลวิธีการประพันธ์ ดิวกานท์มีกลวิธีในการประพันธ์ในด้านการใช้คำ การใช้โวหารอย่างน่าสนใจ ในด้านการใช้คำ กอปรไปด้วยกลวิธีในทางเสียง ความหมายและการสรรคำใช้ กลวิธีในทางเสียงที่เด่นชัดที่สุด คือการเล่นเสียงพยัญชนะ ในด้านความหมาย ได้แก่การใช้คำซ้ำ และการเล่นคำ ในด้านสรรคำพบว่าดิวกานท์มีความสามารถในการสรรคำและสร้างคำใช้ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา กระทบอารมณ์ของผู้อ่าน ส่วนกลวิธีในการใช้โวหาร ดิวกานท์ใช้โวหารต่อไปนี้ อุปมา อุปลักษณ์ สมมุติบุคคล ภูมิปุจฉา การเสียดสีนวนวรรณคดีหรือวรรณกรรมเก่า และการกล่าวประชดประชัน โดยมีโวหารภูมิปุจฉาหรือการใช้คำถามให้ชวนคิด มีลักษณะเด่นและน่าสนใจ

กลวิธีในการนำเสนอ ตัวกานท์วิธีการนำเสนอแนวคิดใน 2 ลักษณะคือ การนำเสนอแบบตรงไปตรงมา และการนำเสนอด้วยวิธีอ้อม ซึ่งแบ่งออกเป็น การนำเสนอโดยการเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์ และการนำเสนอแบบการสร้างสถานการณ์ หรือการจำลองภาพเรื่องราว ตัวกานท์ได้ใช้กลวิธีดังกล่าวโดยพิจารณาความเหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการเสนอเป็นสำคัญ

แนวคิด พบว่าตัวกานท์ ได้แสดงแนวคิดไว้ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา ศาสนา ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

เศรษฐกิจ ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาการครองชีพ หรือปัญหาความยากจนของเกษตรกร โดยชี้ให้เห็นว่าเป็นผลมาจากปัญหาเกี่ยวกับการผลิต อันได้แก่ปัญหาทางธรรมชาติ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาอันเกิดจากนายทุนพ่อค้าคนกลาง ปัญหาความไม่สมดุลย์ในทางเศรษฐกิจ ปัญหาแรงงานและปัญหาการส่งเสริมจากรัฐ

การเมืองการปกครอง ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความล้มเหลวในระบบการเมืองการปกครองไทย อันเป็นผลมาจากผู้นำและนักการเมืองขาดคุณธรรม รัฐบาลไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ

สังคม ตัวกานท์ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับสังคมในหลายด้านคือ แนวคิดเกี่ยวกับบุคคลในสังคม กลุ่มอาชีพในสังคม ฐานะทางสังคม และการดำเนินชีวิตในสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับบุคคลในสังคม ตัวกานท์เห็นว่าเด็ก เยาวชน สตรี บิดามารดา เป็นบุคคลที่มีความสำคัญควรได้รับการดูแลเอาใจใส่จากรัฐและเอกชน

แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพในสังคม ตัวกานท์เห็นว่าทุกสาขาอาชีพมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ที่สำคัญคือต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณแห่งอาชีพตน

ฐานะทางสังคม ตัวกานท์เห็นว่ายังมีความแตกต่างกันมากโดยเฉพาะฐานะทางเศรษฐกิจ การดำเนินชีวิตในสังคมควรเป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ผลประโยชน์แก่ส่วนรวม และสันติของสังคม

การศึกษา ได้แสดงความคิดเห็นว่าการศึกษาระบบวังเรียนไม่ใช่วิธีหลักประกันการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงได้ ตัวกานท์เชื่อมั่นในการเรียนรู้อันเกิดจากประสบการณ์ และการปฏิบัติจริงว่าเป็นสิ่งที่สอนให้มนุษย์เรียนรู้ไม่เพียงแต่ความรู้ทั่วไปเท่านั้น แต่ยังสอนให้เข้าใจโลกและชีวิตอีกด้วย

ศาสนา ได้สะท้อนให้เห็นภาพพจน์ที่ตกต่ำของสถาบันศาสนาในปัจจุบัน และเห็นว่า การประพฤติปฏิบัติตามวิถีแห่งธรรม คือการแสดงออกถึงการเป็นพุทธศาสนิกชนที่แท้จริง ซึ่งช่วยให้เกิดสันติสุข และแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิวาทนัตถรชนกีนคุณค่าของธรรมชาติ ได้เรียกร้องให้ มนุษย์ทุกคนช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของตัวมนุษย์เอง

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองของศิวาทนัตถรชนกีน พบว่าศิวาทนัตถรชนกีนสร้างงานร้อยกรอง ในแนวสันหลังสันนิษฐาน และมุ่งแสดงความสามารถในทางการประพันธ์ ดังจะเห็นได้จากการสร้างงาน ร้อยกรองในทุกรูปแบบ คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และเพลงพื้นบ้าน ทั้งร้อยกรองขนาดสั้น และร้อยกรองขนาดยาวโดยมีลักษณะการแต่งที่เคร่งครัดต่อสันหลังสันนิษฐาน นอกจากนี้ยังได้นำเอาวิธีการ ทางวรรณศิลป์ของกวีโบราณ โดยเฉพาะลักษณะการแต่งกลบท กลโคลง และกรณฑ์แบบต่าง ๆ มาใช้ในการแต่งคำประพันธ์ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน ให้ทั้งคุณค่าทางเสียงและความหมาย อันสะท้อน ให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบสันหลังสันนิษฐานและกลวิธีทางวรรณศิลป์ของกวี โบราณเป็นอย่างดี ตลอดจนทั้งความสามารถทางการประพันธ์ของศิวาทนัตถรชนกีน

งานร้อยกรองของศิวาทนัตถรชนกีน ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของศิวาทนัตถรชนกีนว่า ไม่ได้ จักอยู่เพียงแต่วิธีการของกวีโบราณเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวิธีการของกวีในปัจจุบันด้วย เช่น เมื่อ เหนวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เสนอรูปแบบกลโคลงกลอน ศิวาทนัตถรชนกีนได้แสดงความชื่นชมด้วยการนำไปใช้เป็น รูปแบบในการสร้างงาน และสร้างสรรค์รูปแบบของตนขึ้นมา คือ กลโคลงกาพย์ เป็นต้น

ในด้านรูปแบบการประพันธ์ นอกจากศิวาทนัตถรชนกีนจะได้แต่งตามรูปแบบที่ปรากฏมาแต่เดิมแล้ว ยังได้เสนอรูปแบบใหม่ทางด้านสันหลังสันนิษฐาน และกลบทใหม่ ๆ อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การที่ศิวาทนัตถรชนกีนมุ่งเน้นแสดงความสามารถทางวรรณศิลป์มากเกินไปในระยะแรก ๆ ได้ทำให้ความหมายของบทประพันธ์ต้องพร่องลง เช่น วิธีการแต่งกลโคลงกลอน และกลโคลงกาพย์ ด้วยเงื่อนไขข้อบังคับพิเศษที่มากเกินไป ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสื่อคำ และความ

ในด้านการใช้คำ การใช้โวหาร ได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางการใช้ภาษาของดิวกานท์ ที่ชัดเจน กล่าวคือ การใช้ภาษาในผลงานระยะแรกมีความไม่ลงตัว แต่ในผลงานช่วงหลังกล่าวได้ว่า ดิวกานท์เป็นคณูหนึ่งที่มีความสามารถในการใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองของดิวกานท์ บทมธุสุติ ในครั้งนี้ยังมีเรื่องที่น่าจะศึกษาเกี่ยวกับร้อยกรองของดิวกานท์ บทมธุสุติ ดังนี้

1. ศึกษาพัฒนาการในการสร้างสรรค์งานร้อยกรองของดิวกานท์ บทมธุสุติ โดยพิจารณาถึงระยะเริ่มต้น จนถึงปัจจุบัน
2. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบร้อยกรองของดิวกานท์ บทมธุสุติ กับผู้สร้างงานร้อยกรองร่วมสมัยอื่น ๆ

מזרח ארצה

บรรณานุกรม

- กุลลาบ มัลลิกมาส. ควารู้หัวไปทางวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525.
- _____. วรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529.
- โกชัย สาริกบุตร. การวิเคราะห์กลบทในกวีนิพนธ์ไทย. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู, 2518. (เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 169).
- คมทวน ดันธนู. "บทนำ," ใน นิราศปรารภนา. หน้า 6 - 7. กรุงเทพฯ : ดันธนู, 2531.
- จิระนันท์ พิตรปรีชา. "วาทะจิระนันท์ พิตรปรีชา," อีเมจ. กันยายน 2532.
- เจือ สดะเทิน. การใช้ภาษาระดับปริญญา. กรุงเทพฯ : องค์การด้านครูสภา. 2516.
- _____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์, 2518.
- _____. ศิลปการประพันธ์. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2510.
- ชัยพร แสงกระจำง. "บางทัศนะของนักเขียนและกวีตอบทกวีและเรื่องสั้นของคนรุ่นใหม่," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 33(26) : 38 ; 14 - 20 : ธันวาคม 2529.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. "วรรณคดีวิจารณ์ไทย พ.ศ.2325-2435," ใน ทอไหมในสายน้ำ. บรรณาธิการโดยสุวรรณ เกรียงไกรเพชร และสุจิตรา จงสกีย์วัฒนา, หน้า 3 - 55. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2532.
- ดวงมณ จิตจำนงค์. สุนทรียภาพในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2527.
- ธวัช บุญนอก. แนวทางการศึกษาวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- นพดล จันทร์เพ็ญ. "ต้นฉ่องฉาย," ใน สร้อยสันติภาพ. หน้า 8-10. กรุงเทพฯ : ดันธนู, 2532.
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. "พื้นบ้านชาวเรือน : เพื่อนแก้วคำภักย์ ของ ดิวกานท์," ศิลปวัฒนธรรม. กันยายน 2529.

บุญเหลือ เทพยสุพรรณ, ม. ล. แผนแนวทางการศึกษาวิชาวรรณคดี. กรุงเทพฯ : ไบรด์การพิมพ์, 2518.

_____. วิเคราะห์วรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

_____. "หัวใจของวรรณคดีไทย," ใน วรรณวิทยากร : ฉบับวรรณคดี. หน้า 55 - 157.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

ประยอม ชองทอง. "วรรณศิลป์," แหล่งข่าว. 3(128) : 16-22 : กุมภาพันธ์ 2529.

ประวิตร โพธิาสัน. "งานร้อยกรองในปัจจุบัน," ใน วรรณศิลป์ปริทัศน์. หน้า 270. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2510.

วันกัญญ์ สัจจพันธ์. "จาก "ชนบ" สู่ "นวนิพันธ์"," รามคำแหง. 11(4) : 94 ; มกราคม - มีนาคม 2530.

_____. วรรณกรรมปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.

ล้อม เทียมแก้ว. วาทะเรื่องวรรณคดี. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์, 2522.

วันเนาว์ ยูเด็น. วรรณคดีเบื้องต้น. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2522.

วิทย์ ดิวศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ การพิมพ์, 2518.

วิภา กงกชพันธ์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

ดิวกานท์ ปทุมสูติ. กลวิธีสอนเด็กให้เรียนเขียนกลวิธี. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, 2525.

_____. กาไรจากรอยเท้า. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, 2534.

_____. คลื่นขัดฝั่งทราย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2532.

_____. ดอกจันทน์ดวงใจ. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, 2532.

_____. นิราศปรารภนา. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2532.

_____. บทกวีร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2528.

_____. เพื่อนแก้วคำกาพย์. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2529.

_____ . สมเด็จพระมหาราชคัณฑ์. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2532.

ตีวกานท์ ปทุมสูติ. รักนั้นเป็นฉันใด. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2534.

_____ . สร้อยสันติภาพ. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2532.

_____ . หนึ่งทรายหนึ่ง. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2532.

สมปอง พิริยกิจ. โคลงและรสรไพเราะ. วิทยานิพนธ์เพื่อเสนอพิจารณาตำแหน่งรองศาสตราจารย์
วิชาภาษาและวรรณคดีไทย วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2513. อัดสำเนา.

สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา. "ลักษณะบทประพันธ์ร้อยกรองในวรรณคดีไทย," ใน คู่มือวิชาภาษาไทยเล่ม 3. หน้า 282 - 286. กรุงเทพฯ : การฝึกหัดครู, 2512

(เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 10).

สายทิพย์ นุกูลกิจ. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน, 2534.

สิทธา พินิจกุล. "คุณค่าของร้อยกรอง," ใน ปากไก่ฉบับวรรณวิพากษ์. หน้า 88-92. กรุงเทพฯ : สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย, 2518.

สิทธา พินิจกุล และประทีป วาทีกสินกร. ร้อยกรอง. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531.

สุภา ทิวถนอม. วิเคราะห์กลอนเพลงยาวสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2199 ถึง พ.ศ. 2310)

และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2411). ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517. อัดสำเนา.

สุวณธ์ จงตระกูล. วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป. อัดสำเนา.

อนุমানราชธน, พระยา. การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
ราชบัณฑิตยสถาน, 2533.

תראאחארה

ח חרואאחרת

ภาคผนวก ก

ประวัติและผลงานของสิวกานท์ ปทุมสูติ

ประวัติ

สิวกานท์ ปทุมสูติ เดิมชื่อ "สวัสด์" ได้เปลี่ยนเป็น "สิวกานท์" เนื่องจากมีชื่อไปพ้องกับคนในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งนามสกุลเดียวกัน

สิวกานท์ ปทุมสูติ เกิดเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2495 ณ บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 2 หมู่บ้านวังหลุมพอง ต.จระเข้สามพัน อ.อุททอง จ.สุพรรณบุรี บิดาเป็นอดีตกำนันตำบลจระเข้สามพัน ชื่อ กรวย มารดาชื่อ ทองมา มีพี่น้องรวม 5 คน ตามลำดับดังนี้

1. นายเสมียน ปทุมสูติ
2. นายสิวกานท์ ปทุมสูติ
3. นายสิทธิกร ปทุมสูติ
4. นายวิรัช ปทุมสูติ
5. นางสาวกัลยา ปทุมสูติ

การศึกษา เริ่มการศึกษาที่โรงเรียนวัดปทุมวนาราม จังหวัดสุพรรณบุรี จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วได้ฝึกหัดอาชีพเป็นช่างตัดผม ได้หาประสบการณ์โดยทำงานที่ตลาดท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ประมาณ 1 ปี จึงกลับมาเปิดร้านตัดผมของตนเองได้ 7 เดือน จึงย้ายไปภูเก็ต และได้ทำงานที่ร้านตัดผมในตัวเมืองภูเก็ต จากนั้นจึงย้ายมาตัดผมอยู่ที่ร้านย่านสาเหว กรุงเทพมหานคร และสมัครเข้าเรียนศึกษาผู้ใหญ่ ที่โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่มหาวิทยาลัยราชภัฏ วัดไตรมิตรวิทยาราม ระหว่างปิดภาคเรียนอายุครบวช จึงกลับไปอุปสมบท ที่วัดปทุมวนาราม จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเวลา 19 วัน แล้วกลับมาศึกษาต่อจนจบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 3) หลังจากนั้นได้เข้าเรียนในวิทยาลัยครูสวนสุนันทา ภาคค่ำ ระหว่างนี้ได้เข้าทำงานเป็นบุรุษไปรษณีย์ ที่ไปรษณีย์กลาง (บางรัก) ได้ระยะหนึ่งก็ลาออก สิวกานท์ ปทุมสูติ ได้ศึกษาจนจบประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา (ป.กศ.) เมื่อปี พ.ศ. 2518

หลังจากจบการศึกษาป.กศ. แล้วสอบบรรจุรับราชการครูได้ที่โรงเรียนบ้านมะขามเอน

กิ่งอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เมื่อ 1 มิถุนายน 2519

พุทธศักราช 2521 ได้โอนย้ายไปสังกัดสุพรรณบุรี และสอบได้วุฒิ พ.ม. ในปีต่อมาย้ายกลับไปเป็นครูที่กุมิลาเนาเดิม และศึกษาต่อที่วิทยาลัยครูกาญจนบุรี จนจบปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.)
เมื่อ พุทธศักราช 2525

ผลงานและรางวัลเกียรติยศ

ดิวงานท์ ปุณณสุติ สนใจงานร้อยกรองมาตั้งแต่เป็นช่างตัดผม เริ่มแต่งร้อยกรองโดยการศึกษาค้นคว้าจากคอสมัน ร้อยกรอง ตามนิตยสาร วารสารต่าง ๆ ส่วนการศึกษาดาราศาสตร์ และฝึกการแต่งอย่างจริงจัง ได้เริ่มขึ้นขณะเรียนศึกษาผู้ใหญ่ ดิวงานท์ได้พัฒนาและปรับปรุงงานเขียนเป็นลำดับ จนประสบความสำเร็จในงานเขียน เมื่อผลงานได้ดีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2515 ในหนังสือ "มหาราชภัฏ" จากนั้นจึงส่งผลงานเผยแพร่เป็นระยะ ทั้งทางสถานีวิทยุและในหนังสือ วารสาร นิตยสารต่าง ๆ จนผลงานได้รับรางวัลครั้งแรกในปี พุทธศักราช 2519 และได้คลุกคลีกับการเขียนร้อยกรองมาตลอดจนปัจจุบัน

การฝึกฝนการเขียนร้อยกรองในช่วงระยะเริ่มแรกนั้น ดิวงานท์เล่าว่า ความรู้และประสบการณ์ในช่วงดังกล่าว โดยเฉพาะการได้มีโอกาสศึกษาวรรณคดีไทยหลาย ๆ เรื่อง และติดตามงานร้อยกรองร่วมสมัยอย่างจริงจัง ได้ส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานร้อยกรองในระยะต่อมาเป็นอย่างมาก ดิวงานท์เป็นผู้สร้างงานร้อยกรองที่เริ่มต้นและประสบความสำเร็จจากกิจกรรมการประกวด การเป็นนักกลอนมือรางวัล และเจ้าของรางวัลเกียรติยศ ซึ่งแสดงถึงความแม่นยำในกฎเกณฑ์ระเบียบวิธีการการประพันธ์ โดยเฉพาะความชำนาญ และรอบรู้ในด้านกฎเกณฑ์ระเบียบวิธีการทางชั้นหลักนั้น ได้กลายเป็นเป้าหมายอันสำคัญยิ่งให้ดิวงานท์สร้างงานในแนวชั้นหลักนิพนธ์ ผลงานส่วนใหญ่ของดิวงานท์ ไม่ว่าจะเป็นประเภทโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน รัสโย จึงมีลักษณะที่ดำเนินตามแบบแผนชั้นหลักนั้น แม้ในช่วงระยะหลังเขาจะให้ความสนใจกับเนื้อหามากยิ่งขึ้น แต่ก็ได้ปฏิเสธหรือละเลยความสำคัญของรูปแบบชั้นหลักนั้น ดังจะเห็นได้จากร้อยกรองชุด "หนึ่งทรายหนึ่ง" "สร้อยสันติภาพ"

และ "บันทึกแห่งดวงทัย" ซึ่งนอกจากจะเสนอปัญหาที่สะท้อนสภาพสังคม แต่ก็ยังคงลักษณะชั้นหลักฐาน
จิตรม อยู่อย่างเด่นชัด

ดิวิกาณ์ ปทุมสุติ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับชั้นหลักฐานว่า¹

... เป็นเสมือนพานิชที่พาให้บทร้อยกรองนั้น ถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบทางวรรณศิลป์
โดยเฉพาความไพเราะแห่งเสียงอันเกิดจากวิธีการทางชั้นหลักฐาน ย่อมมีผลตรึงใจผู้อ่าน
ผู้ฟัง ให้สนใจและชวนติดตามค้นหา ความหมายของบทร้อยกรอง ชั้นหลักฐานจึงมิใช่ทันหันการ
หรือสิ่งสกัดกั้นการแสดงออกของกวี แต่เป็นเสมือนอุบายวิธีทางวรรณศิลป์อันแยบยล กวีผู้เป็น
"นายภาษา" ย่อมไม่จำนนต่อกฎเกณฑ์ทางชั้นหลักฐาน แต่จะสามารถใช้และพัฒนาสิ่งเหล่านี้
ให้เป็นเครื่องมือทางวรรณศิลป์ที่สื่อสารได้อย่างสัมฤทธิ์ผล มีความแปลกใหม่และสอดคล้องกับ
ความต้องการยุคสมัยอยู่เสมอ ...

ความมุ่งมั่นในการสร้างงานร้อยกรอง จนประสบผลสำเร็จอย่างสูง จึงทำให้ดิวิกาณ์ มีผลงาน
ที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ผลงานร้อยกรองของเขา มีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ฎ่าย และเพลง
พื้นบ้าน ดังนี้

1. ร้อยกรองเรื่องยาว

1. <u>นิราศภูเก็ต</u>	2. <u>นิราศบางกอก</u>	3. <u>จดหมายถึงพ่อ</u>
4. <u>รัสลิลิตแม่เจ้า</u>	5. <u>เตรมะรี</u>	6. <u>นิราศอยู่ทอง</u>
7. <u>กลอนหกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว</u>		

¹ดิวิกาณ์ ปทุมสุติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุขกมล รัตนสุภา เป็นผู้สัมภาษณ์ที่บ้านพักกิตติวิทยาลัครุ
กาญจนบุรี อ. เมืองกาญจนบุรี จ. กาญจนบุรี เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2534.

8. สมเด็จพระมหาพรหมหาราชคำฉันท์
9. เพื่อนแก้ว คำกาพย์
10. โคลงสี่สุภาพเรื่อง แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง (ทุ่งดินดำ)
11. นิราศชีวิตสุนทรภู่ รัตนกรีสี่แผ่นดิน
12. เพลงรักพวงมาลัย
13. เพลงรักพื้นบ้าน
14. นิราศปราวณา

2. ร้อยกรองสำหรับเด็ก

1. แก้วลงคิด
2. เก้งก้อยกับพ่อ
3. พฤษพาพิ

3. ร้อยกรองรวมเล่มส่วนตัว

1. บทกวีร่วมสมัย
2. คลื่นซัดล้างทราย
3. สหพยางค์องกรองกวี
4. หนึ่งทรายหนึ่ง
5. รางวัลเกียรติยศ
6. ดอกสร้อยพัฒนา สักวาวิรัตน์
7. ดอกจันทน์ดวงใจ
8. สร้อยสันติภาพ
9. บันทึกแห่งดวงทัย

4. ร้อยกรองรวมเล่มกับผู้อื่น

1. กวีพรรณ
2. เพชรคำกรอง
3. สายหมึก
4. เพชรร้อย
5. พลอยเพสิน
6. คำค้นขันชา

20. "กรุงธนบุรีศรีมหานคร" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับถ้วย
เกียรติยศ ในงานชมรมนักกลอนกรุงธนบุรีศรีมหานคร 18 กุมภาพันธ์ 2522
21. "กรุงธนบุรีศรีมหานคร" (สัณวนที่ 2, กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัล
ชมเชย ได้รับของที่ระลึกในงานชมรมกรุงธนบุรีศรีมหานคร
18 กุมภาพันธ์ 2522
22. "อันเป็นที่รัก" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับถ้วย
เกียรติยศ ของนายวิบูลย์ อังคนารักษ์ ในงานชมรมนักกลอนสาคร-
สงคราม 27 พฤษภาคม 2522
23. "รู้" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับถ้วยเกียรติยศ
ในงานชมรมเรื่งกวีศรีวรรณศิลป์ 21 มกราคม 2522
24. "วาสุกรี" (โคลงสี่สุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับถ้วยเกียรติยศ
พระราชทานจากพระหัตถ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุ-
ราชกุมาร ในงานวันสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ตำนกัควาสุกรี
11 ธันวาคม 2522
25. "สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (โคลงสี่สุภาพ 6 บท) รางวัลชมเชย
ได้รับของที่ระลึก ประทศโดยมหาวิทยาลัยศิลปากร (ทับแก้ว)
25 พฤศจิกายน 2522
26. "ผู้แทน" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลชมเชย ได้รับถ้วยเกียรติยศ
ประกวดโดยหนังสือพิมพ์ศรีเมือง จ.ราชบุรี 16 พฤษภาคม 2522
27. "เร้นลับ" (บทดอกสร้อย) รางวัลที่ 2 ได้รับเงินสด 300 บาท
ประกวดโดยนิตยสาร "โลกเร้นลับ" 10 มิถุนายน 2522
28. "ภัย" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลที่ 2 ได้รับถ้วยเกียรติยศ
ประกวดโดยหนังสือพิมพ์เสียงปราชญ์ กันยายน 2522

3. "ยุทธินยาที่ไม่รู้จบ" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชมเชย ได้รับของ
ที่ระลึก ในการประกวดบทกวีดีเด่น ปี 2519 ชมรมกวีศรีสยาม
4. "แสงสว่างในความมืด" (กลอนสุภาพ 9 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับของที่ระลึก
ประกวดโดยชมรมกวีศรีสยาม - ชมรมรownikรักฝัน 11 มกราคม 2519
5. "ชาตินิยม" (กาพย์ยานี 6 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 250
บาท ประกวดโดยหนังสือ "ชนวน" มกราคม 2519
6. "กลอนกรรพัญจน์หน้า-หลัง" รางวัลชนะเลิศ ได้รับของที่ระลึก ในงาน
วรรณศิลป์สัมพันธ์ ชมรมกวีศรีสยาม - ชมรมรownikรักฝัน 11 มกราคม 2519
7. "วันรวมญาติ" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วย
เกียรติยศในงานวันรวมญาติ ชมรมรวมญาติกวีศิลป์ 28 มีนาคม 2519

พหุศักราช 2520

8. "ตะแบกสองป่า" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วยรางวัล
9. "ราชบุรุษวิรัตน์" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วย
เกียรติยศ ในงานชมรมราชบุรุษวิรัตน์ 18 ธันวาคม 2520
10. "ความหวัง" (บทสักวา) รางวัลชมเชย ได้รับเงินสด 100 บาท
ประกวดโดยหนังสือ "วิทยาสาร" ปี 2520

พหุศักราช 2521

11. "ครู" (กลอนสุภาพ 1 บท) รางวัลชมเชย ได้รับหนังสือมูลค่า
400 บาท ประกวดโดยนิตยสาร "ฟ้าเมืองไทย" 3 สิงหาคม 2521

12. "ทะเล" (บทกวีร้อย แต่งสดในเวลา 8 นาที) รางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วยเกียรติยศ ในงานชมรมนักกลอนชลบุรีศรีวรรณศิลป์ 3 ธันวาคม 2521
13. "กวีส่งแม่หมื่นไผ่" (กลอนสุภาพ 4 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วยเกียรติยศ ในงานชมรมชลบุรีศรีวรรณศิลป์ 3 ธันวาคม 2521
14. "อุดมการณ์" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วยเกียรติยศพร้อมเงินสด 500 บาท ในงานชมรมชลบุรีศรีวรรณศิลป์ 3 ธันวาคม 2521

พหุศักราช 2522

15. "บรรยากาศสงกรานต์" (กลอนสุภาพ 1 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 500 บาท ประกวดโดยนิตยสาร "ฟ้าเมืองไทย" 17 พฤษภาคม 2522
16. "ศึกษา" (กลอนสุภาพ 3 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับโล่เกียรติยศ ของนายเชาว์วิทย์ สุดลาภา ในงานบาสีเตรียมสัมพันธ์ (ม.จ.ร.) 29 ธันวาคม 2522
17. "อยู่อย่างไทย" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 300 พร้อมกิตติบัตร ในงานวันยุวศรี ชมรมเทศบาลศรีวิไล-หอสมุดแห่งชาติ 18 สิงหาคม 2522
18. "ถิ่น" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับนาฬิกาแขวน 1 เรือน ในงานบาสีบรมศึกษาอนุสรณ์ 14 มกราคม 2522
19. "ถิ่น" (สำนวนที่ 2, กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชมเชย ได้รับของที่ระลึก ในงานบาสีบรมศึกษาอนุสรณ์ วัดสระเกศ 14 มกราคม 2522

20. "กรุงธนบุรีศรีมหานคร" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับถ้วย
เกียรติยศ ในงานชมรมนักกลอนกรุงธนบุรีศรีมหานคร 18 กุมภาพันธ์ 2522
21. "กรุงธนบุรีศรีมหานคร" (สำนวนที่ 2, กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัล
ชมเชย ได้รับของที่ระลึกในงานชมรมกรุงธนบุรีศรีมหานคร
18 กุมภาพันธ์ 2522
22. "อันเป็นที่รัก" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับถ้วย
เกียรติยศ ของนายวิญญู อังคนารักษ์ ในงานชมรมนักกลอนสาธิต-
สงคราม 27 พฤษภาคม 2522
23. "รู้" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับถ้วยเกียรติยศ
ในงานชมรมเรื่งกวีศรีวรรณศิลป์ 21 มกราคม 2522
24. "วาสุกรี" (โคลงสี่สุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับถ้วยเกียรติยศ
พระราชทานจากพระหัตถ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎ-
ราชกุมาร ในงานวันสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ตำนานกวาสูกรี
11 ธันวาคม 2522
25. "สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (โคลงสี่สุภาพ 6 บท) รางวัลชมเชย
ได้รับของที่ระลึก ประกวตโดยมหาวิทยาลัยศิลปากร (ทับแก้ว)
25 พฤศจิกายน 2522
26. "ผู้แทน" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลชมเชย ได้รับถ้วยเกียรติยศ
ประกวตโดยหนังสือพิมพ์ศรีเมือง จ.ราชบุรี 16 พฤษภาคม 2522
27. "เร้นลับ" (บทดอกสร้อย) รางวัลที่ 2 ได้รับเงินสด 300 บาท
ประกวตโดยนิตยสาร "โลกเร้นลับ" 10 มิถุนายน 2522
28. "ภัย" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลที่ 2 ได้รับถ้วยเกียรติยศ
ประกวตโดยหนังสือพิมพ์เสียงปราชญ์ กันยายน 2522

29. "กัณ" (สัณททที่ 2, กลอนสุภท 2 บท) รงวัลชมเชย ด้รับของ
ที่ระลึก ประกวดโดยหนังสือพิมพ์เสยปราชัน กันยายน 2522

พทศักรช2523

30. "บ้าน" (กลอนสุภท 3 บท) รงวัลที่ 3 ด้รับนภาพิกาลูก 1 เรือน
ประกวดโดยชมรมสังพันธ์รักนักร้อง 21 ธันวาคม 2523
31. "เสียดสุภท" (กลอนสุภท 2 บท) รงวัลชมเชย ด้รับเงินสด
200 บาท ประกวดไทยเชิดชัยภทยนต์ 16 มกราคม 2523
32. "เงื่อนตาย" (กลอนสุภท 4 บท) รงวัลชนะเลิศ ด้รับพรชทชรูป
บูชา 1 องค์ ในงานชมรมเรีงกวีศรีวรรณศิลป์ 20 มกราคม 2523
33. "เมื่องหลวง" (บทดอกสร้อย) รงวัลชมเชย ด้รับปากกา 1 ดั้ม
ประกวดโดยชมรมราชาวรรณศิลป์ 23 ตุลาคม 2523
34. "บรรพต" (กลอนสุภท 2 บท, แต่งสดในเวลา 8 นาที) รงวัล
ชนะเลิศ ด้รับถ้วยเกียรติยศ ในงานชมรมชลบุรีศรีวรรณศิลป์
7 ธันวาคม 2523
35. "อ้อมอกไทย" (กลอนสุภท 6 บท) รงวัลที่ 2 ด้รับพรชทชรูป
บูชา 1 องค์ ในงานชมรมเรีงกวีศรีวรรณศิลป์ 20 มกราคม 2523
36. "กวีนิพนธ์ในแผ่นดินสมเด็จพรณารายณ์มหาราช" (นิทรวีเชียรฉันท
6 บท) รงวัลชนะเลิศ ด้รับพรชบรมรูปหล่อสมเด็จพรณารายณ์
มหาราช ลพบุรี 16 - 18 กุมภาพันธ์ 2523
37. "กวีนิพนธ์ในแผ่นดินสมเด็จพรณารายณ์มหาราช" (โคลงสี่สุภท 6
บท) รงวัลชนะเลิศ ด้รับพรชบรมรูปหล่อสมเด็จพรณารายณ์
มหาราช ในงานแผ่นดินสมเด็จพรณารายณ์มหาราช ลพบุรี

16 - 18 กุมภาพันธ์ 2523

38. "จากราชบุรีสู่ราชบุรีล้งค์" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชมเชย ได้รับถ้วยเกียรติยศ ของ ร.ต.ท. เชาวรินทร์ สัตยศักดิ์ศิริ ส.ส. ราชบุรี
ในงานชมรมราชบุรีวีรชน 21 ธันวาคม 23
39. "วัยรุ่นกับความรัก" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชมเชย ได้รับของ
ที่ระลึก ประกวดโดยนิตยสาร "นารี" มกราคม 23
40. "ลูกชาย" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชมเชย ได้รับเงินสด 100
บาท ประกวดโดยชมรมกวีศรีสยาม 20 กรกฎาคม 23

พหุศักราช 2524

41. "วิสาขบูชา" (กาพย์ยานี 6 บท) รางวัลที่ 7 ได้รับถ้วยเกียรติยศ
ของ ดร. เกษม สุวรรณกุล ประกวดโดยสมาคมนักกลอนแห่งประเทศไทย
และธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 14 มิถุนายน 2524
42. "การประหยัดเพื่ออนาคต" (บทสักรากลอนสด กำหนดแต่งในเวลา
5 นาที) ชนะเลิศรอบแรก ในการประชันกลอนสด สถานีโทรทัศน์
กองทัพบก ช่อง 5 จัดโดยธนาคารกรุงเทพ จำกัด 17 สิงหาคม 2524
43. "ชีวิตต้องสู้" (บทสักรากลอนสด) กำหนดแต่งในเวลา 5 นาที)
ชนะเลิศรอบสอง ในการประชันกลอนสด สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก
ช่อง 5 จัดโดยธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้รับเงินสด 500 บาท
17 สิงหาคม 2524
44. "อ่าว" (กลอนสุภาพ 4 บท) รางวัลที่ 2 ได้รับหนังสือพจนานุกรม
ไทย 1 เล่ม ในงานชมรมนักกลอนสาคร-สงคราม 7 มิถุนายน 2524

45. "ความดี" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลชมเชย ได้รับของที่ระลึก
ประกวดโดยหนังสือพิมพ์เสียงมหาชน 1 กุมภาพันธ์ 2524
46. "สาครบุรี" (กลอนสุภาพ 2 บท, แต่งสดในเวลา 8 นาที) รางวัล
ที่ 2 ได้รับโล่เกียรติยศ ในงานชมรมนักกลอนสาคร-สงคราม
7 มิถุนายน 2524
47. "ศิลปะการครองรักครองเรือน" (กลอนสุภาพ 3 บท) รางวัล
ชมเชย ได้รับเสื้อยืด 1 ตัว ประกวดโดยห้างขายยาจอมทอง
15 กุมภาพันธ์ 2524
48. "ตื่นก่อนนอนหลัง" (กลอนสุภาพ 3 บท) รางวัลชมเชย ได้รับเสื้อ
ยืด 1 ตัว ประกวดโดยห้างขายยาจอมทอง 15 มกราคม 2524

พุทธศักราช 2525

49. "เอกองค์สมเฝ้าจอมกฐิ" (โคลงสี่สุภาพ 6 บท) รางวัลชนะเลิศ
ได้รับถ้วยพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี ในงานวันสมเด็จพระบรมพุทธเจ้าชิตชิโนรส ถิ่นแก้วสุกศรี
11 ธันวาคม 2525
50. "คุณของคนชรา" (กลอนสุภาพ 2 บท, แต่งสดในเวลา 6 นาที)
ส่วนที่ 1
51. "ความหวังใหม่ปีหน้า" (กลอนสุภาพ 2 บท, แต่งสดในเวลา 6 นาที)
ส่วนที่ 2
52. "ถ้าฉันเป็นนายกรัฐมนตรี" (กลอนสุภาพ 2 บท, แต่งสดในเวลา 6
นาที) ส่วนที่ 3 รวมคะแนนทั้ง 3 ส่วน ใน (50), (51) และ
(52) ได้รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 400 บาท ในงานวันสมเด็จพระ

กรมพระปรมาภิไธย 11 ธันวาคม 2525

53. "พลังธรรม" (กลอนสุภาพ 5 บท) รางวัลชมเชยได้รับพระพุทธรูป
บูชา 1 องค์ ประกาศโดยนิตยสาร "พลังพิพย์" 10 ธันวาคม 2525
54. "วัฒนธรรมไทยปัจจุบัน" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 2 ได้รับ
เงินสด 300 บาท พร้อมถ้วยเกียรติยศ ของพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ
ในงานศูนย์นักกลอนนครราชสีมา 20 กุมภาพันธ์ 2525
55. "รถเมล์" (กลอนสุภาพ 5 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับโล่เกียรติยศ ของ
นายชาเลียง จุฬินันท์ ในงานพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (มมร.) วัด
บวรนิเวศวิหาร 21 พฤศจิกายน 2525
56. "ความจริงที่ถูกลืม" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 2 ได้รับโล่
เกียรติยศ ในงานชมรมจันทร์วิจิตรวรรณศิลป์ 2 มกราคม 2525
57. "พระคุณครู" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับเงินสด 100
บาท พร้อมโล่เกียรติยศ ประกาศโดยชมรมนักกลอนเชียงใหม่-
ลำพูน 12 กุมภาพันธ์ 2525
58. "ราชาเป็นสง่าแห่งแดนฉัน" (กลอนสุภาพ 3 บท) รางวัลชมเชย
ได้รับเงินสด 500 บาท พร้อมโล่เกียรติยศ ประกาศโดยสถานี
วิทยุ ชส.ทบ. 1 ธันวาคม 2525
59. "กรุงรัตนโกสินทร์" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับเงิน
สด 1,000 บาท ประกาศโดยนิตยสาร "โลกดารา" 21 เมษายน 2525
60. "ปีใหม่" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับร็อคเก็ตที่ระลึก
ประกาศโดยศูนย์นักกลอนนครราชสีมา 11 ธันวาคม 2525
61. "ความประทับใจในงานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี" (กลอน
สุภาพ 3 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 3,000 บาท พร้อม

โล่เกียรตินิยม ประทศโดยรายการแ้วเพลงรัก สภาวิทยุ
ชส.ทบ. 15 กรกฎาคม 2525

พุทธศักราช 2526

62. "ชนบท" (กลอนสุภาพ 4 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 400 บาท ประทศโดยสโมสรนักกลอนภาคเหนือ 13 เมษายน 2526
63. "กลอนบรรยายภาพ-ชนานภาพ" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับของที่ระลึกในงานชมรมชีวภาพพื้น 23 มกราคม 2526
64. "กฎหมายกฎหมาย" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด 500 บาท พร้อมโล่เกียรตินิยม ประทศโดยสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย มกราคม 2526
65. "พระแท่นดงรัง" (กลอนสุภาพ 5 บท) รางวัลชมเชย ได้รับกิตติบัตรพร้อมของที่ระลึก ในงานนมัสการพระแท่นดงรัง ท่ามะกา กาญจนบุรี 26 กุมภาพันธ์ 2526

พุทธศักราช 2527

-

พุทธศักราช 2528

66. "ภูมิใจใจของไทย" (โคลงสี่สุภาพ 1 บท) รางวัลชมเชย ได้รับเสื้อยืด 1 ตัว ประทศโดยนิตยสาร "ฟ้าเมืองไทย" 31 มกราคม 2528

67. "กวีสง่าเมื่อนิยสาร" (โคลงสี่สุภาพ 1 บท) รางวัลชมเชย ได้รับ
 เลื่อยิต 1 ตัวประกวดโดยนิตยสาร "ฟ้าเมืองไทย" 28 กุมภาพันธ์ 2528
68. "ฉันชอบฟ้าเมืองไทย" (โคลงสี่สุภาพ 1 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้
 รับเงินสด 200 บาท ประกวดโดยนิตยสาร "ฟ้าเมืองไทย"
 28 มีนาคม 2528
69. "แต่ประชาชนผู้หัวไทย" (กลอนสุภาพ 2 บท) รางวัลชนะเลิศ ได้
 รับเงินสด 1,000 บาท ประกวดโดยนิตยสาร "ฟ้าเมืองไทย"
 26 กันยายน 2528
70. "วีรกรรมของแม่" (กลอนสุภาพ 6 บท) รางวัลชมเชย ได้รับเงิน
 สด 300 บาท ในงานศูนย์นักกลอนนครราชสีมา 7 เมษายน 2528
71. "วีรกรรมของแม่" (กลอนสุภาพ 6 บท, ส่วนที่ 2) รางวัลชมเชย
 ได้รับเงินสด 300 บาท ในงานศูนย์นักกลอนนครราชสีมา
 7 เมษายน 2528
72. "วีรกรรมของแม่" (กลอนสุภาพ 6 บท, ส่วนที่ 3) รางวัลชมเชย
 ได้รับเงินสด 300 บาท ในงานศูนย์นักกลอนนครราชสีมา
 7 เมษายน 2528
73. "ถ้ำรักไว้ในใจคน" (กลอนหก 10 บท) รางวัลที่ 3 ได้รับเงินสด
 1,000 บาท ประกวดโดยชมรมนักเขียนคาถอลีกแห่งประเทศไทย
 14 ธันวาคม 2528

พหุศักราช 2529

74. "สักวามีอะไรอยู่ใต้ฟ้า" (บทสักวา) รางวัลชนะเลิศ ได้รับเงินสด

200 บาท ๑หนังสือเรือเพลง (หน้า ๑๘. ๒๒.-บางโทร) ของ
ชุมนุมหน้าชา ปี 2529

หมายเหตุ ก. รางวัลเกียรติยศสำคัญยิ่ง เรียงลำดับปีที่ได้รับดังนี้

75. "กลอนหกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว"
(เป็นคำ ประพันธ์กลอนหกล้วน ๆ ตลอดเรื่อง ความยาว 122 บท)
ได้รับรางวัลที่ 3 รางวัลเงินสด 4,000 บาท โดยได้รับพระราชทาน
รางวัลจากพระหัตถ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราช
กุมาร ณ หอวิชาวุฒาสน์ จัดประกวดโดย มหาวิทยาลัยศิลปากร
(ทับแก้ว) เนื่องในวาระฉลองวันพระราชทานสมภพ ครบ 100 ปี
1 มกราคม 5254
76. "สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรฯ คำฉันท์" (แต่งด้วยคำประพันธ์คำฉันท์
ต่าง ๆ รวม 17 ชนิดความยาว 719 บท) ได้รับรางวัลชั้นที่ 1
จากมูลนิธิธนาคารกรุงเทพ ประจำปี 2524 รางวัลเงินสด 5,000
บาท (ห้าพันบาท) ประกาศผลและกรณียกย่องมอบรางวัล ณ
ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาผ่านฟ้า 24 มิถุนายน 2526
77. "บทกวีร่วมสมัย" (หนังสือรวมบทกวีสร้างสรรค์ 20 สำนวน กับบท
กวีชุดเพลงยาวชาวดิน 12 ตอน) ได้รับรางวัลชมเชย ในการ
ประกวดหนังสือเนื่องในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ 15
ประจำปี 2529 ประเภทหนังสือกวีนิพนธ์ ได้รับรางวัลเป็นประกาศ
นียบัตร จัดประกวดโดย คณะกรรมการพัฒนาหนังสือ ของคณะ
กรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม
แห่งสหประชาชาติ 28 มีนาคม 2529

78. "เพื่อนแก้ว ตากาพย์" (แต่งด้วยตากาพย์ 5 ชนิด กับเพลงพื้นบ้าน
อีก 4 ชนิด รวมความยาวของเรื่อง 1,369 บท) ได้รับรางวัลชั้นที่
1 จากมูลนิธิธนาคารกรุงเทพ ประจำปี 2527 รางวัลเงินสด
50,000 บาท (ห้าหมื่นบาท) ประกาศผลและกรณียาธิ์มอบรางวัล
ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาผ่านฟ้า 29 กรกฎาคม 2529

หมายเหตุ ข. รางวัลเรื่องสั้น

79. "ความเป็นธรรม" เรื่องสั้นชนะการประกวด ได้รับรางวัลชนะเลิศ
เงินรางวัล 500 บาท พร้อมโล่เกียรติยศ จัดประกวดโดยหนังสือ
พิมพ์ศรีเมือง จ. ราชบุรี นายวัชร สิงดิวิมลย์ ผู้ว่าราชการจังหวัด
ราชบุรี" เป็นผู้มอบรางวัล ณ งานราตรีศาลาเทศบาลเมืองราชบุรี
20 สิงหาคม 21

นอกจากรางวัลดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังได้รับรางวัลในการประกวดบทกวีอีก 7 เรื่อง
ซึ่งใช้นามแฝงในการประกวด และไม่ประสงค์จะเปิดเผย ทั้งชื่อเรื่อง แหล่งประกวดและรางวัลที่ได้รับ

หมายเหตุ ค. รางวัลบทกวีที่ไม่ประสงค์เปิดเผย

รวมงานเขียนที่ได้รับรางวัลทั้งสิ้น 86 เรื่อง (นับถึง 26 มิย. 30)

รางวัลล่าสุด

87. "บทกวีชื่อ "ทวนกรรแสง" ได้รับมอบรางวัลร้อยกรองสร้างสรรค์

ประจำปี 2530 จากสมาคมนักกลอนแห่งประเทศไทย (10 ธันวาคม 31)

88. วรรณกรรมไทย โคลงสี่สุภาพ เรื่อง "แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง"

ได้รับรางวัลชมเชยพิเศษ จากมูลนิธิธนาคารกรุงเทพ

89. "นิราศภูเขาเกิด" ได้รับรางวัลชมเชย จากสถาบันสุนทรภู่ รัชพรรษา -

ทานรางวัล จากพระยาศรีสมุทรโฆษ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม

ราชกุมารี ณ หอวิชาวรรณคดี 26 มิถุนายน 2531

90. "สร้อยสันติภาพ" ได้รับรางวัลชมเชย จาก คณะกรรมการพัฒนา

หนังสือแห่งชาติ ปี 2532

91. "กาโรจรรอยเห่" ได้รับรางวัลบทกวีสร้างสรรค์เพื่อเยาวชน

จากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี 2534

(จากเอกสารการบันทึกของผู้เขียนที่หาไว้เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นเมื่อผู้เขียนหาชีวิตไม่แล้ว)

ผลงานที่นำมาศึกษา

ผลงานที่นำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 288 บท เป็นบทร้อยกรองขนาดสั้น 277 บท และบทร้อยกรองขนาดยาว 11 บท (เรื่อง) บทร้อยกรองเหล่านี้แต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ 6 ประเภท จำแนกเป็น กลอน 164 บท กาพย์ 49 บท โคลง 38 บท เพลงพื้นบ้าน 22 บท ฉันท์ 7 บท ร่าย 2 บท และบทร้อยกรอง ที่ใช้คำประพันธ์หลายชนิดในบทเดียวกันอีก 6 บท ผลงานดังกล่าวปรากฏในหนังสือรวมบทร้อยกรองดังต่อไปนี้

1. ดอกจันทร์ดวงใจ เป็นหนังสือรวมบทร้อยกรอง เรื่องยาวจำนวน 6 เรื่อง

คือ นิราศภูเขาเกิด จดหมายถึงพ่อ นิราศบางกอก รัสสิลิตแม่จ๋า เศรษฐี และนิราศภูทอง ร้อยกรองเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผลงานที่แต่งระหว่าง พ.ศ. 2515 - 2518 ซึ่งขณะนั้นดิฉันพักกำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา รูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ ได้แก่ กลอนสุภาพและกลอนนิราศเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นเรื่องรัสสิลิตแม่จ๋า ซึ่งแต่งด้วยกลอนสุภาพ คือโคลงสุภาพแต่งปนกับร่ายสุภาพ ส่วนเนื้อหาก็เป็นเบ

งานเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้แต่งเอง ดังที่เขาเขียนไว้ในตอนหนึ่งของ "คำนำ" ว่า

แต่ละคนแตกต่างกันคือตละคน
แต่ละภาษาคูมิหลังต่างคน
ทุกกิ่งข้อต่อเกี่ยววรรณกรรม
ทุกถ้อยคำเพื่อใครหลายหลายคน

ดอกจันทร์ในดวงใจ : 7

นิราศภูเก็ต เป็นส่วนประกอบเรื่องยาวเรื่องแรกของดิวกานท์บทกวี แต่งเมื่อปี พ.ศ. 2515
แต่งเป็นกลอนนิราศ เล่าประสบการณ์การเดินทางไปยังภูเก็ต เมื่อ
เดือนกันยายน พ.ศ. 2513 มีความยาวทั้งสิ้น 114 บท

จดหมายถึงพ่อ แต่งเป็นกลอนสุภาพ ยาว 47 บท แต่งเมื่อปี พ.ศ. 2516 ซึ่งขณะนั้น ดิวกานท์
กำลังเตรียมตัวเข้าศึกษาในวิทยาลัยครูสวนสุนันทา และเป็นช่วงเวลาที่บ้านประสบปัญหาเรื่อง
อิทธิพลเกื้อน ด้วยความรักและความเป็นห่วงพ่อ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่มาก ตลอดที่ญาติพี่น้อง จึงเป็นที่มา
ของร้อยกรองนี้

นิราศบางกอก เป็นกลอนนิราศยาว 62 บท แต่งในขณะที ดิวกานท์ กำลังศึกษาอยู่ที่
วิทยาลัยครูสวนสุนันทา เนื้อหาเป็นการบรรยายการเดินทางจากสุพรรณบุรี ไปยังกรุงเทพมหานคร
โดยมีการกล่าวถึงความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ถึงคนรัก ที่ชื่อ "พรม" ซึ่งต่อมาก็เป็นภรรยาผู้ชีวิต

รัสลิลิตแม่จ๋า เป็นลิลิตสุภาพ ยาว 23 บท แต่งเมื่อปี พ.ศ. 2517 ซึ่งในขณะนั้น ดิวกานท์
บทกวี กำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา เป็นการบรรยายอารมณ์ ความรู้สึกคิดถึงทวงใจแม่
ช่วงเวลาเดียวกับรัสลิลิตแม่จ๋า เนื้อหาเป็นเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงของทัศนคติหนุ่มประสม
ประสมกับบุ๋นรักสามเส้า ในตอนท้ายผู้แต่งได้ปิดเรื่องในลักษณะหักมุม พลิกความคาดหมายของ
ผู้อ่าน โดยบอกให้ผู้อ่านทราบว่าเหตุการณ์ทั้งหมดเป็นเพียงความฝันเท่านั้น

นิราศอุทอง เป็นกลอนนิราศ จำนวน 11 ตอน มีเนื้อหาเกี่ยวกับตำนานพื้นบ้าน ประวัติสถานที่

ท้องถิ่นต่าง ๆ ในเขตอำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรี

2. บทกวีร่วมสมัย บทร้อยกรองชุดนี้เป็นผลงานในช่วงแรกๆ ของดิวิภาณที่ประกอบด้วยบทร้อยกรองที่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ลงในหนังสือพิมพ์ และวารสารต่าง ๆ ในช่วงปี 2519 - 2528 และบทร้อยกรองชุดเพลงยาวชาวดิน รวมทั้งหมด 34 บท แต่งด้วยคำประพันธ์ 4 ประเภท ได้แก่ โคลง กลอน กาพย์ และเพลงพื้นบ้าน กลอนเป็นรูปแบบที่ปรากฏมากกว่าคำประพันธ์ประเภทอื่น คือ มีจำนวนถึง 24 บท เป็นกลอนสุภาพ 22 บท กลอนหก 2 บท นอกจากนั้นได้แก่ กาพย์จำนวน 8 บท ซึ่งเป็นกาพย์ยานี 7 บท และกาพย์สุรางคนางค์ 1 บท ส่วนโคลงและเพลงพื้นบ้านมีเพียงอย่างละ 1 บทเท่านั้น คือ โคลงสี่สุภาพ ในบทร้อยกรองที่ชื่อว่า "ในมือที่ถือกุม" และเพลงเหย่ยใน "เหย่ยส่งกรานต์"

บทกวีร่วมสมัย พิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม พุทธศักราช 2528. โดยสำนักพิมพ์สุวิริยาสาส์ และในปี พุทธศักราช 2529 ได้รับรางวัลชมเชยจากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ

3. สมเด็จพระเจ้าบรมมหาราชดำเนิน เป็นร้อยกรองคำฉันท์ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชาธิราชเจ้าคำประพันธ์ประเภทฉันท์ จำนวน 17 ชนิด และกลบทอีก 7 ชนิด มีความยาวทั้งสิ้น 719 บท ร้อยกรองเรื่องนี้ ได้รับรางวัลชนะเลิศ การประกวดวรรณกรรมของมูลนิธิธนาคารกรุงเทพ ประจำปี พ.ศ. 2524

4. เพื่อนแก้วคำกาพย์ ร้อยกรองคำกาพย์ขนาดยาวเรื่องนี้ ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดวรรณกรรมของมูลนิธิธนาคารกรุงเทพ ในฐานะเป็นร้อยกรองดีเด่นประจำปี 2527 คณะกรรมการผู้ตัดสินวรรณกรรมฯ ได้กล่าวไว้ในคำนำหนังสือเล่มนี้ว่า

... เพื่อนแก้วคำกาพย์ เป็นร้อยกรองที่ผู้แต่งคิดสร้างขึ้นเอง โดยสมมติตัวละครขึ้น จากภูมิประเทศจริงของจังหวัดสุพรรณบุรี และกาญจนบุรีเป็นเรื่องราวรักบริสุทธิ์ที่เน้นคุณธรรม การเสียสละ ระหว่างชายหนุ่มซึ่งเป็นเพื่อนร่วมน้ำสาบาน แทรกประดับไว้ด้วยชนบทประเพณีพื้นบ้าน

ชนบท ประกอบการสะท้อนภาพวิถีชีวิตและคตินิยมในท้องถิ่น จบลงด้วยคติชีวิตและคตินิยม
เป็นวรรณกรรมสร้างสรรค์จริงใจ ที่มีคุณค่าขึ้นได้มากได้เรื่องหนึ่ง¹

ดิวกานท์เสนอเพื่อนแก้วคำกาพย์ ด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์ แทรกด้วยเพลง
พื้นเมืองบ้างเล็กน้อย โดยใช้กาพย์ 5 ชนิด คือ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 กาพย์สุรางคนางค์
28 กาพย์ฉบัง 5 และกาพย์ดอกระดังงะ ซึ่งเป็นรูปแบบสัมผัสได้ดิวกานท์ ปทุมสูติ ได้คิดประดิษฐ์
ขึ้น และปรากฏใช้เป็นครั้งแรกในร้อยกรองเรื่องสี่ส้นรับเพลงพื้นบ้านที่นำมาใช้มี 4 ชนิด ด้วยกันคือ
เพลงพวงมาลัย เพลงเหยียบ เพลงเดินกำรำเดิยว เพลงกล่อมเด็กและยังมิได้สาบานซึ่งมีลักษณะการ
แต่งทำนองยาวอีกด้วย มีความยาวทั้งสิ้น 1369 บท ใน พ.ศ. 2531 กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ ได้พิจารณาเห็นว่า เพื่อนแก้วคำกาพย์ เป็นงานเขียนที่มีคุณค่า จึงได้คัดเลือกให้
ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยกรองเรื่องสี่ส้นจึงเป็น
ผลงานที่น่าสนใจมาก เรื่องหนึ่งของดิวกานท์ ปทุมสูติ

5. ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เป็นร้อยกรองขนาดยาวที่สะท้อน
ภาพปัญหาของสังคมชนบทไทย และชี้หนทางออกไว้อย่างน่าสนใจ ดิวกานท์ เลือกใช้
โคลงสี่สุภาพ เป็นรูปแบบในการนำเสนอ โดยมีการแทรกโคลง กลบทและเพลงพื้นบ้าน
เป็นระยะ ๆ มีความยาวทั้งสิ้น 629 บท เขาได้ให้เหตุผลในการแทรกรูปแบบ
โคลงกลบท และเพลงพื้นบ้านไว้ว่า

...การแต่งร้อยกรองเป็นเรื่องยาว และเป็นร้อยกรองชนิดเดียวกัน
ติดต่อกันโดยตลอดนั้นยากที่จะดึงดูดใจผู้อ่าน มิให้รู้สึกจืดชืดหรือเบื่อได้ ดังนั้นใน
การแต่งโคลงสี่สุภาพ เรื่อง "ทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง" นี้ ผู้แต่ง

¹มูลนิธิธนาคารกรุงเทพ "คำนำ" ใน เพื่อนแก้วคำกาพย์. หน้า 17.

จึงพิจารณาหาช่วงตอนที่เหมาะสม แทรกโคลงกลอนชนิดต่าง ๆ ทั้งนี้เป็นแบบเก่า และแบบใหม่ที่ดีประติมากรรมขึ้นสลับไว้ พอเปลี่ยนแปลงการสัจอารมณ์

หนังสือเรื่องนี้ได้รับรางวัลชมเชย จากการประกวดวรรณกรรมประจำปี 2529 ของมูลนิธิอิศนาคารกรุงเทพ

6. คลื่นซัดฝั่งทราย งานชิ้นนี้ประกอบไปด้วยบทร้อยกรอง จำนวน 38 บท ส่วนหนึ่งเป็นผลงานที่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ลงในหนังสือพิมพ์ และวารสารต่าง ๆ ในช่วงปี 2526 - 2530

บทร้อยกรองที่ชื่อ "กฎหมู่-กฎหมาย" ในหนังสือเล่มนี้ ได้รับรางวัลชนะเลิศในฐานะบทกวีดีเด่นของสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย เมื่อเดือนมกราคม 2526 และ "รายงาน... จากชนบท" ได้รับรางวัลชนะเลิศ ในการประกวดกลอนของสโมสรนักกลอนภาคเหนือ เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2526

สำหรับรูปแบบคำประพันธ์ที่เขาใช้ในงานชุดนี้มี 3 ประเภทคือ กลอน ซึ่งใช้มากที่สุดถึง 33 บท กาพย์ 3 บท และเพลงพื้นบ้าน 2 บท

7. เพลงรักพื้นบ้าน เป็นร้อยกรองชุดเพลงรักพื้นบ้าน จำนวน 11 บท ได้แก่ เพลงพวงมาลัย เพลงเห่เย้ย เพลงอีแซว เพลงลิเก เพลงยั่ว เพลงซำทงส์ แต่งเป็นเพลงบทพากย์ มีการโต้ตอบกันระหว่างชาย-หญิง ฝ่ายชายใช้นามว่า "ทิดทวด" ฝ่ายหญิงใช้นามว่า "นกเอี้ยง"

8. นิราศปรารภ เป็นผลงานกลอนนิราศ จำนวน 40 บท กล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ ในลักษณะของนิราศสมมุติ เนื้อหาส่วนใหญ่จัดเป็นร้อยกรองประเภทวิพากษ์วิจารณ์สังคม

9. หนึ่งทรายหนึ่ง บทร้อยกรองชุดนี้มีจำนวน 60 บท โดยรวบรวมจากผลงานที่เคยเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสารต่าง ๆ ในช่วงปี 2528 - 2531 สำหรับคำประพันธ์ในร้อยกรองชุดนี้ คือวาทน์ใช้คำประพันธ์เกือบทุกประเภท ทั้ง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และเพลงพื้นบ้าน

¹ ติวาทน์ ปทุมสุติ "ภาคผนวก" ในทุ่งดินดำ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง. หน้า 116.

หนังสือเรื่องนี้ได้รับรางวัลชมเชย จากการประกวดวรรณกรรมประจำปี 2529
ของมูลนิธิธนาคารกรุงเทพ

6. คลื่นซัดฝั่งทราย งานชิ้นนี้ประกอบไปด้วยบทร้อยกรอง จำนวน 38 บท ส่วนหนึ่งเป็น
ผลงานที่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ลงในหนังสือพิมพ์ และวารสารต่าง ๆ ในช่วงปี 2526 - 2530

บทร้อยกรองที่ชื่อ "กณฺหุ-กณฺหามาย" ในหนังสือเล่มนี้ ได้รับรางวัลชนะเลิศในฐานะ
บทกวีดีเด่นของสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย เมื่อเดือนมกราคม 2526 และ
"รายงาน...จากชนบท" ได้รับรางวัลชนะเลิศ ในการประกวดกลอนของสโมสรนักกลอนภาคเหนือ
เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2526

สำหรับรูปแบบคำประพันธ์ที่เขาใช้ในงานชุดนี้มี 3 ประเภทคือ กลอน ซึ่งใช้มากที่สุดถึง 33
บท กาพย์ 3 บท และเพลงพื้นบ้าน 2 บท

7. เพลงรักพื้นบ้าน เป็นร้อยกรองชุดเพลงรักพื้นบ้าน จำนวน 11 บท ได้แก่ เพลงพวงมาลัย
เพลงเห่ข่อย เพลงอีแซว เพลงลิเก เพลงยั่ว เพลงข้าหงส์ แต่งเป็นเพลงปฏิพากย์ มีการโต้ตอบกัน
ระหว่างชาย-หญิง ฝ่ายชายใช้นามว่า "ทิดหนวด" ฝ่ายหญิงใช้นามว่า "นกเอี้ยง"

8. นิราศปรารภนา เป็นผลงานกลอนนิราศ จำนวน 40 บท กล่าวถึงสถานที่ต่าง ๆ
ในลักษณะของนิราศสมมุติ เนื้อหาส่วนใหญ่จัดเป็นร้อยกรองประเภทวิพากษ์วิจารณ์สังคม

9. หนึ่งทรายฉวี บทร้อยกรองชุดนี้มีจำนวน 60 บท โดยรวบรวมจากผลงานที่เคยเผยแพร่
ในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสารต่าง ๆ ในช่วงปี 2528 - 2531 สำหรับคำประพันธ์ใน
ร้อยกรองชุดนี้ คือกาพย์ใช้คำประพันธ์เกือบทุกประเภท ทั้ง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และเพลงพื้นบ้าน
นอกจากนี้ยังมีร้อยกรอง ซึ่งใช้รูปแบบคำประพันธ์อื่น ๆ อีก 1 บท คือ บทร้อย
กรองที่ชื่อว่า "ขวัญเอ๋ย" โดยใช้ กุศดปรายาดฉันท์ กาพย์ฉบัง 16 และโคลงสี่สุภาพ กลอนหัวพันหลัก
บทร้อยกรองชื่อ "ทวนกระแซ" ซึ่งแต่งด้วยกาพย์ยานี 11 ได้รับรางวัลบทร้อยกรอง
สร้างสรรค์ ประจำปี 2530 ของสมาคมนักกลอนแห่งประเทศไทย

10. สร้อยสันติภาพ มีจำนวน 48 บท โคลง 16 บท กลอน 12 บท กาพย์ 11 บท

เพลงพื้นบ้าน 3 บท ฉันท์ 3 บท ร่าย 2 บท และร้อยกรองที่ใช้คำประพันธ์หลายชนิดในบทเดียวกัน 1 บท คือบทที่ชื่อว่า "สร้อยสันติภาพ" ซึ่งใช้ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน

สร้อยสันติภาพมีลักษณะพิเศษที่ต่างไปจากร้อยกรองชุดอื่น กล่าวคือ ร้อยกรองทุกบท จะมีการร้อยสัมผัสเชื่อมกันอย่างต่อเนื่องไปจนจบ 48 บท

11. กาไรจากร้อยเห่า ใช้กาพย์ยานี 11 จำนวน 101 บท เป็นร้อยกรองแสดงทรรศนะ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ และการสรรค์สร้างชีวิตให้มีคุณค่าของผู้ประพันธ์

12. รักนั้นเป็นฉันใด ใช้กลอนสุภาพจำนวน 91 บท เป็นร้อยกรองแสดงทรรศนะเกี่ยวกับความรัก

13. บันทึกแห่งดวงหทัย ร้อยกรองชุดนี้รวมผลงานทั้งหมด 42 บท รูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ เป็นกลอน 23 บท กาพย์ 11 บท โคลง 6 บท และใช้รูปแบบหลายชนิดในบทเดียวกันอีก 2 บท คือ "อัมพตรัถยา" และ "โคราสร้าง"

ภาคผนวก ข

ภาคผนวก ข

กลบทที่ใช้ในบทร้อยกรอง ของตัวกาพย์ ปทุมสูติ

กลบทที่ปรากฏในบทร้อยกรองของตัวกาพย์ ปทุมสูติ ส่วนหนึ่งมีต้นแบบมาจากหนังสือประชุมจารึก วัดพระเชตุพน กลบทศิริวิบูลกิตต์ ประชุมสำเนาประมวลตำรากลอน กาพย์ โคลง ฉันท์ ของหลวง ธรรมากินนัต (เถิก จิตรกถึก) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลบทแบบบังคับเพิ่มมากกว่าปกติ ดังต่อไปนี้¹

1. แบบเพิ่มบังคับสระ หมายถึงในวรรคในบทหรือ ตลอดการแต่งจะกำหนดแบบการใช้ สระเอาไว้ แบบกลบทที่ปรากฏดังนี้

ก้านต่อดอก

ทุกขระหมกรรมทรวงดังตรรอน

ตั้งแต่พรากจากเจ้ามาวันนั้น

โอโสมงามทราชมเสงี่ยมสงวนพล

แสนทวิลเทศว่าอาวรณ์สมร

จขหนึ่งน้อมมีแต่พร่ากาตรวลดรชบ

ไม่เห็นวายคลายกระสันร้นจรมทวน

ที่เจียมจิตรมีตรม้วนอารมณ์กรม

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้บังคับให้ใช้สระเดียวกัน 1 คู่ ณ ตำแหน่งท้ายวรรคของทุกวรรค

¹โกษย สารกบุตร. การวิเคราะห์กลบทในกวีนิพนธ์ไทย. ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. 2517. หน้า 27-66.

อักษรสังวาสมาราร้างทางรณิรมย์ชมเพราะเจาะจันทวังจะพากชีวิตมิตจะกนอมแป้นที่ขึ้นฤทัยนโฉนจเจ้าจึงไม่นิยมสนที่นิคมแพงฝักชกใบใบเดิมเริ่มคิดมิได้แทงน้ำใจโฉนหวังยังไมตรียืนยืนยังคงประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้บังคับใช้สระซ้ำกัน 2 คำเป็นคู่ และต้องมีวรรคละ 2 คู่ อยู่ ณ ตำแหน่ง
ต้นวรรคกับท้ายวรรค

การบังคับให้ใช้สระเดียวกัน วรรคละ 2 คู่เช่นนี้ มีคล้ายกันมากอีก 3 ชื่อ คือ
"เทพชุมนุม" "ช่างชูว" และ "สงฆ์โศลกนทาง" เพียงแต่เปลี่ยนเงื่อนไข เส้นคำที่ใช้สระเดียว
กัน 2 คู่นี้เข้ามาอยู่ภายในวรรค ดังตัวอย่าง

เทพชุมนุมมาว่าเหวเอกาอุราเราแสนร่อนนอนเกื้อนแปรเรือนเกินจุณจุณขึ้นดินถวิลเหมือนกลืนนวลนิราไร้ไกลหน้าพางาเหงามีแต่เศร้าเปล่าใจให้รับจวนรินรินกลืนคั่นธมัลย์รำนรนวนกลดรินครวณป่วนปั่นกรยสันพักตร์ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ช้างชูงวง

บุตรบังคมก้มได้ยรรยาบกราบทูล
 ว่าไม่ควรจวนพระองค์ปลงชีพไ
 แม้ชีวิตจิตรวิญญาข้าพรองค์
 คงไม่ละพระบิตุรงค์จงใจจน

ตามได้มูลสกุลนักปราชญ์พาหิไสมัย
 มียบรโรไลใจพยาบาลมาทดแทนคุณ
 จะยืนยงจงใจมีหมองทมน
 จักแทนคุณบุญไปจงปลงชีพวาย
 กลบทศิริวิบุลยิตี

สิงโตเล่นหาง

นอนกลางวันสิ้นถึงเจ้าเฝ้าเสมอ
 สาคัญจิตรคิดว่านี้อภัยมาแอบ
 นึกสเห็นเห็นคิดคิดแล้วเรา

แสนรักหนักกตัญจะเสมอ
 สัมเพ็ญเอนทร์ ขม้นเห็นแต่เงา
 เห็นรับแทบเดิรดูรู้ว่าเสา
 สลดทรวงง่วงเหงาเศร้าโศกโศก
 ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

มธรสวาทิ

อดีตแต่นานนิทานหลัง
 ชื่อจับปากหลาก เลิศประเสริฐดี
 ตำนานภาพ เลิศประเสริฐโลกย์
 อานภาพปราบ เปรื่อง กรษเื่องปรา

มีนดรง หนึ่ง กว้าง สา อ าง ศ รี
 เจ้าธา นิ ย ศ ก ิ ม ิ ติ ศ รา
 เปน จ อม วิ จ จุ ล จ ั กร อ ร ร ด ม หา
 ภูเต ชา เป น เก ษ นิ เว ศ น์ เว ียง
 ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะของ "มธุรสวาที" ให้วรรคหนึ่งมีสระเดียวกัน 2 คู่ วรรคที่สองมีสระเดียวกัน
หนึ่งคู่ วรรคที่สามสระเดียวกัน 2 คู่ วรรคที่มีสี่สระเดียวกันหนึ่งคู่ (ลักษณะกลอนมีสัมผัสสระในวรรค
เช่นนี้ได้จังหวัดพะเยาเรามาก)

ถาวรธิดา

จักกล่าวถึงมเหสีที่อยู่ใน	อรัญญ์องค์เดียววนาภา
อนาภิโรถึงองค์พระยาศรีดา	ให้โศกาถึงบุตรสุดอาวรณ์
พ่อเหี้ยมทองผ่องใสสุดใจเย้ย	มาละเลยแม่เสียในสิ่งขร
ให้แม่ทุกข์ทุเรศเหวศวอน	บอเห็นมึงดวงสมรมแม่เรือนใจ
	กลบทศิริวิบุลกิตติ์

ลักษณะบังคับให้ใช้ไม่วนทุกวรรค มิให้ใช้ไม้ฉลาย

โศกานกุล

ไฉ่พระร่มโพธิ์ทองของน้องโสน	ไม่เห็นโทกลับหลังตั้งประสงด์
ตั้งแต่ก้าวไปจากน้องพราภองค์	อาลัยทรงโคกเต้าร้างอรุรา
เมื่อยามเสวยเสวยชลเนตรโหล	ตั้งพอนโพธิ์หม่มกุ่มหา
พระจอมไท่เกรจักรนลัทธิโลกา	อนาถายากไร้ทั้งไพร่พล
	กลบทศิริวิบุลกิตติ์

ลักษณะบังคับให้ใช้ไม้ฉลายทุกวรรค มิให้ใช้ไม้ฉาน

กลบทแบบเพิ่มบังคับสระในที่ต่าง ๆ คือ การบังคับให้มีสัมผัสสระในที่ ๆ กำหนดตา
นั้นเอง คู่สระที่สัมผัสกันนั้นโยกย้ายตำแหน่งไปภายในวรรคเท่าที่จะพลิกเพลงได้

2. แบบเพิ่มบังคับพยัญชนะ หมายถึงวรรคใดบท หรือตลอดการแต่งจะกำหนดแบบ
การใช้เสียงหรือรูปพยัญชนะไว้ ณ ตำแหน่งต่าง ๆ มีตัวอย่างดังนี้

อักษรล้น

ด ด ด

จักกลับกล่าวดาวเดิมตาบคน้อย
สว่างแจ้งแสงศรีสุริย์จรัส
สวมมงกุฏสอดใส่สอดอั่งสา
ทรงหนึ่งเสื่อเยื้องย่างยังพระนคร

ล ล ล

ครั้นสุริยะลอยเลื่อนล่องสองสวัสดิ์
เลื่อนลอยลัดเขาแก้วคุณธ
นุ่งผ้าคากรองเรื่อรุ่งรังสร
เที่ยวโรจรรจ้องจิตรถึงบิดรา
กลบทศิริวิบูลกิตติ์

อักษรส่วนลักษณะนี้บังคับให้วรรคหนึ่ง ต้องมีพยัญชนะซ้ำ 3 เสียงเรียงอยู่
ติดกันทั้งหมด

แบบจรรทด้าสี่

คนข้างเดียวเคยคอยพลอยกลับกลาย
หลงละเลิงลมสิ้นไม่กินแหนง
โหน้นั้นหนาแล้วทาเมิน

ส ส ส ส ส

แสนสุดโตกสังสารเห็นน่านหาย
อกเอ๋ยโอ้อือออายเพราขหมายเกิน
สายสนสือเสกส้างช่วยเดิรเห็น
ชักชวนเชิญชวนเข้าไม่เหลียวแล
ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ข้อบังคับคือ ในวรรคหนึ่งต้องมิใช่พยัญชนะเรียงซ้ำกัน 5 เสียงอยู่ต้นวรรค

อักษรล้วน

เจ็บจิตร์จริงเจียวเจ้าจะจ่าจาง

คิดคำเคื่องแค้นคำคำคมคด

ร้อกเอ๋ยกร้อร้อกร้อกรอย

มม ม ม ม ม ม

มีมิตรไม่เหมือนหมายมาม่ายหมาง

รักถารื้อแรมร้างเรศราโรย

เห็นหันเหียนเหียนหดให้หวยโหน

ช่างชมโรยช่ายเชือนเช่นเชิงซี

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ข้อบังคับของ "อักษรล้วน" ลักษณะต้องใช้พยัญชนะเสียงเดียวกันทั้งหมด

เลว่งวางตรวจ

แสนสุดศกด้วยโรครักแรมโรย

ตั้งแต่เต็งเบ้งเปื้อข้าวเชื้อโธม

เพื้อไม่มีแพกพิศคิดเขินค้าง

ค ค ค ห ห ห

เช่นแค้นคิดใช้ใจให้หวนโหย

เดื่อดั้นโศกเหงิงสัหวนในนวลนาง

ลยเลิงโสมทาสเพินเมินหมองหมาง

ทิ้งทอดทางอาลัยใจจืดจริง

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ตำแหน่งที่บังคับคือ 3 คำต้นวรรคใช้พยัญชนะเสียงเดียวกัน และ 3 คำท้ายวรรค
ก็ใช้พยัญชนะเสียงเดียวกันอีกชุดหนึ่ง

คำเนิรนางสร¹

พ พ ส ส วว
พักตร์พ้อง สองศรี ฉวีวรรณ
พมู ดูดี เกดีเส้น
ยิ่งอย่าง นางาใน จุไรรอย

ฉ ฉ พร พร ส ส
โคมเจ็ด เพริศพริ้ง ทุกสิ่งสรรพ
พิศเพี้ยน เจียนจันทร์ บุหลันลอย
ขลับคล้า ตาเด่น ทุกเส้นสอย
เรียบร้อย ช้อยชม นิยมนิย
ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้วรรคหนึ่งมี 7 คำ แบ่งการซ้ำเสียงพยัญชนะเป็น 3 ช่วง แต่ละ
 วรรคเขียนแบบได้ คือ ก ก / ข ข / 0 ค ค²

ถ้าเปลี่ยนแปลงให้ 3 คำท้ายมีพยัญชนะเสียงเดียวกันทั้งหมดจะกลายเป็น
 "ดวงเดือนประดับดาว" ดังตัวอย่าง

ดวงเดือนประดับดาว

จ จ ม ม ค ค ค
เจ้าจิตร มิตรหมาย ต่างเงินชวย
เวียงวง หลงลม มวงงวย
โคมโลก โยกย้าย อายอกเอ๋ย
เคลื่อนคลาย หมายใหม่ จจจิตจาง
เจ้าจิตร มิตรหมาย ต่างเงินชวย
ฉาบฉวย รวยเร่อ เชออุททาง
ชวดเซบ เลยลาบ ความแชนชวาง
เหินห่าง ว่างเว้น เล่นเลยละเลิง
ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

¹ การเขียนชื่อกลบทตลอดเล่มนี้ เขียนสะกดการันต์ตามแบบเดิมที่ปรากฏในตำราของเก่า

² สัญลักษณ์ ก ข ค ในที่นี้ หมายถึงเสียงพยัญชนะที่จะให้ซ้ำกัน

วรรคหนึ่งใช้ซ้ำเสียงพยัญชนะทั้ง 3 ช่วง เขียนแบบได้คือ ก ก / ช ช / ค ค ค
ถ้าเปลี่ยนต่อไปให้วรรคละ 9 คำ แบ่งเป็น 3 ช่วง และให้ใช้การซ้ำเสียงพยัญชนะ
ในลักษณะเดียวกัน จะกลายเป็น "อักษรสลับสัวน"

อักษรสลับสัวน

	อ อ ค ค ค น น น
	<u>ไอ้อกเอ้ย เคยเคียงข้าง</u> <u>นางหน่ายแพง</u>
<u>จาจนใจ ให้โหยหิว</u> <u>ช่วงรอยแรง</u>	<u>กลับลายแก้ง</u> <u>แปลงเปลี่ยนเปลี่ยน</u> <u>เรื่องรักเรา</u>
<u>เหลือรอก</u> <u>นิกรินนวล</u> <u>หนนายหอม</u>	<u>ตริกตรองตรม</u> <u>ย้อมเย็นเยียบ</u> <u>เจียนง่วงเหงา</u>
<u>ลาลักลอบ</u> <u>ช่อบเชิงชวน</u> <u>ยวนยั่วเย้า</u>	<u>คสังเคสันเคส้า</u> <u>เจ้าจิงจาง</u> <u>หมางเมิดเมิน</u>
	ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้แต่ละวรรคมีเสียงพยัญชนะซ้ำกัน วรรคละ 3 คำ เขียนแบบได้ คือ
ก ก ก / ช ช ช / ค ค ค

กบเดินดอยทยอย

	ค ย ส ค ย ส
	<u>คดียิ่งแสน</u> <u>คั่นยิ่งตร</u> <u>เสียนทรวงหมอง</u>
<u>เหม่มัวรัก</u> <u>หากไม่รู้</u> <u>ถึงทันทอง</u>	<u>ไม่หวังหน่าย</u> <u>หมายว่าน้อง</u> <u>น้ำใจเดียว</u>
<u>คู่สนิท</u> <u>คิดเสน่ห์</u> <u>ถนอมรัก</u>	<u>ไม่พริ้งร้าง</u> <u>หมางนรัก</u> <u>สักประเดี้ยว</u>
<u>แท้ว่าซื่อ</u> <u>ถือว่าสัจ</u> <u>ซัดจริงเจียว</u>	<u>นานรู้รัก</u> <u>นึกรู้เสีย</u> <u>สเสียการ</u>
	ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะ "กบเดินต๋อยหอย" คล้ายกับ "ลชะลอกแก้วกรหบฝ้ง" มากที่สุด

ลชะลอกแก้วกรหบฝ้ง

แสวงมาต สวาทหมาย ไม่วายคณิง

ช้างทกขัฟี่ ขาดขี้ผู้ เป็นคู่คิด

ดั่งตกชล ดุตุนชาย เหมือนว่ายเวียน

อ ส ร อ ส ร

โธ่แสนรัก โธ่ด้กดีเรา ไม่เท่าถึง

ลงนอนอิง แล้วนั่งอิง ราพิงเพียร

ก็เพราขมา ภาพรั้งมิตร คิดหันเหียน

แสนทพล สู้ทนเพียร เวียนตยกาย

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

"ลชะลอกแก้วกรหบฝ้ง" มีลักษณะต่างจาก "กบเดินต๋อยหอย" เล็กน้อยคือ "ลชะลอกแก้วกรหบฝ้ง" จะมีสัมผัสสระคำที่ 3 กับคำที่ 5 ภายในวนวรรค แต่ "กบเดินต๋อยหอย" จะมีสัมผัสสระคำที่ 3 กับคำที่ 4 อยู่ชิดกัน

ทั้ง "กบเดินต๋อยหอย" และ "ลชะลอกแก้วกรหบฝ้ง" มีลักษณะร่วมกันคือ ๑. มีวรรคละ 9 คำแบ่งเป็น 3 ช่วง 3 คำช่วงแรกต้องมียเสียงพยัญชนะซ้ำกัน 3 คำในช่วงที่ 2 โดยซ้ำกันในลักษณะคำต่อคำ เขียนแบบได้ดังนี้

ก ข ค / ก ข ค / ก ข ค

ถ้าเปลี่ยนให้ 3 คำหลังมียเสียงพยัญชนะซ้ำกัน 2 ช่วงแรกด้วยก็จะกลายเป็น "กบเดินหลักเพ็ชร"

กบเดินสลักเพชร

แรมไกลหน้า ราไกลนาง ร้างกลิ่นหวล
ไม่ควรร้าง มีงาตาง หมางช้อยทัก
ก่อนเราทำ กรรมเราแท้ แก้เราแทน

จ ร ห จ ร ห จ ร ห

เจ็บเรียมห่าง จางรักนี้ ใจเรียมหวนลยที่เคย เลยที่ควร ล้นที่แด้นช้อยออกสอง ช้อยไฉ่สุข ชุกไฉ่แสนโตกเหลือหวง ทรวงเหลือแน่น แสนแล้วนาง

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

ข้อบังคับคือ วรรคละ 9 คำ แบ่งเป็น 3 ช่วง เขียนแบบได้ คือ

ก ช ค / ก ช ค / ก ช ค

สุรางค์รบา

จนทักซ่ม ท่มช้อน ส่อนทรวง
เมื่อโรหนอ รอนัก ยิ่งรักน้อง
ชรอยกรรม รักก่อ ให้รอการ

ว ห ว ห ว ห

แต่วันเห็น วันหาย ไม่วายห่างเพราะเหตุทรวง ท่วงเนิ่น ห่างเนิ่นนานจนคิดมุ่น ช่นหมอง ถึงของสมานควรรำคาญ รอคิด สุดท้อเคียด

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

ลักษณะของ "สุรางค์รบา" วรรคหนึ่งแบ่งเป็น 3 ช่วง โดยมีเสียงพยัญชนะซ้ำกัน

วรรคละ 2 เสียง สลับกันไป เขียนเป็นแบบได้ คือ

0 ก ช / ก ช / 0 ก ช

ลักษณะอย่างนี้ใกล้เคียงกับ "ตรียัมหมก" มาก จนเกือบเหมือนกัน

ตรียัมหมก

<u>สิ้นอาลัย</u> ในอาสรม ที่อาไศรย	<u>อนาใจ</u> <u>อนาโก</u> <u>ไฉ่อางขนาง</u>
<u>พระองค์เดียว</u> <u>พระอัปเบสัย</u> <u>พระองค์นาง</u>	<u>ม้วยชีพวาง</u> <u>สิ้นชีวาตม์</u> <u>ขาดชีวัง</u>
<u>ไม่มีมิตร</u> <u>ไม่มีญาติ</u> <u>ไม่มีใคร</u>	<u>จักดูใจ</u> <u>เจตสิก</u> <u>ตวจิตรหวัง</u>
<u>เสียทั้งบุตร</u> <u>สุดทั้งวงศ์</u> <u>สิ้นทั้งวัง</u>	<u>สามียัง</u> <u>สามารถไกล</u> <u>สามัคคี</u>
	<u>กลบทศิริวิบุลกิตติ</u>

"ตรียัมหมก" บงคบทไม่ตามตัวอย่าง "สุรางค์ธรรมา" เพียงแต่ต้องการให้ใช้พยัญชนะที่มีเสียงพ้องกัน และอ่านแล้วให้ได้วรรคละ 3 จังหวะ จำนวน 9 คำ

นารายณ์ทรงเครื่อง

ช ส ช ส ช ม ช ม	น อ น อ ส ทว ส ทว
<u>เจ้าสาว</u> <u>เจ้าศรี</u> <u>ทรวดมี</u> <u>ทรงมีง</u>	<u>นางแอบ</u> <u>แนบอิง</u> <u>สุดถวิล</u> <u>แสนถวิล</u>
<u>หมตั้ง</u> <u>นั่งเต้า</u> <u>คลอเคล้า</u> <u>แคลคลั่น</u>	<u>พ้อหลา</u> <u>ลาสิน</u> <u>เลิคลิ้น</u> <u>ลาดลอย</u>
<u>โอบอุ</u> <u>เอี่ยมมอรรค</u> <u>ศรีจัด</u> <u>แสงจิม</u>	<u>เยื่อนแยม</u> <u>แยมยืม</u> <u>แสงทิม</u> <u>สูกห้อย</u>
<u>หน้ายวน</u> <u>นวลอยาง</u> <u>ดวงนาง</u> <u>ดูพ้อย</u>	<u>แชลม</u> <u>แชมลอย</u> <u>ภักตร์ช้อย</u> <u>เพียชม</u>
	<u>กลบทศิริวิบุลกิตติ</u>

ลักษณะบังคับวรรคหนึ่งมี 8 คำ จังหวะละ 2 คำ มี 4 จังหวะ 2 จังหวะแรกใช้พยัญชนะเสียงซ้ำกัน 2 ตัว 2 จังหวะ หลังก็ลักษณะเดียวกันเขียนแบบได้คือ

ก ข / ก ข / ค ง / ค ง

งูกรหวัดหาง

โพธิสัตว์ตรัสฟังแจ้งแจ้งจิตร
สุดเหมือนหมายคล้ายโคกวิญญูแดน

ใจเจ้าคิดแถมขึ้นขึ้นเรียงแสน
คิดหนักแน่นถึงคุณการุญรัก
กลบทศิริวิบุลยิตต์

งูกรหวัดหาง มีลักษณะเล่นหางคือ พยัญชนะท้ายวรรคของแต่ละวรรคต้องใช้เสียงเดียวกับพยัญชนะตัวขึ้นต้นวรรคต่อไป เป็นอย่างนี้ตลอดการแต่ง เขียนแบบได้ คือ

อ อ อ อ อ อ อ ก

ก อ อ อ อ อ อ ข

ข อ อ อ อ อ อ ค

ค อ อ อ อ อ อ ง

ลักษณะการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะส่งข้ามวรรคเช่นนี้มีอีก 3 ชื่อ คือ "นาคราชแปลงฤทธิ์" "ช้างประสาธนา" และ "อักษรบริพันธ์" ทั้ง 3 ชื่อนี้ต่างจาก "งูกรหวัดหาง" เฉพาะจำนวนพยัญชนะที่ต้องการใช้ข้ามวรรคเท่านั้น ดังตัวอย่าง

นาคราชแปลงฤทธิ์

ค ค จ

ค ค จ

จ จง

กรุงกรษัตริย์ตรัสฟังแจ้งแจ้งจิตร

คิดแค้นใจหาหนวิธในจิตรฉงน

จนลงกายไฉนใจร้อนรน

จนรันทบการกรหมลจิตรวนเวียน

เจียรน่วยายักตร์ให้หนักใจ
เจียรหัวหนาวไว้ไม่สมเพียร

ให้น้อยจิตรคิดไปจันเหียน
เมียนสุณาคยากเจียรเวียนจิตรใน
กลบทดิริวิบูลกิดดี

ช้างประสาธงาน

ท สน

ถึงสนั่น คนสนั่น อันอลวล
บ่าวสาวแก่ แลหลาม ตามตลาด
มีของหลาย ชายดำ สาวพรรณ

พอแดตร่ม สมชาย ไปท้ายสนม
ออกออลเวง เติรบน เปียดเสียดกัน
ตั้งตลอด ฐานราษฎร์ ไม่ขาดสนั่น
สาธรับแสง แต่งประชัน ประชุมเรียง
ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

อักษรบริพันธ์

อันเรื่องท้าวยศกิตติมศักดิ์
จิตรเสมอเหมือนมหาสุธาธาร
เพราะเหตุท้าวปรากฏในทศมิตร
มีพวกสมัคคุณพม่าไทย

เจ้าอัมรา เรื่องเดชดวงเจดสมาน
สุดที่เหียนเบรียนปานพรหมไทย
นอกทุกเมือง เรื่องฤทธิ์พิศมัย
พวกมอญเทศเทศไสยแซกไซแซม
กลบทดิริวิบูลกิดดี

"นาคราชเพลงฤทธิ์" "ช้างประสาธงาน" และ "อักษรบริพันธ์" มีลักษณะบังคับเหมือนกันคือ เสียงพยัญชนะท้ายวรรค 3 เสียง ต้องนำพาใช้เป็นเสียงขึ้นต้นของวรรคต่อไปเป็นอย่างนี้ตลอดการแต่ง เขียนแบบได้ คือ

0 0 0 0 0 ก ช ค

ก ช ค 0 0 ง จ ฉ

ง จ ฉ 0 0 ช ช ฉ

ช ช ฉ 0 0 ญ ฎ ฏ

เจ้าเซ็นเต็นต้าบุตร

ค ส ค ส ค ส ค

ส ค ส ค ส ค ส

คำสอนสอนสั่งช้างสิงคาว

สุดแดนแสนคมสมเขาสรรว

ชื่อช้างเข้าเข้าเข้าใส่เข้า

เข้าชื่อส่วนเข้าแข่งแข่งขัน

คำสัตย์ดัดเสียคนเสียคน

ผู้เคี้ยวสุดแดนแสนขัดสน

เข้าเข้าใส่เข้าสายคำสอน

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้มีเงื่อนไขแปลก เพราะเล่นเสียงพยัญชนะ 2 เสียง สลับกันไปตลอดการแต่ง
โดยให้มีวรรคละ 7 คำ จึงทำให้เสียงต้นกับท้ายวรรคลงจังหวะเป็นเสียงเดียวกันด้วย

ก ช ก ช ก ช ก

ช ก ช ก ช ก ช

ก ช ก ช ก ช ก

ช ก ช ก ช ก ช

กระจายพยางค์สมเด็จพระดิริวิบูลยิตติกำจัดจากโคกวิโยคนาด้อยตริภักตรองฉลองคุณพระชนมาให้เสนาจัดแจงแต่งโคมทอง

ดื่บประวัติจิตรบรรจงเจ็ด

แผ้วจารัศพงษ์ศรีมณีรอง

วิไลยเลิศส่วหลายไม่มีหมอง

ดูลอยล่องเคื่องประดับประยับตา

กลบทศิริวิบุลภิตดี

ข้อบังคับคือ วรรคแรกให้มีอักษรสูงหน้าวรรค วรรคที่สองอักษรกลางหน้าวรรค
ที่สามอักษรต่ำหน้า วรรคที่สี่อักษรสูงหน้าใหม่อีกครั้ง วนเวียนไปเช่นนี้ตลอดการแต่ง

สุนทรภะศล

จักกล่าวถึงสมเด็จจราชกุมาร

ครองสมบัติแสนสวัสดิสุนทร

พระองค์กับทรงฤทธิ์พระบิดราช

จะเปรียบหม่อมราชสุริยาภรณ์

กระแสน้ำสาดสุรสีห์ สมฤทธิ์สมร

พระยานาคเสด็จจรยงบาดาล

คิดถึงนาฏชนนีในพรสามัคคี

ให้ดินสู่เขตรสสถานเสวยรมย์

กลบทศิริวิบุลภิตดี

ข้อบังคับคือ ๑ ให้ใช้แต่ ส มิให้ใช้ ศ ษ

วิมลวาทิ

บ้างชมเชยสาขาลาดิงขร

ท้าวประเทศนักรบเร่เร่พระไทย

แลล้นวิเศษด้วยรุกขชาติ

หมู่วิหังคุดินนิกรราย

แจ้งชงอนงามพิเศศนันทิไศมย

ช้างขึ้นในชอกผาดีลาลาย

เหมราชงามเลิศดูเจ็ดฉาย

ช่างเพริศพรายเพราชมพร้อมม่อมมวล

กลบทศิริวิบุลภิตดี

ข้อบังคับ ๑ ให้ใช้แต่ ศ มิให้ใช้ ฆ ส

อธิบดีอักษร

พระเกษแก้วมงคลของลูกเอ๋ย
เพราะรักบุตรเหลือรักจักรมตรอม
เห็นปักษีจับต้นพญาเรียน
เที่ยวประพาษาในป่ามหวัน

พระไม่เคยราชร้างห่างบุตรภอม
จะชุบพอมรังษีจวิวรรณ์
เหมือนแม่เคียงพระหัดถ์ทอดประคองขวัญ
เก็บพญาพระผลไม้ให้กุษา
กลบทศิริวิบุลจิตดี

ข้อบังคับคือ ๑ ให้ใช้แต่ ฆ มิให้ใช้ ศ ส

กลบทแบบบังคับพยัญชนะในที่ต่าง ๆ มีอยู่หลายลักษณะ ดังตัวอย่างข้างต้น เมื่อพิจารณาแล้ว เห็นว่าความมุ่งหมายสำคัญของกลบทแบบนี้ต้องการ ๑ ให้มีสัมผัสเสียงพยัญชนะตลอดการแต่ง เพราะเสียงพยัญชนะเสียงเดียวกันมากระทบกัน ณ ตำแหน่งต่าง ๆ ในวรรคจะช่วยให้เกิดจังหวะในการอ่าน ออกเสียง ทั้งยังช่วยเพิ่มความเสนาภายในวรรค หรือระหว่างวรรคไปในขณะเดียวกันด้วย

3. แบบเพิ่มบังคับวรรณยุกต์ หมายถึงการกำหนดแบบการใช้รูปวรรณยุกต์ เอก โท ตริ จัตวา และรูปสามัญ เท่าที่ปรากฏพบว่าการบังคับวรรณยุกต์อยู่ 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่ 1 ในวรรคเดียวกันใช้คำเดียวกัน คำวรรณยุกต์สามเสียง สามรูป ลักษณะที่ 2 ในวรรคเดียวกันให้มีวรรณยุกต์ใช้เพียงรูปเดียว ตัวอย่างลักษณะที่ 1 มี 3 ชื่อ คือ

ตรีประดับ

ชลดลลือโลกให้โคกโหม

อมรแมนแมนแมน เจ้างามโฉม

แต่เลาเล่าเล่าโลมฤดีแด

อุกษัตริโกณวิลาศ

จักกสาวถึงยอดยี่งมิงกุมาร

มาถึงที่เข้าวิบุลบรรพตไพร

เสด็จต่างจากที่มิงคลดช

ค่อยคลาไคลลาลีก้นบาทบง

ให้ยกريبพลทหารส้านไหว

เห็นเรไรราวแคว้นภูฎิง

ห้อมปรชนตบนิ้วขึ้นจำนง

กษประจางห้อมนบเคราพคุณ

กลบทศิริวิบุลกิตติ

ข้อบังคับคือ ให้ใช้พินทุเอกวรรคหนึ่ง พินทุโทอีกวรรคหนึ่ง หมายความว่า เอก โท อยู่คนละวรรคไม่ปนกัน

กลบทแบบเพิ่มบังคับวรรณยุกต์น่าจะมี ความมุ่งหมายในการเล่นเสียงสูงต่ำของถ้อยคำ เพื่อให้เกิดเสียงดนตรี เสียงวรรณยุกต์เป็นเรื่องเด่นมากในภาษาไทย เพราะธรรมชาติของภาษาไทยนั้น คำเสียงเดียวกัน ถ้าระดับเสียงสูงต่ำไม่เท่ากัน ความหมายแตกต่างกันด้วยกวีจึงจับจุดสำคัญข้อนี้เข้ามาประกอบการแต่งบทกวีพจน์ กลายเป็นกลบทแบบหนึ่งที่มีลักษณะแปลกเมื่ออ่านออกเสียง จึงมีสำเนียงสูงต่ำน่าฟังมาก

4. แบบเพิ่มบังคับคำครุหลุ กลบทแบบนี้พบตัวอย่างอยู่ในพวกกลอนกลบท แบบบังคับ ที่คิดขึ้นได้แน่วมาจากการแต่งฉันท เพราะมีการบังคับใช้คำครุหลุ หรือกำหนดคณะ โดยถือเอาคณะทั้ง 8 ในตำราฉันทเป็นเกณฑ์¹

คำครุคือ คำเสียงหนัก ใช้เครื่องหมาย รูปไม้ขีด ()

คำหลุ คือ คำเสียงเบา ใช้เครื่องหมายดินลู ()

คณะหนึ่งมี 3 คำ เรียกชื่อต่างกันทั้ง 8 คณะดังนี้

¹พระยาอุปกิตศิลปสาร. หลักภาษาไทย. หน้า 357.

มะคะ มีครุสั้น	นยะคะมี สหุสั้น
กะคะ มีครุหน้า	ยยะคะมี สหุหน้า
ชะคะ มีครุกลาง	รยะคะมี สหุกลาง
สชะคะ มีครุหลัง	ตยะคะมี สหุหลัง

กลบทที่ล้งคัปดาห์ครุส หรือคะอย่างฉันทมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตะเข็บใต้ขอน

สละสลตระหวายระหวายระหวาย	จะย่างจะกรายจะยั้นจะหยุดก็สุดจะหมาง
จะเลจะเหลียวก็เป็ลียวก็มือก็จืดก็จาง	จะแจะจะวาก็หวาดก็ทวนให้พริ้งให้พริ้ง
เห็นเลื่อเห็นสิ่งทกรทึงกรทะเออแะเออแก้ง	ก็โป่งก็เป่งระเห็ดระเหินช่างชันช่างชิง
พยัคฆ์ทยานเกียรณก็ร้องก็ก้องก็อึง	ตะลานตะลึงก็รุ่งก็เรืองก็แจ้งก็จรร
	กลบทศิริวิบุลยเกิดดี

ลักษณะบังคับคือ สหุ ครุ สลับกันไปตลอดวรรค เขียนเป็นเครื่องหมายได้คือ
 สละสลตระหวายระหวายระหวาย
 ลักษณะสหุครุสลับกันเช่นนี้เขียนได้กับ "อิธิสังคันท์" คือ
 จงอุสาหาราชกิจระวัง จะตื่นก็ก่อนจะนอนก็หลัง กระษักริ¹

แต่ต่างกันเล็กน้อยตรงที่ "อิธิสังคันท์" ขึ้นต้นด้วยคำครุแล้วหาสหุมาสลับ
 ส่วน "ตะเข็บใต้ขอน" ขึ้นต้นด้วยสหุ แล้วหาครุมาสลับ

¹ หอพระสมุดวชิรญาณ ขุมนมตำรากลจนฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ หน้า 112.

อินทาทิกร

<u>ครั้นรุ่งสุริยะเรืองบรรเทืองแสง</u>	<u>ส่องสวี่แจ่งจรัสซอ</u>
<u>นราณเรศเรืองฤทธิไกร</u>	<u>ยกโยธาคลาไคลข้ามดงดอน</u>
<u>บางเป็นดินทร์สุรราชกุมาร</u>	<u>พาสกลทหารเข้าไพรสอน</u>
<u>อุรารหมกรรมทรงยิงร่วงร่อน</u>	<u>ให้อาวุธถึงนาญพระชนนี</u>
	<u>กลบทศิริวิบุลกีตดี</u>

ลักษณะบังคับคือ วรรคที่หนึ่งขึ้นต้นด้วย "ตะคนะ" วรรคที่สองให้ใช้ "ตะคนะ" วรรคที่สามให้ "สะคนะ" วรรคที่สี่ใช้ครุสองคำ เมื่อเราพาคณมาเขียนเรียงต่อกันตลอด จะเข้าแบบอินทราวิเชียรล้นท์ ฉะนั้นจึงตั้งชื่อกลบทนี้ว่า "อินทาทิกร"

<u>ตะ</u>	<u>ตะ</u>	<u>สะ</u>	ครุสอง
ครั้นรุ่งสุ	ส่องสวี่	นราณ	ยกโย

บวรโตถก

<u>ชลเนตรโหลน่องร้องรำรัก</u>	<u>ชลนัยโหลนัยกาวารโหลวม</u>
<u>ชนนีห้ามบุตรสุดไม่ตาม</u>	<u>ชลนาพองหน้าพระเนตรนอง</u>
<u>ปิยบุตรสุดจากพระแม่เจ้า</u>	<u>ปิยัทไทยร้าวอวาทโหลม</u>
<u>ปิยโยคเหวดเตี๊อดเป็นเลือนถอนอง</u>	<u>ปิยวิโยคต้องพรากจากจร</u>
	<u>กลบทศิริวิบุลกีตดี</u>

ลักษณะนี้บังคับให้มี "สะคนะ" อยู่ต้นวรรคทั้งสี่ เมื่อเราพาคณมาเขียนเรียง

ต่อกันจะเข้าแบบโคลงฉันท์ จึงตั้งชื่อกลบทนี้ว่า "บวรโคลง"

<u>สย</u>	<u>สย</u>	<u>สย</u>	<u>สย</u>
ช ล เหนร	ช ล ไนย	ช น ี	ช ล นา

วสันตดิลกาวี

<u>เหมือนแม่สีเนหาให้เข้าบาท</u>	<u>ตัวสุวราชแขกได้สโมสร</u>
<u>ปิโยปียาในบุตรสุดอาวรณ์</u>	<u>จยราชจะร่อนไม่ไปให้ไกลรัง</u>
<u>ฉันทใดในหวังตั้งมารดา</u>	<u>ปกป้องครองชีวาหวัง</u>
<u>จากวากีวพรหมยัง</u>	<u>จยเปรียบประดังจากพราภเมื่อจากจร</u>
	<u>กลบทศิริวิบุลกิตติ</u>

ลักษณะนี้บังคับให้ต้นวรรคแรกใช้ "ตยชนะ" วรรคที่สอง "ภยชนะ" วรรคที่สามและสี่ "ชยชนะ" วรรคที่ห้า ครุสองคำ เมื่อเรานำชนะทั้งหมดมาเขียนเรียงต่อกันจะเข้าแบบวสันตดิลกฉันท์ จึงตั้งชื่อกลบทนี้ว่า "วสันตดิลกาวี"

<u>ตย</u>	<u>ภย</u>	<u>ชย</u>	<u>ชย</u>	ครุสอง
เหมือนแม่สี	ดังสุว	ปิโยปิ	จยราชจะ	ฉันทใด

มาลีนิโสมิต

<u>ปะทะปะทังหวังบุตรจมาถึง</u>	<u>จยวิจยจึงลูกรักได้รักษา</u>
<u>ถึงตายเปเนเห็นกัศตร์พรหมารดา</u>	<u>จยสัสมใจชนมาเมื่อวานปราม</u>

จะได้ใครให้พระอรหัน
จะวิจิตรวิบุตสุตราคาถา

จะพวงพวงพระองค์นำสงสาร
เมื่อสังขารจักคิดถึงนิตรังค์
กลบทอิริวิบุตสุกิตต์

ลักษณะบังคับคือ ๑ ให้เรียงคณะ มะ สะ ชะ สยะ ตะ ตะ และครุหนึ่ง ไว้เป็นลำดับ
เมื่อเรานำคณะทั้งหมดมาเขียนเรียงกันต่อกัน จะเข้าตามแบบสัททูลวิกิพิตตะฉันท์ จึงตั้งชื่อกลบทนี้ว่า
วิกบลิตสทสา

มะ สะ ชะ สยะ ตะ ตะ ครุ
ข้างจับเง้า อรุณรุ่ง ท รื ท รชงวย หึ่งเหว พลอยภยลย สาร

กลบทแบบเพิ่มบังคับคำครุสุทนต์นี้ได้แล้วความคิดมาจากการแต่งฉันท์ แต่เนื่องจากไม่ต้องการ
ให้กลอนเป็นฉันท์ จึงไม่บังคับให้ใช้คำครุสุทนต์ตลอดทั้งวรรค คงบังคับแต่เพียงต้นวรรคเท่านั้น

ข้อที่นำสังเกตรคือ การนำฉันท์แบบต่าง ๆ มาตั้งเป็นข้อกำหนดพิเศษขึ้นในกลอนกลบท
เราอาจจะเพิ่มกลบทขึ้นอีกก็ลักษณะก็ได้ สุดแต่แต่จะนำฉันท์แบบใดมาใช้บังคับเท่านั้นเอง

ข้อที่นำสังเกตรคือ การนำฉันท์แบบต่าง ๆ มาตั้งเป็นข้อกำหนดพิเศษขึ้นในกลอนกลบท
เราอาจจะเพิ่มกลบทขึ้นอีกก็ลักษณะก็ได้ สุดแต่แต่จะนำฉันท์แบบใดมาใช้บังคับเท่านั้น

5. แบบเพิ่มบังคับให้ซ้ำคำเดิมหรือซ้ำคำเพี้ยนกัน กลบทแบบนี้ลักษณะเด่นคือ มีการบังคับ
ให้ซ้ำคำภายในวรรค เช่น รอยรอย หวนหวน เป็นต้น ในวรรคหนึ่งอาจจะให้มีคำซ้ำมากกว่าหนึ่งคู่
และแต่ละคู่คำจะให้อยู่ชิดกัน หรือแยกกันก็ได้ แล้วแต่ผู้วางแบบจะกำหนดขึ้น บางแบบให้ซ้ำเพียงคำ
ที่ออกเสียงเพี้ยนกัน เช่น สมัครสมาน ราติตราคาถา เป็นต้น วิธีให้ซ้ำคำมีเงื่อนไขต่าง ๆ กัน
กลบทแบบนี้หลักสำคัญจึงอยู่ที่การเล่นคำซ้ำ ซึ่งช่วยให้ทวนองกลอนเกิดจังหวะ ทั้งยังช่วยให้เพื่อความ
หนักแน่นน่าฟังขึ้นอีกด้วย ดังตัวอย่าง

หงษ์ร้าว

ฟุ้งฟุ้งก็เหมือนแกล้งแพ่งความอิง

ดูดูก็น่าหัวเดินหยาง

จริงจริงฤาหนอที่ว้าลั่นอาลัย

ก๊วยก๊วยหน้าไม้แก้อละเมอหึงส์

คิดคิดแล้วให้ซึ่งขุนเคื่องงจ

ชะชะนางช่างเอาอายออกสายไล่

นี่นี่ใครให้สาพนวดูควรแปน

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้ให้มีคำซ้ำ 1 คู่ อยู่ต้นวรรคทุกวรรค

รักร้อย

ไม่เห็นรักรักเราเฝ้ารักรอ

ที่หวังใจใจจริงทุกสิ่งสิ้น

ทุกวันทุกข์ทุกข์เหลือสิ้นจะทนทาน

รอใจใจจริงทุกสิ่งทน

กันแต่ก่อก่อเช็กเป็นนิจกาล

ไม่ส่อสั่นสนมคารมหวาน

ควรถารารร่าร่าเช้าวรรณเร

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้มีคำซ้ำหนึ่งคู่อยู่ชิดกันภายในวรรค

กินรเก็บบัว

หวังสวาทปลิดสวาทบาราศจร

ฉีใจฉะใจกรยโรสมร

ตัดอาลัยอาวรณ์เห็นอนเดียว

ลักษณะบังคับคือ ในวรรคให้มีคำซ้ำหนึ่งคู่อยู่ ณ ตำแหน่งคำที่ 2 จากต้นวรรคและคำที่ 2 จากท้ายวรรค เขียนเป็นแบบได้ คือ

0 1 0 0 0 0 1 0 0 2 0 0 0 0 2 0

ครอบจักรวาล

<u>ความจริงใจนี้เจตนาแห่งความ</u>	<u>ขามจิตรคิดซื้อหมางระดางขาม</u>
<u>พินางแกล้งแปลงเรื่องให้เคื่องพิ</u>	<u>ควรจะถามก็ไม่ถามกันตามควร</u>
<u>จนจะขึ้นช่างมาคืนให้รับจน</u>	<u>สรวลซิกซิกกันได้ไมได้สว่น</u>
	<u>ยอสาพนพินางอย่างนี้ขอ</u>

ลักษณะให้มีคำซ้ำอยู่ ณ ตำแหน่งต้นวรรคกับท้ายวรรค คือ คำแรกกับคำสุดท้ายเขียนเป็นแบบได้ คือ

1 0 0 0 0 0 0 1 2 0 0 0 0 0 0 2

สารถิ์กรรณ

<u>ปรมาณจิตรพิตเพราะเชื่อเหลือปรมาณ</u>	<u>สงสารกายหมายมิตรคิดสงสาร</u>
<u>สุจริตคิดว่าตรงคงสุจริต</u>	<u>เสียต่ายการที่คิดเปล่าเศร้าเสียต่าย</u>
<u>กลับกลายเกลื่อนเจื่อนงามความกลับกลาย</u>	<u>ไม่หมายจิตรเลยว่าจะไม่หมาย</u>
	<u>สัญญาไวเอยไม่อายคำสัญญา</u>
	ประชุมจารึกวัดพระเชตุพล

ลักษณะของ "สารถึษักรถ" ที่ยกตัวอย่างนี้มี 2 คำแรกกับ 2 คำท้ายวรรคเป็นคำซ้ำกัน แต่ถ้าไปพิจารณาทุกบทชื่อ "สารถึษักรถ" ในกลบทศิริวิบุลยิตต์จะเห็นว่า มีลักษณะต่างกันเล็กน้อย ดังตัวอย่าง

สารถึษักรถ

<u>สังเวชจิตรติดติดมาฟาสังเวช</u>	<u>สาหัสเสษเสษสาแสนสาหัส</u>
<u>ต้องมัดผูกผูกจางจมาต้องมัด</u>	<u>แปะรีวัดดหลังทลายลายแปะรีว</u>
<u>สงสารเอ๋ยติดติดมาฟาสงสาร</u>	<u>ผ่องพิพาลพาลแต่ก่อนอ่อนผ่องพิว</u>
<u>แปะรีวแนวแนวในกายลายแปะรีว</u>	<u>เดิรมาหิวหิวกระเหินด้วยเดิรมา</u>
	กลบทศิริวิบุลยิตต์

"สารถึษักรถ" ในกลบทศิริวิบุลยิตต์เพิ่มคำซ้ำอีกคู่หนึ่งให้อยู่ภายในวรรค ซึ่งเป็นลักษณะ บ้างดับเหมือนกับกลบทชื่อ "พระจันทร์ทรงกลด"

พระจันทร์ทรงกลด

<u>ตามตน้อยน้อยหน่อเพื่อเชื้อตามต</u>	<u>ผ่องแผ่นักตรักตรึงตรงกลางงามผ่องแผ่น</u>
<u>แจ้งเจนไพรไพรพวงจิตรแจ้งเจน</u>	<u>ยามย่ำเย็นเย็นนอนไทรยามย่ำ</u>
<u>หลายวันเดิรเดิรมาได้หลายวัน</u>	<u>อุปถัมภ์นั้นไม่มีที่อุปถัมภ์</u>
<u>รชก่ากายกายเลื่อยล้ำมารชก่า</u>	<u>ถึงแดนจำจัมบากหน้ามาถึงแดน</u>
	กลบทศิริวิบุลยิตต์

ลักษณะการซ้ำคำต้นวรรคกับท้ายวรรคเช่นนี้ ถ้าเป็นโคลงกลบทจะดูได้จากหนังสือจินตามณี ซึ่งเรียกชื่อได้ว่า "สักัตแดร" มีตัวอย่างคือ

สกดแคร์ ชื่อทวารปรีช (เหมือนกลบทครอบจักรวาล)

<u>เนตรคมสมลักษณ์เนื้อ</u>	<u>นิลเนตร</u>
<u>ห้อง</u> จระหวานเชษฐ	<u>เหนียวห้อง</u>
<u>สอง</u> ศรีทองถูกเกศ	<u>เรียม สอง</u>
<u>มา</u> สบจบจวนห้อง	<u>ต่อเท้าวันมา</u>
	<u>จินตmani</u>

สกดแคร์ชื่อทวารปรีช

<u>กลางวัน</u> ฟังข่าวร้าย	<u>วันกลาง</u>
<u>ร้อยปีง</u> โทพอนพาง	<u>ปีงร้อย</u>
<u>ข่มสุด</u> โศกไปวาง	<u>สุดข่ม</u> ขันทา
<u>กรรมกฎ</u> ฉันทะสื่อน	<u>ขัดให้กรรม</u>
	<u>จินตmani</u>

"สกดแคร์" ลักษณะนี้ 2 คำแรกกับ 2 คำสุดท้าย ใช้คำซ้ำกัน แต่ให้กลับกันเสีย

คือ กลางวัน กับวันกลาง ร้อยปีง กับ ปีงร้อย ข่มสุด กับ สุดข่ม และกรรมกฎ กับ กฎกรรม

ลักษณะของสกดแคร์ชื่อ "ทวารปรีช" เขียนได้กับ "มังกรคาบแก้ว" และ "ฉัตรสามชั้น"

ดังตัวอย่าง

มังกรคาบแก้ว

สารสงวนควรมิตรสงวนสาร

นานคณิง เสน่ห์พวลคณิงนาน

ทวีทุกซ์ เหลือที่ทานทุกซ์ทวี

โตกทวิลกิน เทวทวิลโตก

ปีกว่าปาทนประมาณไว้ได้กว่าปี

ที่ห่างน้องต้องวิธอดด้วยห่างที่

แลสุดที่พานักชนี้สุดแล

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ฉัตรสามชั้น

ควมณคหนึ่งคหนึ่งคหนึ่งควมณ

เอ่ยออกเื้อนวังวัดกเื้อนเอ่ย

ไกลสถานที่สถิตยที่สถานไกล

ทวนสวาทโทยทวิลโทยสวาททวน

จจเตร่าโตกแสนกาสรวโตกเตร่าจ

โฉนถาหนีจึงเฉยหนีถาโฉน

แดนใจเจ็บด้วยอาลัยเจ็บใจแดน

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะการบังคับการซ้ำคำต้นวรรค กับท้ายวรรค แต่กลับคำกันเสีย เช่นนี้ถ้าพลิกเพลง
ต่อไปอีกเล็กน้อยจะได้ลักษณะที่เรียกว่า "กระแต่ได้ไม้"

กระแต่ได้ไม้

เตร่าทมมอทรงยุพยงทรงทมมอเตร่า

ครุ่นครุ่นหวังฟังบุตรแสนสุดครุ่น

สุดจิตรห้ามสามจนจิตรสุด

จจเกรงคิดจิตรระเวงคิดเกรงจจ

ทวนทวนเจ้าสุดแดนแสนทวนทวน

จจจนแดนแสน่วนแดนจจจน

โฉนบุตรสุดคิดหน้าจิตรโฉน

พรอวยไชยให้บุตรสุดอวยพร

กลบทศิริวิบูลกิดดี

เงื่อนไขพิเศษคือ ซ้ำคำต้นวรรคกับท้ายวรรค ในลักษณะกลับตำแหน่งของคำ

- (1) วรรคที่ 1 ซ้ำ 3 คำต้นวรรค กับ 3 คำท้ายวรรค
- (2) วรรคที่ 2 ซ้ำ 2 คำต้นวรรค กับ 2 คำท้ายวรรค
- (3) วรรคที่ 3 ซ้ำ 1 คำต้นวรรค กับ 1 คำท้ายวรรค
- (4) วรรคที่ 4 เริ่มนับซ้ำ 3 คำต้นวรรค กับ 3 คำท้ายวรรคใหม่อีกรอบหนึ่ง

ว่วพื้นหลัก

นวนโยนหาทุกทิวาหวัดวณ

นานเห็นเกินขวบปีไม่มีช่อง

สมานมิตรสนิทน้องช่วยตรองการ

แต่วันเห็นมิได้วันถวิลหา

ควรถึงนวลน่านนึกคิดถึงนาน

ช่องช่วยรับประดับประคองสมรส

การเห็นนานตามเดือนก็เปลี่ยนไป

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้เป็นการใช้คำซ้ำข้ามวรรค คือ คำท้ายวรรคต้นจะต้องซ้ำกับคำต้นวรรคถัดไป เป็นเช่นนี้ตลอดการแต่ง เขียนแบบได้ดังนี้

0 0 0 0 0 0 1

1 0 0 0 0 0 0 2

ม้าเหิมรถ

คิดถึงวันประสพหักเห้นพักตร์ดัง

อาคความเคื่องเรือร่อนอะไรเจ้า

วอนถามซักนักก็เกรงพวงาม

แสนอาวรณ์อนนึ่งดังคิดถึง

พักตร์ดังยิ่งอดเฝื่อนแสบอาคความ

อะไรเจ้าที่เฝ้าให้วาวอนถาม

พวงามจะว่าตามเฝ้ารบกวณ

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะ "ม้าเทียมรถ" คล้าย "รั้วหินหลัก" มาก ต่างกันตรงที่ ต้องมีคำซ้ำซ้ำมวรรดกัน
เป็นจำนวน 2 คำ เขียนแบบได้ดังนี้

0 0 0 0 0 0 1 2 1 2 0 0 0 0 0 0

การโยนคำซ้ำซ้ำมวรรคอย่างนี้ ถ้าเพิ่มข้อบังคับอีกจะเป็นกลบท "สร้อยสน"

สร้อยสน

ถวิลหวังวังสวาทยุพาพิน

อวาทหวังวังจะพากไมตรีจิตร์

สมหมายหมายมุ่งพวงางอน

สารศรีศรีสวัสดิ์อวาทถวิล

ยุพินพินจิตน์นาวรณ์

จิตร์จงจงมิตรสมศรีสมร

พวงางามงามอรไมเอออรวย

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

ลักษณะของ "สร้อยสน" นี้จะเป็นการเพิ่มคำซ้ำชนิดกันอีก 1 คู่ เข้ามาในวรรค
โดยที่การโยนคำซ้ำซ้ำมวรรคยังคงบังคับอยู่

ภาคเกี่ยวกรหวัด

พระบิดรดังพิงบุตรเห็นสุดห้าม

หายสุดไม่หยุดยั้งจะร้างร้าง

บุตรเวทนาถึงพ่อก็คลอเนตร

สุดแสนแค้นแค้นใจตั้งไพจิต

ห้ามสุดความคิดบุตรเห็นสุดหาย

ร้างร้างนานแนวเนตรสังเวชบุตร

เนตรคลอเวทนาแน่นก็แสนสุด

จิตไพโรทจเรื่อนดังศรราท

กลบทศิริวิบุลกิจดี

ลักษณะให้ 2 คำท้ายวรรคต้น ซ้ำกับ 2 คำต้นวรรคถัดไป แต่ให้กลับคำกันเสีย
 อย่างเช่น สุดห้ามเป็นห้ามสุด สุดหาญเป็นหาญสุด เป็นต้น ถ้าเทียบกับโคลงในจินตามณีจะตรงกับ
 "นาคพันธ์ ชื่อ สนิธอลงกฎ"

นาคพันธ์ชื่อ สนิธอลงกฎ

พดกนกร้องว่า	<u>ครมุดขวาง</u>
<u>ขวางครมุดถึงหลวงนาง</u>	<u>โตกเต็ร่า</u>
<u>เต็ร่าโตกร่าแต่ปาง</u>	<u>ไปจาก</u>
<u>จากไปเรียนเณเจ้า</u>	<u>พี่เพียงตรอมตาย</u>
	<u>จินตามณี</u>

นาคบริพันธ์

<u>กรุงกระษัตริย์ชัศดาโรรหานาย</u>	<u>โรรหานูณพูลหมายอาไลยสุบ</u>
<u>อาไลยเสียวเหลียวหลังให้ด้งคุณ</u>	<u>ให้ด้งแค้นแน่นทนด้วยดวงจันทร์</u>
<u>ด้วยดวงจอมสุดาโรรหานาย</u>	<u>โรรหานูณว่าร้ายพระไทยหัน</u>
<u>พระไทยหวังสังเกดสังเวชครัน</u>	<u>สังเวชครันจิตรมั้นเอาขันตี</u>
	<u>กลบทศิริวิบุลภิตดี</u>

ลักษณะการซ้ำคำข้ามวรรคอย่างนี้ได้บังคับให้ใช้คำเดียวกันซ้ำกัน แต่ให้เป็นคำที่มีเสียง
 เปลี่ยนกันอย่างเช่น โรรหานายกับโรรหานูณ อาไลยสุบกับอาไลยเสียว เป็นต้น

สับดสับ

ทรวงสท่อนกอนจิตรราดิตราคาม	จะเห็นนางร้างรักสมัครสมาน
ตรอกองเกยเขยโถมประโถมประเล้า	แสนสงสารสุดสวาทจะคลาไศจะคลาย
จะจากจรอ่อนอารมณ์เสียตมเสียตาย	ยิ่งโศกเศร้าทรวงระทวยระหวายระหยา
	สงสารสายสมรมึงยังนึ่งยังนอน
	ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้บังคับให้ 4 คำท้ายวรรค เล่นเสียงสับดสับสับสับสับ ทำให้เกิดจังหวะ
กระทบกระทั่งขึ้นท้ายวรรคทุกวรรค ลักษณะเสียงที่เรียงกันคือ เบาหนัก เบาหนัก ()
แต่ก็ไม่ตายตัวทีเดียว

ถ้าหากย้ายลักษณะบังคับนี้จากท้ายวรรคมาไว้ต้นวรรคจะกลายเป็น "อักษรโกศล"

อักษรโกศล

<u>ราชาราชันนิภัง</u>	<u>วาทาทังสังเสียด</u>
<u>เพ็ชฌามาเพ็ชฌามาตมัยมูล</u>	<u>โกรธนูลโกรธเนตรเดือดตุดแดง</u>
<u>ตั้งงุดังงอดคนด้นดี</u>	<u>กริ้วทุกกริ้วทันทิไทแสง</u>
<u>ให้ปล่อยให้ปละช้างชาญแรง</u>	<u>ขับกันขับลิ้นแทงกันที่</u>
	<u>กลบทศิริวิบุลจิตดี</u>

ลักษณะ "อักษรโกศล" คือ ย้ายข้อบังคับของ "สับดสับ" มาไว้ต้นวรรคเท่านั้น
และถ้าหากรวมข้อบังคับของ "สับดสับ" และ "อักษรโกศล" เข้าด้วยกันจะกลายเป็นกลบทชื่อ
"วิสูตรสองไข"

ลักษณะของ "วิสูตรสองไข" จึงมีทั้งบั้งคับตันวรรคและท้ายวรรค ดังตัวอย่าง

วิสูตรสองไข

ไม่เว้นไม่วายหมายถวิลประคั้นประคอง

แต่ปางแต่ไปไกลตานิราคาราศ

ให้เห็นให้นงทรวงประดุจจะทรุดจะโทรม

แสวงสวาทมาตมิตรสนิหสนอง

สมานสมัคร์รักน้องประลองประยอม

ก็ด้างก็ขาดคู่คิดเชยชิดเชยโฉม

เพราะทุกข์เพราะโหม่นสถึงคณิงคเน

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

หงส์คาบพวงแก้ว

เจ้างามโฉมโฉมขึ้นจิตร์จิตร์เจียมปลิว

จะหาไหนไหนจะเหมือนเหมือนโฉมสมร

มารยาทมาตรเยื้องอย่างอย่างกินริน

ได้ยลน้องน้องนวลพักตร์พักตร์ผ่องผิว

ดูดังลือลือลอยเลื่อนเลื่อนลงดิน

จรีตงอนงอนงามเนิดเนิดโฉมฉิน

พี่แต่ตื่นตื่นโดยรักรักกริ่งกรัง

ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้ข้อบังคับ คือ ในวรรคหนึ่งให้มีคำซ้ำกัน 2 คู่อยู่ภายในวรรค

มยุราพินทอง

พิศพิศทากจะเพนพักแต่เปรยเปรย

ดุดขึ้นเชิงมิดร์คิดเฉยเฉย

ขึ้นขึ้นจ้านเจียวเจ้าเย็บเมื่อดีดี

อยู่อยู่หน่อยก็ทำเจ้าเองอดงอด

ไปไปหน่อยก็ออกผอดเจียวหิ

ฟังฟังคำกับดูท่าทางหิ

เดียงเดียงซ่อนข้างจะรีไปเชือนเชือน

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้ข้อบังคับ คือ ในวรรคหนึ่งให้มีคำซ้ำกัน 2 คู่ อยู่ต้นวรรคหนึ่งคู่และท้ายวรรค

อีกหนึ่งคู่

ดริยางค์จาเรียง

ห้วนห้วนจิตรัดติดติดหวนคร มุคร มุหา

คอยคอยหายหลายหลายนัดพัดพัดมา

แทบแทบเดือนเดือนเดือนว่าซ้ำซ้ำวัน

เอะเอะพิศติดติดเปื้อนเชือนเชือน

แปลกแปลกใจใครใครรู้ตูดขึ้น

ท่าท่ากึกกึกนี้แห่งแก่งแก่งกัน

เชิงเชิงขึ้นหันหันมากลากลากใจ

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้ข้อบังคับให้มีคำซ้ำ 3 คู่ ในหนึ่งวรรคโดยแต่ละคู่มีคำอื่นมาคั่นตำแหน่งลงหนึ่งคำ

เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

1 1 0 2 2 0 3 3

4 4 0 5 5 0 6 6

ดริพิธพรรณ

สังเวชจิตรเอยจิตรจิตรเรานพ

ไม่เจียมกายกายแก้ท่ากายตะกอ

ดีแต่ก่ออวดก่อก่อเกินนัก

เที่ยวสิบชาวสาวสาวที่สาวสวย	เห็นรูปรวยขึ้นรวยสาวยหนัก
พอลินพัทธรพพัทธรประสาพัทธร	เรียนถามหัก เขามักหักขึ้นหักหาย
	ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะบังคับ คือ ให้มีคำเดียวกันซ้ำ 3 ครั้งอยู่ภายในวรรคจะเป็นตำแหน่งใดก็ได้

กวางเตีตรง

	อก <u>เอ๋ย</u> อกปรหลาดจริงที่หนึ่งเอย
ล้อ <u>เอ๋ย</u> คิดคิดไม่เห็นเป็นเลย	เสียตาย <u>เอ๋ย</u> ที่ที่เคยสงวนงาม
นิจา <u>เอ๋ย</u> มิได้หมายจขหมายจิตร	สมร <u>เอ๋ย</u> ใจเป็นไรคิดเป็นสองสาม
เจ้า <u>เอ๋ย</u> สู่อุสาห์พยายาม	น้อง <u>เอ๋ย</u> งามแล้วพาน้องทามองเมิน
	ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะบังคับของ "กวางเตีตรง" ให้มีคำว่า "เอ๋ย" เป็นคำที่สองหรือสามของทุกวรรคตลอดการแต่ง ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับ "พวงแก้วกุดั่น" มาก

พวงแก้วกุดั่น

	จะรักดูจะใคร่ดูอะไรหนอ
ดูที่ดูขึ้นหน้าใจคอ	ดูที่พอใจรักจักอยากดู
จะดูม้วยดูปล้ำดูราไฉน	ดูเจ้าเซ็นจิวหนังยังไม่ดู
ดูที่มีดีชั่วทั่วชมพู	ดูไม่สู้ดูที่ดูใจ
	ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะของ "พวงแก้วกุดั่น" บังคับให้เล่นคำซ้ำคำเดียวตลอดการแต่งทุวรรคต้องมีคำซ้ำ โดยไม่บังคับว่าต้องมีคำ และไม่บังคับว่าต้องวางคำซ้ำไว้ ณ ตำแหน่งใด ตามตัวอย่างที่ยกมา จะเห็นว่า เล่นคำ "ดู" ตลอดทุวรรค

กลบทแบบเพิ่มบังคับให้ซ้ำคำเดิม หรือซ้ำคำเพี้ยนกันนี้ สรุปลักษณะสำคัญได้เป็น 4 ลักษณะ คือ อาจเป็นลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังนี้

1. บังคับการซ้ำคำเดิมภายในวรรค
2. บังคับการซ้ำคำเดิมข้ามวรรค
3. บังคับการซ้ำคำเดิมทุวรรคตลอดการแต่ง
4. บังคับการซ้ำคำที่ออกเสียงเพี้ยนกันเล็กน้อย

ทุกลักษณะมีความมุ่งหมายในการเล่นสัมผัสคำ เพื่อให้เกิดคำซ้ำกันเป็นจังหวะช่วยให้คำซ้ำนั้นออกเสียงเด่น และความหมายของคำที่ซ้ำนั้นย่อมเด่นขึ้นมาด้วย

6. แบบเพิ่มบังคับการซ้ำคำ หรือวลีเหมือนกรณฑ์

กลบทแบบนี้อาศัยวิธีแต่งเหมือนการวางกรณฑ์ในการแต่งโคลง คือวางแบบบังคับทำ หรือวลีที่ซ้ำขึ้นต้นบาททุกบาท อาจจะบังคับซ้ำคำเดียวกันขึ้นต้นทุกบาท หรือจะวางคำสลับกันอย่างไร สุดแต่กรณฑ์ที่กำหนดขึ้นมา ลักษณะของโคลงกรณฑ์ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ลักษณะที่ 1 กรณฑ์คำเดียวตลอดทุกบาทเรียกว่า "กรณฑ์ย่น" เช่น กรณฑ์คำว่า "เสีย"

<u>เสีย</u> สิ้นสงวนศักดิ์ไว้	วงศ์หงส์
<u>เสีย</u> ตัดดีสู้ประสงด์	สิ่งรู้
<u>เสีย</u> รุ่งเร่ตรง	ความสัตย์ ไฉน
<u>เสีย</u> สัตย์อย่าเสียสู้	ชีพวันมรณา
	โคลงโลกนิติ

ลักษณะที่ 2 กระชู้เป็นวลี หรือประโยคให้มีบาทละหนึ่งคำเรียกว่า "กระชู้หนึ่ง" เช่น กระชู้ "รู้รักรักตัว"

<u>รู้</u> ดีใจอย่าเว้น	ทาดี้
<u>รัก</u> ประพฤติชั่วมี	แต่ช้อง
<u>รัก</u> ตนจูงรักศรี	สงวนศักดิ์
<u>ตัว</u> แหละจากรักต้อง	ชมแดนใจตัว
	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลักษณะที่ 3 กระชู้เป็นวลี หรือประโยคให้มีบาทละ 2 คำเรียกว่า "กระชู้ทวีหนึ่ง" เช่น กระชู้ "ช้างसार งูเห่า ช้างเก่า เมียรัก"

<u>ช้างसार</u> หกศอกไซ้	เสียงา
<u>งูเห่า</u> กลายเนบปลา	อย่าต้อง
<u>ช้างเก่า</u> เกิดแต่ตา	ตนปู่ กิดี้
<u>เมียรัก</u> อยู่ร่วมห้อง	อย่าไว้วางใจ
	โคลงโลกนิติ

ลักษณะที่ 4 กระชู้เป็นวลี หรือประโยคให้มีบาทละ 3 คำ เช่นกระชู้ "ป่าพึ่งเสือ เรือพึ่งพาย นายพึ่งบ่าว เจ้าพึ่งข้า"

<u>ป่าพึ่ง</u> เสือหมู่ไม้	มากมูล
<u>เรือพึ่ง</u> พาย	ยาตรเต้า
<u>นายพึ่ง</u> บ่าว บริบูรณ์	บริ วารแป
<u>เจ้าพึ่ง</u> ข้า ดำเช้า	ช่วยสิ้นเสรีจนา

ลักษณะที่ 5 กระชู้เป็นวลี หรือประโยคให้มีบาทละ 4 คำ เช่น กระชู้
 "ฝนตกแดดออก นกกระชอกเข้ารัง แม่ม่ายใส่เสื้อ สากกระเบือเห็นหลัง"

ฝนตกแดดออก จ้า	แจ่มแสง
นกกระชอกเข้ารัง แผง	ไฟเห็น
แม่ม่ายใส่เสื้อ แดง	ดูฉลาด
สากกระเบือเห็นหลัง เต็น	ต่อล้อหลอกพน

จากแนวคิดในการแต่งโคลงกระชู้ เมื่อนำแบบแผนมาใช้ในการแต่งกลอน จึงทำให้
 เกิดกลอนกลบทขึ้นหลายชื่อ มีตัวอย่างดังนี้

บทบงแป้นพกา

<u>พระกุมารตริภคตรองพาทองปราศรัย</u>	<u>พระจอมราชเจ้าคิดน้ำจิตระเถลิง</u>
<u>พระหน่อห่มด้อมบังคมภิรมย์เรียง</u>	<u>พระเอี่ยมเอิงแอมองค์ประจกกร</u>
<u>พระกราบลาว่าข้าแต่แม่เจ้า</u>	<u>พระคุณเอ๋ยลูกพี่เล่าจะลาสมร</u>
<u>พระคุณจงอาหนวยช่วยอวยพร</u>	<u>พระคุณเจ้าฉันจะจรตามบิดรา</u>
	กลบทศิริบุลกิตติ์

ลักษณะนี้เห็นได้กับกระชู้ขึ้น เพราะใช้คำ "พระ" คำเดียวอยู่ต้นวรรคตลอดการแต่ง
บัวบานกลีบขยาย

<u>เจ้างามเฝ้าครีพอ่องเพียงบุหงาส์ฉาย</u>	
<u>เจ้างามเฝ้าครีพอ่องเพียงบุหงาส์ฉาย</u>	<u>เจ้างามพวงกังลมม้ายด้นครทรวง</u>

เจ้างามนาสายลั่งกลขอ

เจ้างามสอเหมือนคอสวรรหงส์

เจ้างามกรรมกลกลลับนุชบง

เจ้างามวงวิลาสเรียบระเบียนไ

ประจารีกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้เป็นกรรหุยัน แต่ให้ยืน 2 คำ คือ "เจ้างาม" อยู่ต้นวรรคทุกวรรค
ทศปราชวัติ

โถ่อกเอ๋ยหวาดหวังจะวังเวง

โถ่อกเอ๋ยครุ่นเคร่งจะครมขนา

โถ่อกเอ๋ยสงสารพระมารดา

โถ่อกเอ๋ยอนิจจาจะอาวรณ์

โถ่อกเอ๋ยอาตมาในครานี้

โถ่อกเอ๋ยเอ๋ยในไพรสณฑ์

โถ่อกเอ๋ยครั้นไม่สามารถาจร

โถ่อกเอ๋ยพระบิดาจะมรณา

กลบทดิวิวิบุลภิตดี

ลักษณะนี้เป็นกรรหุยัน แต่ให้ยืน 3 คำอยู่ต้นวรรคทุกวรรค กล่าวได้ว่ากลบทชื่อ
"นุชบงแค้นผกา" "บัวบานกลลับขมาย" และ "ทศปราชวัติ" จัดเป็นกลบทชุดเดียวกันคือ มีกรรหุยัน
ตลอดการแต่ง

จตุรงค์ประดับ

พระหน่อไทยได้สดับแสดงกิจ

พระหน่อคิดจิตรวาบระวานหวน

พระหน่อตริกันคคะเนคหนึ่งความ

พระหน่อนามแจ้งกรจะจัดกระจำงใจ

ไม่ควรคู่ผู้แสวงสวัสดีหวัง

ไม่ควรนั่งนิ่งตะสิงตะเลิงไหล

ไม่ควรเลยสละสลสัดใจ

ไม่ควรไทยจะชิงชิงวังวาย

กลบทดิวิวิบุลภิตดี

ลักษณะนี้ชื่อ "จตุรงค์ประดับ" มีการทูลไว้เฉพาะ 4 วรรค หรือหนึ่งบทกลอน เมื่อขึ้นบทใหม่ จะเปลี่ยนกระตุ้เป็นใหม่ด้วย เป็นอย่างนี้ทุกบทไป

ภมรินทร์เขยทราบบกษร

<u>ว่าพระคุณมูลเกล้าจกเศฐาโศก</u>	<u>ว่าพระคุณจุลโลกจะสืบไศล</u>
<u>พระเจ้าพ่อจจะทรงพิราไลย</u>	<u>พระเจ้าพ่อจจะพึงใคร่โฉนนิก</u>
<u>โธ่พระองค์ทรงเกล้าของลูกเอ๋ย</u>	<u>โธ่พระองค์ไม่เคยในการศึก</u>
<u>พระปิ่นเกษอยู่ปามหาพฤษ</u>	<u>พระปิ่นเกษท้าวสีกไม่ตริกรตรง</u>
	กลบทศิริวิบุลจิตดี

ลักษณะนี้บังคับใช้ซ้ำสลับนวรรคเฉพาะ 2 วรรค คือ "ว่าพระคุณ" พอขึ้น 2 วรรคใหม่ เปลี่ยนวลีใหม่เป็น "พระเจ้าพ่อ" เมื่อขึ้น 2 วรรคใหม่ก็เปลี่ยนวลีใหม่อีกเป็น เช่นนี้ตลอดการแต่ง

หงส์ทองสีลา

<u>ลูกเอ๋ยแม่จะเล่าให้เจ้าฟัง</u>	<u>พ่อเอ๋ยแม่จะตั้งอุทาหรณ์</u>
<u>ลูกเอ๋ยเมื่อแรกเริ่มเดิมแต่ก่อน</u>	<u>พ่อเอ๋ยยังไม่จรมายู่ไพร</u>
<u>ลูกเอ๋ยพระบิดรงค์ผู้ทรงฤทธิ์</u>	<u>พ่อเอ๋ยเรื่องมหิศรศักดิ์ใหญ่</u>
<u>ลูกเอ๋ยครองจันบาภพระเวียงไชย</u>	<u>พ่อเอ๋ยเสื่องอาไปทุกภารา</u>
	กลบทศิริวิบุลจิตดี

ลักษณะนี้บังคับให้เล่นกระตุ้เพียง 2 วลี "ลูกเอ๋ย" กับ "พ่อเอ๋ย" สลับกันไปตลอดการแต่ง เขียนแบบได้ คือ

1 1 0 0 0 0 0 0

2 2 0 0 0 0 0 0

1 1 0 0 0 0 0 0

2 2 0 0 0 0 0 0

กลบทแบบเพิ่มบังคับการซ้ำคำหรือวลี เหมือนกรรหุ์น่าจะมีความมุ่งหมายเช่นเดียวกันกับ กลบทบังคับการซ้ำคำ (แบบที่ 5) คือ มุ่งเล่นคำซ้ำ เพราะต้องการให้เกิดจังหวะในการอ่าน ต้องการซ้ำเพื่อความถี่มีน้ำหนักน่าฟังขึ้น อย่างเช่น "บัวบานกลีบขยาย" ใช้กรรหุ์ย่นว่า "เจ้างาม" การซ้ำคำนี้ หุ่กวรรคช่วยเสริมน้ำหนักของความงามให้หนักแน่นยิ่งกว่าปกติ ในกลบทชื่อ "ทศประวิติ" ตั้งกรรหุ์ว่า "ร้อกเอ๋ย" กรรหุ์นี้ซ้ำไปหุ่กวรรค ฉะนั้นจึงสร้างความรู้สึกน่าสงสาร น่าเห็นใจให้เกิดแก่ผู้อ่าน

7. แบบกำหนดจำนวนคำในวรรค

กลบทแบบนี้ใช้กับโคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอนไม่ได้ เพราะบังคับจำนวนคำให้ใช้เพียงวรรคละ 3 คำ หรือ 5 คำ ทำให้ลักษณะทั่ว ๆ ไปคล้ายการแต่งร่ายมากกว่า จุดสำคัญอยู่ที่การกำหนดจำนวนคำในวรรค และให้มีการส่งสัมผัสระหว่างวรรคต่อกันไปเรื่อย ๆ แต่งไปยาวก็วรรคก็ได้ ไม่มีกำหนด มีตัวอย่างอยู่ใน กลบทศิริวิบุลกิตติ์เพียง 2 ชื่อ คือ

ฉกบท

เดชกุศลผล ดนข้าแปล แก่คำวีร ที่ชาวก

ยกจากอรรถ จัดบุญาส ชาติโพธิสัตว์

กลบทศิริวิบุลกิตติ์

ลักษณะบังคับคือ ให้มีวรรคละ 3 คำ คำสุดท้ายของวรรคต้องส่งสัมผัสไปยังคำแรกของวรรคต่อไป เป็นอย่างนี้ตลอดการแต่ง

กลอนลิลิต

ส่วนองค์พงษ์พวง ผู้สภาศิโศมย พรั่งพร้อมไปด้วยนาง
 บิรารราชสุรางค์ ขึ้นสู่ปราสาทปราสาท บังคมบาตรบพิตร ...
 สัตบุรุษซึ่งราช สมบัติบาทบพิตร ขอพระองค์จงแจ้งจิตร ดังข้าพเจ้ากราบทูล
 กลบทศิริวิบูลกิตติ์

"กลอนลิลิต" บังคับวรรคละ 5 คำ คำท้ายวรรคให้ส่งสัมผัสไปยังคำที่ 3 ของวรรคต่อไป
 ซึ่งเข้าลักษณะรายสุภาพนั่นเอง แต่แตกต่างที่กลอนลิลิตไม่บังคับให้จบ ด้วยโคลงสองอย่างรายสุภาพ
 ลักษณะการแต่งโดยบังคับจำนวนคำในวรรคเช่นนี้กล่าวได้ว่า ไม่มีความพลิกแพลง
 หรือซ่อนเงื่อนให้หน้าสนใจแต่อย่างใด เพราะดล้ายรายมากที่สุด

8. แบบกำหนดมาตราตัวสะกด

การกำหนดมาตราตัวสะกด หมายถึง ก้อยคำในแต่ละวรรคต้องใช้คำที่อยู่ในมาตรา
 ตัวสะกดตามข้อบังคับที่วางไว้เท่านั้น

มาตราตัวสะกดในที่นี้ คือ แม่ ก. กา กง กน กม เกย เกอว กก กด กบ
 มาตราตัวสะกดเหล่านี้ กริยามาใช้บังคับในการแต่งกลบท มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

บังคับให้ใช้เฉพาะแม่ ก. กา (แม่ ก. กา หมายถึงคำที่ไม่มีตัวสะกดทั้งหมด)

พระยาษิมิฉานาวาฬิ	ว่าข้าพเจ้าอยู่ในป่าใหญ่
ไม่มีผู้ใดต่อก่อกาม์ใด	นิราไทยกรดีไม่มีหา
ที่ปิ่นมิ่งที่อยู่พร	ไม่หาใดอยู่ดีมีสุขา
แต่อยู่ในไพรศรนี้เข้ามา	นี้เวลาเข้าคำยาราตรี
	กลบทศิริวิบูลกิตติ์

บังคับให้ใช้เฉพาะแม่ ก. กา กน

เจ้าพรานเห็นอัสมีใจหาย
แสนสารทนายขึ้นรื่นในใจ
อยู่มาได้ไม่ช้าก็ลาจร
ให้พรานไปเป็นเกล้าเจ้าธานี

ที่ราคาญแต่ก่อนถอนใจใหญ่
ก็เข้าไปกินหาพลามี
พระภูธรขึ้นตำบลดศรี
มีว่าที่ว่าดูผู้ชำนาญ
กลบทศิริวิบุลจิตดี

บังคับให้ใช้เฉพาะแม่ ก. กา กน กง

พอถึงคามานหาสถาน
ไหวอยู่เหมือนใบอบลที่ร่นร่น
อันตั้งอยู่ในใบอบลมี
พอได้ยินคำคนนั่งสนทนา

สันดานพรานทมิฬมลิทวัน
เจ้าจั่นในโหลเหมือนอุทกา
โหลรินรึสิ้นวันไม่กังขา
ว่าราชาเจ้าธานีให้หนีไป
กลบทศิริวิบุลจิตดี

บังคับให้ใช้เฉพาะแม่ ก. กา กน กง กด

กรุงกระษัตริย์ทรงฟังไม่กังขา
ขอประทานข้าเฝ้าเจ้าจรไป
ถึงเจ็ดวันจึงเข้าทูลลาจร
สั่งจึ่งกาดังนั้นเป็นมั่นคง

จึงตรัสว่าบัดนี้อยู่ที่ไหน
ได้อาไศรยอยู่ที่ภูผา
ใกล้ดังขรป่าใหญ่ไพรทาง
ประทานจงเหมือนข้าเจ้าจาบัลย์
กลบทศิริวิบุลจิตดี

บังคับให้ใช้เฉพาะแม่ ก. กา กน กง กต กก

โธระออกช้าดราณี	เห็นสุดที่จจะติดติดถึงสมร
สมรแม่แม่จะร่าร่าอวรณ์	อวรณ์ร้อนร้อนร่าร่าราพิง
ราพิงติดติดถึงพี่พี่จากเจ้า	พี่จากใจใจพี่แต่ร่าคึงถึง
คึงถิ่นที่สถิตยจิตรคึง	จิตรคเนแต่อ้ายให้ยังใจ
	กลบทศิริบุลภิตดี

บังคับให้ใช้เฉพาะแม่ ก. กา กน กง กต กก กบ

พระนางสัดนางรับน้ำจิตรหวัด	น้ำจิตรคิดใจเด่นดังแสนสร
จึงหลอ้งหลอ้งพิพาการ	ว่าภูธรภูเบศนเรศรตตรี
จักจากน้องจากนางไปทางไหน	สุดอาไหลประไลยกกลางไพรสี
พระตบนางปลอนนางพลางพาที่	ว่าพี่วันนีจกนิรา
	กลบทศิริบุลภิตดี

อักษรกลอนตาย

เทวนห้กรักจะหลุดสุดจะยึด	เจ็บจิตร์คิดวิตกขัดดอกขัด
พิโรธรักจะยกยกอกนิกลอกกลับ	คิดเคียดขัดขัดอีกประพฤติมุ
พิศกัณมอดชีพพะเพราะงง	เกิดจะล้นมิดเชือดคิดเคียดดุ
	กับติดกรุดรากยาวิบากขัด
	ประชุมจากรีกวัดประเชตพน

ลักษณะ "อักษรกลอนตาย" บังคับให้ใช้แต่คำตายเพียงอย่างเดียว คำตายตามความหมายในหลักภาษาไทย หมายถึง คำที่ประสมด้วยสระเสียงสั้นและคำที่มีตัวสะกดอยู่ในมาตราแม่ก กด กบ เท่านั้น

กลบทแบบกำหนดมาตราตัวสะกดนี้ ผู้แต่งคงต้องการแสดงความรู้เกี่ยวกับมาตราตัวสะกดตามอักษรวิธีในตำราภาษาไทย มากกว่ามุ่งหมายเป็นอย่างอื่น เพราะการบังคับมาตราตัวสะกด ไม่ได้ช่วยให้บทกลอนไพเราะหรือมีคุณภาพพิเศษเพิ่มขึ้นเลย จะเห็นว่ากลบทแบบนี้ไม่มีสิ่งใดแปลกใหม่ ลักษณะทั่วไปเป็นกลอนสุภาพธรรมดา ดังนั้นในการแต่งจึงต้องมีการซ้ำคำ ซ้ำอักษร เพิ่มเติมลงไป เพื่อให้ดูมีศิลปะมากกว่ากลอนสุภาพทั่วไป

อย่างไรก็ดีกลบทชื่อ "อักษรกลอนตาย" ยังมีข้อที่น่าสังเกตอยู่บ้างคือ การใช้คำตายตลอดการแต่งช่วยสร้างความรู้สึกลึกซึ้งอัด ดุตัน กระแทกกระทั้นจิตใจ หรือบางครั้งก็ให้ความรู้สึกลึกลับกับจะมีเหตุการณ์ฉุกเฉินทุกเกิดขึ้นในทันทีทันใด การสร้างความรู้สึกลึกลับดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นกับผู้อ่านด้วย การใช้คำตายจึงนับว่าเหมาะสมมาก

9. แบบเพิ่มบังคับพิเศษอื่น ๆ หรือบังคับมากกว่าหนึ่งอย่าง

กลบทแบบนี้มีเงื่อนไขเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจาก 8 แบบที่กล่าวมาแล้วเพราะบางลักษณะมีเงื่อนไขบังคับไว้ถึง 2 อย่าง จึงทำให้ลักษณะการแต่งซับซ้อนขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งมีตัวอย่าง คือ

กบได้สามตอน (บทกตติ)

ล ช ล ช ล ช

หลงชัย เลยชม สมช่วย

แสนแ่ง แสงอน ชอนเงื่อน

อ่าวอน หล่อนแ่วว แล้ววาว

จ ค จ ค จ ค

เจ็บคำ จำคิด จิตรช่วย

ดูรวย ด้วยรวน ด่วนร้าว

มักกลาย หมายถึงเลื่อน เหมือนกล่าว

รู้ข่าว ราวมือง ร้องคำม

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน

- ลักษณะนี้เงื่อนไขคือ 1. วรรคหนึ่งมี 6 คำ อ่าน 3 จังหวะ ๗ ละ 2 คำ
2. ให้ใช้พยัญชนะ 2 เสียงสลับกัน

เขียนเป็นแบบได้ คือ

ก ข / ก ข / ก ข

ด ง / ด ง / ด ง

กบเดินกลางสระบัว

น ร น ร

ส ร ส ร

นางร้อง นื่องรำ เลิศล้ำนาง

เสียงร้อง ส่องร่าง สาวางเสียง

เกลี้ยงสมกลมแสงแจ่มแจ้งเกลี้ยง

ไพรเราะเพร่าเรียงสาเนียงไพร

ยามสามยลแสงแจ่มแจ้งยาม

ใสดั่งส่องตามกักรังงามใส

ใจว่องจ้องแว่วเสียงแจ้วใจ

จิตรเนือยเจือยในน้ำใจจิตร

กลบทศิริวิบุลกิตติ์

- ลักษณะนี้เงื่อนไขคือ 1. วรรคหนึ่งมี 7 คำ อ่าน 3 จังหวะ 2 / 2 / 3

2. จำนวนวรรคเดียวกัน คำแรกกับคำสุดท้าย ใช้คำซ้ำกัน

3. 4 คำแรกต้องเล่นเสียงพยัญชนะ 2 เสียงสลับกัน

ดูตามตัวอย่าง นางร้อง นื่องรำ เลิศล้ำนาง

แบ่งจังหวะได้ นางร้อง / นื่องรำ / เลิศล้ำนาง

คำแรกกับคำสุดท้ายใช้ "นาง" ซ้ำกัน และ 4 คำแรกใช้พยัญชนะ น ร สลับกัน

ฟักพันธุ์

ม ช ม ช ม ช ม	จ น จ น จ น จ
<u>มิตร</u> เชื้อนเหมือนไข่ไม้เช่น <u>มิตร</u>	<u>จิตร</u> แห่งแฉ่งในาจนัก <u>จิตร</u>
หนักทรงท่วงสารนาหส์หนัก	เป็นจิตรบิดจากปากาใจเป็น
เพื่อนใจเฝ้าเฝ้าเฝ้าเพื่อน	เหมือนจิตรมิตรจักมักจิตเหมือน
	ชายเดือนเชื้อนตอบชอบแตกชาย
	ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้เป็นแนวเดียวกับ "กบเดินกลางสระบัว" ต่างกันตรงที่ "ฟักพันธุ์" เล่นพยัญชนะ

2 เสียงสลับกันไปตลอดทั้งวรรค

พิณประสานสาย

	ร ค ม ร ค ม ร ค ม
	<u>ระคายหม้าย</u> <u>ระคนหม่น</u> <u>ระคาจหมาง</u>
<u>กระเจิงเหลิง</u> <u>กระจายลาย</u> <u>กระจายกลาง</u>	<u>จะห่างร้าง</u> <u>จะโหยเรย</u> <u>จะหวนรวน</u>
<u>ละลมชม</u> <u>ละเส้นเช่น</u> <u>ละลิ้มแซม</u>	<u>ท่ายิ้มแซม</u> <u>ท่ายลชน</u> <u>ท่ายวนสรวล</u>
<u>กระบิดหนีด</u> <u>กระบอยหนอย</u> <u>กระบวนพล</u>	<u>ประหม่าวน</u> <u>ประเมินเกิน</u> <u>ประมาณาการ</u>
	ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

ลักษณะนี้เงื่อนไขคือ 1. วรรคหนึ่งมี 9 คำ แบ่งเป็น 3 จังหวะ ๆ 3 คำ

ให้ขึ้นต้นจังหวะด้วยการซ้ำคำเดิมทั้ง 3 จังหวะ

ดังตัวอย่าง

ระคายหม้าย / ระคนหม่น ระคาจหมาง

2. . เล่นเสียงพยางค์เพียง 3 เสียง ซ้ำกันทั้ง 3

จังหวะ

3. 2 คำหลังทั้ง 3 จังหวะ ใช้เสียงสระเดียวกัน

ระคายหม้าย / ระคนหม่น / ระคาจหม้าง

เนื้อหาของ "พิณประสานสาย" นี้ ถ้านำไปเปรียบเทียบกับ "นารายณ์ประลองศิลป์" จะเห็นว่า คล้ายคลึงกันมากที่สุด

นารายณ์ประลองศิลป์

	<u>สาเพียงเสียง</u> <u>สัพวนสรวล</u> <u>สัพเนาสาร</u>
ทหารพ้อ ทาฤทธิพิช ทารานพาล	ประเมินเกิน ประฆาณการ ประฆาณวณ
เฉลียวเลี้ยวชลอส่อแจลบแหลม	ท่าแหมแหมทอนง้องทอนาสรวล
ฉะนางช่างโฉนใช้ฉะนวนชวน	กรชนวนทวนกรชนอยถ้อยกระบิดทา
	ประชุมจารีกวัดพระเชตุพน

ลักษณะของ "นารายณ์ประลองศิลป์" ต่างจาก "พิณประสานสาย" คือ 2 คำท้ายวรรค ของ "นารายณ์ประลองศิลป์" ไม่เคร่งบังคับเรื่องการการใช้สัมผัสสระกัน

กัณร่า

ลหุ จ จ ลหุ น น ลหุ ค ค	
ชะจิตระใจ โฉนนาง ระคาจเขิน	
ประสนพักตร์ จะหักทนาย ชะม้ายเมิน	ละเลิงเหลือ จะเชื้อเชิญ พะเ็นอาย

สมรเหมือนจะเคลื่อนลาตอนาหนัก	ชะชอบเชิงละเลิงรักสมัครหมาย
รหตถึงคหิงนางจววางวาย	จยห่างเหเสนห์หน้าสลายเลือน
	ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน

- ลักษณะนี้เงื่อนไขคือ 1. วรรคหนึ่งแบ่งเป็น 3 จังหวะ ๆ 3 คำ ขึ้นต้นด้วยคำลงท้าย 3 จังหวะ
2. ส่วนที่เหลืออีกจังหวะละ 2 คำ นั้นให้ใช้เสียงพยัญชนะซ้ำกันเป็นคู่
- ลหุ ก ก / ลหุ ข ข / ลหุ ค ค
- ประสพพัตร์ / จยหักทวย / ชะมีมายเมิน

จตรางคณายก

จักกริตจักกรายจักย้ายจักย่อง	ไม่เมินไม่มองไม่หมองไม่หมาง
งามเหื่องงามหิมงานยิมงามย่าง	ดูคิ้วดูคางดูปร่างดูปรุง
ตั้งดาวตั้งเดือนตั้งจยเลื่อนตั้งจยลอย	พิดแหมพิดช้อยพิดสร้อยพิดสูง
ช่างปลอดช่างเปลื้องช่างเรื่องช่างรุ่ง	ทรงแดงทรงดั่งทรงรุ่งทรงแวว
	กลบทศิริวิบุลจิตดี

- ลักษณะนี้เงื่อนไขคือ 1. วรรคหนึ่งแบ่งเป็น 4 จังหวะ ๆ 2 คำ

0 0 / 0 0 / 0 0 / 0 0 /

2. คำเริ่มต้นของทุกจังหวะใช้คำเดียวกันซ้ำตลอด

1 0 / 1 0 / 1 0 / 1 0

3. คำที่ 2 กับ 4 ใช้เสียงพยัญชนะเดียวกัน และคำที่
6 กับ 8 ใช้เสียงพยัญชนะเดียวกัน
1 ก / 1 ก / 1 ข / 1 ข
จักกริต / จักกราย / จักย้าย / จักย่อง

ยัติภังค์

<u>วณฺณสรสปรภินเหมือนกลืนยาว</u>	<u>รึนรึนรยรินหอมกลืนเสา</u>
<u>จวนใจใจจงจำหงพิศ</u>	<u>บุพาทิพนี้เฝ้ากระสันรัญ</u>
<u>เนตรไม่วายวายทุกข์ทุกวันกรร</u>	<u>ดวงหวังหวังคิดประคองขรัญ</u>
	<u>แสงสวาทหวาดวันกลมลอโหม</u>
	<u>ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน</u>

- เงื่อนไขคือ 1. ภายในวรรคให้ใช้คำซ้ำหนึ่งคู่อยู่ติดกัน เช่น รึนรึน รสรส เป็นต้น
2. ตำแหน่งท้ายวรรคของทุกวรรคให้เป็นคำที่มียัติภังค์ คือ คำที่จะต้องอ่านติดต่อกับคำต้นของวรรคต่อไป

สิงทวิบาท

<u>มีโองการว่าดูพญานา</u>	<u>ตมเทพาณจงปรารภนาหา</u>
<u>บุตเตซึ่งพระราชกุมาร</u>	<u>รักชิตาจักได้ครองสนองวงษ์</u>
<u>ยาฉิตกึ่งหญิงใดแม่เฒ่าสุด</u>	<u>ได้ซึ่งบุตรชายหมายประสงค์</u>
<u>สาฉิตกึ่งหญิงนั้นเป็นมันคง</u>	<u>จะให้เลื่อนองค์ยศยิ่งเป็นมิ่งวัง</u>
	<u>กลบทศิริวิบุลกิตต์</u>

ลักษณะบังคับพิเศษคือ ให้นำคำบาลีประกอบการแต่ง

จตุรงคยมก

ตยรรวณชคยหยาณ

สิ่งสถิตยอยู่ในป่าวนาราม

เชิดชมชูงอยู่ดงไพรพวงหลวง

ล้วนล้ำเลิศภาวนาแด่นพรป่า

คณะวัตรกมฺหิ เขตเต

จักนั้นนั่นสุดที่จะพิไร

ตยรรวณ เทเวศม์ไม่เชิดขาม

สุดแสนงามถึงฤทธิ์มหิศรา

โรดัดขัดช่วงสว่างฤทธิ์ทุกทิศา

เลื่องอาภรณ์ล้ำเลิศจกนิภาน

คณะเว เทวาวสงโขย

จรรนาไว้ในคณารายณานั้น

ลักษณะบังคับพิเศษคือ ตำแหน่งวรรคสลับให้ใช้ภาษาบาลีทั้งวรรคทุก ๆ 2 บท

กลบทแบบที่ 9 นี้มีลักษณะเล่นเสียงพยัญชนะ เสียงสระ และการซ้ำคำปนกันไป จัดว่าเป็น
การนำลักษณะบังคับหลาย ๆ แบบมาประสมกัน เพื่อให้เกิดความแปลกและดูซับซ้อนเพิ่มขึ้น

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวสุขกมล ชื่อสกุล รัตนสุภา

เกิดวันที่ 14 มกราคม พุทธศักราช 2505

สถานที่เกิด ตำบลเก้าใหญ่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 36 หมู่ที่ 2 ตำบลเก้าใหญ่ อำเภอทุ่งสง
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80110

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 1 ปฏิบัติการสอนวิชาภาษาไทย

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนศิริราษฎร์พัฒนา ตำบลหินตก อำเภอธวัชบุรี
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80350

ประวัติการศึกษา

- พ. ศ. 2527 ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1) จากมหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ ปัตตานี
- พ. ศ. 2536 การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การวิเคราะห์พร้อมกรอง ของชีวภาพ ปทุมสูติ

บทคัดย่อ

ของ

สุขกมล รัตนสุภา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2536

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองของ ดิวกานท์ ปทุมสูติ จากผลงานรวมเล่มจำนวน 13 ชุด ในประเด็นต่อไปนี้

1. วิเคราะห์รูปแบบและกลวิธีในการประพันธ์
2. วิเคราะห์กลวิธีในการนำเสนอ
3. วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในบทร้อยกรอง

ผลจากการวิจัยบทร้อยกรองดังกล่าวปรากฏผลดังนี้ ในด้านรูปแบบ ดิวกานท์ ปทุมสูติ ใช้รูปแบบการประพันธ์ที่มีมาแต่โบราณเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้ทั้งรูปแบบ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และเพลงพื้นบ้าน มีลักษณะการแต่งที่เคร่งครัดต่อแบบแผนฉันทลักษณ์ นอกจากนี้ยังได้นำเอา กลบท กลโคลง และกรกฎ อันเป็นข้อบังคับพิเศษทางการประพันธ์มาใช้ในงานร้อยกรอง อีกทั้งยังได้มีการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่โดยประยุกต์จากรูปแบบฉันทลักษณ์เดิม ในด้านกลวิธีการประพันธ์ อันได้แก่ กลวิธีการใช้คำและโวหาร ดิวกานท์ เลือกใช้คำและโวหารที่เหมาะสมกับเนื้อหา เน้นทั้งด้านเสียง และความหมาย

กลวิธีการนำเสนอ ส่วนมากเป็นการนำเสนอแนวคิดแบบเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์ รองลงมาเป็นการนำเสนอแบบตรงไปตรงมา และการนำเสนอแนวคิดแบบการสร้างสถานการณ์ โดยแสดงแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคม ธรรมชาติ การศึกษา และศาสนา การเสนอแนวคิดด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาความยากจนของเกษตรกร และกรรมกรผู้ใช้แรงงาน ด้านการเมืองการปกครอง ดิวกานท์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความล้มเหลวในระบบการเมืองไทย อันเป็นผลมาจากผู้นำและนักการเมืองขาดคุณธรรม รวมทั้งความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ ด้านสังคม ดิวกานท์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ และแนวการดำเนินชีวิตเพื่อความสงบสุขของสังคม ในด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดิวกานท์ ตระหนักและเห็นคุณค่าธรรมชาติ มุ่งหวังให้มนุษย์ช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ ในด้านการศึกษา ดิวกานท์ ไม่เห็นด้วยกับการศึกษาในระบบ แต่เห็นคุณค่าของการศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์และการปฏิบัติจริง ในส่วนของศาสนาได้สะท้อนภาพพจน์ของสถาบันทางศาสนา ที่ปรากฏในสังคมปัจจุบันและเห็นว่าการปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาจะสามารถแก้ปัญหามานุษยวิทยาให้ลุล่วงไปด้วยดีและประสบความสุขอันที่สุด

AN ANALYSIS OF SIWAKAN PATHUMMASOOT'S POETICAL WORKS.

AN ABSTRACT

BY

SUKAMON RATTANASUPA

Presented in partial fulfilment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

March 1993

This thesis aims to the study and analysis of Siwakan Pathummasoot's Poetical Works. Works results of 13 volumes on the following relevance.

1. Forms and techniques of authoring
2. Presentation
3. Analysis of notions appearing in poetical works

Results of poetical works mentioned resulted in this in the forms of Siwakan Pathummasoot's Poetical Works' uses the forms of poetical works in ancient time mostly. By using forms of verses, stanzas, poems and rural songs in serious characteristics in patterns of forms. Besides this, the use is hymns, Poetry and relevance, which is mandatory to use of creative new forms by application forms of poetical works in ancient time. In the poetic forms of authorships, such as using words and figures of speech. Siwakan Pathummasoot used appropriate words and figures of speech according to sounds and meanings.

Tricks in presentations are mostly in matched notions and symbols. Secondly presentation directly and presentation of nations typical of creating circumstances and governments, sociology, nature, education and religion presentation of nations of economy mostly manifest the notions of poverties of farmers and labors. The side of politics and governments, Siwakan opinions of Thai political system. From the results gained from the leaders, and politicians lacking of judiciousness, inefficiencies of country administration. Social sides, Siwakan opinions the status of persons in various occupation and the living of peaceful society. In nature and environments, Siwakan realized and appreciated the values